

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ : ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ : ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ

30 Років Успіху

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ СЕМІНАР ЗДОБУВАЧІВ СТУПЕНЯ МАГІСТРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Рівне – 2023

УДК 371: 378
ББК 88.3
П-86

Інноваційні процеси в початковій освіті : теорія, практика, перспективи: *Збірник тез виступів учасників Регіонального науково-практичного семінару здобувачів ступеня магістра початкової освіти* (м. Рівне, 2-3 травня 2023 року) / за ред. О. О. Красовської, Н. М. Міської, І. М. Сойко, М. А. Шкабаріної, О. А. Хом'як ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне: МЕРУ імені академіка Степана Дем'янчука, 2023. 150 с.

У збірнику представлено тези виступів студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», які присвячено актуальним проблемам освітньої інноватики.

Відповідальність за якість оформлення тез і цитування джерел несуть автори та наукові керівники.

Організатори регіонального науково-практичного семінару:

Красовська Ольга Олександрівна, д. пед. н., проф., завідувачка кафедри теорії та методик початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

Сойко Інна Миколаївна, к. пед. н., доцент, декан педагогічного факультету ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

Хом'як Ольга Анатоліївна, к. пед. н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

Міськова Наталія Миколаївна, к. пед. н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

Шкабаріна Маргарита Андріївна, к. пед. н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука».

© Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука, 2023

ЗМІСТ

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

- 1 *Адашинська Катерина Віталіївна* Особливості вивчення синтаксису та пунктуації на уроках української мови в початковій школі. 8
- 2 *Бабчанік Діана Степанівна* Національно-патріотичне виховання молодших школярів засобами художньої літератури. 12
- 3 *Баланович Жанна Миколаївна* Storytelling як засіб розвитку текстотворчих умінь учнів початкових класів (на матеріалі вивчення дієслова). 15
- 4 *Борисовець Галина Миколаївна* Особливості вивчення іменника на уроках української мови в Новій українській школі 18
- 5 *Боса Ольга Василівна* Сучасні онлайн-уроки з мовно-літературної освітньої галузі. 22
- 6 *Вегера Наталія Олександрівна* Удосконалення культури мовлення учнів 4 класу під час вивчення частин мови. 26
- 7 *Власюк Аліна Вікторівна* Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формуванням писемного мовлення молодшого школяра. 28
- 8 *Демковець Дмитро Андрійович* Використання інформаційно-комп'ютерних технологій як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках у початковій школі. 31
- 9 *Ковалець Анастасія Василівна* Розвиток у дітей інтересу до читання засобом освітніх веб-квестів. 35
- 10 *Ковальчук Оксана Сергіївна* Розвиток у дітей інтересу до читання засобом освітніх веб-квестів 37
- 11 *Козелець Альона Степанівна* Формування естетичного розвитку учнів при вивченні казки на уроках літературного читання в початковій школі. 40
- 12 *Кочайдовська Олена Богданівна* Застосування інноваційних технологій у мовно-літературній освітній галузі 44
- 13 *Кручок Вікторія Вікторівна* Розвиток мовлення молодших школярів під час вивчення частин мови. 47
- 14 *Ліщук Катерина Володимирівна* Дидактична гра на уроках української мови як засіб інтелектуального розвитку учнів початкової школи. 52
- 15 *Лопанчук Катерина Іванівна* Комунікативна компетенція як основа формування національної свідомості особистості дитини 56
- 16 *Маринич Альона Олександрівна* Засоби наочності у початковій освіті. 60

17	<i>Овдіюк Анастасія Едуардівна</i> Технологія проєктного методу навчання в початковій школі	63
18	<i>Пантелеєва Анастасія Андріївна</i> STEM-освіта як сучасна педагогічна технологія.	66
19	<i>Підвисоцька Ірина Ярославівна</i> Музейна педагогіка в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти.	69
20	<i>Поліщук Світлана Анатоліївна</i> Використання наочності на уроках української мови в початковій школі	73
21	<i>Рабчинська Карина Сергіївна</i> Методи формування медіакомпетентності в дітей молодшого шкільного віку.	76
22	<i>Романюк Іванна Вікторівна</i> Інтерактивні технології навчання мовно-літературної освітньої галузі	79
23	<i>Рябущиць Людмила Романівна</i> Формування толерантного інклюзивного середовища Нової української школи.	82
24	<i>Савчук Аліна Вікторівна</i> Використання інноваційних технологій при вивченні прикметника в НУШ.	85
25	<i>Усач Людмила Олександрівна</i> Національно-патріотичне виховання учнів початкових класів у процесі вивчення мовно-літературної освітньої галузі.	89
26	<i>Феськова Галина Олександрівна</i> Патріотичне виховання молодших школярів засобами художньої літератури.	91
27	<i>Хевук Тетяна Олегівна</i> Упровадження технології проблемного навчання на уроках української мови в початковій школі	94
28	<i>Чурилович Марія Анатоліївна</i> Формування граматичного поняття про частини мови в початкових класах засобами дидактичних ігор.	97
29	<i>Шеляг Марія Сергіївна</i> Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі розвивального навчання на уроках української мови	101
30	<i>Янчарук Руслана Володимирівна</i> Нетрадиційна методика М. О. Зайцева	106

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

1	<i>Кньовець Олена Миколаївна.</i> Використання проблемних ситуацій на уроках математики для формування пізнавальної активності молодших школярів в умовах реалізації концепції Нової української школи.	110
2	<i>Кочайдовська Олена Богданівна.</i> Використання інноваційних технологій при вивченні математичної освітньої галузі.	113
3	<i>Лоскій Анастасія Дмитрівна.</i> Використання проблемних ситуацій на уроках математики для розвитку критичного мислення молодших школярів в умовах реалізації концепції Нової української школи.	116
4	<i>Пишняк Аня Вікторівна.</i> Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування математичної компетентності	119

- молодших школярів.
- 5 **Романюк Іванна Вікторівна.** Використання ігрових технологій на уроках математики у початкових класах в умовах реалізації концепції Нової української школи. **123**
 - 6 **Русін Марина Миколаївна.** Використання в початковій школі STEM-технологій для формування математичної компетентності молодших школярів. **128**
 - 7 **Сидорук Наталія Миколаївна.** Використання інноваційних освітніх технологій при вивченні математичної освітньої галузі, як засіб розвитку творчої активності молодших школярів. **132**
 - 8 **Усач Діана Сергіївна.** Формування математичної компетентності молодших школярів шляхом упровадження медіа-технологій в освітнє середовище Нової української школи. **138**
 - 9 **Царук Катерина Володимирівна.** Використання електронних додатків для вивчення таблиць множення і ділення. **143**
- МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ**
- 1 **Джигалюк Інна Олегівна** Особливості впровадження арт-терапевтичних технологій у роботі з дітьми з освітніми потребами молодшого шкільного віку. **147**
 - 2 **Іванова Оксана Сергіївна** Формування конструктивного мислення на уроках «Дизайну і технології». **151**
 - 3 **Ілюкова Марія Олександрівна** Використання нестандартних технологій і технік малювання на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі. **153**
 - 4 **Ковалевич Яна Володимирівна** Особливості формування ціннісного ставлення до здоров'я в дітей молодшого шкільного віку в умовах сучасної школи. **155**
 - 5 **Лиса Світлана Іванівна** Формування критичного мислення учнів Нової української школи на уроках «Мистецтва» в початкових класах. **158**
 - 6 **Макарчук Анжела Олегівна** Розвиток креативного мислення молодших школярів на уроках «Мистецтва» в освітньому середовищі Нової української школи. **162**
 - 7 **Макарчук Вероніка Вікторівна** Використання ігрових технологій на уроках «Мистецтва» у початкових класах в умовах реалізації концепції Нової української школи. **168**
 - 8 **Мельник Вікторія Андріївна** Використання художньо-педагогічних технологій у підготовці вчителів до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін. **175**
 - 9 **Мельник Вікторія Андріївна** Соціалізація молодших школярів через зміст і методи навчання освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. **179**

- 10 **Омельковець Мирослава Іванівна** Сутність особистісно орієнтованого підходу до навчання і виховання молодших школярів. **183**
- 11 **Осійчук Оксана** Розвиток пізнавально-творчих здібностей молодших школярів у гуртках з декоративно-ужиткового мистецтва. **186**
- 12 **Пап Беата Федорівна** Технології особистісно зорієнтованого підходу на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі. **190**
- 13 **Попач Ірина Олександрівна** Особливості впровадження STEM-освіти на уроках мистецтва в початковій школі. **194**
- 14 **Савтура Тетяна Дмитрівна** використання нестандартних технологій і технік малювання на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі. **197**
- 15 **Сверίδα Катерина** Альтернативні педагогічні технології у середовищі початкової школи в галузі мистецької освіти. **199**
- 16 **Ткачук Уляна Василівна** Інтегрований підхід до вивчення мистецької освітньої галузі у Новій українській школі. **202**
- 17 **Ткачук Уляна Василівна** Формування національної свідомості молодших школярів засобами мистецтва. **206**
- 18 **Тремба Діана** Шляхи забезпечення умов наступності між художньо-естетичним вихованням у дошкільній та початковій освіті на сучасному етапі. **209**
- 19 **Царук Катерина Володимирівна** Актуальні проблеми розвитку міжособистісних відносин учнів в умовах дистанційного навчання. **213**

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

- 1 **Боса Ольга Василівна** Технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи **216**
- 2 **Дмитрук Анастасія Миколаївна** Розвиток творчих здібностей молодших школярів в інклюзивному середовищі нової української школи **220**
- 3 **Ксінчук Валентина Юріївна** Особистісно орієнтований підхід як один із принципів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в початковій школі **224**
- 4 **Лафета Марія Андріївна** Соціалізація дитини молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами **226**
- 5 **Примак Анастасія Анатоліївна** Формування толерантного інклюзивного середовища Нової української школи **229**
- 6 **Сухoleyстер Марія Юріївна** Особливості використання інтерактивних форм і методів навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі Нової української школи **232**
- 7 **Тім Вікторія Олександрівна** Формування готовності дітей **237**

молодшого шкільного віку до взаємодії з однолітками, які потребують додаткової освітньої підтримки в умовах інклюзивного класу Нової української школи

- 8 **Федорчук Оксана Валеріївна** Арт-терапія як засіб впливу на дітей з особливими освітніми потребами для формування позитивного світосприйняття 240
- 9 **Чубик Оксана Василівна** Арт-терапія як засіб адаптації дітей з особливими освітніми потребами 243

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

- 1 **Гусар Аліна Василівна** Розвиток критичного мислення молодших школярів на уроках «я досліджую світ» засобами інтегрованих технологій 247
- 2 **Думнич Марина Іванівна** Психолого-педагогічні особливості формування дослідницької компетентності в учнів початкових класів 252
- 3 **Огарь Лілія Віталіївна** Використання ігрових технологій для активізації пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» в Новій українській школі 257
- 4 **Пересоляк Тетяна Іванівна** Ігрові технології як засіб формування ключових компетентностей учнів початкових класів в Новій українській школі 262
- 5 **Повшик Богдана Василівна** Використання проблемних ситуацій на уроках «Я досліджую світ» для формування пізнавальної активності молодших школярів в умовах реалізації Концепції НУШ 267
- 6 **Придюк Марія Анатоліївна** Формування у молодших школярів предметної проектно-технологічної компетентності на уроках «Я досліджую світ» в освітньому середовищі Нової української школи 270
- 7 **Чемерик Ірина Олександрівна** STEM-освіта та її можливості щодо формування дослідницьких умінь молодших школярів 273

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

*Адашинська Катерина Віталіївна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри педагогіки
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ ТА ПУНКТУАЦІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасних умовах становлення України і створення Нової української школи важливе значення відводиться вивченню української мови, що має свою специфіку та забезпечує формування і розвиток таких ключових компетенцій, як: комунікативна, соціальна, загальнокультурна, уміння вчитися. Мета і завдання вивчення української мови, вивчені державними вимогами до рівня загально освітнього розвитку молодших школярів, полягає як в опануванні грамоти, тобто початкових умінь читати і писати, так й у мовленнєвому розвитку молодших школярів – умінні висловлюватися в усіх доступних формах, типах, стилях мовлення.

З огляду на вищезазначене, треба усвідомити, що особливе місце у формуванні мовної особистості, як того вимагає Державний стандарт початкової освіти, займає вивчення двох взаємопов'язаних розділів: синтаксису та пунктуації. Правильне структурування курсу української мови спрямоване не тільки на підвищення рівня теоретичних та практичних умінь і навичок у засвоєнні системи мови, а й на формування мовної особистості, культури спілкування і цілісного світогляду. Ці завдання деякою мірою забезпечуються вивченням синтаксису і пунктуації, адже цей курс можна вважати центральним.

Вивчення даної проблеми займалися такі вчені й педагоги, як С. Абакумов, Т. Аржанцева, М. Баранов, Г. Блінов, С. Булич, Л. Буховський, О. Біляєв, М. Вашленко, О. Востоков, Я. Грот, В. Горяний, Л. Григорян, Н. Дика, А. Дудніков, С. Єрмоленко, Н. Іванецька, Є. Істріна, Г. Козачук, Н. Ковальчук, І. Кухарчук, В. Мельничайко, В. Озорська, І. Олійник, О. Пешковський, К. Плиско, М. Смотрицький, О. Теучов, Г. Фірсов, Р. Христіанінова та інші, що підтверджує той факт, що методика роботи над елементами синтаксису та пунктуації в початковій школі є актуальною проблемою сучасної лінгводидактики.

Робота над синтаксисом та пунктуацією починається в початкових класах, де учні отримують початкові уявлення про елементи синтаксису, оволодівають знаннями про пунктуаційні норми. Проте, пунктуація має й інше

функціональне призначення. Вона вказує на змістові відтінки висловлення, на емоційність, схвильованість мовлення [3, с. 4].

Вивчення синтаксису в початкових класах набуває особливого значення. Це насамперед пояснюється метою уроків української мови: допомогти дітям оволодіти нормами граматичної будови рідної мови, збагатити мовлення різноманітними формами і способами висловлювання думки, підвищити рівень розвитку зв'язного мовлення [4, с. 6].

Підготовка до сприймання синтаксичних категорій здійснюється практичним шляхом. Діти вживають у своєму мовленні синтаксичні конструкції, за допомогою практичного досвіду розрізняють їх за функціональним призначенням. Знання з синтаксису закладаються початковою школою, далі розширюються пропедевтичним курсом у 5 класі.

Під час опрацювання будь-якого синтаксичного матеріалу в центрі уваги мусить бути поняття синтаксичного зв'язку, засоби зв'язку між компонентами синтаксичних одиниць. Ці ж питання з'ясовується і при вивченні ряду несинтаксичних тем. Так, у процесі вивчення морфології з'ясовується, що для зв'язку слів у словосполученні і реченні служать закінчення слів, прийменники разом з відмінковими закінченнями, що синтаксичні одиниці різних структурних рівнів можуть поєднуватись за допомогою сполучників сурядності і підрядності, що з цією ж метою вживаються і повнозначні частини мови – займенники і прислівники, які у цьому випадку виступають як сполучні слова.

У курсі синтаксису ці відомості закріплюються і поглиблюються. Крім того, в учнів формується поняття про роль інтонації і порядку розташування елементів як засобу вираження смислових і граматичних зв'язків між мовними одиницями, а також удосконалюється вміння користуватися цими засобами.

Істотна роль у мовленнєвому розвитку молодших школярів та їхній мовній освіті належить пунктуації. Без її знань практично неможливо оволодіти українською мовою. Пунктуація допомагає тому, хто пише, передавати свої думки, а тому, хто читає, – правильно сприйняти написане.

Передумовою успіху у навчанні пунктуації є постійна увага до її призначення, до функцій розділових знаків. Подібні відомості шкільною програмою не передбачені для теоретичного вивчення і, отже, не викладені у підручниках. Але при раціональній організації навчання такі уявлення формуються в учнів практично. Вже в роботі над текстом «Букваря» звертається увага на те, що речення відділяються одне від одного розділовими знаками, що вибір знака залежить від призначення речення, від його інтонації. У подальшій роботі з класом учитель неодноразово має змогу розкривати роль розділових знаків у більш складних випадках їх уживання. Поступово учні усвідомлюють, що призначення пунктуації полягає в тому, щоб разом з іншими елементами мови (словами, граматичними формами слів, синтаксичною структурою) в писемному мовленні служити вираженню думок і почуттів, привчаються вдумливо ставитись до розділових знаків як при читанні і відтворенні готового тексту, так і в процесі самостійного писемного мовлення.

Перелік основних положень, які мають опанувати діти молодших класів із синтаксису та пунктуації, досить детально описано в програмі української мови:

- визначальним умінням, яке має бути сформоване на початковому етапі навчання мови, є орфографічна і пунктуаційна зіркість: уміння бачити в тексті особливості графічної форми слова, помічати пунктуаційні знаки у простих випадках, усвідомлювати їх роль у реченні;

- правильне інтонування речень, у кінці яких стоять різні розділові знаки;

- поділ зв'язного висловлювання на речення;

- поділ речення на слова, побудова графічних моделей речень;

- поширення речень іншими словами за змістом;

- практичне засвоєння розділових знаків: крапка, кома, знак питання, знак оклику;

- уміння зіставити речення за певною ознакою (речення, що містить запитання, прохання, наказ, спонукування до дії);

- уміння визначати в реченні головні члени (підмет і присудок) та другорядні (без поділу їх на види);

- уміння будувати речення (прості і складні, зі звертанням та однорідними членами);

- читання, правильне інтонування речень, які містять звертання, однорідні члени речення;

- уміння вживати крапку, знак питання, знак оклику та кому перед а, але під час диктанту та спілкування;

- самостійно складати різні типи речень за метою висловлювання [4, с. 10].

Утворюючи речення за поданими зразками і схемами, учні практично засвоюють сполучники і сполучні слова, якими зв'язуються частини складного речення, набувають пунктуаційних навичок [4, с. 11].

Поетапне вивчення синтаксису та пунктуації дозволяє забезпечити послідовність між молодшою і середньою школами; створити умови для посилення практичної цілеспрямованості у вивченні цих розділів для формування більш стійких синтаксичних та пунктуаційних навичок і більш глибокого вивчення систематичного курсу.

Щодо вивчення словосполучення, то молодші школярі не ознайомлюються зі словосполученням на рівні синтаксичного поняття. Однак підручники для 2 – 4 класів містять багато практичних завдань з розвитку мовлення, які передбачають різноманітні навчальні дії зі словосполученнями. Мета цих завдань – організувати вивчення частин мови на синтаксичній основі і тим самим тісніше пов'язати вивчення морфології та синтаксису. Практичні вправи на побудову словосполучень, на виділення їх з речень сприяють динамічнішому розвитку мовлення учнів, збагачення його новими засобами синтаксичного зв'язку і на цій основі – більш осмисленому вивченню таких важливих для мовленнєвого розвитку тем, як відмінювання іменників і прикметників, змінювання дієслів за часами і особами, практичне

ознайомлення з прислівниками, їх найголовнішою морфологічною ознакою – незмінюваністю.

Сучасна методика пропонує два підходи до роботи над словосполученням. Треба показати молодшим школярам, що, з одного боку, словосполучення, як і слово, є будівельним матеріалом для складання речень і тому його можна вивчати як складову частину речень, а з іншого боку, над словосполученням можна працювати і поза реченням, розглядаючи його на семантичному рівні як різні види складних назв. Саме в цих двох аспектах і розроблено вправи зі словосполученнями в нових підручниках з української мови.

Методика вивчення синтаксису і пунктуації взаємопов'язана. Так як, вивчаючи той чи інший підрозділ синтаксису ми обов'язково наголошуємо на тих пунктуаційних нормах, які слід вживати при їх вивченні.

Отже підручники з української мови для початкової ланки освіти побудовані згідно з вимогами програми, а також з урахуванням вікових особливостей учнів. У підручниках міститься як теоретичний так і практичний матеріал. Програмові вимоги реалізують підручники з української мови для початкових класів, які подають визначення різних понять, формують орфографічні, пунктуаційні та інші правила, містять дидактичний матеріал. У підручниках подана система тренувальних вправ, виконання яких як у класі, так і вдома покликане виробити в учнів уміння і навички високої мовної культури. Значну увагу приділено збагаченню лексики учнів і розвитку зв'язного мовлення в процесі початкового вивчення синтаксису та пунктуації. Роботу над розділом «Речення» слід розглядати як важливий напрям в удосконаленні граматичного ладу мовлення молодших школярів [1, с. 102-103].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А.М. Методика навчання української мови в початковій школі: Навч. посібник для студ. пед. інститутів. К.: Вища школа, 1993. 256 с.
2. Біляєв О.М., Мельничайко О. І., Пентилюк М. І., Передрій Г. Р., Рожило Л. П. Методика вивчення рідної мови в школі. К.: Рад.школа, 1997. 268 с.
3. Біляєв О.М. Синтаксис і пунктуація //Укр.мова і літ. в школі. 1991. №10, С. 3 – 8.
4. Булаховський Л. Українська пунктуація. Розділові знаки. К. Л. 1947. 107 с.

Бабчанік Діана Степанівна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У період війни, яку Російська Федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Саме у початкових класах закладається основа національно-патріотичної свідомості здобувачів освіти, любов до рідної землі, своєї «малої батьківщини», виховується патріотична гордість за минуле і сучасне України, любов до рідної мови, формується духовно розвинена, творча, працелюбна особистість. Головним завданням педагога сучасної школи є формування ціннісного ставлення до держави, зокрема, почуття поваги та гордості до рідного краю, народу, мови, почуття приналежності до української нації, відчуття себе громадянином України, шанування державних символів, Конституції України, любов до культури свого народу, його традицій, звичаїв і обрядів, усвідомлення національної ідеї, почуття патріотизму, національної свідомості, готовності до захисту інтересів Батьківщини.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості національно-патріотичного виховання засобами художньої літератури.

Сьогодні перед закладом освіти як соціальною інституцією стоїть складне і відповідальне завдання – формувати в учнів низку важливих національно-патріотичних якостей, розвиток у них глибокого розуміння належності до українського народу, до своєї Батьківщини, формування внутрішньої потреби й готовності відстоювати та захищати її інтереси, реалізовувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення української держави.

В оновленій Концепції патріотичного виховання (2022 р.) метою національно-патріотичного виховання визначено становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження

національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей українського народу, національної самобутності [4, с. 12].

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що під патріотизмом дослідники здебільшого розглядають любов до Батьківщини, свого народу, турботу про його благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити ї захищати її, розділити свою долю з її долею [1, с. 126].

Національно-патріотичне виховання у сучасній початковій школі відбувається на уроках та в позаурочній діяльності. І саме сьогодні впроваджуються нові підходи і нові шляхи до виховання національно-патріотичних почуттів як базових якостей особистості молодшого школяра.

Ефективним засобом національно-патріотичного виховання здобувачів початкової освіти є художня література. У процесі формування патріотизму засобами мови, художнього слова формуються складники патріотичної вихованості, які ґрунтуються на життєвих стереотипах українського народу й узгоджуються з народними уявленнями про високі виміри морального, естетичного, етичного, духовного, гуманістичного, відображають національний менталітет. Тобто, у художній літературі знаходять своє вираження історія народу, його моральні цінності, ідеали, традиції, його ментальність, національний характер.

Завдяки художній літературі у здобувачів початкової освіти формуються ціннісно-культурні та патріотично-моральні основи особистості; розвиваються їх емоційна, чуттєва сфери, психічні процеси (мислення, пам'ять, увага); проходить соціальна адаптація до вимог суспільства; розпочинається процес культурно-національної ідентифікації, усвідомлення себе як частини навколишнього світу, формуються загальнолюдські і духовні цінності [2, с. 19].

Роль художньої літератури як засобу формування патріотизму в молодших школярів зумовлена віковими особливостями розуміння дітьми змісту художніх творів, прагненням до наслідування головного герою твору, співставленням їх вчинків із власним досвідом, орієнтацією на емоційність та вербаліку творів тощо.

Говорячи про важливість художньої літератури у процесі національно-патріотичного виховання молодших школярів, варто відмітити фольклорні твори різних жанрів, які доцільно використовувати при роботі із дітьми зазначеного віку: казки, оповідання, притчі, міфи, легенди, загадки, колисанки, скоромовки, прислів'я, приказки, байки, пісні, колядки та щедрівки, веснянки, лічилки тощо. Зміст зазначених творів дозволяє формувати у молодших школярів любов до Батьківщини, гордість за надбання національної культури, знання про історію, звичаї, традиції, подвиги відомих українців тощо.

Варто зазначити, що основними формами застосування художньої літератури у процесі національно-патріотичного виховання здобувачів освіти є:

- сприймання на слух та розуміння дітьми художніх творів патріотичного змісту;
- відтворення змісту (відповіді на запитання, переказування, бесіда за ілюстраціями, узагальнювальні бесіди, читання за ролями, розповідь за змістом,

коментування літературного твору, вивчення скоромовок, лічилок, приказок, пісень, прислів'їв тощо);

– театралізована й виконавча діяльність (декламування, розігрування, інсценування, театральні вистави, показ різних видів театру тощо);

– творчо-імпровізована діяльність (ігри-драматизації, ігри за сюжетами літературних творів, словесно-поетична творчість, літературно-творчі ігри, сюжетно-рольові ігри);

– вікторини, конкурси тощо [3, с. 93].

Вищезазначені форми впровадження художніх творів в процес національно-патріотичного виховання здобувачів початкової освіти сприяють формуванню у дітей поваги до культурно-історичного минулого України, її законів, державної символіки, толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій, кращих рис української ментальності, шану та повагу до традиційних сімейних цінностей, високої патріотичної свідомості, любові до Батьківщини, відданості їй та потребу зробити свій внесок у розквіт та долю Батьківщини.

Основними педагогічними передумовами ефективного процесу національно-патріотичного виховання засобами художньої літератури є: гуманістична спрямованість художньої літератури, спрямованої на формування патріотичних почуттів здобувачів освіти, врахування індивідуальних особливостей молодших школярів при вивченні художньої літератури, особистісно-орієнтований підхід до вивчення творів художньої літератури патріотичного змісту, емоційна насиченість формування патріотизму за допомогою використання вчителем відповідних педагогічних прийомів, використання педагогом різноманітних форм роботи при вивченні творів художньої літератури патріотичного спрямування.

Основними вимогами до художніх творів національно-патріотичного спрямування є: поведінка героїв повинна бути взірцем для наслідування; твор повинен виховувати почуття дружби до інших національностей; сприяти вихованню любові до рідної природи, краю, Батьківщини; повинен бути високохудожнім, відповідати віковим особливостям дітей [5, с. 118].

Художня література є ефективним засобом національно-патріотичного виховання молодших школярів. Роль художньої літератури у процесі національно-патріотичного виховання зумовлена віковими особливостями розуміння дітьми змісту художніх творів, прагненням до наслідування головного герою твору, співставленням їх вчинків із власним досвідом, орієнтацією на емоційність та вербаліку творів. Цілком рішуче можна стверджувати, що художня література – важливий засіб формування особистості дитини, її національно-патріотичних почуттів, що сприяє формуванню свідомих, патріотично налаштованих громадян України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буклов Ю. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді: соціально-педагогічний аспект. *Молодь і ринок*. 2017. № 12 (155). С. 126–130.

2. Калита Н. Національно-патріотичне виховання учнів початкової школи. *Молодь і ринок*. № 2021. № 10 (196). С. 19–25.

3. Кобзар Л. В. Патріотичне виховання учнів молодших класів засобами художньої літератури. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2019. С. 93–95.

4. Концепція національно-патріотичного виховання. Режим доступу : <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/62a0421e24258666156501.pdf> (Дата звернення: 08.04.2023).

5. Паніна Л. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді в умовах Нової української школи. *Нова педагогічна думка*. 2020. № 1 (101). С. 118–121.

Баланович Жанна Миколаївна

*студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Науковий керівник:

Шкабаріна Маргарита Андріївна

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

STORYTELLING ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТЕКСТОТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (НА МАТЕРІАЛІ ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА)

Одним з пріоритетних підходів у системі сучасної початкової освіти є компетентний. Його головною цільовою установкою є розвиток якостей особистості через особистісний досвід, застосовуючи нарративне мислення. А це можливість для учня структурувати свій життєвий досвід, оцінюючи себе, інших людей і їхні вчинки, представляючи все у вигляді історій, виділяючи в навчанні особливі моменти, які мають для нього смисл. Саме нарративне мислення лежить в основі технології сторітелінгу, використання якої, на думку Н. Бондаренко, Н. Голуб, О. Горошкіної, В. Кравченко, О. Мироненко, І. Побідаш, Л. Чкан, може вплинути формування текстотворчих умінь. Однак у процесі навчання у школі технологію «сторітелінг», незважаючи на її можливості, практично не використовують.

О. Глазова вказує, що текстом називають логічно завершену, тематично та стилістично цілісно оформлену й семантично організовану сукупність одиниць кожного із рівнів мовно-мовленнєвої ієрархії [3].

Вчена додає, що у лінгводидактиці визначається низка підходів до навчання української, серед яких, на нашу думку варто приділити особливу увагу текстоцентричному, підходу, у фокусі якого перебуває текст як базис для забезпечення на уроках української мови навчально-розвивального мовленнєвого середовища [3].

За словами В. Карпалюк, завдяки застосуванню текстоцентричного підходу стає можливим комплексне розв'язання проблеми формування мовленнєвої компетенції, універсальних способів мисленнєвої діяльності, читання, розуміння та інтерпретації текстів як ключових метапредметних вмінь, які є підґрунтям навчальної та комунікативної діяльності [6].

У Новій українській школі на уроках української мови, переважає застосування текстів художнього, а також науково-пізнавального стилю. На думку А. Гамзи, формуванню вмінь текстотворення відводиться чільне місце у програмах української мови, оскільки систематична робота над текстом складає основу власного текстотворення в учнів початкових класів. Текстотворення у початковій школі належить наділяти навчальним характером. Різноманіття навчальних усних вправ передують письмовій текстотворчості [2].

Погоджуємось із думкою О. Компаній про те, що формувати текстотворчі уміння здобувачів освіти НУШ можна більш результативно, якщо вчитель буде мати у своєму методичному арсеналі систему вправ, які міститимуть завдання з переліку істотних та неістотних ознак предметів обрати лише суттєві, вправи, в яких учням доводиться розмежувати родові та видові поняття, визначати і зіставляти поняття [7].

А. Гамза підкреслює, що для активізації текстотворчих умінь учнів початкової школи створюються відповідні мовленнєві ситуації, які мотивують їхнє бажання вступити в спілкування, розуміння причин, мотивів, умов, обставин, адресатів висловлювання [2].

За твердженням В. Карпалюк, процес формування вмінь текстотворення у процесі вивчення дієслова на уроках української мови у 3-4 класах опирається на застосування різних засобів навчання – моделей, зразкового мовлення вчителя, образотворчих та аудіовізуальних засобів наочності [6].

Як вважає О. Глазова, вчитель, який практикує ефективні методи та прийоми навчання, ефективно впливає на самостійне складання здобувачами освіти текстів різних стилів та типів мовлення, значно покращуючи та збагачуючи цим процес формування текстотворчих умінь початкової ланки. До таких методів належать пояснювально-ілюстративний, частково-пошуковий, дослідницький, репродуктивні, інтерактивні методи навчання, а також метод проблемного викладу. Також до таких методів відноситься і сторітелінг [3].

Сьогодні сторітелінг міцно займає позиції найпопулярнішого формату для комунікації за рахунок масштабного залучення цільової аудиторії та емоційного впливу на слухача. Цей формат знайшов застосування у багатьох галузях життєдіяльності: лідерство належить бізнес-сфері, галузі розваг, освіти.

Дослівно з англійської мови сторітелінг (storytelling від англ. story – історія, telling – розповідати) перекладається як розповідання історій [1].

Сторітелінг розглядається В. Кравченко як комунікативна технологія, що дозволяє за допомогою нарративу зробити інформацію цікавою та незабутньою для адресата [8]. І. Побідаш сторітелінг трактується як прийом, що використовується у медіасфері для передачі інформації та транслявання смислів за допомогою розповідання історій [10]. Сторітелінг також розглядається Н. Голуб та О. Горошкіною як вміння створювати високоякісний, доступний для читання контент з метою ефективного донесення інформації через історії та приклади [4].

Сторітелінг передбачає прийом передачі, образів і навичок шляхом складання історії, створення емоційних зв'язків, з допомогою яких можна керувати увагою аудиторії, розставляти необхідні акценти, загострюючи увагу до важливих речах [5]. Останнім часом сторітелінг позиціонується як одна з ефективних освітніх технологій, спрямованих на розв'язання проблем, пов'язаних із мотивацією та приверненням уваги учнів, інформаційною переважністю. У зв'язку з чим з'явився та активно вживається термін «освітній сторітелінг». Освітній сторітелінг також розглядається у різних аспектах. Так, у поглядах Н. Бондаренко сторітелінг представлений як прийом створення емоційних зв'язків, з допомогою яких можна керувати увагою здобувачів освіти, розставляти необхідні акценти, загострюючи увагу до важливих речах, як ефективний засіб вибудовування зовнішніх та внутрішніх комунікацій, донесення до аудиторії інформації шляхом розповідання [1].

Сторітелінг в поглядах О. Мироненко та Л. Чкан представлений як педагогічна техніка, побудована на використанні історій з певною структурою та героєм, спрямована на розв'язання педагогічних завдань навчання, наставництва, розвитку та мотивації [9]. За словами В. Кравченко також сторітелінг – це технологія подання спеціальної інформації шляхом наділення її насиченими відтинками оповідання, які залучають слухача до історії та ненав'язливо пробуджують ефективні механізми запам'ятовування [8].

Теоретиками та практиками мовної освіти учнів початкової школи Н. Голуб, О. Горошкіною, В. Кравченко, О. Мироненко, І. Побідаш, Л. Чкан виділено два основні види педагогічного сторітелінгу: класичний та активний. Так, виокремлено 5 сюжетів, які практикуються у педагогічному сторітелінгу: елементарний сюжет, «подолання чудовиська», «Попелюшка чи історія успіху», «ефект метелика», «проходження квесту». До використання технології сторітелінгу на уроці української мови у початковій школі доречно, на думку Н. Голуб та О. Горошкіної, долучати й інформаційно-рецептивні, репродуктивні, проблемно-пошукові, навчально-дослідницькі форми та прийоми роботи [4].

Отже, сторітелінгом називається один із різновидів нарративного методу, заснованого на використанні зв'язного тексту, розповіді як інструменту, що й складає сутність текстоцентричного підходу. Під сторітелінгом також мають на увазі прийом передачі навчальної інформації та формування навичок текстотворення, що передбачає використання історій з деякою структурою та героєм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Н.В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. №7 (147). С. 130-135.
2. Гамза А.В. Методична реалізація описової функції дієслова у процесі формування текстотворчих умінь. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2016. № 3. С. 29-33.
3. Глазова О. Текстцентричний підхід у вивченні української мови. *Методичні діалоги*. 2013. № 7-8. С. 22-27.
4. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Сторителінг на уроках української мови: до проблеми дидактичної номінації. *Вісник ГНПУ імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2021. Вип. 3. С. 97-103.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. №87. URL : <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novvi-derzhstandart-pochatkovoyi-osvitv-dokument/>
6. Карпалюк В.С. Формування текстотворчих умінь в учнів початкових класів. *Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. / К-ПНУ ім. І. Огієнка; Кам'янець-Подільський : ПП Д.Г. Зволейко*. 2011. Вип. 7. С. 147-151.
7. Компаній О.В. Ефективні принципи навчання текстотворенню молодших школярів на уроках української мови. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Херсон : Видавництво ХДУ, 2015. Вип. ІХVІІІ. С. 85-90.
8. Кравченко В. Реалізація методу storytelling у мовно-літературній освіті. *Теоретична і дидактична філологія. Серія : Педагогіка*. 2018. Вип. 28. С. 96-102.
9. Мироненко О.В., Чкан Л.О. Сторителінг як лінгводидактична інновація. *Science and education: problems, prospects and innovations Materials of the 6th International scientific and practical conference (March 3-5, 2021)*. CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2021. P.416-418.
10. Побідаш І. Сторителінг: ознаки «гарної» історії. *Обрії друкарства*. 2019. №1. С. 144-150.

Борисовець Галина Миколаївна,
*студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри педагогіки
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІМЕННИКА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Українська мова відіграє вирішальну роль у процесі навчання, виховання та розвитку особистості в школі. Уміння та навички з української мови, такі як

читання, запитання й відповіді, розповіді, перекази почутого та прочитаного, висловлювання думок усно та письмово, мають прямий вплив на успіхи у навчанні з усіх інших предметів, а також на загальний розвиток, культурний рівень та кругозір школяра.

Вивчення іменника в початковій школі привертало увагу багатьох дослідників. Цю проблему досліджували М. Білецька, М. Вашуленко, Є. Верещагін, І. Вихованець, та інші. Вони наголошували на труднощах, що можуть виникати у школярів під час вивчення граматичного матеріалу з розділу «Іменник». Однак, незважаючи на велику кількість методологічних та теоретичних розробок, проблема вивчення іменника у початковій школі залишається актуальною [1].

Мета роботи – дослідити особливості вивчення іменника на уроках української мови в НУШ.

У процесі початкового навчання української мови поглиблюються уявлення школярів про навколишній світ, розвивається їхнє образне і логічне мислення, здійснюється патріотичне, морально-етичне, естетичне виховання учнів. Ознайомлення з частинами мови розпочинається з вивчення іменника як найбільш уживаного учнями лексико-граматичного класу слів. Іменник – це перша частина мови, яку вживають у своєму мовленні діти.

Орієнтуючись на сучасну програму з української мови, яка запроваджується в Новій українській школі, особлива увага приділяється вивченню граматики, оскільки учні повинні оволодіти базовими поняттями та факторами української мови, такими як її структура, значення та практичні навички, ще з першого року навчання.

Важливість володіння українською мовою чітко відображається в ключових компетентностях, які учні мають опанувати на початковій стадії навчання. Оволодіння теоретичними та практичними знаннями української мови є важливою складовою, зокрема, вміння вільно володіти національною мовою, включаючи усне та письмове вираження власних думок та почуттів, зрозуміле пояснення фактів та почуттів патріотизму та любові до рідної мови, вміння читати та розуміти красу слова, розуміння ролі спілкування та культурного самовираження, а також активне використання рідної мови у різних сферах життя, включаючи повсякденне життя, освіту, соціальне та культурне життя [2].

Одним із важливих етапів у процесі вивчення української мови є ознайомлення з частинами мови, а саме з іменником. Найпоширеніше тлумачення поняття «Іменник» в українській мові звучить так: «Іменник – це повнозначна частина мови яка означає предмет і відповідає на питання хто? або що?» [3].

На сучасному етапі уроки української мови в Новій українській школі потребують такої організації діяльності, яка сприятиме розвитку індивідуальних здібностей та творчого мислення кожного учня, впровадженню інноваційних навчальних програм та гуманного підходу до дітей.

Навчання грамоти та української мови є важливим етапом в освітньому процесі дитини, який відіграє важливу роль у її подальшому навчанні. При

проведенні уроків із використанням правильних методичних прийомів не лише формуватимуться навички читання й письма, а й розвиватимуться компетентності, забезпечуючи готовність до продовження успішного навчання в основній школі. Кожний урок української мови присвячений вивченню іменника та його категорій, є складною, цілісною та динамічною системою змісту навчального матеріалу й організації роботи з ним, яка насамперед спрямовується на засвоєння матеріалу, зазначеного в темі уроку.

У вивченні іменників у Новій українській школі звертається увага на декілька основних аспектів:

- граматична правильність: учні повинні знати правила складання іменників у числі та відмінках, а також вміти використовувати їх у правильному контексті;

- семантична повнота: учні мають розуміти значення іменників, їх взаємозв'язки з іншими словами та як вони функціонують у реченні;

- контекстуальне розуміння: учні повинні розуміти, як іменники використовуються в конкретних ситуаціях та контекстах;

- використання у мовленні: учні мають вміти використовувати іменники в мовленні, створюючи зрозумілі та граматично правильні речення [2].

Вивчення іменника на уроках української мови базуються на використанні сучасних методик навчання, які сприяють розвитку мовленнєвих навичок та підвищенню рівня мовної культури учнів.

Вивчення іменника в початкових класах передбачає:

- формування граматичного поняття «іменник»;

- формування навичок правопису відмінкових закінчень іменників;

- збагачення словника учнів новими іменниками і розвиток навичок точного використання їх у мові.

Ці завдання розв'язуються не окремо, а у взаємозв'язку.

Однією з основних особливостей вивчення іменника є застосування інтегрованого підходу до вивчення мови. Учні вивчають іменник не тільки в окремій темі, але і в контексті різних мовних ситуацій, що допомагає зрозуміти сутність мовлення як цілісної системи, а також у зв'язку з іншими частинами мови, такими як прикметник, дієслово, прийменник та інші. Це дає змогу розуміти, як складаються слова і як вони функціонують у тексті.

Важливою складовою в Новій українській школі є використання інтерактивних методів навчання та різноманітних дидактичних матеріалів (дидактичні ігри, вправи, рольові ігри, тексти та інші методи). На уроках української мови під час вивчення іменника різноманітні граматичні ігри дають можливість у захоплюючій формі розвивати, збагачувати мову учнів, поглиблювати знання, закріплювати вивчений на уроках матеріал, запам'ятовувати норми і правила літературної вимови та письма. Наприклад, використання рольових ігор може допомогти учням зрозуміти значення іменників та їх вживання в реальних мовленнєвих ситуаціях.

Також використання інтерактивних методів дозволяють зробити процес навчання більш цікавим та ефективним. Суть інтерактивних підходів до навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови

постійної, активної, позитивної взаємодії всіх учнів. Відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання, навчання у співпраці. Крім того, вивчення іменника в НУШ спрямоване на розвиток критичного мислення учнів. Учні навчаються аналізувати тексти та розуміти їх зміст за допомогою іменників та інших мовних засобів [2].

Шкільний урок повинен бути цілеспрямованим процесом, який передбачає певну послідовність ознайомлення учнів із смисловим значенням і граматичними ознаками цієї частини мови, а також поступове ускладнення вправ, спрямованих на формування навичок точного вживання іменників у мовленні і правильне їх написання.

На уроці української мови, з метою сприяння вихованню та розвитку учнів, необхідно активно включати їх у навчально-пізнавальний процес. Це можна здійснити шляхом створення ситуацій, в яких учні матимуть можливість проявити свої знання та навички, а саме:

- висловлювати власну думку та користуватись здобутими знаннями;
- ставити запитання та з'ясовувати незрозуміле;
- давати поради;
- ділитися своїми знаннями з іншими;
- допомагати товаришам;
- спонукати до знаходження не одного рішення, а декількох.

Вивчення рідної мови у початкових класах створює значні можливості для соціального розвитку учнів. Особливо важливими є навички спільної роботи в парах та невеликих групах, які діти можуть здобути під час вивчення теми «Іменник» на уроках української мови. Окрім того, виховання самоповаги і поваги до інших, а також навичок оцінки та критичного мислення стають необхідними складовими цього процесу.

Таким чином, вивчення іменника на уроках української мови в Новій українській школі має важливе значення для формування граматичних навичок та розвитку мовленнєвої компетенції учнів. Вчителю необхідно використовувати інтерактивні методи та засоби навчання для забезпечення ефективного засвоєння знань учнями, а також забезпечувати можливості їх використання у різних ситуаціях та взаємодіях з іншими дітьми. Такий підхід дозволить створити оптимальні умови для навчання та розвитку дітей, які зможуть успішно використовувати свої знання в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально– методичний посібник. Київ. Літера ЛТД, 2011. 364 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BFt>(дата звернення: 06.04.2023).
3. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. Київ. 2006. 352 с.

Боса Ольга Василівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

СУЧАСНІ ОНЛАЙН-УРОКИ З МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

В умовах активного впровадження електронних пристроїв, цифрових і телекомунікаційних технологій у всілякі сфери людського життя рівень комп'ютерної грамотності стає важливою міждисциплінарною компетенцією для спеціалістів різних галузей, на чому наголошують у своїх працях багато зарубіжних і вітчизняних дослідників.

Освіта є системою, чутливою до змін у суспільстві, яка прагне розвитку та адаптується до нових умов і потреб. Цифровізація в освітній сфері пішла шляхом «оптимізації процесу навчання за рахунок використання електронних ресурсів». Сучасні дослідники підкреслюють важливу роль електронного простору в перетворенні моделі освітньої парадигми.

Цифровізація освітнього простору позначилася насамперед на його методологічній і методичній платформах, які регулярно трансформуються під впливом удосконалення цифрових і телекомунікаційних технологій. Зміни парадигми освіти та нові телекомунікаційні й інформаційні умови, у яких здійснюється навчання, з розв'язанням старих піднімають нові, раніше не відомі в методиці та лінгводидактиці проблеми. Змінюється все: засоби, способи, форми навчання, підходи, методи». Поява нових апаратних засобів, електронних дидактичних інструментів, електронних засобів навчання, розвиток можливостей здійснення дистанційного навчання та проведення онлайн-уроків створила необхідність перегляду термінологічного апарату електронної лінгводидактики у сфері викладання мовно-літературної освітньої галузі.

Вивченню питанню сучасних онлайн-уроків з мовно-літературної освітньої галузі приділено багато уваги у працях Н. Дмитренко, Г. Корицька, Л. Роєнко, О.Столярчук, Т. Торчинська М. Федорець та інші фахівці, аналіз наукових праць яких дозволяє визначити загальні підходи до цієї проблеми.

Мета – охарактеризувати сучасні онлайн-уроки з мовно-літературної освітньої галузі.

Цифровізація освітнього простору значною мірою позначилася на розвитку методики навчання мов – лінгводидактики, тому що цифровий простір, з одного боку, дав нові інструменти пред'явлення матеріалу, способів

взаємодії тих, хто вчиться, тих, хто навчається, і навчального контенту, що інтенсифікують процес оволодіння матеріалом, який вивчають, а з іншого боку, став ще однією сферою буття мов, які вивчають, так званої комп'ютерно-опосередкованої комунікації, закон. Це призвело до виникнення електронної лінгводидактики – напряму розвитку методики навчання мов (рідної та іноземної) при використанні електронних освітніх засобів [3].

Г. Корицька зазначає, що «глибоке переосмислення науково-технічних і суспільних процесів, які відбуваються», призвело до необхідності заміни деяких понять [2]. Так, термін «електронна лінгводидактика» прийшов на зміну «комп'ютерній лінгводидактиці» у зв'язку з тим, що сьогодні серед апаратних засобів, які реалізують завдання навчання мови із застосуванням електронних технологій, можна виокремити не тільки персональні комп'ютери, а й ноутбуки, моноблоки, планшети, смартфони тощо. «Лінгводидактику як наукову дисципліну доцільно пов'язувати не з апаратними засобами (з комп'ютером і мережею), а з електронним форматом – інноваційним науково-технічним явищем суспільного життя, у якому створюється та функціонує освітній контент нового покоління, що володіє інноваційними методичними та дидактичними закономірностями» [2]. Розвиток електронної лінгводидактики призвів до появи нової форми організації навчання за допомогою інтернет-технологій – онлайн-навчання.

Традиційно в методиці під навчанням розуміють «спеціально організований, керований процес взаємодії вчителів та учнів, спрямований на засвоєння знань, умінь і навичок, формування світогляду, розвиток розумових сил і потенційних можливостей учнів, вироблення та закріплення навичок самоосвіти відповідно до поставлених цілей [3]. У зв'язку з цим онлайн-навчання можна визначити як ту саму взаємодію вчителів та учнів з метою отримання знань, умінь і навичок, передбачених робочими програмами, але реалізовану за допомогою засобів і прийомів, що можуть бути забезпечені інтернет-технологіями.

Варто звернути увагу на невиправдано існуюче в методиці змішування понять «онлайн-навчання» і «дистанційне навчання». Вважаємо, що «онлайн-навчання» є лише однією з форм реалізації «дистанційного навчання», під яким слідом за Н. Дмитренко, О. Столярчук, М. Федорець розуміємо «взаємодію вчителя та учнів між собою на відстані, яка відображає всі притаманні навчальному процесові складові (мету, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання) та реалізується специфічними засобами інтернет-технологій чи іншими засобами, які передбачають інтерактивність» [1].

Онлайн-навчання має свої характерні ознаки, які не є обов'язковою умовою для реалізації дистанційного навчання: реалізація навчання в режимі реального часу з безперебійним доступом в інтернет за допомогою спеціальних програм; оснащення робочого місця вчителя та учня необхідним обладнанням (камера, мікрофон); активні форми взаємодії учасників навчального процесу. Таким чином, говорячи про онлайн-навчання, ми говоримо про організацію навчального процесу в цифровому форматі за допомогою інтернет-технологій, наближеного за своїми властивостями до традиційного.

На сучасному етапі розвитку технічних можливостей реалізація віддаленого та інтерактивного формату онлайн-уроку може здійснюватися за допомогою спеціальних програм: веб-майданчиків для проведення вебінарів або сучасних відеомесенджерів на кшталт Skype, Viber, WhatsApp. Програми дають змогу здійснювати заняття індивідуально та цілою групою. Вчитель та учні мають змогу бачити один одного або матеріал, що транслюється, у спеціальних «вікнах».

Інструментальними засобами навчання за такого інноваційного формату проведення уроку виступають електронні засоби навчання, до яких належать електронні підручники, онлайн-підручники, веб-сайти, авторські електронні ресурси.

До авторських електронних ресурсів для реалізації онлайн-уроку належать розроблені педагогом презентації, фото, табличні матеріали, інфографіки, графіки тощо. Сучасний етап розвитку технічних можливостей дає найширші можливості для педагогічної творчості. Наявні сервіси зі створення навчального контенту надають вчителям можливість підготовки якісного електронного навчально-методичного забезпечення онлайн-уроку:

- сервіси зі створення презентацій (Microsoft Power, Google Презентації, Piktochart та ін.);
- сервіси зі створення ментальних карт (Mind42, Coogle, Mindmeister, XMind та ін.);
- сервіси зі створення ребусів, кросвордів (Decalion, rebus.1 та ін.);
- сервіси зі створення інфографіки онлайн (Infogram, Venngage, Easelly, Creately та ін.);
- сервіси зі створення стрічки часу TimeRime.com, Time.Graphics, myHistro, TimeToast та ін.);
- сервіси зі створення тестів, вправ, тренінгів, вікторин (Quizlet, Learningapps, Thinglink та ін.);
- редактори аудіоматеріалів онлайн (Sodaphonic та ін.);
- відеоредактори онлайн (Clipchamp та ін.).

Для дистанційного навчання цей список використовуваних електронних засобів навчання дещо ширший, оскільки ресурси, розраховані для самостійного оволодіння інформацією та виконання завдання без допомоги вчителя, як правило, в режимі онлайн-навчання виявляються непридатними. Для викладання мовно-літературної освітньої галузі на сьогоднішній день розроблено велику кількість мобільних додатків, спрямованих на надання користувачам умов для заучування лексико-граматичного матеріалу за допомогою типових завдань, що повторюють лексичні одиниці та мовні зразки. За своїм змістом дані засоби електронного навчання схожі з системами управління навчання, проте додаткові функції (наприклад, запис мовлення учня та його якісна оцінка за використання спеціальної програми розшифровки звукового матеріалу), що з'являються завдяки оснащенню смартфонів мікрофоном, дають змогу виокремити їх в окрему категорію. Слід зазначити, що електронні засоби дистанційного навчання можуть стати матеріалом для домашнього завдання в рамках реалізації онлайн-уроків.

В основі онлайн-уроку лежить взаємодія тих, хто навчає, і тих, хто навчається, яку забезпечують функції платформ для реалізації такого типу занять. Вчитель послідовно прикріплює в чат-вікні відеомесенджера презентації, сторінки підручників, аудіо- та відеоматеріали для прослуховування та перегляду, мережеві, немережеві та прикладні навчальні електронні ресурси, посилання на інтернет-ресурси тощо. За командою вчителя, учні послідовно відкривають необхідні файли, що замінюють традиційні записи на дошці, презентаційні матеріали тощо.

Онлайн-навчання не дає можливості застосування записів на дошці, які традиційно супроводжують пояснення матеріалу. Функція веб-майданчиків і відеомесенджерів «Демонстрація екрану» дає змогу розв'язати цю проблему. Учитель може робити електронні записи в будь-яких програмах (Word, Paint тощо), а учні в режимі реального часу спостерігати. Учні за допомогою цієї ж функції можуть транслювати виконання вправ, показувати необхідні картинки, фотографії, таблиці, працювати зі сторінками електронних ресурсів тощо. Таким чином, педагогічні можливості проведення онлайн-уроку розширюються.

Таким чином, вважаємо обґрунтованим говорити про онлайн-урок як про структурну організаційну одиницю онлайн-навчання, призначення якої полягає в досягненні завершеної, але часткової мети навчання, яка реалізується в режимі реального часу з безперебійним доступом до інтернету із застосуванням спеціальних електронних засобів навчання та активних форм взаємодії того, хто навчає, та тих, хто навчається.

Підводячи підсумок, зауважимо: інтеграція цифрових технологій в освітню сферу стала невід'ємною складовою сучасного суспільства. Онлайн-навчання з мовно-літературної освітньої галузі популяризується як форма організації навчального процесу, що поєднує в собі риси інноваційних педагогічних технологій (реалізація навчання в режимі реального часу з безперебійним доступом до інтернету за допомогою спеціальних програм; оснащення робочого місця (камера, мікрофон)) та традиційного навчання (пріоритет активних форм взаємодії).

Онлайн-урок як основна організаційна одиниця навчального онлайн-процесу є самостійною лінгводидактичною дефініцією сучасного цифрового освітнього простору. Представлені ознаки онлайн-навчання, а також проаналізовані з позиції методичної цінності функції платформ, що забезпечують реалізацію онлайн-уроків, свідчать про можливість реалізації основних завдань оволодіння мовно-літературною освітньою галуззю в цифровому форматі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитренко Н. С., Столярчук О. М., Федорець М. А. Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи на уроках мовно-літературної освітньої галузі в умовах дистанційного навчання. Академічні

студії. Серія «Педагогіка», 2(4), 2022. С.207-213. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.29> (дата звернення: 10.02.2023).

2. Корицька Г. Особливості навчання української мови учнів в умовах розвитку електронної лінгводидактики. *Українська мова і література в школі*. 2016. № 1. С. 14-17.

3. Технології навчання в мовно-літературній галузі початкової школи: навчально-методичний посібник для самостійної роботи / Автори-укладачі: Л.М. Роєнко, Т. А. Торчинська. Умань, 2018. 149 с.

Вегера Наталія Олександрівна
*студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

УДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ УЧНІВ 4 КЛАСУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЧАСТИН МОВИ

Українська мова надзвичайно багата, наділена різноманітним словниковим складом, гнучкою граматичною будовою та прекрасними фонетичними якостями.

У 4 класі Нової української школи на вивчення теми «Мова і мовлення» відводиться невелика кількість годин. І це при тому, що тема ця надзвичайно важлива. Тому вона не обмежується вивченням лише в рамках даних годин, а продовжує вивчатись і далі протягом вивчення різних частин мови на уроках української мови, а також і на інтегрованому курсі « Я досліджую світ».

Проблема ця надзвичайно актуальна. Вирішення її не обмежується лише роботою на уроках, а продовжується і на перервах, в позаурочний час: спілкування «учитель» - «учень» та «учень» - «учень» потребує постійної уваги з боку вчителя. Він повинен підказати, виправити, тактовно допомогти дитині правильно вжити слово, побудувати речення та проінтонувати його. Робота ця повинна бути постійною і безперервною. Тільки в такому випадку можна сподіватися на її позитивний результат.

Робота над підвищенням мовної культури дитини складна і тривала. Вона передбачає насамперед засвоєння норм літературної вимови і наголошення слів, поповнення словникового запасу, збагачення засобів образності й виразності. Для цього на практиці широко використовуються мовні вправи, прислів'я та приказки, акривірші, мовні ігри, загадки, добірки віршів,

скоромовки, вислови про мову, мовні свята й логічні завдання («Знайди невідповідності», кросворди, ребуси, «Знайди відмінності», лабіринти тощо).

Культура мови починається з самоусвідомлення мовної особистості. Вона зароджується й розвивається там, де носіям національної літературної мови не байдуже, як вони говорять і пишуть, як сприймається їхня мова в різних суспільних середовищах, а також у контексті інших мов [2, с. 8-9].

Основні ознаки культури мови:

- змістовність (потрібно продумувати текст і основну думку висловлювання; розкривати їх повно; говорити й писати лише те, що добре відомо; не говорити й не писати зайвого; добирати матеріал, якого не вистачає);
- правильність і чистота (дотримуватися норм літературної мови);
- точність (добирати слова і будувати речення так, щоб найточніше передати зміст висловлювання);
- логічність і послідовність (говорити і писати послідовно, забезпечувати смислові зв'язки між словами і реченнями в тексті; складати план виступу чи лекції; систематизувати дібраний матеріал; уникати логічних помилок);
- багатство (використовувати різноманітні мовні засоби, уникати не виправданого повторення слів, однотипних конструкцій речень);
- доречність (ураховувати, кому адресовано висловлювання, як воно буде сприйняте при певних обставинах спілкування);
- виразність і образність (добирати слова і будувати речення так, щоб якнайкраще, якнайточніше передати думку, бути оригінальним у висловлюванні і вміти впливати на співрозмовника) [7, с. 63-64].

Важливо, щоб діти усвідомили, що у світі є багато мов, що кожен народ має свою мову. Одні й ті самі предмети, ознаки, дії в різних мовах мають різні назви.

У початкових класах дітям прищеплюється любов до рідного слова, до мови батьків, до рідного краю, Батьківщини. Діти мають усвідомити, що українська мова є мовою українського народу, що обов'язком кожного українця є знання і збагачення її [6, с. 98].

Отже, систематична робота над опрацюванням мовленнєвого етикету протягом вивчення частин мови у 4 класі є дуже важливою для удосконалення культури мовлення. Вважаю, що розвиток досконалого мовлення молодших школярів залежить від ефективної організації вчителем навчально-мовленнєвої діяльності, яка полягає, передусім, у створенні системи вправ для опанування мовленнєвої культури та зразковому мовленні вчителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дика Н. Поняття культури мовлення учнів. Дивослово, 2002. №2. С. 50.
2. Єрмоленко С. Я. Культура української мови : Довідник / С.Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін.; За ред. В. М. Русанівського. К.: Либідь, 1990. 304с.
3. Стаднік В. І. Культура мовлення: формування уявлення про культуру мовлення і культуру спілкування. *Розкажіть онуку*. 2003. №14-15. С. 33.

4. Феніна Н. Формування мовної культури учнів у процесі викладання рідної мови і літератури. *Українська мова та література*. 2013. №9. С. 34-40.

5. Українська мова та читання: підр. для 4 кл. ЗЗСО (частина 1, 2), автор: І. Большакова, І. Хворостяний, видавництво: Харків, Ранок, 2021.

6. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навч. закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364с.

7. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням. Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2010. 624 с.

***Власюк Аліна Вікторівна,**
студентки I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

***Науковий керівник:**
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Письмова комунікація на сьогодні відіграє значну роль у сучасному житті. У початковій ланці школи письмо є складовою частиною всього змісту навчання рідної мови. Письмо – комплексний вид навчальної діяльності. Воно складається з багатьох структурних компонентів, умінь і навичок, оволодіння якими – складний, тривалий і нелегкий процес для першокласника, а формування почерку – складна справа взагалі для учнів початкової школи [4].

Проблема навчання писемного мовлення розглядалась багатьма відомими вченими. На думку Л. С. Виготського, готувати дітей до писемного мовлення можна вже в дошкільному віці, але цей процес не має проходити, як просте переведення усного мовлення в писемні знаки, тобто через формування навички письма. Він пропонує формувати письмо, як відтворення свого неповторного мовлення, як важливий елемент дитячого життя [2]. І. І. Карабаєва вбачає успішність навчання писемного мовлення в усвідомленні відношень між письмовим знаком і його значенням, а також знаннях і уміннях із його функціонального використання [3]. Писемне мовлення використовується як самостійна форма спілкування, проте оволодіння писемним мовленням відбувається на основі усного мовлення. А. М. Пешковський акцентував, що писемне мовлення не може розглядатися як рідна мова людини, оскільки писемне мовлення не може бути отримане від

середовища, його треба спеціально навчитися [5]. Разом із перспективами розвитку української держави відкрилися широкі можливості для розвитку освіти. Сучасний період розвитку національної школи в Україні характеризується пошуками шляхів удосконалення освіти та виховання, що спрямовані на загальний і всебічний розвиток підростаючого покоління. Внесення змін, які б дозволили витратити меншу кількість часу з мінімальними зусиллями для отримання найкращого результату, є пріоритетним завданням сучасної методики освіти.

Прогрес у науці не стоїть на місці. Зважаючи на це, освітній процес пристосовується до модерних віянь і бере на озброєння всі прогресивні ідеї нового часу. Інформаційно-комунікаційні технології дають широкий простір для реалізації нового бачення освіти ХХІ століття. Новий освітній процес – це не схоластичне вчення, озброєне сухими застарілими методами і засобами, реалізованими в шаблонній класно-урочній системі. Це пошук нових форм та технологізація процесу навчання, що дає стійкий розвиток психічних процесів, умінь та нових поглядів і ставлень дитини до оточуючої дійсності [6].

Графічні знаки дитина засвоює свідомо і також свідомо, шляхом цілеспрямованого навчання переводить промовлений звук у букву, звукосполучення – у буквосполучення і далі у слова. Для оволодіння письмовим мовленням учням необхідно спочатку оволодіти технікою письма, яка включає навчання графіки, каліграфії та навчання орфографії. Навчання графіки пов'язане з вирішенням двох завдань: оволодіння літерними відповідностями і встановлення зв'язків між різними функціональними варіантами кожної літери. Головна увага під час навчання техніці письма повинна приділятися чіткості, нормативності [5].

Розвиток писемного мовлення молодших школярів полягає у формуванні умінь записувати свої думки, враження, спостереження за подіями оточуючої дійсності. Сам процес написання відбувається за участі мовно-артикуляційного, слухового, рухового та зорового аналізаторів. Під час письма вони постійно взаємодіють між собою. Ослаблення одного з них гальмує всю ланку. Крім цього письмо вимагає вольового і фізичного напруження [7]. Все це реалізується різними навчальними та виховними напрямами освітнього процесу, а вибір найефективніших засобів – це справа мудрого педагога. Сьогодні, з огляду на сучасні реалії, вчитель повинен вносити в освітній процес нові методи подачі інформації. Виникає питання: навіщо це потрібно. Мозок дитини, налаштований на отримання знань у формі розважальних програм по телебаченню, набагато легше сприйме запропоновану на уроці інформацію за допомогою медіа-засобів.

Вже давно доведено, що кожен учень по-різному освоює нові знання. Раніше викладачам важко було знайти індивідуальний підхід до кожного учня. Тепер же, з використанням комп'ютерних мереж і онлайнових засобів, школи отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні запити кожного учня [2].

В умовах розвитку Нової української школи – школи ХХІ століття – питання використання інформаційно-комунікаційних технологій стає дуже

актуальним. Тепер ми говоримо про розвиток, навчання і виховання дитини, змінюючи всю стратегію освіти. В умовах сьогодення центральну роль на уроці повинні займати нові засоби навчання. Основною проблемою освітнього процесу стає проблема навчити кожну дитину за короткий проміжок часу освоювати, перетворювати і використовувати в практичній діяльності величезні масиви інформації. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб дитина активно, з цікавістю і захопленням працювала на уроці, бачила плоди своєї праці і могла їх оцінити. Допомогти вчителю у вирішенні цього непростого завдання може поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій, у тому числі і комп'ютерних. Адже використання комп'ютера на уроці дозволяє зробити процес навчання мобільним, суворо диференційованим та індивідуальним [2] .

Важливим аспектом використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроці є й те, що дитина постійно росте і потребує нової інформації. Це життєво необхідно для неї. Раніше засобом задоволення цієї потреби слугувало усне слово дорослого, книга, зошит, рукопис або інше друковане джерело. Тепер, з розвитком суспільства, потреба в нових джерелах інформації зростає. І тут у полі зору з'являються ІКТ.

Протягом усього шкільного дня необхідно акцентувати увагу учнів на національних та загальнокультурних цінностях, здобутках вітчизняної та світової культурної спадщини. Впровадження ІКТ в освітній процес стимулює інтерес до навчальної діяльності, сприяє формуванню логічного та творчого мислення, сприяє розвитку здібностей учнів, формуванню інформаційної культури.

Таким чином, підсумовуючи, можна сказати, що для успішного оволодіння письмом учень має добре володіти усним мовленням – вміти висловлювати власні думки, розповідати про щось, складати розповідь за малюнком тощо. Але якщо в усному повідомленні мовець може щось опустити, надолуживши за допомогою міміки, жестів, інтонації, то на письмі висловлювання має бути конкретним і повним, максимально розгорнутим, коректним з точки зору відповідності мовним особливостям письмових текстів певних стилів і жанрів, щоб виконати свою комунікативну функцію. Відсутність можливості виразно інтонувати своє мовлення вимагає від школяра ретельного добору синтаксичних засобів, а відсутність можливості використати міміку і жести вимагає точного граматичного оформлення писемного мовлення. Все це потребує автоматизованості у школярів мовленнєвих навичок – лексичних, граматичних та навичок розуміння і вживання мовних засобів у тексті.

Тому робота з формування і вдосконалення усіх згаданих навичок має бути систематичною на всіх етапах навчання. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи є важливою умовою цього. Формування ціннісної сфери молодших школярів значною мірою забезпечують уроки з використанням ІКТ. За таких умов виховання підростаючого покоління стає повноцінним, всебічним і системним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі.[Інтернет ресурс].Режим доступу:[http:// osvita.ua/ school/ method/ technol/6804/](http://osvita.ua/school/method/technol/6804/) (дата звернення: 03.04.2023).
2. Виготський Л. С. Психологія і вчення про локалізацію психічних функцій. Москва, 1982. 174с.
3. Карабаєва І. І. Психологічна готовність до писемного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Автореферат дис. Київ, 2003. 18с.
4. Кучинський М. Формування навичок письма – одна з основних проблем початкової школи. *Початкова школа*. 2006. № 5. С. 10–13.
5. Пешковський А. М. запитання методики рідної мови , лінгвістики і стилістики. URL: [http://elib.gnpbu.ru/text/peshkovsky_voprosymetodiki-rodnoyazyka_1930/go,4; fs,1/](http://elib.gnpbu.ru/text/peshkovsky_voprosymetodiki-rodnoyazyka_1930/go,4;fs,1/)(дата звернення: 03.04.2023).
6. Маслюк Ю. А. Проблеми використання інформаційних та комунікаційних технологій у навчальній діяльності // *Інновації в освіті*. 2006. № 1. С. 117-123.

*Демковець Дмитро Андрійович,
студента 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У Концепції «Нова українська школа» наголошується, що сучасна початкова школа повинна створити сприятливі умови для творчості та новаторства, реалізації творчих можливостей і здібностей учнів. Унаслідок цього стає очевидною необхідність пошуку ефективних форм, методів та засобів, що дозволяють розвивати творчі здібності школярів.

Інформаційно-комп'ютерні технології, з одного боку, – це потужний та дієвий інструмент для отримання дитиною різноманітної інформації, з іншого – це ефективний засіб для підвищення інтересу до навчання, розвитку творчості молодшого школяра.

Використання ІКТ у початковій школі є актуальною й складною проблемою, що вимагає детального психолого-педагогічного обґрунтування та

наукового вивчення. Особливості впровадження ІКТ в освітній процес початкової школи вивчали В. Барановська, І. Галаган, С. Колесніков, М. Левшин, Г. Ломаковська, О. Мороз, Н. Олефиренко, І. Онищенко, Ю. Первін, Л. Петухова, А. Семенов, О. Співаковський, Б. Хантер, В. Шевченко та ін.

Мета статті полягає у дослідженні використання інформаційних технологій у початковій школі та розробці ефективних шляхів їх застосування для навчання української мови учнів початкової школи.

Ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів є інформаційно-комп'ютерні технології. Ми вважаємо, що саме ІКТ сприяють інтенсифікації освітнього процесу в початковій школі, розвитку творчих здібностей молодших школярів, підвищенню їх мотивації учіння, формуванню в учнів умінь і навички оперувати і керувати інформацією, швидко приймати рішення, застосовувати набуті знання на практиці.

Інноваційні педагогічні технології стають типовим явищем освітянської практики, а готовність до їх застосування – вимогою до усіх педагогів. Важливе місце серед найбільш ефективних педагогічних інновацій належить інформаційним технологіям. Як зазначає І. Бекман, інформаційна технологія – це сукупність конкретних засобів, за допомогою яких людина виконує різноманітні операції для обробки інформації у різноманітних сферах своєї життєдіяльності [1] . Стосовно навчання частіше використовують певною мірою синонімічні терміни «інформаційні технології навчання (ІТН)», «сучасні інформаційні технології навчання (СІТН)» або «нові інформаційні технології навчання (НІТН)» розуміючи те ж саме. Їх можна означити як методологію і технологію освітнього процесу використанням новітніх електронних засобів навчання й у першу чергу ЕОМ [5, с. 62] . Проте, для лаконічності у статті ми використовуватимемо термін «інформаційні технології» у значенні ІТН. Як свідчить аналіз наукових праць [3; 5; 6] та спостереження за освітньою практикою початкової школи точки зору дидактики використання інформаційних технологій надає учителю цілу низку можливостей. Таким чином ІТ дозволяють учителям-класоводу:

- 1) зробити навчання інтенсивнішим та ефективнішим завдяки унаочненню навчального матеріалу засобами мультимедіа;
- 2) максимально індивідуалізувати навчання із врахуванням особливостей їхніх стилів навчання, можливостей сприйняття, особливостей характеру тощо;
- 3) створити сприятливу атмосферу для спілкування, співпраці як окремих учнів, так і груп дітей між собою та з учителем.

Отже, використання комп'ютерів у навчальній урочній і позаурочній діяльності школи є дуже природним із точки зору й дитини, й учителя. Воно є одним із найбільш ефективних способів підвищення мотивації та індивідуалізації навчання, розвитку творчих здібностей. Саме це ще раз доводить доцільність використання ІТ для навчання учнів початкових класів. Отже, є усі підстави стверджувати, що комп'ютер сприятиме не тільки вивченню молодшими школярами, але й більш глибоко розвиватиме резерви

дітей, а учителю дозволить працювати творчо, ініціативно, удосконалювати свою професійну майстерність.

Одним із важливим завдань Нової української початкової освіти – формування цифрової компетенції засобами інформаційно-комп'ютерних технологій, яка сприяє розвитку особистості учня, спрямовує його до самопізнання, самовдосконалення та розвитку творчих здібностей.

Завдяки багатому інструментарію, гнучкості та адаптивності використання, можливості легкої модифікації, інформаційні технології можна використати на уроках будь яких типів і, практично, на кожному із їх етапів. При цьому комп'ютер виконує такі функції:

- 1) учителя;
- 2) робочого інструмента;
- 3) об'єкта навчання;
- 4) колективу;
- 5) ігрового середовища;
- 6) середовища співпраці [4] .

Уроки з використанням ІТ особливо актуальні в початковій школі. Використання ІТ уможливорює плавний, «безболісний» перехід від пояснювально-ілюстративного способу навчання до діяльнісного, тобто учень стає активним суб'єктом навчальної діяльності. Це сприяє усвідомленому засвоєнню знань [6] . Педагогу потрібно організувати освітній процес таким чином, щоб усі школярі бачили науку в її історичному розвитку і відчували задоволення і радість від процесу самостійного пізнання та спільної роботи над вирішенням завдань. Використання інформаційних технологій у процесі навчання , відкриває цілий ряд можливостей для різнобічного, нетрадиційного, наочного осмислення учнями предметного матеріалу. Застосування комп'ютера на уроках – це гарна можливість активізувати пізнавальні інтереси учнів під час вивчення та закріплення нового матеріалу, підвищити мотивацію навчальної діяльності, організувати самостійну роботу учнів.

Можливості використання комп'ютера дають змогу подавати новий матеріал наочно та динамічно, в формі гри, змагання тощо. Інтерес до вивчення предмету багато в чому залежить також від того, як проходять уроки. А застосування комп'ютерної техніки на уроках дозволяє зробити урок нетрадиційним, яскравим, насиченим, наповнюючи його зміст знаннями з інших наочних областей, що перетворюють урок з об'єкту вивчення у засіб отримання нових знань. Проте, для реалізації усіх цих переваг необхідне якісне програмне забезпечення – педагогічні програмні засоби (ППЗ).

Варто зазначити, що використання комп'ютера на уроках у початковій школі не обмежується тільки вивченням предмету. Так, використовувати комп'ютер на уроках можна і для вирішення наступних завдань:

- 1) розвиток міжпредметних зв'язків;
- 2) розвиток самостійності учнів на уроці;
- 3) диференціація навчання і реалізація індивідуального, особистісно-орієнтованого підходу;
- 4) розвиток творчих та дослідницьких здібностей молодших школярів.

Входячи з цього, можна сформулювати завдання, які зможе вирішити учитель під час навчання із використанням ІТ:

- 1) забезпечення фундаментальної підготовки дітей;
- 2) формування інформаційної та методичної культури, творчого і дослідницького стилю діяльності учнів;
- 3) підготовка учнів до використання ІТ у навчальній діяльності та повсякденному житті тощо.

Як свідчать аналіз вітчизняних наукових праць із теми дослідження, є найдоступнішим і найбільш поширеним способом використання інформаційних технологій у початкових класах – застосування мультимедійних продуктів, і зокрема – дидактичних презентацій створених за допомогою майстра презентацій Microsoft Power Point. Це можна пояснити тим, що завдяки використанню мультимедійних презентацій перед учителем відкривається величезний простір діяльності з широким колом можливостей. Так, працюючи із презентаціями учитель сам обирає форму та послідовність викладання навчального матеріалу, розширює зміст уроку, ілюструє його різноманітними графічними об'єктами: статичними зображеннями, анімаціями, відеофрагментами тощо [6]. Демонструвати презентації можна на екрані комп'ютера, за допомогою проектора на екрані або за допомогою мультимедійної дошки.

Інформаційно-комунікаційні технології позитивно впливають на всі компоненти системи навчання: мету, зміст, методи та організаційні форми навчання, що дозволяє вирішувати складні і актуальні завдання для розвитку інтелектуального, творчого потенціалу, аналітичного мислення та самостійності в молодших школярів. Використання ІКТ в освітньому процесі Нової української початкової школи сприяє формуванню інформаційно-цифрової компетентності учнів, основ інформаційної культури, надбанню умінь життєво необхідних компетентностей.

Таким чином, проведене дослідження дозволило стверджувати, що використання ІТ в освітньому процесі передбачає підвищення якості освіти, тобто вирішення однієї з нагальних проблем для сучасного суспільства. У даному контексті застосування комп'ютера на уроках дозволяє учителю значно скоротити час на вивчення матеріалу за рахунок наочності і швидкості виконання роботи, перевірити знання учнів в інтерактивному режимі, що підвищує ефективність навчання, допомагає реалізувати весь потенціал особистості – пізнавальний, морально-етичний, творчий, комунікативний і естетичний, сприяє розвитку інтелекту, інформаційної культури учнів, робить уроки яскравими та цікавими. Але слід підкреслити, що вбудовування ІТ у освітній процес має базуватися на їх педагогічно обґрунтованому поєднанні з традиційними методичними системами навчання та при обов'язковому обґрунтуванні педагогічної доцільності такого використання, тобто освіта на сучасному етапі має задовольняти нові потреби й водночас зберігати свої сильні традиційні сторони. Перспективним напрямом нашої наукової роботи у даному контексті є подальше дослідження і розгорнутий аналіз та актуалізація

ефективності використання окремих новітніх інформаційних технологій у процесі навчання учнів початкових класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бекман И. Н. Информатика [Электронный ресурс]: курс лекций / И. Н. Бекман. Режим доступа до журн.: [http://profbeckman.narod.ru/ InformLeks.files/Inf01.pdf](http://profbeckman.narod.ru/InformLeks.files/Inf01.pdf) (дата звернення: 03.04.2023).
2. Морев И. Образовательные информационные технологии: учебн. пособ. / И. Морев. Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2004. 162 с.
3. Нісімчук К. Технології початкової освіти: дидактично-виховний аспект: Монографія. Луцьк: Твердиня, 2010. 324 с.
4. Пантюшенко Н. Г. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій у викладанні мови. *Англійська мова та література*. 2013. № 16–18. С. 80–84.
5. Федорчук Е. І. Сучасні педагогічні технології : Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : «Абетка», 2006. 212 с.
6. Шаповалова І. К. Використання ІКТ у початковій школі. *Початкова школа*. 2013. № 1. С. 38–39.

Ковалець Анастасія Василівна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ ЗАСОБОМ ОСВІТНІХ ВЕБ-КВЕСТІВ

Актуальність дослідження теми розвитку інтересу до читання у дітей за допомогою освітніх веб-квестів полягає в необхідності вивчення та розробки ефективних педагогічних підходів, що сприяють підвищенню мотивації до читання та розвитку мовних навичок у молодшому шкільному віці. Це дослідження відповідає на потребу сучасної освіти у застосуванні новітніх технологій, які залучають дітей до активного навчання, розвивають критичне мислення та навички пошуку та аналізу інформації.

Викладачі університету Сан-Дієго, Берні Додж і Том Марч, розробили концепцію веб-квесту у 1995 році. Вони описали цю технологію як форму активної діяльності, де основна інформація береться з Інтернету. Вчені підкреслюють, що квести призначені для розвитку в учнів та вчителів навичок аналізу, синтезу та оцінки інформації. Сьогодні ця технологія використовується як найбільш продуктивний спосіб використання Інтернету в навчальному процесі.

Веб-квест являє собою міні-проект, заснований на пошуку інформації в Інтернеті, присвячений самостійній дослідницькій роботі учнів (зазвичай, у групах) з певної теми з гіперпосиланнями на різні веб-сторінки. Quest в перекладі з англійської мови – тривалий цілеспрямований пошук, який може бути пов'язаний з пригодами або грою; на сьогодні термін «веб-квест» служить для позначення одного з різновидів комп'ютерних ігор. Використання веб-квесту як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів при вивченні історії в умовах дистанційного навчання.

Веб-квест – це гра і навчання одночасно. Це дуже цікавий і перспективний вид діяльності та рольова гра. Виконуючи різні ролі, учні розглядають проблему з різних сторін. Розрізняють два типи веб-квестів: для короткочасної (мета: поглиблення знань та їх інтеграція, розраховані на одне-три заняття) та тривалої роботи (мета: поглиблення і перетворення знань учнів, розраховані на тривалий термін – може бути на семестр або навчальний рік). Особливістю освітніх веб-квестів є те, що частина або вся інформація для самостійної або групової роботи учнів з ним знаходиться на різних веб-сайтах. Технологія веб-квест дозволяє формуватися наступним компетенціям:

- використання ІТ для вирішення професійних завдань (у т.ч. для пошуку необхідної інформації, оформлення результатів роботи у вигляді комп'ютерних презентацій, відеороликів, баз даних тощо);

- самонавчання і самоорганізація;

- робота в команді (планування, розподіл функцій, взаємодопомога, взаємоконтроль);

- уміння знаходити декілька способів вирішення проблемної ситуації, визначати найбільш раціональний варіант, обґрунтовувати свій вибір;

- навик публічних виступів [2].

Технологія веб-квесту сьогодні є найефективнішим засобом навчання молодших школярів, який дозволяє ефективно формувати освітню мотивацію, сприяє особистісному творчому ставленню дітей до предмета вивчення та міцному засвоєнню знань [1].

Розвиток інтересу дітей до читання за допомогою освітніх веб-квестів має кілька переваг. Веб-квести створюють стимули для активної участі учнів у процесі навчання, пропонують виконання завдань, розв'язання загадок або пошук інформації, що спонукає дітей читати, розуміти та аналізувати тексти. Веб-квести можуть бути створені у вигляді ігор або пригод, що привертають увагу дітей і роблять процес навчання цікавим та захоплюючим. Веб-квести вимагають від учнів аналізу, синтезу та оцінки інформації з різних джерел. Діти повинні оцінювати достовірність даних, робити висновки та приймати

обґрунтовані рішення, що сприяє розвитку їхнього критичного мислення. А також веб-квести можуть бути адаптовані до рівня та інтересів кожного учня.

Отже, веб-квести є ефективним інструментом для стимулювання інтересу дітей до читання. Їх інтерактивний та гейміфікований формат привертає увагу та мотивує дітей до активної участі у навчальному процесі. Через використання веб-квестів діти розвивають навички критичного мислення, аналізу, синтезу та оцінки інформації. Вони навчаються шукати потрібну інформацію, розуміти текст та вирішувати завдання.

Веб-квести сприяють самостійному навчанню, діти вчаться швидко знаходити інформацію в мережі Інтернет та використовувати її для розв'язання завдань. Використання веб-квестів може позитивно впливати на загальний розвиток дітей, сприяти розширенню їхнього словникового запасу, підвищенню читацької компетентності та розвитку інформаційної грамотності. Освітні веб-квести можуть бути використані як доповнення до традиційних методів навчання, збагачуючи навчальний процес та роблячи його більш захопливим та цікавим для дітей.

Загалом, використання веб-квестів є перспективним підходом до стимулювання інтересу дітей до читання та розвитку їхніх мовних навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баканча А. О., Горлова А. В. Освітні веб-квести як чинник активізації пізнавального інтересу молодших школярів. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи*: матеріали науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Випуск 7. Херсон, 2020. С. 103-105.

2. Сухілін М. Використання веб-квесту як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів при вивченні історії в умовах дистанційного навчання. *Вісник профосвіти*. 2020. №9-10. С. 1-3.

*Ковальчук Оксана Сергіївна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри педагогіки
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ ЗАСОБОМ ОСВІТНІХ ВЕБ-КВЕСТІВ

У наш час дуже актуальна інклюзивна освіта, як нова система освітніх послуг, яка працює за принципом забезпечення права на освіту дітей, на

отримання її за місцем проживання, що передбачає в умовах загальноосвітньої школи, навчання дитини з особливими освітніми потребами.

Виховний і розвивальний вплив на дітей з особливими освітніми потребами здійснюється тоді, коли книга допомагає розвивати емоції дитини, у неї виникає потреба замислитися, коли виховується та навчається, але в ігровій формі: приховано, вміло, ненав'язливо, легко та з гумором, дитині буде цікавіше навчатися. Деякі вчені вважають, що широке та ефективно впровадження інноваційної методики веб-квестів, сприяє підвищенню якості освітнього процесу, зацікавленості учнів та вчителів.

Сьогодні, в умовах дистанційного навчання, стало актуальним використання електронних освітніх ресурсів, а також з'явилися питання, щодо активізації та мотивації до навчання дітей. Для організації самостійної дослідницької роботи дітей, для підвищення інтересу їх до навчання, читання, формування умінь збирати, обробляти та аналізувати інформацію, вчителі почали використовувати веб-квести [3].

Веб-квест – це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Учні вдосконалюють уміння використовувати отримані знання з практичною метою. Веб-квест являє собою міні-проект, який присвячений самостійній дослідницькій роботі дітей, зазвичай, у групах, з певної теми з гіперпосиланнями на різні веб-сторінки.

Веб-квест – це дуже цікавий і перспективний вид діяльності та рольова гра. Виконуючи різні ролі, діти розглядають певну проблему з різних сторін. Особливістю освітніх веб-квестів є те, що частина або вся інформація знаходиться на різних веб-сайтах для самостійної або групової роботи дітей [1].

Для зацікавлення дітей читанням, застосування веб-квестів, суттєво відрізняється від простого пошуку інформації в Інтернеті та надає дітям можливість знайти нове для себе.

Зараз більшість дітей легко користуються сучасними технологіями, що спрощує для них процес пошуку інформації. Тому в навчальній діяльності використання веб-квестів надає можливість досягти декілька цілей: підвищення мотивації до самонавчання; можливість формулювати дослідницькі та творчі завдання; підвищення самооцінки у дітей; підвищення зацікавленості дітей через нові способи викладення матеріалу; реалізація творчого потенціалу; спрощення роботи з текстом завдяки інтернет пошуку та розвиток особистісних якостей, наприклад: музичні, художні [2].

Впровадження в освітньому процесі, сприяють навчанню та оволодінню веб-квестами у вигляді: використання веб-квестів на уроках та в позакласній роботі; семінарів-практикумів; розробка власних методичних рекомендацій щодо цієї нової методики.

Впровадження нової технологічної методики, є ефективною новизною у навчанні дітей читання, сприяє підвищенню їх зацікавленості, що є важливою стадією процесу змінення старої системи освіти.

Веб-квест – це формат уроку, який спрямований на розвиток пошукової та пізнавальної діяльності учнів, на якому більша частина інформації отримується через Інтернету. Також, це одна з найефективних моделей застосування Інтернету в навчальному процесі [1].

Вчитель створює для дітей умови для пошуку та обробки інформації. За такою методикою підвищується не лише мотивація отримання знань у дітей, а і відповідальність за отримані результати.

Веб-квест включає в себе основні елементи, такі як: вступ, в якому вказані терміни виконання роботи та завдання; посилання на інтернет ресурси, для виконання завдання, в яких міститься необхідний матеріал, такі як: форуми, посібники, книги; поетапний опис процесу виконання завдання з поясненням як використовувати отриману інформацію, схемами причинно-наслідковими, таблицями тощо; висновки, з прикладом оформлення результатів виконання завдання та способи використання отриманих знань.

Існує три етапи роботи над квестом:

1. Початковий: діти ознайомлюються з завданням та інформацією з певної теми та розподіляють ролі в команді.

Ролевий – діти одночасно виконують завдання за своїми ролями.

Заключний: команда працює під керівництвом вчителя; формулюються висновки; проводиться конкурс робіт та їх оцінювання та результати робіт [2].

Під час цього процесу, діти проходять декілька етапів. Перехід до наступного етапу, можливий лише за умови виконання завдання. За результатом проходження кожного етапу, діти отримують частину посилання, склавши яке можна перейти на сторінку, де знаходиться, наприклад: презентація або повний опорний конспект з певної теми; цікавий документальний або художньо-документальний фільм з певної теми, який зможе розширити та узагальнити знання дітей тощо.

Кожне завдання повино оцінюватись за відповідними критеріями, серед яких досить важливим є швидкість, адже вміння правильно розподілити завдання в групі, вміння групової роботи на сьогодні є досить актуальним. Команда, яка перша пройде всі локації, отримує додаткові бали. Критерії кожен вчитель визначає для себе самостійно, залежно від тих цілей, які були поставлені. До кожного завдання певного етапу, педагог надає посилання на ресурси, де можна знайти необхідну інформацію. Діти самостійно вирішують використовувати певне посилання чи ні [3].

Веб-квести можуть бути короткостроковими та довгостроковими. Веб-квести короткострокові направлені на отримання нових знань та обробку отриманої інформації дитиною, тривалість цього виду складає від одного до трьох занять. Веб-квести довгострокові направлені на розширення та узагальнення знань. По завершенню цього етапу дитина зможе вміти робити аналіз отриманих знань та володіти отриманим матеріалом так, щоб могла виконувати завдання по цій темі, яку вона вивчала. Тривалість цього виду від тижня до одного або двох місяців.

Існують такі види завдань для веб-квестів, як: переказ, планування та проектування, самопізнання, творче завдання, аналітичне завдання, оцінка та

наукові дослідження тощо. Веб-квести найкраще застосовувати в міні-групах, але існують веб-квести для індивідуальної роботи. Завдяки веб-квестам, діти можуть опрацювати в групах отриману інформацію, розвивати навички командної гри та лідерські якості. Замість застосування старих способів навчання, у вигляді простого прочитання книги, дитині буде набагато цікавіше отримувати інформацію про персонажів певної книги через гру, таким чином дитина захоче прочитати книгу та отримувати нові знання [1].

Таким чином, методика використання веб-квестів у навчанні, розвиває пізнавальну активність учнів та навички самостійного одержання знань; сприяє підвищенню їх індивідуалізації навчання, тому необхідно частіше застосовувати цей спосіб, при викладанні літератури. Найважливіша риса сучасного вчителя – це вміння та бажання вчитись, не зупинятись на досягнутому, завжди шукати нові засоби викладання певного матеріалу, щоб дітям було цікаво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веб-квест у професійному навчанні. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712105/1/%D0%92%D0%B5%D0%B1-%D0%BA%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82.doc.pdf> (дата звернення: 06.04.2023).
2. Дослідження якості інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2021/04/02/Doslidzhennya_yakosti_inkluzyvnoyi_osvity_1_02_04.pdf (дата звернення: 06.04.2023).
3. Методична розробка «Інтеграція технології веб-квесту в освітній навчальний простір». URL: <https://naurok.com.ua/integraciya-tehnologi-veb-kvestu-v-osvitniy-navchalniy-prostir-143031.html> (дата звернення: 06.04.2023).

***Козелець Альона Степанівна,**
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

***Науковий керівник:**
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КАЗКИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

До найважливіших цінностей шкільної освіти належить прилучення дітей до книги, яка виконує у навчанні і вихованні різні функції: пізнавальну,

інтелектуальну, естетичну, патріотичну, морально-етичну тощо. Упродовж багатьох віків книга була і залишається унікальним джерелом виховання і розвитку людини. Вона розкриває світ культури кожного народу, кожної нації, відображає стиль певної епохи, об'єднує покоління.

Якщо проаналізувати Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Національну доктрину розвитку освіти, то можна зробити висновок, що особливу увагу слід відводити на культурознавчі аспекти, які сприяють прилученню учнів до здобутків літератури, яка несе в собі неоціненне значення в отриманні учнями якісної освіти. Проблема формування в учнів морально-естетичних почуттів є досить актуальною. Це питання підкреслюється в «Концепції ООН про права дитини».

Естетичне виховання є важливим елементом розвитку особистості, яке сприяє формуванню чуттєвого сприйняття світу і розвитку естетичних смаків. Щоб ефективно впливати на дитину, система естетичного виховання повинна бути цілісною, єдиною і пов'язувати усі аспекти життя школяра. Загальна мета естетичного виховання полягає в тому, щоб дитина розвивала чуття гармонії, краси і вміла цінувати та створювати красу в своєму житті [1].

Дослідження естетичного виховання на уроках літературного читання в початковій школі є важливою темою для вивчення, оскільки читання літературних творів сприяє розвитку естетичних почуттів та формуванню художнього смаку в дітей.

Ідею естетичного виховання на основі народності з використанням різноманітних творів фольклору відстоювали видатні педагоги, письменники, прогресивні діячі освіти та мистецтва. Це, зокрема, Х. Алчевська, Б. Грінченко, І. Котляревський, М. Максимович, С. Русова, Г. Сковорода, Л. Українка, І. Франко та ін. Вагоме значення для опрацювання досліджуваної нами проблеми мають теоретичні положення, обґрунтовані П. Блонським, А. Макаренком, В. Сухомлинським, К. Ушинським, які високо цінували роль народної творчості в естетичному розвитку молодших школярів.

Теоретичні основи формування естетичних почуттів та високогуманної особистості загалом саме в молодшому шкільному віці розкриті в працях психологів (Л. Божович, Л. Виготський, В. Ільїн, О. Киричук, Г. Костюк), педагогів (В. Галузинський, Є. Кузнєцова, О. Матвієнко, І. Мар'єнко, О. Савченко, Ю. Сокольніков та ін.).

Метою статті є дослідити особливість естетичного розвитку молодших школярів при вивченні казок на уроках літературного читання.

Казка – це вид художньої прози, що походить від народних переказів, порівняно коротка розповідь про фантастичні події та персонажі, такі, як феї, гноми, велетні тощо. Один з основних жанрів народної творчості, епічний, переважно прозаїчний твір чарівного, авантюрного чи побутового характеру усного походження з настановою на вигадку.

Вивчення казок на уроках літературного читання є важливим інструментом для формування естетичного розвитку учнів у початковій школі. Казки містять в собі багато елементів, які сприяють розвитку естетичних

здібностей у дітей, таких як краса мови, образність глибина інтелектуального змісту, моральні цінності тощо.

Перш за все, важливо відзначити, що казка має бути вибрана з урахуванням вікових особливостей учнів. Для молодших школярів краще підходять казки з яскравими образами, відповідними національним традиціям та емоційним змістом. Під час вивчення казки на уроках літературного читання, вчитель проводить різноманітні види діяльності, що сприяють формуванню естетичного розвитку учнів. Наприклад, вони малюють ілюстрації до казки, складають вірші на основі сюжету, доповнюючи його за допомогою театралізованих ігор, пишуть оповідання-фантазії, створюють малюнки-розповіді про свої враження від прочитаної казки.

Крім того, важливо звернути увагу на мовленнєві аспекти казки, такі як інтонація, ритм, рима, метафори, порівняння тощо. Вивчення казки можна поєднувати з іншими видами мистецтва, такими як музика, танці, драматичне мистецтво, щоб сприяти розвитку творчих здібностей учнів.

Вивчення казки «Колобок» на уроках літературного читання є важливим засобом для формування естетичного розвитку учнів початкової школи. Казка містить у собі багато елементів, які сприяють розвитку естетичних здібностей у дітей, таких як краса мови, ритм, метафори, глибина інтелектуального змісту тощо. Наприклад, у казці «Колобок» є кілька метафор, які допомагають передати глибинний зміст твору. Ось декілька з них:

1. Колобок як символ людської життєвої дороги. Герой казки простежується через увесь шлях, на якому він зустрічає різні перешкоди та небезпеки. Ця метафора символізує життєвий шлях людини, який також може бути повний перешкод та випробувань.

2. Тварини, які зустрічаються на шляху Колобка, як метафора різних людських характерів. Кожна тварина, яку зустрічає Колобок, має свій характер та особливості, які впливають на спілкування з ним. Ця метафора символізує різні типи людей, які можуть зустрічатися на життєвому шляху.

3. Колобок як символ самовпевненості та безпечності. Герой казки вважає себе найкращим та незалежним, і це впливає на його подальшу долю. Ця метафора показує, як впевненість у собі може мати вплив на результати, які людина отримує.

Ці метафори допомагають розуміти глибинний зміст казки «Колобок» та передати його читачам у доступній та зрозумілій формі. Під час вивчення казки «Колобок» можна проводити різноманітні види діяльності, що сприяють формуванню естетичного розвитку учнів. Наприклад, учні можуть малювати ілюстрації до казки, можна зобразити головного героя – Колобка, який має круглу форму та щасливий вираз обличчя. Він може бути зображений з яскраво-жовтими боками, з синіми очима та усмішкою. Також можна зобразити тварин, які зустрічаються на шляху Колобка, зображення лісу, річки та інших деталей казки. Ілюстрації можуть бути виконані в яскравих тонах, з використанням багатого гама кольорів, щоб передати світлу та веселу атмосферу казки [2].

Казка «Коза-дереза» – це чудовий матеріал для формування естетичного розвитку учнів на уроках літературного читання. У казці присутні багато елементів, які можуть сприяти розвитку естетичних здібностей у дітей, таких як краса мови, ритм, метафори, глибина інтелектуального змісту тощо.

Одним з важливих аспектів естетичного виховання при вивченні казки «Коза-дереза» є мовленнєва культура учнів. Під час вивчення казки вчителі звертають увагу на правильну вимову, інтонацію, ритм і римування, що допомагає учням краще розуміти мовленнєві аспекти казки та поліпшує їхні комунікативні навички.

Крім того, вчителі проводять різноманітні види діяльності, що сприяють формуванню естетичного розвитку учнів. Наприклад, учні можуть малювати ілюстрації до казки, складати вірші на основі сюжету, доповнювати сюжет за допомогою театралізованих ігор, писати оповідання-фантазії, створювати малюнки-розповіді про свої враження від прочитаної казки.

Також вчителі можуть надати учням інформацію про історію та значення казок у нашому житті. Урок з казки «Коза-дереза» може також надати можливість молодшим школярам зрозуміти важливість мужності та сміливості, прояву волі та рішучості у житті, а також про важливість родинних зв'язків та підтримки близьких людей.

Казка «Ох» – це цікавий твір, який може сприяти розвитку естетичних здібностей у дітей на уроках літературного читання. Одним з важливих аспектів естетичного виховання при вивченні казки «Ох» є вміння дітей бачити красу навколо себе. Казка містить описи природи, її краси та милозвучності. Вчителі можуть звернути увагу учнів на ці описи та допомогти їм виявити красу природи, що оточує їх у повсякденному житті. Учні можуть також розглядати та малювати ілюстрації до казки та визначити в них красу природи та інші художні елементи. На ілюстрації до казки «Ох» можна зобразити головного героя – Оха з виразними рисами обличчя. Також можна зобразити птахів, звірів, які живуть в лісі, а також природу, що оточує Оха в лісі. Ілюстрації можуть бути виконані в яскравих тонах, з використанням багатої гами кольорів, щоб передати різноманітність тваринного та рослинного світу казки.

Крім того, вчителі можуть проводити різноманітні види діяльності, що сприяють формуванню естетичного розвитку учнів. Наприклад, учні складають вірші на основі сюжету казки тощо [3].

Вивчення казок на уроках літературного читання є важливим засобом естетичного розвитку молодших школярів. Казки мають чітко виражені естетичні характеристики, такі як краса мовлення, моральна глибина, виразність образів та дійових осіб. Ці характеристики допомагають розвивати в дітей почуття прекрасного, виховувати естетичні смаки та уявлення про красу [4].

Отже, вивчення казок на уроках літературного читання є важливим інструментом естетичного виховання молодших школярів, який допомагає розвивати у них почуття прекрасного, естетичні смаки та уявлення про красу, поглиблювати знання про культурну спадщину, а також розвивати мовленнєву культуру.

Обґрунтовано, що казка допомагає розвивати дітей, вчить їх бути добрими, чуйними не силоміць, а через висновки самої дитини. До того ж, казки служать моделями правильної поведінки для дітей, своєрідно готують їх до можливих складнощів життя.

Конкретизовано, що за допомогою казки діти мають змогу вирішити особисті проблеми у спілкуванні з друзями, родичами, знайти вихід із складних ситуацій. І наприкінці хочеться сказати що казка – джерело повчальних розваг для дітей і нескінченна тема для творчості, на що треба обов'язково звернути увагу вчителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриценко, І. В. Проблеми естетичного виховання молодших школярів у сучасних умовах. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота [редкол.: Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін.]. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 20. С. 23–25.

2. Кальчук М.М. Українська мова в казках. *Початкова школа*. 1999. №4 с. 12.

3. Збірник українських казок. <https://vseosvita.ua/library/zbirka-ukrainskii-kazok-dla-ucniv-pocatkovoi-skoli-171110.html> (дата звернення: 05.04.23).

4. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць [за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук]. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 560 с.

Кочайдовська Олена Богданівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

Сучасний учитель повинен іти в ногу з часом, розуміючи, що зі змінами в суспільстві змінюються і вимоги до викладання предмета, у тому числі української мови та літератури. « Урок – це дзеркало загальної і педагогічної культури вчителя, мірило його інтелектуального багатства, показник його кругозору та ерудиції», – так стверджував В.Сухомлинський, що насамперед

необхідно освітній процес будувати за принципом діалогу, щоб кожен здобувач освіти почувався дослідником, який самостійно здобуває знання [1].

Ідеалом сучасного навчання є особистість не з енциклопедично розвиненою пам'яттю, а з гнучким розумом, з швидкою реакцією на все нове, з повноцінними, розвинутими потребами, з добрими орієнтувальними навичками й творчими здібностями.

У зв'язку з цим зростає потреба у застосуванні особистісно зорієнтованих інноваційних педагогічних технологій.

На відміну від звичайних уроків, метою яких є оволодіння знаннями, уміннями та навичками, уроки із застосуванням інноваційних технологій найбільш повно враховують інтереси, нахили, здібності кожного здобувача освіти. На таких уроках поєднується досвід традиційних уроків – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення, – але у незвичайних формах.

Під час вивчення української мови та літератури слід активніше використовувати сучасні технології: ігрові, мультимедійні, проєктні, інтерактивні види і форми роботи, які стимулюють творчу активність школярів. Педагоги єдині в думці, що гра ефективно підвищує мотивацію.

Василь Сухомлинський стверджував, що «гра – це іскра, яка запалює вогник допитливості та зацікавленості». Навіть пасивний учень швидко залучається до гри. Серед видів ігор можна виділити учнів, сприяє закріпленню навчального матеріалу, розвиває умів нових умовах. Гра – мандрівка, котра сприяє осмисленню та закріпленню нового матеріалу, сюжетно – рольові ігри, в яких дії інсценуються й учні грають певні ролі. Ігри – змагання, що включають усі види дидактичних ігор. Ігри на уроці виконують пізнавальну, комунікативну, розвивальну функції, а також створюють сприятливу психологічну атмосферу. Гра розвиває важливі соціальні навички та вміння, здатність до кооперації, вчить бачити ситуацію очима інших та дозволяє одержати досвід, цінний для майбутнього життя [3].

Ефективність навчання рідної мови значною мірою залежить від чіткої та ґрунтовної організації освітнього процесу, від уміння враховувати психофізіологічні особливості школярів. Використання гри під час навчання сприяє мимовільному запам'ятовуванню мовного матеріалу й формуванню міцних навичок усного мовлення. Існують й інші функції, що реалізуються у проведенні гри – навчати мови, виховувати засобами мови, викликати та підтримувати інтерес здобувачів освіти до вивчення мови, розвивати пам'ять, мислення та уяву в дітей у процесі оволодіння ними мовою.

Гра є інструментом викладання, який активізує розумову діяльність здобувачів, дозволяє зробити освітній процес привабливим і цікавим [1].

Беручи до уваги мету уроку – гри, усю його сукупність можна поділити на три групи: навчальну, покликану перевірити рівень компетентності здобувачів освіти, розвивальну, що сприяє творчому мисленню, підвищує інтерес до вивчення мови, загострює сприйняття

навчального матеріалу, творчу, що створює умови для розширення та реалізації креативного потенціалу учнів.

Викладаючи українську мову та літературу, слід ставити перед собою мету зробити урок не лише пізнавальним, інформативним, але й цікавим, у роботі використовувати такі форми та методи навчання, які збуджують пізнавальний інтерес і стимулюють самостійне мислення здобувачів освіти. Учитель, як суб'єкт процесу навчання, вводить ігровий момент в систему навчання за допомогою творчого завдання, яке використовується в освітньому процесі для формування і розвитку інтелектуальних умінь учнів. Завдання повинні передусім мотивувати розумову діяльність учнів, пов'язану з аналізом, узагальненням, уявою, прогнозуванням, пошуком і прийняттям рішення, плануванням і реалізацією своїх дій та їх оцінкою [2].

Творчі завдання викликають емоційні переживання учнів, націлюють на самостійний вибір шляхів, способів і засобів вирішення. Для цілеспрямованого формування і розвитку інтелектуальних умінь потрібна певна система ігрових завдань, яка припускає поступове їх ускладнення. Кожне нове завдання активізує уміння, набуте раніше, і формує нове, яке належить більш високому рівню. За допомогою ігор учитель залучає учнів до творчості, керує інтелектуальною діяльністю школярів.

У процесі гри в здобувачів освіти виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються, до активної діяльності залучаються найпасивніші учні. Коли вчитель використовує на уроці елементи гри, то в класі створюється доброзичлива атмосфера, бадьорий настрій, бажання вчитися. Під час гри в учня виникає мотив, суть якого полягає в тому, щоб успішно виконати взятую на себе роль. Отже, система дій у грі виступає як мета пізнання і стає безпосереднім змістом свідомості школяра.

Якщо спочатку учень цікавиться лише грою, то дуже швидко його вже цікавитиме пов'язаний з нею матеріал, у нього виникне потреба вивчити, зрозуміти, запам'ятати цей матеріал, тобто він почне готуватися до участі в грі. Гра дає змогу легко привернути увагу й тривалий час підтримувати в здобувачів освіти інтерес до тих важливих і складних предметів, властивостей і явищ, на яких у звичайних умовах зосередити увагу не завжди вдається.

На ігрових уроках діти спостерігають, порівнюють, класифікують предмети за певними ознаками, виконують аналіз і синтез, роблять узагальнення, висловлюють свою думку у зв'язній і зрозумілій формі, використовуючи термінологію. Ось декілька прикладів ігрових форм – «Ти – редактор», «Спіймай помилку», «Мовна дуель», «Гронування», «Мозаїка», «Найрозумніший», «Хто швидше», лінгвістичні загадки, мовні конкурси, та інші. Ігрові завдання можна використовувати на різних етапах уроку, тому що вони дають можливість активізувати увагу учнів, відпрацювати засвоєні знання, і зняти напруження, підвищити продуктивність роботи [1].

На кожному уроці повинен бути елемент несподіванки. Особливо популярними є рольові ігри: «Авторське крісло», «Суд над персонажем».

Застосовую такі ігри при вивченні творів: «Кайдашева сім'я», «Хіба ревуть воли, як ясла повні?». Розігрування ситуацій за ролями імітує реальність, призначення ролей учасникам і надання їм можливості діяти, наче насправді. Кожна особа в рольовій грі має чітко знати зміст її ролі та мету гри взагалі.

Безперервний потік нової інформації, застосування комп'ютерних технологій практично в усіх галузях життя суспільства впливають на формування дитини і на сприйняття нею навколишнього світу. Тому сучасний урок вимагає від учителя творчого пошуку, нових методів подання інформації. Використання мультимедійних технологій якраз і допомагає підняти урок на якісно новий рівень, сприяє розвитку дослідницьких, аналітичних, творчих здібностей. Новітні інформаційні технології, електронні засоби навчального призначення дають можливість підвищити ефективність освітнього процесу. Уроки з використанням комп'ютера, проектора стають більш наочними і цікавими, а також дозволяють змінити саму технологію надання освітніх послуг. Електронні засоби навчального призначення забезпечують активізацію діяльності вчителя та учнів на уроці, сприяють здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку обдарованості, формуванню знань, посилюють міжпредметні зв'язки. Все це дає можливість покращити якість знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пометун О. Сучасний урок інтерактивних технологій навчання., наук.-метод. посібник. К: В-во А.С.К., 2004. 192 с.
2. Богосвятська А. І. Відчувати, думати, діяти! Методична скринька прийомів рефлексії. Львів : академія гармонізації особистості, 2019. С. 47-48.
3. Богосвятська А. М. Як зробити смачний, ароматний, кольоровий урок. Метод. посібник. Львів : Академія гармонізація особистості, 2019.С. 75-76.

Кручок Вікторія Вікторівна,
*студентка 1 курсу магістратури , педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЧАСТИН МОВИ

Сучасне суспільство швидко змінюється у всіх сферах життя. Реформи початкової освіти підпорядковуються важливій місії, яка знаходить своє

вираження в підготовці компетентної особистості здатної вирішувати завдання відповідно до певних ситуацій, які трапляються у навчанні, житті, а в майбутньому і в роботі. Таким чином, актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу до навчання, який спрямований на формування і розвиток ключових компетенцій в освітньому процесі. Важливу роль відіграють знання з граматики задля розвитку мовлення учнів. Саме уроки вивчення частин мови можуть бути ефективною основою формування мовленнєвих умінь молодших школярів, адже вони визначаються своєю синтаксичною своєрідністю та комунікативною функцією. Частини мови є засобом вираження синтаксичних відношень і конкретизують своє значення у відповідних синтаксичних конструкціях.

Основні рекомендації щодо розвитку мовлення молодших школярів під час вивчення частин мови на уроках конкретизовано в Законах України «Про вищу освіту» (2014р.) [2], «Про освіту» (2017 р) [3], Державна національна програма «Освіта» «Україна XXI століття» [1], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [4] та інших нормативних документах, які конкретизують провідні напрями розвитку мовлення школярів початкової школи.

Метою дослідження – визначити, науково обґрунтувати методику розвитку мовлення молодших школярів під час вивчення частин мови.

Ще в XIX столітті педагоги та лінгвісти зазначили важливість взаємозв'язку шкільної мовної освіти з реальними потребами життя. Серед них ми виділяємо М. Ф. Бунакова, К. Д. Ушинського. Сучасні відомі науковці О. В. Васильєва, М. С. Вашуленко, Т. О. Ладиженська, Л. В. Скуратівський виступають за перебудову шкільного курсу мови з урахуванням компетентнісного і комунікативно-діяльнісного підходів до її вивчення. На комунікативній спрямованості уроків української мови й мовлення наголошують М. С. Вашуленко, Г. С. Демидчук, Г. Л. Дерев'яненко, С. Г. Дубовик, Г. П. Лещенко, О. М. Петрук. Дослідження щодо семантичних і граматичних функцій та семантико-стилістичних властивостей частин мови, які зробили вчені В. М. Бойко, І. Р. Вихованець, Т. М. Гребницький, О. Б. Олійник, О. П. Суник, О. О. Шахматов, В. Д. Шинкарук вказують на надзвичайну різноманітність частин мови за семантикою і граматичними функціями та властивостями, їх активну участь у формуванні різновспектів висловлювань. Науковці зазначають, що частин мови виділяються в результаті взаємодії трьох критеріїв: семантичного, морфологічного та синтаксичного.

Мовлення – це «своєрідна форма пізнання людиною предметів і явищ дійсності і засіб спілкування людей між собою». На відмінну від сприймання – процесу безпосереднього відображення речей – мовлення є формою опосередкованого пізнання дійсності, її відображенням за допомогою рідної мови. Якщо розглядати поняття «мова» і «мовлення», потрібно визначити, яке з цих понять є ширшим. Люди відповідно до своїх особливостей використовують мовні одиниці, граматичні форми і використовують вони лише частину з великої їх кількості, які відносяться до мовної системи. З цього випливає, що мовлення- поняття вужче, ніж мова.

Мовлення виконує дві, пов'язані між собою функції: комунікативна функція – мова, як засіб спілкування та сигніфікативна – мова, як засіб позначення. Якби «слово не мало пізнавальної функції, його не могли б зрозуміти інші люди, тобто мовлення втратило б свою комунікативну функцію, перестало бути б мовленням». Перша функція пов'язана з тим що люди за допомогою мови можуть впливати один на одного, виражати емоції, висловлювати прохання, наказ чи пропозицію. Також великий вплив на співрозмовника можуть здійснювати невербальні засоби спілкування, тобто жести, міміка.

Учені виділяють закономірності у мовленнєвому розвитку дітей, які знаходять свій вияв у тому, що мовлення засвоюється за умови набуття здатності:

- управлінні мускулами мовного апарату, координувати мовленнєво-рухові та слухові відчуття;
- розуміти лексичні та граматичні значення;
- відчувати виражальні відтінки лексичних, граматичних, фонематичних мовних значень;
- запам'ятовувати традиційне поєднання мовних одиниць у потоці мовлення, тобто засвоювати літературну мовну норму.

Також під час засвоєння учнями початкової школи письма та вдосконалення усного мовлення, у них виявляються такі закономірності: писемне мовлення засвоюється, якщо воно зіставляється з уже засвоєним усним; темп збагачення мовлення прискорюється за умови вдосконалення мовленнєво-творчої системи того, хто навчається.

У Типовій освітній програмі для 1-4 класів чітко окреслені загальномовленнєві вміння, якими має оволодіти школяр [5, с. 392]. Перш за все розглянемо вміння слухати, яке характеризується тим, що учасник спілкування одночасно розуміє та запам'ятовує інформацію, визначає головне і другорядне, має свою думку стосовно цього.

Уміння міркувати визначається як уміння аналізувати, синтезувати, порівнювати та узагальнювати різні знання задля того, щоб переказати текст, змінюючи при цьому особу, від якої ведеться розповідь; визначення причинності описаних подій; висловлення своїх міркувань щодо прочитаного або почутого чи побаченого; добір синонімів та антонімів; відгадування загадок, ребусів, кросвордів.

Необхідність навчати дітей зв'язано висловлювати свої думки викликала до життя термін «зв'язне мовлення», який закріпився у методиці вивчення української мови в початковій школі. Під цим терміном розуміємо «монологічне мовлення, точніше – процес, діяльність мовця, послідовний усний чи письмовий виклад думок, знань. Наслідком такої діяльності є текст, тобто сукупність взаємопов'язаних самостійних речень, об'єднаних спільним предметом (темою) й головною думкою висловлювання за допомогою мовних (лексичних, граматичних й інтонаційних) засобів» [6, с. 32-33].

Основним завданням шкільного курсу української мови є розвиток мовленнєвої діяльності. Знання про мову і мовлення, різні форми і види

мовленнєвої діяльності та мовні й мовленнєві уміння складають зміст курсу. Відомий лінгвіст, основоположник системи навчання дітей рідної мови Ф. І. Буслаєв зазначав, що мета має полягати у засвоєнні мовної культури народу через систему спеціальних мовленнєвих вправ, які є основою для розвитку природженого дару слова й умовою мовленнєвого розвитку дитини.

Кожен учень, коли вивчає рідну мову на практичному рівні, має дотримуватися мовної системи та норм. Це зумовлює розуміння оточуючих людей і навпаки. Оволодіваючи мовою, дитина засвоює елементи мови, якими вона користується, вона застосовує їх у своїй мовленнєвій діяльності. Мовленнєвий розвиток дитини складається з рівня сформованості звуковимови, який має відповідати загальноприйнятим орфоепічним нормам української мови, обсяг активного і пасивного словника, а також граматичну організацію мовлення.

Задля мовленнєвої майстерності учні на першому етапі вивчення мови опановують її граматичні норми, які формують таку комунікативну ознаку мовлення як правильність, навчаються висловлювати свої думки стилістично, виразно. Високий рівень розвитку мовленнєвих умінь досягається учнями під час засвоєння основних норм (орфоепічних, лексичних, граматичних) літературної мови. При цьому учні мають набувати здатності розуміти лексичне і граматичне значення слова, словосполучення, речення.

Уроки вивчення частин мови позитивно впливають на розвиток комунікативної культури молодших школярів, їх мовленнєвих умінь. Проаналізувавши наукову та довідкову літературу. Зазначаємо, що частини мови – це лексично-граматичні розряди слів, кожен з яких характеризується узагальненим лексичним значенням, морфологічними і синтаксичними особливостями. У початковій школі діти ознайомлюються з усіма основними частинами мови. Вивчення частин мови в початкових класах має на меті ознайомлення учнів з такими самостійними частинами мови, як іменник, прикметник, дієслово, числівник, особові займенники, прислівник і зі службовою частиною мови прийменником, також учні ознайомлюються зі сполучниками під час вивчення теми «Однорідні слова в реченні».

Слова поділяються на частини мови за такими критеріями: смисловий (семантичний, лексичний), наприклад, загально-категорійне лексичне значення для іменників являє собою предметність, а для прикметників – це ознака, яка супроводжує предметність; морфологічний (за цим критерієм виділяють змінювані: іменник, прикметник, числівник, займенник (відмінювані слова) та дієслово (дієвідмінюване слово) та незмінювані частини мови: прислівник, прийменник, сполучник, частка); «синтаксичний (типова синтаксична роль – яким членом речення є слово найчастіше».

Формуючи мовленнєві вміння молодших школярів, учитель має розвивати ознаки мовлення: виразність, правильність, логічність мовлення, багатство, точність, чистоту мовлення. Таким чином, працюючи над вивченням частин мови, потрібно пам'ятати про комунікативні ознаки мовлення та успішно їх розвивати. Відповідно до вимог програми « в учнів початкових класів мають сформуватися певні уявлення про мову і мовлення»:

- 1) мова є найважливішим засобом спілкування між людьми;
- 2) найважливішими одиницями мови є звуки, слова, словосполучення слів, речення, текст; кожна з них має своє призначення: з звуків утворюються слова, з слів-словосполучення і речення, із речень-зв'язні висловлювання;
- 3) мова пов'язана з мисленням (за допомогою речень висловлюються думки);
- 4) знання з мови застосовуються у практичному мовленні; щоб оволодіти мовленням, потрібно знати слова і вміти поєднувати їх;
- 5) є дві форми мовлення-усна й писемна;
- 6) усне мовлення має допоміжні засоби вираження: інтонацію, міміку, жести; своєрідними допоміжними засобами спілкування є зорові умовні знаки і звукові сигнали.

Ці знання учні мають засвоювати у процесі навчання, в результаті чого необхідним є вироблення свідомого ставлення до власних усних і писемних висловлювань, прагнення уникати помилок, дотримання культури мовлення. Тому вчитель має спрямовувати свою роботу на те, щоб досягнути цю мету на кожному уроці, у тому числі і на уроках вивчення частин мови.

У початковій школі діти ознайомлюються з усіма частинами мови. Під час вивчення частин мови вчитель має формувати мовленнєві вміння молодших школярів. У молодшому шкільному віці формується початкова система граматичних понять. Здійснюється це не одразу, оскільки деякі граматичні поняття (іменник, прикметник, дієслово) формуються протягом усіх чотирьох років навчання дітей у школі. Граматичні поняття формуються внаслідок тривалої роботи над відповідним мовним матеріалом, запропонованим учителем.

Ця робота складається з таких компонентів, як сприймання окремих однорідних мовних явищ, абстрагування, виділення істотних для даної групи явищ ознак, узагальнення їх у спеціальному слові-терміні. Процес формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи. Перший етап формування граматичних понять полягає в аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття. Другий етап формування граматичних понять полягає в узагальненні істотних ознак, встановленні зв'язків між ними та у введенні терміна. Третій етап формування граматичних понять полягає в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними. Четвертий етап формування граматичних понять полягає в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування знань.

Таким чином, підсумовуючи, можна сказати, що розвиток мовлення дітей залежить від роботи батьків, вихователів, а потім вже й від вчителя. Під час навчання в школі діти усвідомлюють, що мовлення є засобом засвоєння і передачі знань, формування особистості, самоутвердження в колективі. Вивчення частин мови в початкових класах сприяє розвитку логічного мислення дітей, забезпечує розуміння функції частини мови, усвідомлення ряду граматичних категорій (роду, числа, відмінка), свідоме вживання різних граматичних форм в усному й писемному мовленні школярів. Завдяки такій

роботі діти вчаться чітко мислити, оволодівати логічними відношеннями, сприймати знання у певній системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») URL: http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjios.htm (дата звернення: 31.10.2021).
2. Закон України «Про вищу освіту» / Закон від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. (дата звернення: 31.10.2021).
3. Закон України «Про освіту» URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu> (дата звернення: 31.10.2021).
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки Міністерство освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf> (дата звернення: 31.10.2021).
5. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 03.04.2023).
6. Варзанська Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. 26 с.

*Ліщук Катерина Володимирівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ДИДАКТИЧНА ГРА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.

В умовах сучасної освіти важливо знайти ефективні способи підвищення якості навчання та розвитку інтелектуальних здібностей учнів початкової освіти. Одним з таких способів є використання дидактичної гри на уроках української мови.

У сучасних умовах використання дидактичної гри на уроках української мови може бути ефективним засобом розвитку інтелектуальних навичок учнів початкової освіти. Дидактична гра може допомогти вчителям підвищити

мотивацію учнів до навчання, розвивати критичне мислення, комунікативні та творчі навички [1] .

Проте, досі існує деякий ризик, що використання дидактичної гри може бути недостатньо науково обґрунтованим та недостатньо інтегрованим в навчальний процес. Також можливо, що вчителям може бути складно знайти відповідні ігри, які будуть цікавими та доступними для учнів. Тому, стоїть завдання дослідження ефективності використання дидактичної гри на уроках української мови як засобу інтелектуального розвитку учнів початкової освіти та виявлення факторів, які впливають на його ефективність [4] .

На жаль, на сьогоднішній день використання дидактичної гри на уроках української мови є не дуже поширеним явищем, хоча вона має великий потенціал у процесі навчання. Це пов'язано, перш за все, зі зниженням рівня підготовки педагогів початкової школи, які не завжди можуть ефективно використовувати ігрові форми навчання на уроках української мови. У даній статті будуть розглянуті особливості використання дидактичної гри на уроках української мови, а також її вплив на інтелектуальний розвиток учнів [5] .

Дослідження використання дидактичної гри на уроках української мови як засобу інтелектуального розвитку учнів початкової освіти є актуальною темою в педагогічних науках та практиці. Ця проблема займає значне місце в науковій літературі та педагогічних виданнях, а також стала предметом досліджень науковців [6] .

Одним із провідних авторів у цій галузі є С. О. Бугайчук, який зосереджується на ролі дидактичної гри в розвитку мовленнєвих навичок учнів початкової школи. Він доводить, що дидактична гра допомагає учням вивчати нові лексичні одиниці та правила граматики шляхом активної участі в іграх.

Інші дослідження, зокрема виконані О. Г. Кочергою та Т. Ю. Жуковою, досліджують ефективність використання різних типів дидактичних ігор, таких як словесні ігри, рольові ігри, гри з картками, головоломки та інші. Вони зосереджуються на тому, які конкретні ігри та завдання можуть бути використані на уроках української мови для підвищення інтересу та мотивації учнів до навчання, а також розвитку різних мовних та когнітивних навичок [1] .

Інші дослідники, наприклад І. О. Куценко та Н. О. Харченко, зосереджуються на педагогічній технології використання дидактичних ігор на уроках української мови. Вони розглядають особливості організації гри на уроці, методики її впровадження та оцінювання результатів.

Однак, дослідження також вказують на необхідність правильного підбору дидактичних ігор на уроках української мови, оскільки невдало вибраний матеріал може вплинути на ефективність навчання та інтерес учнів до процесу. Також потрібно враховувати індивідуальні особливості учнів та їх рівень розвитку при плануванні та використанні дидактичних ігор на уроках української мови [2] .

На сучасному етапі розвитку освіти активно використовуються інноваційні методи навчання, які дозволяють залучити учнів до активного та пізнавального процесу, розвивають їхній інтелект та творчість [4] . Одним із

таких методів є дидактична гра, яка застосовується на уроках української мови для розвитку інтелектуальних здібностей учнів початкової освіти.

Дидактична гра – це метод навчання, який передбачає використання ігрових елементів для досягнення певної мети навчання. Використання дидактичної гри на уроках української мови дозволяє залучити учнів до активного та пізнавального процесу, підвищити їхню мотивацію до навчання та розвивати інтелектуальні здібності [1].

Основні переваги використання дидактичної гри на уроках української мови: підвищення мотивації до навчання (використання ігрових елементів на уроках української мови дозволяє підвищити мотивацію); активне залучення учнів до навчального процесу (використання дидактичної гри дозволяє залучити учнів до активного та пізнавального процесу, учні беруть участь у грі, вирішують завдання та отримують знання, використовуючи власний досвід та здібності); розвиток інтелектуальних здібностей (дидактична гра допомагає розвивати інтелектуальні здібності учнів, такі як логічне мислення, увага, спостережливість, творчість та інші); розвиток критичного мислення (під час гри учні повинні аналізувати інформацію та приймати рішення. Це дозволяє розвивати їхнє критичне мислення та навички аналізу); розвиток комунікативних навичок (гра допомагає розвивати навички спілкування та співпраці, учні вчаться співпрацювати та розвивати комунікативні навички); розвиток творчості (гра допомагає створювати атмосферу творчого підходу до навчання, учні можуть висловлювати свої ідеї та відчувати себе більш вільно) [2].

Розробка нових методик використання дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі може допомогти педагогам підвищити ефективність навчання та сприяти інтелектуальному розвитку учнів. Основні принципи, які необхідно враховувати при розробці таких методик: забезпечення індивідуального підходу до учнів (кожен учень має свої індивідуальні особливості, потреби та можливості, які необхідно враховувати та підбирати такі ігри, які б відповідали конкретним потребам кожного учня); використання різних видів ігор (щоб забезпечити максимальний розвиток мовних та когнітивних навичок учнів, необхідно використовувати різні види ігор. Наприклад, це можуть бути ігри з використанням карток, ігри-головоломки, ігри з використанням рухів та інші); створення сприятливого середовища (для успішного використання дидактичних ігор на уроках української мови необхідно створити сприятливе середовище); використання сучасних технологій (сучасні технології можуть бути дуже ефективним інструментом при використанні дидактичних ігор на уроках української мови. Наприклад, це може бути використання ігрових платформ, застосунків для мобільних приладів тощо) [3].

Найефективніша методика використання дидактичних ігор на уроках української мови початкової освіти має на меті сприяти розвитку інтелектуальних здібностей учнів, а саме збільшенню кількості лексичних одиниць, підвищенню рівня розуміння прочитаного та письмової мови, розвитку креативності та уяви.

Проектна діяльність дозволяє учням не тільки поглибити знання з української мови, а й розвивати такі ключові компетенції, як креативність, співпраця, логічне мислення та ініціативність. Учні можуть працювати в групах, обговорювати задачі та висловлювати власні думки, що позитивно впливає на їх соціальну та комунікативну компетентність. Під час реалізації проекту учні взаємодіють між собою, діляться ідеями, розвивають комунікативні навички та співпрацюють у групах. Крім того, вони навчаються креативно мислити, знаходити нестандартні рішення та використовувати власний досвід та знання для досягнення спільної мети [4] .

Розробка нової методики проектної діяльності включає в себе дослідження потреб і можливостей учнів, врахування їх індивідуальних особливостей та вікових особливостей.

Однією з можливих методик проектної діяльності може бути «Мовна мандрівка». Основна ідея полягає у тому, щоб створювати проекти, які допоможуть учням зануритися у світ української мови та культури.

Кожен проект включає в себе дидактичні ігри, завдання з використанням мовних знань, вправи на письмо та усне мовлення, а також дослідницькі завдання та елементи креативності.

Одним з прикладів проекту може бути створення музейної виставки українських народних іграшок. Учні працюватимуть у командах, розглядаючи іграшки з різних регіонів України та досліджуючи їх історію та традиції. Вони також створять власні іграшки та нададуть їм назву українською, описуючи їх у міні-презентації.

Іншим прикладом може бути створення газети чи журналу. Учні виконають завдання зі збору новин, написання статей, інтерв'ю та оглядів. Вони також можуть створювати власні історії та вірші, які будуть включені до видання.

Методика «Мовна мандрівка» спрямована на активну участь учнів у процесі вивчення української мови, розвиток їхніх мовних навичок та інтелектуальних здібностей. Це допоможе збільшити зацікавленість учнів до вивчення мови та покращити їхнє розуміння та володіння мовою. Крім того, за допомогою цієї методики учні можуть розвивати свою креативність та критичне мислення, що дуже важливо в сучасному світі.

Додатково, однією з можливих методик може бути «Створення власної казки». Учні можуть працювати в малих групах, використовуючи різні дидактичні ігри та методики для розвитку мовленнєвих навичок та інтелектуальних здібностей. Учні мають створити власну казку, де вони будуть використовувати отримані знання та навички. Після створення казки вони можуть її ілюструвати, робити презентації перед класом та обговорювати зміст казки.

Таким чином, важливо зазначити, що використання дидактичних ігор на уроках української мови початкової школі є дуже ефективним методом, який допомагає підвищити інтерес учнів до навчання, покращити мотивацію та збільшити рівень засвоєння матеріалу. Дидактичні ігри також сприяють розвитку мовленнєвої компетенції, творчих здібностей та пізнавальних процесів

учнів. Використання дидактичних ігор на уроках української мови початкової освіти є дуже важливим елементом процесу навчання та розвитку учнів, який має бути врахований в практиці роботи вчителів та вихователів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамович, О. Дидактичні ігри на уроках української мови в початковій школі. *Шлях освіти*, 2017. №1, С. 46-51.
2. Винничук, Н. Роль дидактичних ігор у формуванні творчих здібностей учнів на уроках української мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2014. № 5, С. 12-15.
3. Гавриленко, Т. Методика застосування дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі. *Педагогічні та психологічні науки: теорія, методика, практика*. 2018. №1, С. 13-16.
4. Косенко, О. Розвиток мовленнєвої діяльності молодших школярів засобами дидактичних ігор. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського, серія Педагогічні науки*. 2019. С. 74 - 77.
5. Михайліченко, І. Використання дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі. *Шлях освіти*, 2016. №3, С. 71-75.
6. Русин, Н. Методика використання дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 2015. №2(29), С. 184-189.

*Лопануцк Катерина Іванівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри педагогіки
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Найбільш виразною характеристикою шкільної освіти взагалі й мовної зокрема на стику тисячоліть є запровадження компетентнісного спрямування у освітньому процесі, формування у школярів достатньої життєвої компетентності, що містить такі її складники: соціальну (розуміння

загальнолюдських, національних та особистісних цінностей і пошана до них), соціокультурну (знання й повага до українських та світових культурних надбань), комунікативну (вміння спілкуватися в будь-якій життєвій діяльності), ділову (активна, ініціативна праця в умовах конкуренції), інформативну (вміння отримувати і трансформувати інформацію). Повноцінний розвиток кожної окремої людини, існування її як особистості неможливі без зв'язку із суспільством, без мови, без спілкування з іншими людьми. Саме в процесі спілкування, комунікативної взаємодії, найзмістовнішими засобами яких є слово, за допомогою мови ми можемо виразити свою індивідуальність та сутність.

Рідна мова, рідне слово прилучає кожну дитину до навколишнього матеріального і духовного світу. У всі віки й сьогодні основою спілкування є усне мовлення, якому властиві свої характерні особливості:

- передбачає співрозмовника або певний склад слухачів;
- розгортається у реальній життєвій ситуації і відповідає їй;
- звукове мовлення сприймається на слух як цілісний відрізок мовленнєвого потоку, де є своя гра темпоритмів, темброві забарвлення, модуляція голосу;
- надзвичайно важливою є інтонація;
- діє на слухачів не лише змістом, а й усією манерою виступу;
- характерна спонтанність, гнучкість думки;
- використовують готові мовні формули [1].

Важливий вплив на формування дитини-школяра, його комунікативної компетентності, прилучення до навколишнього світу, життя своєї родини, громади, етносу, що сприймають як процес етнічної соціалізації особистості, має рідна (українська) мова, навчання мови в школі. Під етнічною соціалізацією розуміємо процес становлення й розвитку особи як суспільно-національного індивіда, утвердження її як особистості, носія рідної мови, поетапно-поступове включення її у мовне середовище, освітньо-культурне надбання народу, професійну діяльність як основну силу своєї нації, держави. Безперечно, через мовну освіту ми повинні підготувати людину, здатну жити в соціальному середовищі, творити і досягати успіхів у професійній діяльності, сприймати зміни та нововведення. А тому особливої значущості в житті суспільства, у мовній освіті особистості набуває комунікативна компетентність, що зумовлена вимогами життя і є першочерговою у шкільному навчанні української мови. Людина як творець мови, носій культури народу є об'єктом вивчення багатьох наук, однак вважаємо за необхідне зупинитись на філософських концепціях учених, які здавна були взаємопов'язані, а часом ставали важливим підґрунтям для інших наукових досліджень – соціальних, лінгвістичних, психологічних, методичних тощо. Сучасна філософія мовної освіти в Україні, що віддзеркалена і в методології української мови, має давню традицію, глибокі корені в народній та науковій філософії і досліджує й розробляє нині процес вербального пізнання, місце мови в житті людини та суспільства, культуру мовленнєвої комунікації. Концепція освітнього процесу формування комунікативної компетентності учнів загальноосвітньої школи

потребує надійного методологічного підґрунтя. Як засвідчує аналіз наукової літератури, методологічну основу формування комунікативної компетентності школярів становлять провідні лінгвофілософські положення вчених про взаємозв'язок мови, людини і суспільства; мови, мовлення та мислення; мови й висловлювання учасників комунікативного спілкування; мовну освіту; важливу роль української мови у формуванні громадянина України XXI століття.

Глибинними витокami української лінгвофілософії, що й нині є актуальними для розвитку комунікативної здатності особистості, цілеспрямованого й безперервного мовного навчання в системі шкільної освіти, є ідеї Аристотеля, В. Гумбольдта, І. Канта, Ж.-Ж. Руссо, О. Потебні та ін. Оригінальними й новаторськими є філософські погляди відомого українського філолога-мислителя І. Огієнка щодо питання онтологічного обґрунтування природи і сутності рідної мови, її ролі у становленні освіченого громадянина і суспільства загалом. Учений надавав мові особливої значущості у формуванні національної свідомості, переконливо доводив, що мова – це наша національна ознака, в «мові – наша культура, ступінь нашої свідомості. Мова – це форма нашого життя, життя культурного і національного. Мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб [3].

Мова – основа національної культури. Що вищий рівень національної культури, національної мови як першоознаки її існування і створення інтелектуально-духовної атмосфери, то вищий рівень свідомості національної, державної. Як відомо, національне відродження, відтворення національної державності можливе лише за умови, коли народ має історичну пам'ять та рідну мову. Ставлення до них людини свідчить і про культурний рівень, і про громадянську позицію. Національна мовна свідомість об'єднує народ у культурному, суспільному, політичному житті. Носії мови повинні прагнути досягти вишуканості та краси власної мови.

Отже, найголовнішим завданням сучасної шкільної мовної освіти є «відродження й подальший розвиток української мови на всьому терені України, формування мовної особистості як гаранта збереження й подальшого розвитку національної культури та державності, тобто комунікативно компетентної особистості, чого вимагає розвиток суспільства і час, в якому вона живе»[2]. Як форма існування і вияву національної й особистісної свідомості рідна мова має бути засобом самопізнання, саморозвитку і самовираження людини, засобом формування нового типу особистості й суспільних відносин на основі національної освіти, запорукою розбудови держави європейського рівня. Рідна мова, засвоєна з дитинства в мовному середовищі, є найприроднішою, найзручнішою для індивіда і, безперечно, оволодіння нею в дошкільному і шкільному віці – це оптимальний шлях мовного розвитку особистості, формування її комунікативних умінь і навичок. Рівень мовної здатності завжди є і буде визначальним у характеристиці соціально-культурного рівня суспільства, народу і кожного громадянина зокрема.

Однією з центральних ідей філософії вченого є відома теза про тісний зв'язок народного світогляду та мови народу. «Мова народу – це його дух, а дух

народу – це його мова, бо через мову ми пізнаємо світ, його особливості» [4]. Важливе місце в галузі філософії мови посідають концептуальні положення і науково обґрунтовані погляди В. Сухомлинського на проблему сутності природи й методики викладання рідної мови. Вчений надавав рідній мові першорядної ваги у системі шкільних предметів, оскільки уроки мови несуть не тільки знання мовних законів і засобів, не тільки ідеї гуманізму в навчальний процес, а й мають значний виховний потенціал, що забезпечує формування духовних цінностей, національних почуттів, патріотизму, поваги й любові до свого народу, його культурних надбань і рідної мови. «Із живої думки і слова, – стверджував педагог, – почалося становлення людини: мисль, втілена у слово, підняла нас над природою, над усіма речами і явищами, над епохами і століттями. Слово ввібрало в себе найтонші порухи наших почуттів; у ньому закарбувалася душа, звичаї, традиції, радості й болі народу – всі його духовні цінності, творені століттями» [5]. І сьогодні не втратили своєї сили й актуальності слова В. Сухомлинського, з якими він звертався до учнів і молоді: «Знай, бережи, збагачай велике духовне надбання свого народу – рідну українську мову. Це мова великого народу, великої культури» [5]. Від усвідомлення українцями «рідності», «материнськості» української мови як чинника нашого згуртування в єдину національну спільноту, від якості, глибини та обсягу знань, якими оволодіватиме учень на уроках української мови в загальноосвітній школі, значною мірою залежатиме стан і розквіт нашого суспільства.

Дослідження проблеми розвитку комунікативної компетентності учнів основної школи опирається на лінгвофілософське трактування і розуміння мови, її ролі в житті людини й нації, зовнішньої та внутрішньої форми мови, взаємозв'язку лінгвістичних засобів, процесу спілкування. Ключові концепції мислителів (Й. Вайсгербера, Г.-Г. Гадамера, В. Гумбольдта, І. Огієнка, П. Флоренського), вагомі положення їхніх досліджень про взаємообумовленість, взаємозалежність мови і національного характеру народу, його мовного світогляду; здатність слова концентрувати енергію як окремої людини, так і всього народу; поєднання у слові енергії суб'єкта пізнання з енергією об'єкта дійсності та утворення спільної енергії, що є синергетичним зв'язком людини і світу; мову як підґрунтя духовного становлення особистості й нації становлять основу сучасного філософського підходу до мови та вивчення рідної мови в навчальних закладах. Володіння нею є основою індивідуальності особистості, неповторності її мислення, світосприйняття і ставлення до світу та інших людей. Ці концепції повинні бути основоположними в навчанні української мови задля забезпечення в учнів умінь і навичок логічного й доречного викладу власних думок, правильного й точного сприйняття чужих висловлень, ефективного спілкування між особистостями за допомогою вербальних одиниць у поєднанні з паралінгвістичними засобами. Учені підтверджують взаємозалежність розвитку мови, особистості й суспільства, нерозривність існування людського мислення і мовлення як результату реалізації мови в усній чи писемній формі, мислителі особливого значення надавали процесу навчання мови, формуванню вмінь

комунікувати, вміло входити у процес спілкування, добирати вдалі й переконливі слова, прагнули пізнати людину, з якою спілкуєшся, і під час розмови враховувати її індивідуальні особливості та внутрішній світ.

Концептуальні ідеї лінгвофілософів щодо процесу вербального спілкування відіграють вагомий роль, оскільки осмислене вивчення української мови на основі тексту з метою створення власних вдалих комунікативних актів з урахуванням співрозмовника, умов ситуації спілкування є важливим аспектом формування комунікативної компетентності учнів.

Можемо зробити висновок, що значущі концептуальні філософсько-методологічні положення щодо взаємозв'язку мови і людини, суспільства; мови, мовлення та мислення; значущості рідної мови у становленні і формуванні людини як члена соціуму; мови і змісту, форми тексту, взаємодії учасників комунікативного процесу необхідно враховувати і в сучасній методиці навчання рідної (української) мови, через їх призму формувати нову мобільну особистість, забезпечувати її комунікативну компетентність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови. Лінгвофілософські нариси : монографія . К. : ВЦ «Академія», 2009. 192 с.
2. Концепція мовної освіти 12-річної школи. *Дивослово*. 2002. № 8. С. 58–62.
3. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки Рідномовний катехизис для вчителів. К. : Обереги, 1994. 72 с.
4. Сухомлинський В. Слово рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1968. № 12. С. 2–10.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5 томах. К.: Рад. шк., 1977. Т5. 670 с.

Маринич Альона Олександрівна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна,
*к.п.н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ЗАСОБИ НАОЧНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Підвищення ефективності та якості освітнього процесу є одним із завдань сучасної системи освіти. Концепція модернізації освіти в Україні пред'являє

нові соціальні вимоги до системи освіти і, зокрема, до підготовки учнів у початковій школі, в якій закладається фундамент для подальшої освіти.

У сучасній педагогічній науці все більша увага приділяється оптимальному поєднанню найрізноманітніших організаційних форм і засобів навчання, які дозволяють більш ефективно вирішувати освітні завдання, максимально враховуючи зміст досліджуваних курсів, вікові особливості учнів, розумне поєднання раціонального та емоційного у викладанні та навчанні. Соціальні запити, що пред'являються сьогодні в початковій школі, диктують вчителю пошуку нових форм навчання. Однією з таких актуальних проблем і є потреба використання засобів наочності, які б всебічно розвивали учнів початкових класів.

Проблему використання наочності в освітньому процесі досліджували В. Болтянський, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, А. Зільберштейн, Л. Фрідман та ін. Ґрунтовну працю, присвячену проблемі формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності і моделювання виконала у 1998– 2008 роках український науковець В. Павленко [2].

Принцип наочності, як один з основних принципів навчання, в сучасній дидактиці розуміється ширше як систематична опора не тільки на конкретні предмети і їх зображення, але і на їх моделі. Це, у свою чергу, означає розширення сфери їх застосування.

Завдяки «живому спогляданню» людина пізнає зовнішні характеристики, які предметів, подій і процесів. Правильно підібрані і вміло включені в систему використовуваних учителем методів і організаційних форм навчання дидактичні засоби полегшують реалізацію принципу наочності. Завдяки цьому вони не тільки покращують умови безпосереднього пізнання дійсності учнями, а й дають матеріал у формі вражень і спостережень, на який спираються непрямі пізнання, розумова діяльність, а так само різні види практичної діяльності.

У сучасній освітній практиці початкової школи засоби наочності можна розділити на дві групи:

- конкретні засоби наочності – це безпосередньо предмети, явища навколишнього світу та демонстрація способів дій з ними (або моделі вищезазначеного), які мають чуттєво-образний вплив на свідомість учня;
- абстрактні засоби наочності – це візуальне представлення понять, наприклад схеми, графіки, таблиці тощо [2, с. 98].

Засобами наочності вважаємо такі засоби пізнання, які у взаємодії суб'єкта з інформаційними знаковими системами формують у його свідомості компоненти мисленнєвої діяльності у формі наочних образів, розвивають уміння оперувати ними, включають їх у складніші структури мислення, активують мисленнєву діяльність суб'єкта у процесі сприйняття й обробки інформації в процесі пізнання, зокрема в освітньому процесі.

Надалі, термін «наочність» розумітимемо як основний дидактичний принцип навчання, а термін «засоби наочності» – як засоби, за допомогою яких цей принцип реалізується в процесі навчання.

На сучасному етапі неоднозначним є питання класифікації засобів наочності. У багатьох дослідженнях поділ засобів наочності на види здійснювався за однією суттєвою ознакою, яка виступала основою класифікації. Кожен вид засобів наочності має реалізовувати певні дидактичні функції таким чином, щоб навчальна інформація, закладена в наочність, була максимально зрозуміла, сприйнята і засвоєна учнями.

Залежно від дидактичних функцій розрізняють такі види наочності: предметна, модельна, знакова, віртуальна [3, с. 536]. Відповідно до видів наочності можна виділити такі засоби наочності: засоби предметної наочності, засоби модельної наочності, засоби знакової наочності, засоби віртуальної наочності.

Відповідно до функцій наочності засоби унаочнення також дуже різноманітні: предмети та явища навколишньої дійсності; дії вчителя й учнів, що демонструють, як треба виконувати ту чи іншу операцію та як і яким обладнанням користуватися; зображення реальних предметів – різноманітні іграшки, предметні малюнки, картини, образні моделі з паперу, картону й символічні зображення – карти, таблиці, схеми, креслення, картки з математичною символікою [2, с. 69].

До наочних засобів належать також інформація, яку учні сприймають за допомогою технічних засобів навчання: кінофільми, діафільми, звукозапис, радіо, телепередачі. Ці види наочності називаються аудіовізуальними, оскільки інформацію вони передають через звук і зображення.

Вибір наочності для конкретного уроку зумовлюється не тільки його навчальною метою, а й іншими чинниками. Зокрема, специфікою мікросередовища школи та попереднім рівнем готовності дітей, їхнім емоційним станом, віком, резервом навчального часу. Особливо важливим джерелом чуттєвого досвіду майже на всіх уроках є актуалізація емоційних спостережень дітей.

При виборі наочних засобів навчання потрібно враховувати, що вони найбільш успішно вирішують наступні дидактичні завдання:

- сприяють розвитку в учнів наочно-образного мислення;
- виступають в ролі засобу активізації уваги при засвоєні будь-якого навчального матеріалу;
- сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності школярів;
- дозволяють конкретизувати розглядувані теоретичні питання;
- розширюють сферу практичних застосувань розглядуваних об'єктів, які безпосередньо не можуть бути використані для спостереження на уроці;
- створюють можливості для моделювання явищ, що безпосередньо не спостерігаються;
- наочно систематизують і класифікують досліджувані явища на схемах, таблицях і т.п.;
- виступають в ролі методів стимулювання інтересу до учіння, створення установки на ефективне учіння;

– дозволяють в конкретизованій формі одержати інформацію про ступінь навчального матеріалу [1, с. 3].

Отже, використання засобів наочності в освітньому процесі початкової школи сприяє формуванню уявлень, що правильно відображають об'єктивну реальність, формує в учнів образні уявлення, а також поняття, для розуміння зв'язків і залежностей, що є одним із найважливіших положень дидактики. Використання учителем засобів навчання так, щоб один доповнював інший, дозволяє досягнути учням високих результатів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ігнатенко, М. Я. Сучасні освітні технології. *Початкова школа*. 2003. № 4. С. 2-6.
2. Павелко В. В. Формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності і моделювання : дис. канд. пед. наук : 13.00.09 «Теорія навчання». Рівне, 2009. 207 с.
3. Романюк А. А. Використання наочності у навчальному процесі початкової школи. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 42.

Овдіюк Анастасія Едуардівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри педагогіки
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЄКТНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна школа потребує технологій, які б сприяли створенню умов для саморозвитку та самореалізації особистості, забезпеченню щастя і радості дитинства, формуванню особистісної конкурентноздатності.

Це передбачено у Державному стандарті початкової освіти (2018), де написано, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини її таланти, здібності, компетентності та наскрізні уміння відповідно до вікових та індивідуальних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1] .

Сьогодні окремі педагогічні технології, які з'явилися в зарубіжній і вітчизняній педагогіці, достатньо обґрунтовані на науковому рівні й поступово використовуються в освітній практиці, серед них: вальдорфська педагогіка (Р. Штайнер), «Школа успіху і радості» (С. Френе), технологія саморозвитку

(М. Монтессорі), створення емоційно збагачених виховних ситуацій (І. Бех), організації проектної діяльності (В. Кіпатрик), колективного творчого виховання (І. Іванов), естетико-екологічного виховання «Уроки милування» (Г. Тарасенко), створення ситуацій успіху (А. Белкін), фізичного виховання дітей «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» (М. Єфіменко), сугестивна технологія (Г. Лозанов) тощо.

Ми вбачаємо, що кожна педагогічна технологія має свою специфіку, переваги та певні труднощі використання. Тому лише їх системне використання, оптимальне поєднання суттєво підвищить якість і результативність освітнього процесу. Вважаємо, що досить ефективною у роботі з молодшими школярами є проектна технологія (технологія організації проектної діяльності) або метод проектів.

Метод проектів – це сукупність прийомів дій учнів в їх певній послідовності для досягнення поставленої мети вирішення проблеми, важливої для учнів і оформлених у вигляді кінцевого продукту.

Зокрема, проблема організації навчальної проектної діяльності в початковій школі висвітлюється в роботах Т. Башинської, Л. Коваль, О. Онопрієнко, В. Тименко та ін.

Застосування проектної технології в освітньому процесі буде сприяти подоланню окремих недоліків класно-урочної системи навчання, забезпеченню побудови освітнього процесу на основі діяльнісного й особистісного підходів, формуванню позитивної мотивації учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності.

На сучасному етапі відповідно до змістовного та процесуального наповнення метод проектів розглядається як:

1) метод навчання, якщо він застосовується на окремому етапі навчальної діяльності як комплекс дидактичних прийомів, спрямованих на досягнення освітньої мети в межах певної організаційної форми;

2) форма організації навчання, якщо узгоджена діяльність учителя й учнів здійснюється за встановленими етапами і в певному режимі (наприклад, уроки – проекти);

3) педагогічна технологія, якщо це комплексний інтегративний процес, який передбачає ціле покладання, планування, відповідну організацію, реалізацію цілей за допомогою адекватних методів і форм, аналіз результатів.

Метод проектів – це діяльність, яка дозволяє:

- проявити себе, спробувати свої сили, використати свої знання;
- направляти знання і вміння на вирішення проблеми, коли результат носить практичний характер;
- принести користь, показати досягнутий результат.

Навчальний проект з точки зору вчителя, дозволяє навчати проектуванню, тобто навчати: умінню готувати матеріал для проведення презентації: газета, свято, тематична міні-збірка, виставка малюнків, фотоальбом, рольова гра. Практичному застосуванню знань, умінь і навичок у різноманітних ситуаціях.

Учитель у рамках проекту: організатор, експерт, консультант, координатор.

- одна із особистісно зорієнтованих технологій;
- спосіб організації самостійної діяльності учнів, яка направлена на розв'язання завдань навчального проекту;
- навчання вмінню знаходити рішення різноманітних проблем, які постійно виникають в житті людини, яка займає активну життєву позицію;
- виховування самостійної і відповідальної особистості, розвиток творчих і розумових здібностей.

Метод навчального проекту це:

Класифікація проектів:

За кількістю учасників: індивідуальні; групові (2-6 осіб); колективні.

За часом: короткотривалі (1-3 уроки); середньої тривалості (до місяця); довготривалі (кілька місяців).

Типи проектів за тематикою:

- проявити себе, спробувати свої сили, використати свої знання;
- направляти знання і вміння на вирішення проблеми, коли результат носить практичний характер;
- принести користь, показати досягнутий результат.

Навчальний проект з точки зору вчителя, дозволяє навчати проектуванню, тобто навчати: умінню готувати матеріал для проведення презентації: газета, свято, тематична міні-збірка, виставка малюнків, фотоальбом, рольова гра. Практичному застосуванню знань, умінь і навичок у різноманітних ситуаціях.

Учитель у рамках проекту: організатор, експерт, консультант, координатор.

Структурування проекту:

1. Вибір теми проекту. Планування роботи. Формування групи.

2. Дослідницька робота. Ознайомлення і збір інформації.

3. Опрацювання інформації, її коригування. Формулювання результатів або висновків.

4. Оформлення результатів. Вибір форми представлення результату.

5. Презентація проекту, демонстрація своєї роботи у проекті.

6. Оформлення папки, в яку зібрані всі матеріали.

При залученні учнів до проектної роботи потрібно враховувати, а саме:

- вікові та психологічні особливості учнів;
- проекти для початкової школи у більшості мають бути короткотривалими;
- у молодших школярів ще мало знань і вмінь, тому на всіх етапах проектної діяльності вчитель повинен допомагати;
- на презентації проектів допомогти організувати простір для презентації.

Таким чином, метод проектів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку особистості у процесі організації творчої діяльності. Успіх упровадження проектної технології залежить від усвідомлення вчителями початкових класів її значення, знання й дотримання ними алгоритму її організації.

Метод проектів для початкового навчання треба сприймати як додатковий засіб, що розвиває пізнавальну сферу та особистісні якості

молодшого школяра. За допомогою методу проєктів підвищується пізнавальний інтерес учнів до навчання. Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження вбачаємо в розкритті особливостей використання проєктної технології у виховній роботі з молодшими школярами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти URL: [https:// zakon. rada. gov. ua/ laws/show/87-2018](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018). (дата звернення: 06.04.2023).
2. Башинська Т. Проєктувальна діяльність - основа взаємодії вчителя та учнів. *Дайджест педагогічних ідей та технологій*. 2003. №3. С. 49-52.
3. Базарницька І. Проєктний день у початковій школі. *Початкова школа*. 2008. № 2. С. 7.
4. Єжак Є. Основи проєктної діяльності учнів. *Школа*. 2007. № 11. С. 33.

Пателєєва Анастасія Андріївна

*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:

Шкабаріна Маргарита Андріївна

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

STEM-ОСВІТА ЯК СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ

До глобальних проблем професійної освіти відносять нестачу фахівців в галузі точних і інженерних наук, погіршення якості їх підготовки, низьку мотивацію випускників шкіл до вибору інженерних професій. У розвинутих країнах світу одним з інструментів поліпшення якості природничо-математичної та технологічної освіти вважають STEM-освіту, яку підтримують на найвищому державному рівні.

Україна сьогодні стоїть на шляху інтенсивного розвитку і потребує значної кількості висококваліфікованих спеціалістів в інноваційних сферах, які стануть запорукою успішного економічного розвитку та конкурентоспроможності нашої держави в найближчому майбутньому. Проте результати вступних кампаній 2015 і 2016 років засвідчили, що природничо-математична освіта в Україні поки що не є державним пріоритетом, а відповідно й не входить до найбільш затребуваних серед абітурієнтів. Тому розвиток цього напрямку модернізації природничої освіти є актуальним для нашої країни.

STEM-освіта (S – science, T – technology, E – engineering, M – mathematics) – природничі науки, технології, інженерія, математика – система освіти, стимулююча оволодіння знаннями і навичками технологічних наукових напрямів, що дозволяють брати участь в найбільших інноваційних міжнародних конкурсах і олімпіадах, таких як MATHCOUNTS, Science олімпіади та FIRST Robotics. Освіта, спрямована на підтримку творчості та інноваційних навичок [1].

STEM-освіта – це низка чи послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування, до освіти після школи або для того й іншого, вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять [2].

STEM-навчання – це нова методика навчання школярів; навчальний план, заснований на ідеї навчання молоді із застосуванням міждисциплінарного і прикладного підходів. Одними з основних напрямків та переваг цієї програми є: застосування науково-технічних знань в реальному житті; розвиток навичок критичного мислення та вирішення проблем; підвищення впевненості в своїх силах; креативні та інноваційні підходи до проєктів [3].

Отже, «STEM-освіта» дає підстави для висновку, що єдиного розуміння його змісту немає. Кожна країна визначає його для себе, але у всіх випадках акцентується увага на необхідності а) організації навчання дітей за чотирма профільними дисциплінами на засадах компетентнісного підходу, міждисциплінарної інтеграції та принципу прикладної і практичної спрямованості; б) залучення учнів до науково-технічної творчості; в) формування в школярів бажання і готовності до дослідницької діяльності.

Особлива увага «STEM-освіти» акцентується на інноваційних технологіях та природничо – науковому компоненті, але сутність його полягає у поєднанні вивчення природничо математичних дисциплін, міждисциплінарних практик, дослідницько-проєктної діяльності, мистецьких дисциплін, інноваційних технологій, LEGO – конструювання, самореалізації та співпраці. Зробимо висновок – спільно із розвитком науки повинно паралельно розвиватися і мистецтво.

В Україні ще у 2016 р. ініційовано поширення та розвиток STEM-освіти. Зокрема, було розроблено «План заходів щодо впровадження STEM-освіти в Україні на 2016–2018 рр.». Представлено низку наказів Міністерством освіти і науки України (далі – МОН) (наказ МОН від 13 квітня 2018 р. № 366 «Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Я – дослідник» на 2018–2021 рр.», наказ МОН від 17 травня 2017 р. № 708 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою: «Науково-методичні засади створення та функціонування Всеукраїнського науково-методичного віртуального STEM-центру (ВНМВ STEM-центр)» на 2017–2021 рр.» та Інститутом модернізації змісту освіти (далі – ІМЗО) (наказ ІМЗО від 5 лютого 2020 р. № 8 «Про проведення фестивалю «STEM-весна – 2020», наказ ІМЗО від 13 листопада 2019 р. № 113 «Про організацію та проведення дослідження «Ефективність освітніх процесів в

умовах модернізації освітньої галузі», наказ ІМЗО від 14 серпня 2019 р. № 68 «Про організацію та проведення «STEM-школи – 2020») [4].

Основною перевагою «STEM-освіти» – є підготовка школярів до реального життя, вона дозволяє виховати у дітей гнучкість та критичне мислення. Основним для дітей є здатність вчитися, що дає батькам впевненість у майбутньому їхніх дітей, тому що після застосування «STEM-підходів» діти матимуть глибоке розуміння як жити у сучасному світі, який стрімкими темпами розвивається.

Застосовуючи «STEM – технології» в умовах НУШ, учень має можливість розвиватися, як практичний науковець, який не просто здобуває знання у школі, але й вміє їх використовувати у повсякденному житті, змінюючи світ на краще, вміє правильно та самостійно робити спостереження, проводити досліди, створювати проекти, експериментувати, задовольняти свою допитливість. Дуже важливим є те, щоб учні уже в першому класі вчилися самостійно шукати інформацію, працювати з нею, вибирати головне та те що їм потрібно, використовуючи творчий підхід до розв'язання завдань та вирішення проблем. Якщо ж учні в молодших класах займаються самоосвітою та саморозвитком то у них не виникне проблем із вступом у вищі навчальні заклади і працевлаштуванням, тому що такі люди знають чого вони хочуть і досягають успіху.

Отже, використання принципів «STEM – освіти» в навчальний простір Нової української школи сприяє створенню безпосередньо нової моделі навчання з новими можливостями для учнів та вчителів. Використовуючи практичну спрямованість, дослідницько-проектну діяльність під час проведення занять, міждисциплінарний підхід, інтеграцію шкільних предметів, орієнтуючись у своїй діяльності на концепції НУШ та STEM, ми зможемо збудувати сучасне, економічно – стабільне, з високим рівнем технологізації, щасливе та розумне суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нові напрями у дисциплінах STEM (природничі науки, технології, інженерія та математика). URL: <http://iipdigital.usembassy.gov/st/publication/2014/01/20140109290208.html#ixzz4MHxzXHSz>
2. STEAM-освіта: інноваційна науково-технічна система навчання». URL: <http://ippo.kubg.edu.ua/content/11373>
3. Навчання в галузі природничих, технічних, інженерних та математичних наук у США: Програма STEM; переклад доповіді. *Психологічна наука та освіта*. 2011. № 4. С. 32-38.
4. Накази МОН України. URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/normativnopravove-zabezpechennya/nakazi-monukrayini/>.

Підвисоцька Ірина Ярославівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

Науковий керівник
Шкабаріна Маргарита Андріївна
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У сучасному виховному процесі надзвичайно важливе значення має формування громадянських компетентностей. Повноцінний розвиток особистості не може позитивно реалізовуватися без громадянської основи, а для досягнення поставленої мети доцільним є використання засобів музейної педагогіки.

Музейна педагогіка допомагає спрямовувати роботу на формування свідомого громадянина, патріота, людини із світоглядом, мисленням і поведінкою спрямованою на саморозвиток. Музейна педагогіка інтегрована дисципліна, головним завданням якої є ефективне використання історико-культурного потенціалу суспільства у вітчизняній системі освіти. На етапі реформування освіти перспективною є робота з дитячою і молодіжною аудиторією та створення комплексної системи музейної педагогіки.

Музей – це скарбниця, яка містить те найкраще та найцінніше, що знайдене археологами, створене талановитими художниками різних історичних епох та часів. Отже, важливо навчити дітей ставитися до музею як до духовної скарбниці народу і держави.

Музей у сучасному світі є не лише місцем збереження, обліку та вивчення пам'яток культури. Сьогодні музей – це культурно-освітній заклад, який ставить перед собою, окрім специфічних професійних завдань, також широкі наукові, просвітницькі, науково-освітні, естетичні та виховні завдання. Можна стверджувати, що сучасний музей – це своєрідний центр духовної культури майбутнього. Таке розуміння ролі і місця музею в останні десятиліття зробило актуальним сприйняття музею як цілісного соціального інституту з його багаточисленними функціями, напрямками, формами в їх органічній взаємодії.

У багатьох європейських країнах розроблено об'єднані програми діяльності музею і школи та інших освітніх закладів. Статистика свідчить, що в музеях Голландії, Данії, Англії, Німеччини, Польщі найбільш потенційні групи відвідувачів – це діти початкових класів та учнівська молодь, які приходять до музею разом зі своїми педагогами. У музеях не лише презентуються виставки, тут проходять уроки історії, образотворчого мистецтва, малювання, пластики.

«У Британському музеї групи дітей різного віку приходять на уроки... Усі розуміють значення місця, де відбувається урок. Учні дотримуються певних правил, які виховуються роками... Видно, що похід до музею не є для цих дітей тяжким випробуванням чи інтелектуальним подвигом. З раннього дитинства в них закладається думка, що ходити до музею - це цілком природньо, правильно, потрібно...» [1]

В нашому суспільстві активно відроджується інтерес до власного історичного минулого. Однією із сторін цього процесу є створення шкільних музеїв. Не виключенням є і наш навчальний заклад – Дубенський ліцей №1, у якому створено шкільний музей: «Школа тривалістю в життя», «Янголи світла», «Майстер срібного слова», «У вічі подивись роками», «Наша плеяда».

З появою музею в нашому ліцеї, робота усього колективу набрала зовсім іншого забарвлення. Сформована команда учнів-екскурсоводів, які проводять екскурсії не тільки для учнів школи, але і для гостей міста. Діти знайомлять відвідувачів з експозиціями музею, які присвячені історії школи, її випускникам, подіям новітньої історії України, письменникам рідного краю.

Класні керівники отримали можливість використовувати шкільний музей для проведення виховних годин, пізнавальних бесід, цікавих зустрічей, музейних уроків. Класні керівники початкових класів охоче приводять своїх вихованців аби розказати про минуле і помріяти про щасливе мирне майбутнє.

Основні завдання діяльності шкільних музеїв:

- залучення учнів до пошукової, краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної діяльності, формування соціально-громадського досвіду на прикладах історичного минулого й народних традицій;

- розвиток духовно-моральних цінностей;

- вивчення та збереження пам'яток історії, культури рідного краю;

- зростання етнокультурної компетенції педагога;

- втілення принципів гуманізації, толерантності та демократизації у навчально-виховний процес;

- підвищення якості освіти, поглиблення знань у різних галузях освіти, розвиток культури та ерудиції;

- застосування методів, форм, прийомів музейної педагогіки в навчально-виховному процесі.[11]

Під час залучення учнівської молоді до пошуково-дослідницької та музейної роботи формується громадянське мислення, учень досліджує проблеми, пов'язані з історією міста, регіону, краю, держави. Крізь долю родини, близьких і знайомих, осмислення подій, що відбувалися саме в цій місцевості, закладаються основи регіональної та національної свідомості, розуміння місця і ролі українського народу у світовій цивілізації. Але найважливішим є те, що при пізнанні духовної та матеріальної культури формується основа внутрішнього світу молодої людини, складається система її духовних цінностей.

Вчителі, які залучають учнів до роботи в музеї повинні мати чітку навчальну та виховну мету, для того, щоб вихованці розуміли і знали, що вони повинні робити і навіщо їм це потрібно.

Шкільний музей нашого ліцею використовується для:

- навчальних екскурсій;
- уроків-екскурсій;
- використання макетів, які дозволяють сформуванню зорові уявлення учнів початкових класів;
- використання документів;
- проведення виховних годин.

Використання елементів музейної педагогіки допомагає:

- створити в колективі творчу атмосферу, демократичний стиль спілкування педагогів із учнями, свободу творчих дискусій, обмін думками;
- підвищити інтерес вихованців до навчання;
- урізноманітнити форми і методи навчально-виховної роботи;
- посилити міжпредметні зв'язки;
- використовувати нестандартні види занять;
- підвищувати загальний рівень культури і впливати на формування свідомого ставлення до культурної спадщини людства.

Шкільний музей – це не тільки тематично оформлений кабінет або зал, це – науково-дослідницька лабораторія. Добираючи історичний матеріал та спираючись на нього, діти глибоко вивчають історію свого народу, його історичний шлях, вчать цінувати та берегти історико-культурну спадщину свого народу, своєї Батьківщини.

Важливою умовою ефективного застосування музейно-педагогічних технологій у практиці навчання є вибір відповідних дидактичних методів та прийомів, адже музейний простір вимагає спеціальної методики проведення занять.

Як способи досягнення цілей для вирішення освітньо-виховних завдань, методи у музейній педагогіці набувають особливого значення у процесі захоплення уваги глядачів та створення відповідного середовища навчання. Метод «занурення» в історичну епоху забезпечує відвідувачу символічний доступ у простір іншої культури, і при цьому дає йому змогу не лише візуально відчувати епоху, а й задіяти майже всі органи відчуття. Метод «моделювання», дозволяє групі відвідувачів провести музейне дослідження за допомогою уявної побудови ситуацій, подій, явищ, історичних процесів, «залучити до роботи» свою пам'ять та уяву. Це уможливорює не лише перевірку повноти своїх знань з певного предмета, а й сприяє розвитку практичних умінь їх вільно застосовувати.[8]

Застосування сучасних технологій у музейній педагогіці потребує практичної реалізації досвіду усього культурно-освітнього потенціалу музею, своєрідної «трансляції» інформації, яка зосереджена у музейних експонатах. Умовами цього є підвищення значущості музейного предмета як своєрідного символу тієї чи іншої епохи, культури. Очевидно, що такий підхід сприятиме розширенню світогляду учнів, вихованню людей, здатних активно пізнавати та розуміти оточуючий світ.[9]

У ході музейно-педагогічного діалогу з'являється можливість продемонструвати, як саме триває процес пошуку та інтерпретації інформації

про кожний музейний експонат, як впливають на його розуміння індивідуальні особливості та властивості пам'ятки історії, як слід організувати роботу з музейним експонатом з метою збільшення його емоційного впливу.[10]

Музейний урок в початкових класах проводиться з метою поглиблення знань учнів за темою навчального шкільного курсу (основного чи факультативного) безпосередньо на експозиції музею. Ця форма організації музейно-педагогічного процесу має чітко виражений адресний характер й розрахована на колективну роботу з групою учнів (шкільним класом), яка характеризується відносною однорідністю соціально-демографічних і психологічних ознак, а також єдиною мотивацією приходу до музею.

Особливість музейного уроку полягає в реалізації задач шкільної освіти в освітньому середовищі музею, що потребує не тільки серйозної підготовки школярів, учителя, екскурсовода, музейного педагога, а й перевірки рівня засвоєння учнями нових знань за допомогою створення механізму «зворотного зв'язку».

Кінцевий результат музейного уроку з точки зору комунікаційної теорії – «комунікація, що відкладена в часі», коли вплив музею продовжує відчуватися на наступних уроках у школі. [8]

Таким чином, музейна педагогіка значно розширює можливості вчителя у досягненні мети щодо формування громадянських компетентностей у підростаючого покоління. Вона направлена на поглиблення уваги дітей до навколишнього середовища, допомагає цінувати надбання минулого, історію України, адже громадянське мислення формується тоді, коли учень досліджує проблеми, пов'язані з історією свого міста, своєї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки. Проблеми освіти: Наук-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 48-52
2. Ткаченко Л. Громадянське виховання дітей дошкільного віку. Таврійський вісник освіти. 2013. № 1. С. 130–135.
3. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. К.: Основи, 1995. Т. 2. С. 370.
4. Сухомлинський В. О. З чого починається громадянин. Рад. Україна. 1968.14 квіт.
5. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.3. К. : Рад. шк., 1976
6. Велика Л.П. Музейне експозиційне мистецтво. Х.: ХДАК, 2000. 160 с.
7. Гайда Л. А. Музей у навчальному закладі. К.: Шк. світ, 2009. 28 с.
8. Салига Т.Г. "Форми і методи роботи школи з музеєм" Освітній проект На урок. 2020.
9. Мазний А.В. «Теорія та методика навчання суспільних дисциплін»: науково-педагогічний журнал, №1(6). 2018.
10. Кедрина Т.А. Музей и школа. Просвещение, 1985
11. Маркус Т. Шкільний музей "З минулого в майбутнє". Суми. 2017

*Поліщук Світлана Анатоліївна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Наочність у педагогіці залишається одним із найважливіших принципів навчання, який є основою для цілісного розвитку особистості. За словами К. Ушинського, уроки української мови мають проводитися в життєрадісній та оптимістичній атмосфері, що запобігає розумовій і фізичній перевтомі дитини, пригніченню та приниженню її особистості. Лише за умови, що навчальна діяльність характеризується позитивною мотивацією, у дітей вже у шестирічному віці формується велика мотивація до читання і письма.

Проблему використання наочності в початковій школі досліджували багато українських та зарубіжних педагогів-практиків, зокрема Б. Бабійчук, Ф. Габдулхакова, А. Ісмаїлову, Л. Корепіну, М. Проць та ін. Серед вчителів-новаторів цікавими є ідеї В. Едігея, Л. Кулінської, К. Халатян та ін.

Метою статті є дослідження та теоретичне обґрунтування проблеми використання наочності на уроках української мови в початковій школі.

Наочність є одним із найважливіших елементів у навчанні української мови в початковій школі. Це чітко ілюструють дані про засвоєння навчальної інформації дітьми шестирічного віку. Адже, учні краще засвоюють матеріал, коли до цього процесу залучено якомога більше органів чуття. Найефективніше учні засвоюють навчальний матеріал саме на слух та на зір із подальшим її обговоренням [3, с. 75]. Демонстраційні об'єкти та малюнки на дошці повинні бути добре видні як не передніх партах, так і на задніх. Об'єкти на дошці повинні бути розміром не менше 5x1 см. Якщо об'єкти невеликого розміру, може виникнути необхідність спроектувати тіні, оптично збільшити їх, використати навчальні посібники або пересадити учнів за першу парту під час демонстрації.

Аудіальні засоби широко використовуються як технічні засоби навчання. Вони уможливають найскладніші види роботи при вивченні синтаксису та інших розділів шкільного курсу мови, таких як інтонація, ритм, паузи, темп, тон і логічний наголос. Візуальні посібники полегшують розпізнавання письмового мовлення. Це може бути конкретна лінгвістична ілюстрація, що виділяє елементи в таблиці, визначення або правило, або схематичне

зображення мовного матеріалу, правил або нотаток. Відповідно до завдань програми існують таблиці і з розвитку мовлення, у тому числі з культури мовлення. Правильне оформлення і використання класної дошки як засобу наочності значною мірою сприяє успіху у викладанні. Виконувані на дошці записи, схеми, таблиці, що розташовуються в певній послідовності, супроводжуються відповідним аналізом або повідомленнями. Іноді вчитель заповнює потрібний дидактичний матеріал на дошці одночасно з поясненням, аналізом. Це підсилює активність навчання [5, с. 24] .

Принципи візуалізації у вивченні мови включає таблиці та схеми, а також технічні матеріали (наприклад, записи, екранні посібники, презентації та різні відеоматеріали). Найпоширенішими наочними посібниками, які використовують учителі, є таблиці з дидактичним матеріалом, що пояснює певні мовні правила та визначення. Екранні посібники (наприклад, діафільми, кінофільми, телефільми) уможливають різні види творчих робіт, такі як переказ, написання підписів до кадрів фільму, складання планів побаченого у фільмі, написання листів друзям про фільм. Важливо при цьому, влучно визначити завдання граматичного характеру: використати поширене звертання у листі, діалог у переказі, однорідні члени речення в розповіді і т.д. [4, с. 132] .

Так, радіо, кіно і телебачення посилили вплив звукової мови на учнів і разом з тим змінили розуміння цього терміну – звукова мова (воно раніше зводилося тільки до мови вчителя, сім'ї, товаришів, мови навчальної книги і т.п.). Тому значна увага приділяється вивченню усного мовлення, оскільки у зв'язку з прискореним технічним прогресом потреба в усній формі мовлення не тільки не знижується, а й помітно зростає.

Основними цілями використання наочності в початковій школі є збагачення і розширення кругозору учнів, розвиток спостережливості, пізнання конкретних властивостей предметів у практичній діяльності, створення умов для переходу до абстрактного мислення, підтримка самостійного навчання і систематизація матеріалу, що подається вчителем [1, с. 50] .

Бесіди, що включають елементи комп'ютерної ілюстрації, стають більш живими і захоплюючими, а тому краще сприймаються дітьми; прийоми цього комп'ютерного підходу надають надійну зброю в розпорядження вчителя і, в поєднанні з проектором, можуть бути цікавими, інформативними та здатними залучити весь клас, в результаті чого якість викладання може бути значно покращена.

Демонстрація – цей наочний метод якнайкраще може розкрити переваги комп'ютерного навчання, адже у ньому з'являється ціла низка нових прийомів:

- одночасне звукове і наочне пояснення (під певним контролем або і розробкою вчителя);
- нова форма застосування схем, таблиць, діаграм;
- зміна зображень може здійснюватись у потрібному вчителю та учням темпі;
- мульти-наочне зображення тощо.

Інформацію, яку учні сприймають за допомогою технічних засобів навчання: фільмів, діапозитивів, записів, аудіо, телепередач, відео тощо, також

можна назвати наочним матеріалом. Ці види наочних матеріалів називають аудіовізуальними, оскільки вони передають інформацію за допомогою звуку та зображення [2]. Особливо в початковій школі використовуються натуралістичні, живописні, об'ємні, звукові та символічні графічні наочності. Зрозуміло, що кожна з них має свої позитивні та негативні сторони, і це слід враховувати, приймаючи рішення про їхню роль на уроці. Навчальна програма з предмета містить перелік наочних і технічних засобів навчання.

Однак слід пам'ятати, що наочність відіграє допоміжну, а не головну роль. Використання наочних посібників є переважно допоміжним, але бувають випадки, коли матеріал має таку природу, що без візуалізації новий предмет не може бути правильно зрозумілим. Бажано використовувати різноманітні приклади об'єкта, щоб уникнути звуження понять та ідей. Таким чином, учні зможуть розпізнати головне, зробити крок від конкретного до абстрактного і перейти від уявлення до поняття. Тому важливо не тільки правильно підібрати наочність для уроку, а й продумати, як ставити запитання, щоб візуальні образи, створені в учнів, «працювали» на досягнення цілей уроку [1, с. 53] .

Наприклад, правила можуть бути дуже ефективними, якщо їх доповнити образами, які мають певну релевантність, що спонукає учнів до засвоєння матеріалу. Іншими словами, подання зображень предметів і тварин у самому матеріалі в декількох формах полегшує учням розуміння того, про що саме йде мова. Зрештою, можливість порівнювати приклади самих візуальних зображень може полегшити засвоєння матеріалу. Вдало підібрані наочні посібники забезпечують змістовну та емоційну підтримку уроку. Для конкретного уроку наочність обирається не лише з огляду його педагогічної мети, а до уваги беруться і інші чинники. Зокрема, це і специфіка шкільного мікросередовища, і пора року, і резервний рівень підготовленості дітей, і емоційний стан, і вік, і резерв навчального часу, і загальні інтереси дітей.

Майже у всіх класах особливо важливим джерелом чуттєвого досвіду є реалізація емоційних спостережень дітей. Це питання глибоко досліджує у своїх працях В. Сухомлинський. «Природа мозку дитини, – писав він, – потребує, щоб її розум виховувався біля джерела думки – серед наочних образів, і насамперед – серед природи, щоб думка переключалася з наочного образу на «обробку» інформації про цей образ. Якщо ж ізолювати дітей від природи, якщо з перших днів навчання дитина сприймає тільки слово, то клітини мозку швидко стомлюються і не справляються з роботою, яку пропонує вчитель. А цим клітинам треба розвиватися, міцніти, набиратися сил. Ось де причина явища, з яким часто зустрічаються вчителі в початкових класах: дитина тихо сидить, дивиться тобі в очі, немовби уважно слухає, але не розуміє жодного слова, що педагог розповідає і розповідає, тому що треба думати над правилами, розв'язувати задачі, приклади – все це абстракції, узагальнення, немає живих образів, мазок стомлюється...» [6, с. 5] .

Статичний матеріал слід використовувати з молодшими школярами, щоб дати їм можливість зосередитися на головних моментах, зрозуміти, про що йдеться, і розглянути його більш детально. Він набагато легший для сприйняття, ніж динамічний матеріал у фільмах та анімації, і є час розглянути

деталі візуального ряду та зрозуміти їх в цілому. Яскравість кольорів, виразність ліній (порівняно зі стінгазетами чи гравюрами), чіткість і сучасність зображень відіграють тут важливу роль. Вчителі повинні постійно підвищувати загальну ефективність навчального процесу. Наочність є найважливішим принципом навчання в початковій школі і давно визнана в педагогічній теорії та практиці. Це продиктовано як психологічними особливостями дітей молодшого шкільного віку, так і загальними освітніми завданнями на уроці.

Таким чином, візуалізація навчання є однією з найважливіших умов успішного формування всіх форм мислення в учнів, джерелом об'єктивних наукових знань, запорукою розвитку мовлення та самостійного розуміння матеріалу. Зорова, слухова, розумова пам'ять – дуже активно реагує на наочність якщо підійти ще й зі сторони інтересів дитини. Ми можемо побудувати урок не лише на правилах, вправах та прикладах, але також можемо його збагатити відео, аудіо матеріалами, додати слайди з яскравими ілюстраціями і поєднати це з усім відомими схемами, таблицями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабійчук Т. Використання звуко- та відеозаписів на уроках української мови. *Українська мова та література в загальноосвітній школі*. 2004. № 7. С. 50–54.
2. Використання наочних засобів на уроках розвитку мовлення URL: <https://studfile.net/preview/5457972/page:8/> (дата звернення: 05.04.2023).
3. Мосіяшенко В. Рідна мова в педагогічній системі К. Д. Ушинського. *Початкова школа*. 2009. № 4. С. 75–78.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя. За заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Паламарчук В. І. Динамічні таблиці для початкової школи. *Початкова школа*. К.: Освіта, 1992. № 3. С. 18-26.
6. Сухомлинський В.О. Слово рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1968. №12. С. 1-10.

Рабчинська Карина Сергіївна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Наукові дослідження підтверджують важливість розвитку медіаграмотності у молодших школярів. У контексті зростаючої кількості доступних медіаформ та швидкого розвитку технологій, критичне мислення та здатність до аналізу інформації стає все важливішою навичкою для подальшого успіху та самореалізації у світі.

Недостатня медіаграмотність може призвести до негативних наслідків, таких як поширення міфів та фейків, прийняття неправильних рішень на основі необ'єктивної інформації, а також психологічних проблем, таких як залежність від соціальних мереж. У зв'язку із цим значно актуалізується проблема необхідності розвитку медіаграмотності, уже в молодшому шкільному віці, що зумовлено певними факторами:

- молодший шкільний вік є надзвичайно важливим періодом для інтелектуального, фізичного та психоемоційного розвитку дитини;

- сучасна дитина під час вступу до школи вже, зазвичай, має певний досвід роботи з ІКТ;

- учні початкової школи зіштовхуються зі щільним потоком інформації (навчальної, медійної), при цьому відчують значні труднощі, коли необхідно відшукати необхідну інформацію, самостійно критично оцінити її, виявити не тільки інтелектуальну та пізнавальну активність, але й особистісну, суб'єктивну позицію, творчу індивідуальність [4].

Медіаграмотність – сукупність знань, навичок та умінь, що дозволяють учням аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів і форм для різних типів медіа, а також розуміти й аналізувати складні процеси функціонування медіа в суспільстві [2, с. 62].

Медіаграмотність складається з таких частин:

- естетичні та креативні навички (здатність бачити, чути, створювати й інтерпретувати медіатексти);

- інтерактивні навички (здатність спілкуватися за допомогою медіа і приміряти на себе різні медіа ролі);

- навички критичного аналізу (вміння інтерпретувати і розуміти значення різних медіатекстів);

- навички безпеки (вміння знаходити вихід зі скрутних ситуацій і уникати їх, навички безпечної поведінки у віртуальному просторі) [3, с. 19-20].

Медіаграмотність сприяє розвитку когнітивних та соціальних навичок, таких як критичне мислення, оцінка інформації та розуміння різних точок зору. Ці навички допомагають учням використовувати медіаформи з більшою свідомістю, оцінювати їхню достовірність та аналізувати контекст, у якому вони поширюються. Навчання медіаграмотності також сприяє розвитку творчих здібностей дітей, так як вони навчаються ефективно використовувати медіаформи для виразу своїх ідей та сприйняття інформації з різних джерел. За допомогою медіаформ учні можуть розвивати свої навички комунікації та взаємодії з іншими людьми, навчатися співпрацювати та спілкуватися з різними культурами та групами.

Проаналізувавши думки та твердження різних науковців щодо системи вправ з розвитку медіаграмотності, А.Єфіменко, О.Ішутіна зробили висновок, що низку вправ і завдань такого типу можна подіти на дві основні групи:

1. Рецептивно-перцептивні – завдання, які передбачають критичне осмислення, аналіз та висловлення власного судження щодо інформації, яка подається в медійних текстах (учні висловлюють власні думки та почуття про прослуханий, побачений чи прочитай медіатекст, вчать визначати головну ідею та мету того чи іншого медіатексту).

2. Творчі – завдання, що спонукають учнів до створення власних, хоч і найпростіших, медіатекстів (сприяють навчанню учнів створювати якісні та оригінальні медіапродукти –колажі, комікси, фото, стінгазети) [1, с. 129].

Ми визначили кілька основних методів формування медіаграмотності у молодших школярів:

1. Розробка спеціальної програми навчання медіаграмотності: це може бути окремий предмет або частина іншого навчального предмета. Такі програми містять різні теми, такі як засоби масової інформації, соціальні мережі, блоги, інтернет-пошук тощо.

2. Включення медіаграмотності до проєктної діяльності учнів: учні можуть створювати власні проєкти з використанням різних медіаформ, таких як відео, зображення, аудіо. Це дозволить їм дізнатися про різноманітні аспекти медіаграмотності та застосовувати їх на практиці.

3. Розробка та використання інтерактивних матеріалів: інтерактивні вправи та ігри можуть допомогти учням розвивати навички критичного мислення та оцінки інформації. Ці матеріали можуть бути доступні як в онлайн-форматі, так і у формі друкованих посібників.

4. Робота з реальними прикладами: учні можуть аналізувати реальні ситуації та приклади використання медіаформ у різних контекстах. Це допоможе їм розуміти, як інформація може бути представлена та інтерпретована на різних медіаплатформах.

5. Розвиток критичного мислення: учні можуть навчатися оцінювати та аналізувати інформацію з різних джерел, перевіряти достовірність даних, розуміти різні точки зору. Це допоможе їм розвивати критичне мислення та здатність до аналізу.

Отже, навчання медіаграмотності є важливою складовою сучасної освіти, оскільки допомагає учням розвивати різноманітні навички та компетенції, що стануть основою для їх успіху в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єфіменко А., Ішутіна О. Робота з медіатекстом на уроках мовно-літературної освітньої галузі як метод формування медіаграмотності молодших школярів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2021. №1(14). С. 125–132. URL: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.14.2021.236601> (дата звернення: 11.04.2023).

2. Крупський Я. В., Михалевич В. М. Глумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій. Вінниця. ВНТУ, 2010. 74 с.

3. Медіаосвіта і медіаграмотність: підручник. / ред.-упор. В.Ф. Іванов, за наук. ред. В.В. Різуна. К.: Центр вільної преси, 2012. 352 с.

4. Фенцик О. М., Савко Л. М. Проблема формування медіаграмотності учнів початкових класів: теоретико-змістовий аспект. 2019. URL: http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6499/1/The_problem_of_formation_of_media_literacy_of_primary_school_students_theoretical_and_semantic_aspect.pdf (дата звернення: 11.04.2023).

Романюк Іванна Вікторівна
*студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ « Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука »*

Науковий керівник
Сойко Інна Миколаївна
*канд. пед. наук, доц. кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ « Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука »*

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МОВНО- ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Основною організаційною формою навчальної діяльності практично в усіх країнах світу є класно-урочна система навчання. Протягом чотирьох століть поспіль відбувався безперервний прогрес. Сьогодні, з розвитком науки і техніки, освіта більше не може задовольняти потреби суспільства і потребує більшого вдосконалення. Причиною цього є як закономірне і неминуче збільшення обсягу обов'язкових загальноосвітніх знань, так і зміна освітніх вимог суспільства.

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти однією з найважливіших проблем викладання української мови є розвиток мовної, мовленнєвої компетентностей молодших школярів. Учитель початкових класів повинен постійно удосконалювати процес навчання, що дозволяє дітям ефективно і якісно засвоювати програмний матеріал.

Тому, у багатьох педагогів виникає питання: «Як підвищити ефективність освітнього процесу, досягти високого рівня інтелектуального розвитку учнів, забезпечити набуття ними навичок індивідуального саморозвитку?». На мій погляд, для успіху найефективнішим засобом досягнення цієї мети є інноваційна технологія навчання. Творчий підхід забезпечує позитивний потяг до здобуття знань, активне функціонування інтелектуальної та вольової сфери сприяє розвитку творчої особистості. Значною мірою цього можна досягти шляхом перетворення традиційних уроків на інтерактивні з використанням сучасних інноваційних технологій, особливо інтерактивних технологій навчання.

Інтерактивні методи – це дорога – напевне, краща, ніж інші – для досягнення цілі. Проте це лише методи, потрібно ще докласти немало зусиль, щоби в ці методи ввести зміст. Інтерактивні методи дуже захоплюючі, їх учасники, як правило, чудово себе почувають під час їх проведення і дуже, зокрема при перших зустрічах, їх хвалять. Це веде за собою спокусу визнання інтерактивного методу за самоціль [4, с. 23]. Інтерактивне навчання – це технологія, яка передбачає активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, індивідуалізує участь кожного в колективній (груповій) діяльності з чітко спланованим очікуваним результатом навчання [3, с. 6] .

Тому важливість інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес відбувається в умовах постійної, активної взаємодії між усіма учнями в класі. Це взаємне навчання (колективне, групове або навчання у співпраці), в якому і учні, і вчителі є рівноправними і рівнозначними суб'єктами навчання. Організація взаємного навчання включає рольові ігри, моделювання життєвих ситуацій, спільне розв'язання проблем на основі аналізу ситуацій та аналіз відповідних ситуацій. Це ефективно сприяє розвитку навичок і компетенцій, створенню атмосфери співпраці та взаємодії, дає можливість викладачеві стати справжнім лідером студентської групи. Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника над іншим, так і однієї думки над іншою в процесі навчання. В інтерактивному навчанні учні вчать спілкуватися з іншими, приймати аргументовані рішення, критично мислити і бути демократичними [3, с.7] .

За допомогою інтерактивних технологій діти вчать:

- слухати іншу людину;
- формувати власну думку;
- доводити свою точку зору;
- аргументувати і дискутувати;
- розвивати навички самостійної роботи.

Основні шляхи реалізації інтерактивних технологій навчання стовно літературної галузі:

- робота в групах;
- робота в парах;
- індивідуальні завдання;
- інтерактивні ігри;
- комп'ютерні технології.

Класифікація інтерактивних технологій навчання:

- технології кооперативного навчання;
- технології колективно-групового навчання;
- технології ситуативного моделювання;
- технології опрацювання дискусійних питань.

Інтерактивні технології кооперативного навчання поділяються на: робота в парах; два-чотири-всі разом, ротаційні (змінні) трійки, два-чотири -всі разом, карусель, робота в малих групах та акваріум.

Технології колективного – групового навчання є: «Обговорення проблеми в загальному полі», «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозговий штурм», «Навчаючи – учусь» та «Ажурна пилка».

Технології ситуативного моделювання – це розігрування ситуації за ролями, наприклад: «Рольова гра», «Програвання сценки», «Драматургія».

Технології опрацювання дискусійних питань поділяються на: «Метод Прес», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Дискусія».

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги й до структури уроку. Орієнтовна структура уроків із застосуванням інтерактивного навчання:

1. Мотивація діяльності.

Етап має на меті зацікавити учнів темою уроку, використовуються навчальні проблемні ситуації, наочність, нескладні інтерактивні технології, а саме: «Мікрофон», «Криголами» та інші.

2. Визначення теми та очікувальних результатів.

Доцільно залучити до цієї діяльності учнів. Очікувані результати необхідно формулювати через відповідні фрази: «Після проведення уроку учні зможуть ...».

3. Надання необхідної інформації.

Це може бути міні-лекція, знайомство із текстом, випереджальні завдання, також можуть бути актуалізовані знання, які учні вже мають.

4. Інтерактивна вправа.

Це основна частина уроку і за змістом, і за обсягом.

5. Підбиття підсумків та рефлексія.

Під час даного етапу уроку учні повинні усвідомити, чого вони навчилися на уроці, визначити своє ставлення до роботи й обговорюваної теми, порівняти своє сприйняття із думками та поглядами інших учнів [2, с. 31-32] .

Результативність такої роботи полягає в тому, що учні:

- Уміють спостерігати, аналізувати, використовувати одержану інформацією в різних ситуаціях.

- Володіють елементарними прийомами запам'ятовування, творчою уявою і мисленням.

- Мають великий словниковий запас.

- Можуть вільно висловлювати свої думки.

- Можуть співпрацювати в групах і парах, самостійно організувати свою роботу.

Застосування інтерактивних технологій має багато переваг, а саме:

- у роботі задіяні всі учні, як говорив Генрі Форд: «Зібратися разом – це початок, триматися разом – це прогрес, працювати разом – це успіх.»;

- формується доброзичливе ставлення до опонента;

- кожна дитина має можливість пропонувати свою думку;

- школярі вчаться працювати в групі (команді) Чарльз Мак Кормик стверджував, що: «Двоє, працюючи разом, досягають більшого, ніж троє, які працюють окремо.»;

- створюється «ситуація успіху»;

- за короткий час опановується багато нового матеріалу;
- формуються навички толерантного спілкування, вміння аргументувати свою точку зору, знаходити альтернативне рішення проблеми за словами Марка Герсона: «Толерантність, повага, готовність навчатися один від одного – цінності, які є основою для розвитку демократичних держав. Цього треба навчати в школах.»;

- значно підвищується особистісна роль вчителя – він виступає як лідер, організатор.

Для ефективного використання інтерактивних технологій навчання мовно-літературної освітньої галузі необхідно:

- Урізноманітнювати уроки і методи роботи, відійти від шаблонів.
- Навчити учнів діяти творчо і самостійно, враховуючи індивідуальні особливості.

- Поєднувати репродуктивну і пошукову діяльність для забезпечення ефективності навчання.

- Освітній процес будувати за принципом діалогу, імпровізації.

- Використовувати нетрадиційні методи і форми, проводити уроки – спостереження, урок – подорож, урок – захист, урок – рольова гра, урок – диспут, урок – захист власних проєктів.

- Звертати увагу на психологізацію навчання, як один із принципів методики навчання.

- Інтерактивні технології дають змогу створити навчальне середовище, в якому теорія і практика засвоюється одночасно.

Отже, можемо стверджувати, що лише успішна інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного навчання заснована на постійному розвитку критичного мислення учнів та здатна розвивати творчі здібності учнів і, в свою чергу, формувати їх творчу особистість. Оскільки інтерактивні технології дозволяють розв'язати одразу кілька завдань, тобто розвивають комунікативні вміння й навички, допомагають встановленню емоційних контактів між учасниками процесу. Забезпечують виховне завдання, оскільки змушують працювати в команді, прислухатися до думки кожного, також знімають нервові напруження, дають можливість змінювати форми діяльності, переключати увагу на основні питання. Але це завжди вимагатиме великих зусиль і плідної співпраці між вчителем та учнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. К.: «Початкова освіта», 2018. 46 с.
1. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 144 с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: Теорія, практика, досвід: Метод. посібник. К., 2004. 192 с.
3. Інтерактивні методи навчання: навч. посібник / (П. Шевчук, П.Фенрих).
Щецін : WSAP, 2005. 7 - 24 с.

Рябущиць Людмила Романівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна
канд. пед. наук, доц. кафедри теорії та методики початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нині стан розвитку людства і суспільства в цілому вимагає від особистості високого рівня її загальної культури, моральних якостей і порозуміння між людьми, що є формуванням особистості нової людини, носія гуманістичних, толерантних ідей у системі суспільних відносин яке набуває значимості в загальному глобальному процесі інтеграції культур. У цих умовах, формування толерантності стає пріоритетним завданням педагогіки.

Сучасні реформи у закладах освіти спрямовані на формування загальнодоступної освіти для всіх дітей незалежно від їх стану здоров'я. Протягом останніх десятиліть спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей з ООП, що потребують інклюзії. Інклюзивна освіта –перший крок до визнання ціннісної значимості і поваги до особистості кожної дитини, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя, тобто комплексний процес, що забезпечує рівний доступ до якісної освіти всіх дітей, незалежно від їх індивідуальних особливостей, шляхом організації їх навчання у закладах загальної середньої освіти на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання.

Інклюзія – це забезпечення права відвідувати освітній заклад, адаптований до потреб дитини, у якому організоване освітнє середовище та надаються відповідні додаткові послуги, що приносять користь від спільного їх навчання зі здоровими однолітками. Освітнє середовище (оточення) має відповідати потребам і можливостям кожної дитини та забезпечувати адекватні умови для здобуття нею освіти на рівні з учнями її віку [1].

Ефективна та якісна інклюзія, може здійснюватися тільки лише з кваліфікованим супроводом. Педагог – основний організатор освітнього процесу в толерантному інклюзивному середовищі. Тільки емпатійна людина з високими моральними цінностями, що здатна до прощення, милосердя, доброти, компромісу, взаєморозуміння, терпима до чужих цінностей, культури та позицій – здатна виховувати толерантну особистість. Саме толерантність має бути основою педагогічного спілкування вчителя і учня, батьків і дітей, учня з нормо типовим розвитком та учня з вадами розвитку.

Серед основних завдань, що стоять перед Новою українською школою є виховання інноватора та громадянина, який вмiє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини, а отже і толерантно відноситься до осіб з освітніми потребами. Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО характеризує толерантність як повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження і прояву людської індивідуальності. Діти з ООП мають таке ж саме, гарантоване державними та міжнародними нормативами, право на якісну, доступну освіту, як і їхні однолітки. В реальному житті часто буває складно реалізувати ці права. Упереджене та стереотипне ставлення суспільства до таких осіб – одна із проблем над вирішенням якої працюють фахівці в галузі педагогіки, психології та соціології [2].

Завдання вчителів, працівників психологічної служби, соціальних педагогів, зрештою всіх учасників освітнього процесу та й кожного свідомого громадянина – підготувати до життя в суспільстві, створити умови та допомогти адаптуватися кожній дитині з особливими освітніми потребами, щоб жодна з них не відчувала себе зайвою, не бажаною та іншою. Виховання толерантності повинне починатися з дошкільного та молодшого шкільного віку. Можна виділити декілька аспектів виховання толерантного суспільства до осіб з особливими освітніми потребами: виховання дорослих та виховання дітей.

Виховання дорослих включає виховання педагогів та виховання батьків інших учасників освітнього процесу, адже саме вони зразок для наслідування.

Виховання дітей включає: виховання старшокласників, виховання учнів, де навчається дитина з особливими освітніми потребами, виховання інших учнів закладу освіти, припинення негативних реакцій одних дітей відносно інших. Лише спільними зусиллями педагогів та батьків можна виховати толерантне інклюзивне середовище Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кушнір Ю. В., Оверчук В. А. Особливості формування толерантного інклюзивного простору у навчальному закладі. *Наукові праці Вищого навчального закладу "Донецький національний технічний університет"*. Сер. : Педагогіка, психологія і соціологія. 2018. № 2. С. 63-66.

2. Турлак І. І. Формування толерантного інклюзивного середовища Нової української школи. *Актуальні проблеми оптимізації освітнього процесу національної школи в умовах воєнного часу: інклюзивне навчання, інновації освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти* : зб. тез вист. учас. Регіонал. наук.-метод. семінару (м. Рівне, 19 трав. 2022 р.) / за ред. О. О. Красовської, О. А. Хом'як: ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне : МEGУ, 2022. С. 92-94.

*Савчук Аліна Вікторівна,
студентки I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИКМЕТНИКА В НУШ

Прискорення темпу життя, великий потік інформації, що впливає на сучасну людину, потребує від неї вміння швидко знаходити необхідне рішення, використовуючи для цього пошукові методи, користуючись різноманітними джерелами інформації. З огляду на це, серед традиційних форм та методик навчання в педагогічній практиці значного поширення набули інноваційні технології. Використання інноваційних технологій значною мірою підвищує ефективність освітнього процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку учнів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити.

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам.

Державний стандарт початкової загальної освіти (2019 р.) [4] актуалізує проблему опанування школярами рідної мови не лише як засобу пізнання, а й спілкування, прилучення до скарбниць культури українського народу, формування в них мовної, мовленнєвої та лінгвістичної компетенції як сукупності знань, умінь і навичок, необхідних для застосування державної мови в різних сферах життя і виробництва.

Українська мова служить засобом пізнання, є хранителем національної культури, засобом спілкування і вияву відношення до світу, виступає як інструмент розвитку і виховання. Тому під час її вивчення дуже важливо досягти високого рівня компетенції у школярів.

Виділення лінгвістичної компетенції учнів початкової школи як однієї з цілей навчання рідної мови, інтегрування її в систему сучасного цілепокладання обумовлює оновлення вже сформованої структури і змісту навчання (М. Вашуленко, В. Зінченко, та ін.), необхідність пошуку нових шляхів, методів, прийомів її формування.

Актуальність дослідження зумовлена таким чином:

1) необхідністю осмислення поняття «лінгвістична компетенція» у світлі ідей модернізації шкільної освіти і у зв'язку з цим уточнення визначення мети й оновлення змісту навчання рідної мови;

2) зверненням у викладанні до мови як поліфункціонального явища: засобу спілкування, знаряддя пізнання і відображення дійсності, засобу інтелектуального і духовного розвитку особистості;

3) досягненнями сучасної психологічної та лінгвістичної науки: теорії мовної діяльності, комунікативної і когнітивної лінгвістики;

4) необхідністю розроблення цілісної системи мовної освіти в початковій школі.

Проблема розвитку лінгвістичної компетенції дитини займає одне з провідних місць у сучасній педагогіці, саме цим зумовлюється необхідність цілеспрямованої, систематичної роботи щодо мовної підготовки школярів у школі. Педагогічні й методичні питання формування мовно-мовленнєвої та лінгвістичної компетенції розробляли сучасні вчені: В. Зінченко [2], О. Ткачук [7] .

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови формування лінгвістичної компетенції на уроках української мови в початковій школі.

На думку В. Зінченко, лінгвістична компетенція – це обізнаність з історією мови й мовознавства, теоретичними основами мовознавства, а також здатність учнів виконувати елементарний лінгвістичний аналіз мовних явищ різних рівнів [2, с. 7] .

Мета експериментального навчання полягала в тому, щоб розробити й апробувати використання форм та методів роботи з використанням цікавої лінгвістики під час формування лінгвістичної компетенцій школярів у процесі вивчення української мови.

Для того щоб забезпечити формування лінгвістичної компетенції, необхідні певні педагогічні умови.

Першою умовою формування лінгвістичної компетенції нами визначено поетапне використання на уроках української мови пізнавальних комплексних лінгвістичних задач шести типів, які формують у взаємозв'язку мовну, мовленнєву та комунікативну компетенцію.

Пізнавальні задачі в лінгводидактиці визначені як особливий тип вправ з мови, організовані вчителем, виконання яких відбувається в два етапи в умовах самостійної пізнавальної діяльності учнів, який складається з аналізу внутрішньопредметних зв'язків, розмірковування-доведення, висновків та перевірки правильності і самоконтролю. Комплексною є вправа, що «пропонує тренування однієї нової граматичної або лексичної навички або вміння при одночасному повторенні вже вивченого матеріалу». Наші пізнавальні лінгвістичні комплексні задачі ми тлумачимо як такі, що містять сукупність завдань, спрямованих при використанні одноманітного мовного матеріалу на формування лінгвістичної компетенції. Частина завдань пов'язана з вивченням нового матеріалу, друга – з повторенням і закріпленням вивченого.

Специфіка пізнавальних комплексних лінгвістичних задач (далі – ПКЛЗ) полягає в тому, що вони спрямовані на формування усіх компонентів лінгвістичної, мовної, комунікативної та соціокультурної компетенції в єдиному взаємозв'язку, що передбачає розвиток предметних знань, способів пізнавальної діяльності у поєднанні з метапредметними знаннями, уміннями,

навичками та способами пізнавальної діяльності; забезпечують формування якості особистості, здатності та готовності, які характеризують школяра як мовну особистість .

Покажемо на прикладі теми «Родові закінчення прикметників», як за допомогою відомих пізнавальних комплексних лінгвістичних задач можна забезпечити формування у школярів лінгвістичну компетенцію. Спочатку конкретизуємо з урахуванням програми з української мови завдання з теми, а саме:

1) формування уявлення в учнів про змінювання прикметників за родами, родові закінчення прикметників: -ий, -ій, -а, -я, -е, -є; змінювання прикметників за числами.;

2) сформувати вміння у школярів розпізнавати форми прикметників за родовими закінченнями та іменниками, від яких залежать прикметники;

3) розвиток здатності аналізувати, створювати, класифікувати прикметники за родами; визначати їх рід за закінченням, поставленим питанням; класифікувати прикметники за родом іменників, з якими вони зв'язані; змінювати прикметники за числами, вводити їх у речення [6].

Лінгвістична компетенція. Знати: що таке рід прикметників, їх особливості. Вміти:

1) пізнавальні вміння: розрізняти рід прикметників в тексті, знаходити іменники, від яких він визначається, виділяти суттєві ознаки даної групи роду прикметників; родові закінчення прикметників: -ий, -ій, -а, -я, -е, -є;

2) класифікаційні вміння: групувати рід прикметників на певній основі, групувати прикметники з урахуванням родових закінчень: -ий, -ій, -а, -я, -е, -є; визначати підстави угруповання; класифікувати прикметники за родами; визначати їх рід за закінченням, поставленим питанням; класифікувати прикметники за родом іменників, з якими вони зв'язані;

3) аналітичні вміння: здійснювати мовний розбір прикметників (фонетичний, лексичний, морфологічний) різного ступеня повноти (повний, частковий, вибірковий), визначати їх функції в тексті;

4) синтетичні вміння: утворювати прикметники за моделлю, схемою, алгоритмом;

5) творчі вміння: добирати приклади прикметників, які вживаються в різних родах; складати лінгвістичні тексти про рід прикметників.

Мовна компетенція. Знати: орфоепічні, граматичні та орфографічні норми української літературної мови вживання роду прикметників. Вміти:

1) пізнавальні вміння: дізнаватися про нормативну і ненормативну форму вживання родів прикметників у словосполученні, реченні, тексті;

2) класифікаційні вміння: групувати родові закінчення прикметників: -ий, -ій, -а, -я, -е, -є на певній основі, визначати підстави угруповання;

3) аналітичні вміння: виконувати мовний розбір (ребуси, орфографічний) роду прикметників різного ступеня повноти (повний, частковий, вибірковий), визначати їх функції в тексті;

4) синтетичні вміння: утворювати прикметники за моделлю, схемою, алгоритмом відповідно до граматичних норм; виправляти орфоепічні, лексичні, граматичні помилки у використанні роду та числа прикметників;

5) творчі вміння: добирати приклади порушень і правильних форм прикметників згідно з нормами літературної мови при вживанні різних груп родових закінчень прикметників; складати лінгвістичні тексти про норми вживання і написання прикметників різних форм.

Таким чином можна зробити висновки, що формування лінгвістичної компетенції молодших школярів на уроках української мови буде ефективним, якщо: поетапно використовувати пізнавальні комплексні лінгвістичні задачі 6 типів, які формують у взаємозв'язку ще й мовну, мовленнєву та комунікативну компетенцію; застосувати метод «мовний портфель» та лінгвістичні проекти; панування лінгвістичної ігрової діяльності (кросворди, ребуси, анаграми, шаради та лінгвістичні казки).

Перспективи подальших досліджень полягають у створенні моделі формування лінгвістичної компетенції молодших школярів на уроках української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варзацька Л. Проектна діяльність у системі компетентнісної мовної освіти. Дивослово. 2012. № 9. С. 7–9.3

2. Зінченко В.М. Методика формування мовно-мовленнєвих компетентностей на засадах системного підходу учнів старших класів гімназії: автореф. дис.... канд. пед. наук.: спец.: 13.00.02. К., 2015. 20 с.5

3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.6

4. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> 68. (дата звернення 12.05.2021).7

5. Русанівський В.М. Історія української літературної мови: підручник. К.: АртЕк, 2001. 392 с.8

6. Типові освітні програми для 1–2 класів НУШ. Типові освітні програми для 3–4 класів НУШ (Савченко О. Я., Шияна Р. Б.). Навчальні програми для 1–4 класів | Міністерство освіти і ... URL: <https://mon.gov.ua> ' osvita (дата звернення 12.05.2021).9

7. Ткачук О.С. Мовно-мовленнєва компетенція на уроках української мови в початкових класах. Вісник Житомирського державного університету. 2009. Випуск 44. Педагогічні науки. С. 156–160.10

*Усач Людмила Олександрівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного
факультету, ПВНЗ «Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем'янчука»*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Неможливо уявити справжнього громадянина-патріота, який би не виявляв любові до рідного краю, не шанував батька-матері, не знав свого родоводу, національних традицій, не відчував єдності з рідною природою, не турбувався про її охорону та примноження багатств. Саме виховання такої особистості є моїм пріоритетним завданням [2].

Вважаємо, що успіх виховних впливів із метою формування патріотичної свідомості молодших школярів залежить від умілого використання традиційних та інтерактивних методів навчання й виховання [1].

Здійснивши аналіз наукових і методичних праць, визначили такі завдання нашого педагогічного дослідження:

- виховання в учнів патріотичних почуттів, формування національної свідомості, любові до рідної землі і свого народу;
- прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну;
- виховання почуття відповідальності за свої вчинки;
- формування в молодших школярів розуміння важливої ролі української мови у відродженні України;
- розвиток почуття відповідальності за природу як національну й загальнолюдську цінність, основу життя на землі.

Основа громадянськості закладається в дитячі роки. На запитання, від чого залежить громадянське осереддя людини, В.О. Сухомлинський відповів: «Від того, що увійшло в її серце в роки дитинства і отрочтва, що схвилювало, стривожило її думку, що наболіло на душі, як каже народ» [3].

З початком шкільного навчання найпершим і найголовнішим підручником для першокласника стає Буквар, бо за ним він навчається грамоти та отримує уявлення про навколишній світ як цілісну багатогранну систему. За

його допомогою навчаємо першокласників не тільки рідної мови, розвиваємо їх, а і формуємо особистість, виховуємо [4].

Загальновідомо, що любов до рідного краю, рідної культури, рідної мови починається з малого з любові до своєї сім'ї, до своєї домівки, до своєї школи. Поступово зі зростанням особистості, ця любов переходить у любов до рідної країни, до її історії, минулого й сучасно, до всього людства.

Пошана до батьків, свого родоводу, традицій, любов до рідного краю завжди переростає в любов до «великої Батьківщини – України». Батьківщина для кожного свідомого громадянина є настільки рідною, дорогою, що вона порівнюється з Матір'ю. Як матір, її не вибирають, не зраджують, вона в людини одна. «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину», - рядки з вірша Василя Симоненка якнайкраще підтверджують цю думку [6].

У душі дитини патріотичні почуття народжуються під враженням казкових образів. Патріотична ідея казки – в глибині її змісту.

Про видатних славних українців, гідних представників нашого народу учні дізнаються із текстів «Тарас Григорович Шевченко», «Іван Якович Франко», «Леся Українка» та їхніх відомих творів.

Доленосне значення як для нації в цілому, так і для кожного українця має збереження, збагачення і дотримання українських звичаїв.

Ознаками держави, за якими вирізняють країну в світовому співтоваристві, є її символіка. Засвоєнням учнями державних символів – Державний Гімн України, Прапор, Герб – сприяє формуванню в них громадянської свідомості, патріотичних і моральних почуттів [5].

Отже, національно-патріотичне виховання молодших школярів дозволяє з першого класу формувати і розвивати свідоме ставлення дітей до своєї країни – вміння цінувати і поважати події минулого і сучасні досягнення нашого народу, розрізняти поняття добра і зла. Покоління, у якого виховано почуття патріотизму, готове до подвигу, відстоювання інтересів своєї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко М.С., Вашуленко О.В Українська мова. Буквар: підручник для 1 кл. Видавництво «Освіта», 2018. 112 с.
2. Вашуленко М. С., Скрипченко Н.Ф. Буквар: підручник для 1 класу Видавництво «Освіта», 2007. 143 с.
3. Дічек Н.П. Своєрідність концепції виховання громадянина за спадщиною В. О. Сухомлинського» идавництво «Либідь», 2006. 272 с.
4. Концепція громадянської освіти в Україні. Директор школи, 2001. №20 (164). С.7-10.
5. Савченко О. Я. «Олександра Яківна Савченко. Уроки співпраці і спілкування» Київ, 2021 96 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5т. В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1977. – Т. 5. – с.311.

*Феськова Галина Олександрівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Однією з важливих складових національної самосвідомості є патріотизм, який вимагає від української молоді глибокого розуміння своєї приналежності до українського народу та Батьківщини. Для досягнення цієї мети необхідне формування в учнів внутрішньої потреби й готовності відстоювати та захищати інтереси своєї держави, а також реалізовувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення української держави.

У сучасних умовах, коли Україна знаходиться на етапі активного державотворення та військової боротьби за збереження й захист кордонів своєї незалежності, виховання патріотизму стає особливо важливою складовою освітньої діяльності в усіх навчальних закладах. Саме від підготовки підростаючого покоління до активної участі в цьому процесі залежить майбутнє української держави. Окрім глибоких і різносторонніх знань, сучасна школа має завдання формувати патріотичні почуття в учнів, що є необхідним для розвитку громадян молоді держави, здатних до творчої діяльності та особистісної самореалізації.

З метою точного визначення основних термінів дослідження визначимо різні наукові джерела, які стосуються теми та використовують відповідну термінологію.

Як зазначається в «Стратегії національно-патріотичного виховання», в Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей [5].

М. Н. Єнін зазначає, що: «Патріотизм — складник системи загальнонаціональних цінностей, основа національної ідентичності, державного будівництва і національної безпеки. Значення патріотизму зростає в критичних ситуаціях історичного розвитку: під час війни, загострення соціальних

конфліктів, на фоні революційних рухів, боротьби за владу, природних катаклізмів. Такі історичні події потребують від громадян особливих духовних якостей: готовності до самопожертви, вміння ставити інтереси батьківщини вище за приватні» [2].

Патріотизм, на думку автора «Українського педагогічного словника» С. Гончаренка, – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Патріотизм – соціально-історичне явище. Виховання патріотизму – важлива складова виховної діяльності школи. У процесі вивчення різних навчальних предметів в учнів формуються патріотичні погляди і переконання. [1, с. 249].

Для виховання патріотизму і національної свідомості, як пише С. Федотенко: «...особливу увагу слід звернути на створення доброзичливої довірливої атмосфери, забезпечити врахування побажань та інтересів дитини, заохочення виявів ініціативи, можливості змістовного різновікового спілкування як з дорослими, так і з дітьми» [7, с.50].

Отже, патріотизм – це одна з найважливіших рис, які має формувати школа у молодших школярів. Адже любов до рідної країни, її історії, культури та традицій є основою духовного зростання кожної людини.

Патріотичне виховання молодших школярів є однією з ключових складових освіти. Однак, як досягти цієї мети? Саме тут важливу роль може відіграти художня література.

Чому саме вона? По-перше, художній твір здатний перенести читача в іншу реальність, занурити в іншу культуру, традиції, звичаї. Це допомагає дітям розширити свої знання та уявлення про світ. Література зокрема може бути корисною в контексті формування у дітей поваги до власної культури, мови, традицій та звичаїв свого народу.

По-друге, література може навчити дітей бачити світ з іншого боку, розширити їхні світогляди та сприяти формуванню критичного мислення. Через читання різних творів, діти можуть більш глибоко розуміти сутність різних проблем та явищ, формувати свої погляди на деякі питання, навчатися співпереживати з іншими людьми та розуміти їхні мотиви та почуття.

У шкільній програмі наявні різноманітні літературні твори, які можуть допомогти учням зрозуміти та відчути свою національну ідентичність, підвищити свідомість про історію та культуру своєї країни.

Читаючи твори українських класиків, діти можуть дізнатися про боротьбу за незалежність нашої держави, про важливі події в історії України, про визначні особистості, які зробили вагомий внесок у розвиток нашої країни. Також учні можуть ознайомитися з українськими народними звичаями, традиціями та звичаїми, а це сприятиме поглибленню їхнього знання про культуру та історію рідного краю.

Зокрема, казки та оповідання, які містять національні мотиви, можуть допомогти молодшим школярам зрозуміти, що саме робить їхню країну унікальною та неповторною. Історичні романи та оповіді про події минулого

можуть показати учням, які подвиги вчиняли наші предки та як вони захищали свою країну. Крім того, художня література може навчити дітей поваги до інших націй та культур. Вчитель може прочитати учням твір з іншої культури, який описує звичаї, традиції та історію іншої нації. Це може допомогти учням зрозуміти, що кожен народ має свої унікальні традиції та культуру, і що це треба поважати.

Таким чином, читання художньої літератури може сприяти розвитку емпатії та толерантності у дітей. Вони можуть зрозуміти, які важкі ситуації можуть виникати у людей, які живуть в інших країнах, і розвивати розуміння та співчуття до тих, хто переживає складні життєві обставини.

Художня література має великий потенціал у патріотичному вихованні молодших школярів. Її застосування в навчальному процесі може мати позитивний вплив на формування патріотичних цінностей та світогляду у дітей.

У підсумку, художня література є потужним інструментом патріотичного виховання молодших школярів. Через результати читання різноманітних творів, діти можуть розвивати свою креативність, фантазію, емоційну та соціальну інтелігентність, а також навчитися поважати та розуміти інші культури та народи.

Важливо, щоб вчителі та батьки створювали для дітей сприятливе середовище для читання та обговорення книжок, які допоможуть розвивати їхні потенціали та формувати патріотичне ставлення до своєї країни та світу в цілому.

Отже, художня література – це один із найефективніших засобів патріотичного виховання молодших школярів. Розуміння та любов до рідної країни - це один з найважливіших аспектів виховання майбутнього громадянина. І хоча школярі досі не мають повного розуміння своєї ролі в житті нації, вчитель може використовувати літературу, щоб навчити дітей любити свою країну та бути патріотами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. Київ: Либідь, 1997. 373 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009714> (дата звернення: 01.04.2023)
2. Єнін М. Н. Патріотизм // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Патріотизм> (дата звернення: 31.03.2023)
3. Павленко М. С. Патріотичне виховання молодших школярів на матеріалах творчості Павла Тичини: автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 16 13.00.07. Умань, 2001. 20 с.
4. Сипченко В. І. Експериментальні викладки методики виховання патріотичних почуттів молодших школярів загальноосвітньої школи. // Проблеми українського національного виховання: збірник наукових праць. URL: http://korkishkoartem.ucoz.ua/publ/publikacii/eksperimentalnivikladki_metodi_ki_vikhovannja_patriotichnikh_pochuttiv_molodshikh_shkoljariv_zagalnoosvitnoji_shkoli/2-1-0-4. (дата звернення: 01.04.2023)

5. Стратегія національно-патріотичного виховання. Затверджено Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>. (дата звернення: 01.04.2023)

6. Сухомлинська О. В. Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення. *Шлях освіти*, 2010. № 2. С. 10–14

7. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання: зб. матеріалів Всеукр. наук. – практ. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.]; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Філімонова Т. В. ; літ. ред. Редько-Шпак Л. В. ; рецензенти Сухомлинська О. В., Коляда Н. М.] Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. 60 с. URL: lib.iitta.gov.ua/704514/1/ЗБІРНИК-ОСТАТОЧНИЙ.pdf (дата звернення: 31.03.2023)

Хевук Тетяна Олегівна

*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник

Сойко Інна Миколаївна

*канд. пед. наук, доц. кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Одним із найважливіших завдань сучасної освіти є її гуманізація, яка передбачає особливу увагу до всебічного розвитку особистості кожної дитини. Реалізація цього принципу вимагає зміни характеру навчання на основі особистісно-орієнтованого підходу при активізації пізнавальної діяльності учнів.

Необхідною умовою для цього є створення нових педагогічних технологій і новаторських методів навчання. Вчені-методисти прийшли до висновку, що навчальна діяльність найбільш повноцінно здійснюється в розвиваючому навчанні при реалізації проблемного підходу до навчання [3, с.196] .

Актуальність проблемного навчання полягає в тому, що воно на відміну від традиційного доставляє учням радість самостійного пошуку і відкриття, забезпечує розвиток пізнавальної самостійності дітей, їх творчої активності. Саме проблемне навчання спрямоване на те, щоб сформувати в учнів необхідну систему знань, умінь і навичок, а також досягти високого рівня розвитку школярів, розвитку їх здатності до самонавчання, самоосвіти.

Проблемне навчання засноване на створенні особливого виду мотивації, тому вимагає адекватного конструювання дидактичного змісту матеріалу, який

повинен бути представлений як ланцюг проблемних завдань, що створюють проблемні ситуації. Створення проблемних ситуацій на уроці дає можливість активізувати розумову діяльність учнів, направити її на пошук нових знань і нових способів дії [6, с. 56] .

Однак проблемний метод представляє певні труднощі для вчителів початкових класів. Це пов'язано з тим, що до сих пір недостатньо вивчені деякі сторони проблемного навчання саме в початковій школі, не дозволені труднощі в підготовці і систематизації дидактичного матеріалу, що містить вправи і завдання проблемного характеру. Ймовірно, саме з цієї причини в освітньому процесі початкової школи проблемні завдання використовуються рідше, ніж би цього хотілося.

Тому особливо актуальним в сучасній шкільній практиці є пошук засобів успішної організації проблемного навчання на уроках української мови в початкових класах.

У даний час вчителям початкової школи надається широкий вибір варіативних програм початкової освіти, різних систем, навчально-методичних комплектів навчання. Однак шкільна практика показує, що зміна змісту без зміни технології навчання, без впровадження в практику інноваційних технологій, які сприяють формуванню у дітей молодшого шкільного віку головних компетенцій, що ведуть до успішності в сучасному суспільстві, не дає позитивних результатів навчання.

Одна з найважливіших проблем вивчення української мови в початковій школі – формування позитивної навчальної мотивації. Хоча сучасний процес вивчення мови складний, багатогранний, вимагає вдумливості і постійного розвитку, пояснювально-ілюстративний тип навчання не забезпечує формування пізнавальних мотивів, інтересу до мови, активного мислення [5, с. 313] .

В даному випадку процес навчання вимагає особливої форми організації навчальної діяльності, коли знання передаються учням не в готовому вигляді, а в процесі самостійної пізнавальної діяльності в умовах проблемної ситуації.

Саме такий тип навчання, як проблемний, може сприяти формуванню позитивної навчальної мотивації до вивчення української мови.

Перші кроки у вивченні мови успішні для більшості учнів, але для існуючого навчально-методичного комплексу характерне швидке наростання різного навчального матеріалу: граматичного, лексичного, фонетичного.

Основне завдання вчителя не допустити зниження інтересу, з яким прийшов учень на заняття. Він повинен побудувати навчальний процес таким чином, щоб школяр прагнув отримати знання, успішно освоював навчальний матеріал. Одним з таких способів успішного навчання може стати проблемне навчання [2, с. 14] .

Організація діяльності з вивчення української мови на початковому етапі передбачає не тільки активне засвоєння учнями знань шляхом постановки і вирішення проблемних ситуацій, а й оволодіння ними методами, способами отримання цих знань.

Реалізація проблемного навчання передбачає виконання наступних цілей:

- привернути увагу школярів до питання, завдання, навчального матеріалу;
- порушити у них пізнавальний інтерес та інші мотиви діяльності;
- поставити учнів перед посильним пізнавальним утрудненням, подолання якого активізувало б розумову діяльність;
- оголити перед школярами протиріччя між пізнавальною потребою і неможливістю її задоволення за допомогою готівкового запасу знань, умінь і навичок;
- допомогти учням визначити в пізнавальному питанні, завданні основну проблему і намітити план пошуку шляхів виходу з труднощів, спонукати студентів до активної пошукової діяльності;
- вчити шукати напрямок пошуку найбільш раціональних шляхів виходу з ситуації труднощі [1, с. 95] .

Оскільки мислення починається при зіткненні людини з проблемою, основу експериментальної діяльності становить кілька етапів:

- виникнення і створення проблемної ситуації;
- усвідомлення сутності труднощі – постановка проблеми;
- знаходження способу вирішення шляхом здогадки або висунення припущень і обґрунтування гіпотез;
- доказ гіпотези, перевірка правильності рішення [4, с.135] .

Пізнавальна діяльність учнів буде вважатися самостійною, якщо у ситуації, що виникає, вони самостійно проходять основні етапи розумового процесу. Вивчення мови необхідно будувати таким чином, щоб на кожному етапі переходили від низького рівня самостійності до вищого, відповідно до вікових особливостей і змістом матеріалу навчання передбачає такі рівні:

- Вчитель сам ставить проблему і вирішує її.
- Вчитель створює проблемну ситуацію, а учні включаються в її вирішення.
- Проблемна ситуація створюється вчителем, вирішення її відбувається в ході самостійної діяльності учнів.
- Розсуд проблеми самими учнями на основі представлених вчителем невпорядкованих знань [3] .

Особливість проблемного навчання в тому, що основним елементом стає проблемна ситуація – головний засіб активізації розумової діяльності.

Таким чином, проблемне навчання – це тип розвиваючого навчання, в якому на перший план виходить самостійна пошукова діяльність учнів, а система методів побудована з урахуванням цілепокладання і принципу проблемності. Реалізація цього принципу дозволяє модернізувати сучасний урок української мови в початковій школі. А це вимагає серйозної теоретичної та методичної підготовки вчителя початкових класів до здійснення своєї діяльності в умовах проблемного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грошовенко О.П., Казьмірчук Н.С., Вікарчук Н.Г. Формування природничих компетентностей молодших школярів засобами проєктної діяльності. Імідж сучасного педагога. 2021. №1 (196). С.95-101.

2. Кучеренко І. Технологія проблемного навчання української мови: сутність та лінгводидактичний потенціал. Українська мова і література в школі. 2018. № 3. С. 14-21

3. Павленко В.В. Проблемні ситуації: поняття і типи. Нові технології навчання: збірник наукових праць. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ, 2014. Вип. 83. 292 с. С. 196–202.

4. Сафонова Оксана. Використання проблемних ситуацій у початковій школі. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства: збірн. наук. праць. Вип. 2 / за ред. доц. В.В. Павленко. Житомир: ФО-П Левковець Н.М., 2020. 188 с. С. 135-140

5. Цуркан Т. Г. Шлях до успіху особистості – через проблемне навчання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 10 (54). С. 313-318.

6. Чепіль М.М. Педагогічні технології: [навч. посіб.]. К.: Академвидав, 2012. 224 с.

***Чурилович Марія Анатоліївна**
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

***Науковий керівник:**
Шкабаріна Маргарита Андріївна
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОГО ПОНЯТТЯ ПРО ЧАСТИНИ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Останнім часом українська система освіти розв'язує багато суспільних завдань, які зорієнтовані не на засвоєння здобувачами освіти суми знань, а на здобуття ключових компетентностей особистості, розвиток пізнавальних і творчих здібностей, що задекларовано у Державному стандарті початкової загальної освіти [3].

Реалізація цих завдань потребує нового підходу до навчання. У зв'язку з цим особливу увагу та інтерес набувають ігрові форми навчання. Однією з таких форм, на думку М. Вашуленка [1], М. Наумчук [5], О. Савченко [7] є дидактична гра.

О. Савченко стверджує, що дидактичні ігри дають безмежні можливості для індивідуалізації та диференціації освітнього процесу, виховують у здобувачів освіти доброзичливість, ініціативність, високу працездатність. Також завдяки таким іграм в учнів початкової школи зростає ефективність

самостійної роботи, інтерес до предмета, створюється бадьорий настрій, стимулюється пізнавальний інтерес, зростає швидкість реакції [7].

За словами М. Вашуленка, найчастіше, вчителі початкової школи практикують дидактичні ігри під час уроків мовно-літературної галузі, оскільки ця освітня галузь є провідною, і її якісного освоєння залежить успішність навчання фонетиці, графіці, правопису. Дидактичні ігри на уроках української мови в початковій школі можуть сприяти формуванню граматичних понять та явищ, розвитку орфографічної пильності, зв'язного мовлення, логічного мислення, кмітливості, і активізації словникового запасу [1].

Слушною є думка М. Наумчук про те, що дидактична гра покликана розв'язувати відразу кілька завдань:

1) пізнавальні: розширює кругозір, формує навички аналізу, синтезу, порівнянню та класифікації.

2) виховні: виховує уважність та зібраність, інтерес до мовно-літературної галузі. Учні починають самостійно думати та знаходити шляхи розв'язання проблеми.

3) розвивальні: розвиває пам'ять, мислення, мовлення, позитивну емоційну атмосферу [5].

Згідно з «Філософським енциклопедичним словником», поняття – одна з форм мислення, форма відображення матеріальної дійсності. Але поняття – це не просто форма відображення дійсності. Поняття є такою формою відображення, яка розкриває сутність речей, внутрішні, характеристики, що визначають властивості предметів, їхню внутрішню суперечливу природу [10].

Засвоєння будь-якого поняття означає, що людина, яка ним володіє, не тільки може ним користуватися в навчальній чи практичній діяльності, але й розуміє взаємозв'язки та відношення між цим поняттям та іншими поняттями, знає те місце, яке займає засвоєне поняття в ієрархії понять досліджуваної галузі знання. Знання взаємозв'язків між поняттями можна актуалізувати у процесі створення визначень поняття [10].

І. Стародуб констатує, що у процесі вивчення кожної освітньої галузі учні початкової школи засвоюють певну систему понять, наприклад, в курсі української мови починаються лінгвістичні поняття, а в межах цього дослідження розглядаються питання формування граматичних понять [8].

У «Словнику-довіднику основних термінів і понять з методики української мови» знаходимо трактування граматичного поняття як результату абстрагування та узагальнення суттєвих ознак, притаманних словам, словосполученням, реченням, морфемам, лексемам, фонемам тощо. Інакше висловлюючись, сам первинний матеріал, з урахуванням якого створено людиною граматичне поняття, досить абстрактний [5].

Н. Іовхімчук та Т. Міщанчук підкреслюють, що зазначена властивість граматичних понять є причиною труднощів, які виникають у здобувачів освіти у процесі їх формування. Для оволодіння граматичним поняттям необхідний певний рівень розвитку абстрактного мислення, який формується у процесі навчання та потребує особливих педагогічних умов, спеціальних вправ, методів

та засобів спрямованих на формування цілком конкретних розумових умінь та комплексу лінгвістичних уявлень та знань [4].

Щоб забезпечити успішне засвоєння учнями початкової школи граматичних понять іменника, дієслова, прикметника, вчителю необхідно створити оптимальні умови формування, обґрунтовані Н. Третяк, О. Мартіною та М. Гордійчук:

1. Активна розумова діяльність учнів. Як свідчать педагогічні дослідження та практика, репродуктивний метод під час формування граматичних понять не дає бажаних результатів, оскільки не забезпечує активної пізнавальної діяльності та найбільше орієнтує учня на запам'ятовування.

2. Послідовний розвиток лінгвістичного ставлення до граматичних понять, що формується у процесі засвоєння теоретичних знань, і означає насамперед усвідомлення учнями взаємодії семантичної та граматичної сторін мови. Таке ставлення формується поступово і може бути різнорівневим (рівень впізнавання та рівень усвідомлення).

3. Усвідомлення суттєвих та несуттєвих ознак граматичного поняття. Виділення несуттєвих ознак попереджає помилки хибного узагальнення.

4. Включення нового граматичного поняття до системи раніше вивчених. Встановлення зв'язків між поняттями – обов'язкова умова усвідомленого володіння мовою.

5. Розкриття сутності зв'язку певних мовних категорій входить у процес вивчення нової категорії. Наприклад, з категорією роду прикметників здобувачів освіти можна знайомити після вивчення роду іменників і відразу ж розкривати сутність зв'язку цих частин мови, а включаючи ці знання в мовну практику дитини, попереджати порушення норм узгодження.

6. Наочне вивчення граматичних понять. Поруч із таблицями, схемами, моделями одиниць мови, малюнками, як наочність виступає мовний матеріал, оскільки об'єктом вивчення є слова, словосполучення, речення, форми слів тощо. Досліджуване явище в тексті, реченні, словах має бути представлене в найбільш яскравому прояві своєї функції та своїх граматичних особливостей [9]. Всім зазначеним умовам задовольняє дидактична гра.

Дидактичні ігри К. Пономарьова пропонує класифікувати відповідно до формування граматичного поняття про частини мови [6].

1. Іменник.

«Одне слово». Вчитель роздає картки з іменниками (ялина, сосна, береза). Учням треба записати їх словом, тобто, все це дерева.

«Хто більше». Вчитель пропонує дітям підібрати якнайбільше іменників до прикметників (сумний – день у людини).

2. Дієслово.

«Гра в слова». На картці записані іменники (корова, кішка тощо), учням пропонується написати, хто що вміє робити (корова – мукає, кішка – нявкає).

«Сищик». Учням потрібно серед групи слів знайти дієслова і виписати їх (справа, ледар, діловий, робити).

3. Прикметник.

«*Найуважніший*». Вчитель включає пісню і пропонує таке завдання – виписати якнайбільше прикметників.

«*Підбери синонім*». Учням пропонується написати слова-синоніми, у яких відома друга літера (великий – г (гігантський)) [2].

Виходячи з цього, можна дійти висновку, що дидактичні гри, які використовуються під час уроків української мови у початковій школі, поруч із іншими методами навчання є ефективною частиною освітнього процесу при засвоєнні граматичних понять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Літера ЛТД, 2010. 364 с.

2. Горгош Л.І. Навчання граматики в початкових класах : лінгводидактичні засади. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2010. № 23. С. 56–59.

3. Державний стандарт початкової загальної освіти : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87. URL : <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novvi-derzhstandart-pochatkovoyi-osvitv-dokument/>

4. Іовхімчук Н.А., Міщанчук Т.В. Лінгвістичний аналіз граматичних категорій початкового курсу української мови. *The II International Science Conference on Science and practical Technologies*. 2021. January 26 – 29. Luxembourg, Luxembourg. 557 p.

5. Наумчук М.М. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови. Тернопіль : Видавництво Астон, 2008. 132 с.

6. Пономарьова К. Моделювання уроку української мови на компетентнісних засадах. *Початкова школа*. 2010. № 12. С. 49-52.

7. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Грамота, 2012. 504 с.

8. Стародуб І.О. Формування граматичних понять на уроках української мови в початкових класах. Наукові пошуки. Видавництво СумДПУ імені А.С.Макаренка 2015. Вип. 12. С. 246–250 с.

9. Третяк Н.В., Мартіна О.В., Гордійчук М.С. Функціонально-стилістичний підхід до вивчення граматики як запорука розвитку мовленнєвих умінь учнів початкових класів. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2020. Випуск 29. Категорія «Б». С. 148–156.

10. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди ; голов. ред. В.І.Шинкарук. Київ : Абрис, 2012. 742 с.

*Шеляг Марія Сергіївна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У наш час спостерігається зростання інтересу до процесу творчості. Проблема розвитку креативності та творчих здібностей учнів у різні періоди хвилювала не лише відомих педагогів, а й дослідників, мислителів, філософів та учених. Якщо говорити про дитячу творчість, то слід підкреслити, що учні, як правило, не створюють абсолютно нового, але створення та відкриття суб'єктивно нового для дітей вже є проявом творчості. Не працювати за шаблоном, не працювати за зразком – теж показник розвитку креативних здібностей.

Про творчість сказано і написано багато. І на це є свої причини. Розвиток суспільства в нових умовах ставить завдання формування творчого потенціалу особистості. Але кожен з нас по-різному розуміє поняття «творчість». Для одного вчителя творчий підхід до навчання – це здібність учня творчо розвивати та доповнювати його (вчителя) точку зору. А для іншого – це вміння учня мати й відстоювати іншу (часто протилежну) точку зору. З наукової точки зору, що таке творчість? Творчість – це сукупність різних здібностей людини. Творче мислення – це своєрідний експеримент індивідуального характеру з використанням традиційного логічного мислення та фантазії.

Творчість В. О. Сухомлинський назвав самою «суттю життя в світі знань і краси», а творчу діяльність школяра розглядав як стимул розвитку пізнання. «Творчість, – писав він, – є щаблинкою самостійного мислення, на якій дитина пізнає радість власної думки, переживає моральну гідність творця» [1] .

Важливим є висновок психолого-педагогічної науки про те, що творчі здібності треба розвивати, починаючи з раннього віку. Якщо ж з перших років навчання не привчати учнів до творчої діяльності, то прогалини важко буде виправити в наступні роки. Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного і якісного перетворення пізнавальних процесів (сприйняття, пам'яті, уяви та ін.). Навчання учня тісно пов'язане з розвитком, звідси важливий педагогічний висновок: створення сприятливих умов для розвитку уяви креативності учнів молодшого шкільного віку призводить до надбання життєвого досвіду та

різноманітних вражень. Провідними компонентами творчої уяви молодших школярів є минулий досвід, предметне середовище, які залежать від внутрішньої позиції дитини, а внутрішня позиція з над ситуативної стає поза ситуативної. У житті дитини молодшого шкільного віку творчу уяву виконують деякі, окремо взяті, завдання. Провідним є те, що подання дійсності у подібності чогось або когось дає змогу прискорювати та полегшувати виконання завдання.

Функція творчої уяви дає змогу учню регулювати різні емоційні стани, а саме сприйняття, уваги, пам'яті, мови, емоцій. Звертаючи увагу на образи учень може виокремити певні випадки. А також набуває необхідності керувати висловами та спогадами. Творча уява, передбачає створення нового, оригінального способу, ідеї [3] .

Умови які сприяють на розвитку творчої уяви молодшого школяра:

- залучення дітей до різноманітних робіт;
- проведення нетрадиційних уроків;
- залучення учнів до вирішення проблемних питань;
- застосування рольових ігор;
- самостійне виконання роботи;
- застосування ряду завдань, в тому числі і психолого-педагогічних.

Розвиток творчості учнів важливий не тільки тому, що завдання сучасної освіти – формування творчої особистості, а й тому, що люди, які вміють творчо мислити, завжди знайдуть вихід у нестандартних ситуаціях та зможуть полегшити адаптування до життя.

Процес творчої діяльності можна поділити на етап пошуку, принципу, рішення та етап застосування рішення. Крім того, вважається, що найвидатнішою темою психологічних досліджень є перша стадія подій першого етапу. Більш детально можна виділити наступні етапи творчої діяльності:

1.накопичення знань і навичок, необхідних для чіткого викладу і формування завдання, виникнення проблеми (постановка завдань);

2.зосередження зусилль і пошуки додаткової інформації, підготовка до вирішення завдання;

3.відхід від проблеми, перемикання на інші заняття (період інкубації);

4.осяяння або інсайт (геніальна ідея і проста здогадка скромних масштабів - тобто логічний прорив, стрибок у мисленні, отримання результату, не витікаючого однозначно з посилань);

5.перевірка і доопрацювання задуму, його втілення.

Найкраще учень початкової школи розкривається на уроках де він може проявити та реалізувати себе як творча особистість. Якість навчально-виховної роботи з української мови та літературного читання зростатиме за умови урізноманітнення вчителем форм і методів навчання, добору високоякісного дидактичного матеріалу, підвищення вимогливості до рівня знань учнів. Учитель зобов'язаний привчати учнів до систематичної та безперервної роботи на уроці та в позаурочний час, адже самостійна робота не лише активізує навчально-пізнавальну діяльність, а й розвиває творче мислення, формує вміння та навички свідомого здобування знань.

Для розвитку творчих здібностей більшості учнів важливою є саме роль учителя. Завдання педагога – управляти процесами творчого пошуку, ведучи від простого до складного: створювати ситуації, що сприяють творчій активності та спрямованості школяра, розвивати його уяву, асоціативне мислення, здатність розуміти закономірності, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати дедалі складніші творчі завдання.

Такі види навчальної діяльності, які дають матеріал для роздумів, спонукають до самостійності, розумового напруження, винахідливості і творчості дуже подобаються молодшим школярам.

Найкраще дитина молодшого шкільного віку засвоює матеріал через гру. Різні прийоми та засоби в освітньому процесі необхідно застосовувати комплексно. Саме тому така діяльність активізує творче мислення молодших школярів, позитивно впливає на загальний розвиток дітей.

Виділяють такі види й форми роботи з розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови.

1. Робота творчих майстерень (написання авторських віршів, оповідань, казок).

2. Проведення народознавчих свят.

3. Випуски художніх газет.

4. Інсценізація уривків творів.

5. Види творчих робіт на основі неповного тексту:

а) написання кінцівки поданого тексту;

б) написання творів за поданим початком і закінченням;

в) відтворення кількох пропущених епізодів;

г) творчі роботи за поданою канвою.

6. Ілюстрації учнів до прочитаних творів.

7. Проведення літературних «Брейн-рингів».

8. Конкурси авторських віршів.

9. Організація виставок «З бабусиної скрині», «Народознавчі свята на Україні».

10. Використання граматичної та лінгвістичної казки.

11. Використання нетрадиційного дидактичного матеріалу.

12. Використання елементів гри.

13. Створення учнями власних проектів.

14. Створення комп'ютерних презентацій.

15. Творчі перекази учнів.

Дієвим тако ж на уроці є використання різноманітних кросвордів, ребусів, загадок, лінгвістичних ігор, написання творів-мініатюр [4] .

Щоб сформувати творчі здібності, дитині необхідно якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності, які їй подобаються найбільше, а потім – у всіх притаманних учням видах діяльності (гра, малювання, конструювання, читання та розігрування сюжетів знайомих літературних творів, складання віршів, казок). Формуючи в учнів інтерес до будь-якого з цих видів діяльності, вдається захопити дитину процесом творчості.

Серед шляхів розвитку творчих здібностей, пізнавальної активності, самостійності, самореалізації дітей підкреслюється необхідність використання в роботі з учнями початкових класів різноманітних завдань – навчальних, розвивальних, пізнавальних, інтелектуальних, нестандартних, творчих.

Розвитку творчих здібностей можуть сприяти:

- словесні творчі завдання на добір рими, складання початку чи закінчення вірша;
- складання казки за малюнком;
- створення продовження казки, оповідання;
- складання чистомовок;
- використання анаграм, метаграм;
- словесне малювання;
- творчі списування текстів;
- вилучення зайвого.

Потрібно давати дітям свободу творити, щоб вони використали всю свою фантазію. Школярі можуть створювати «казку-ланцюжок», де потрібно по черзі продовжити казку, у якій було тільки два слова: «Жили-були...» або «Одного разу». Робота над казками є не тільки хорошим засобом розвитку творчого мислення, розвитку і збагачення мови, вона дозволяє збуджувати фантазію, уяву, стимулювати продуктивне мислення молодших школярів [2] .

Використання елементів технології критичного мислення. Прийшовши до школи, відбувається процес адаптації дитини до тих видів і форм діяльності, у яких їй доведеться брати участь у дорослому житті. Цей процес відбувається за умови комунікативної діяльності. Тому для розвитку мовленнєвих умінь, розвитку творчого мислення молодших школярів використовують такі завдання, як-то:

1. *«Крісло автора»*

Учні за бажанням сідають у «крісло автора» і розповідають щось цікаве про своїх рідних, знайомих або епізод зі свого життя, історію про своє ім'я.

2. *«Опиши навпаки»*

Учитель показує сюжетний малюнок, а групи школярів описують його, замінюючи основні предмети, їх ознаки, дії, явища на протилежні [6] .

Позитивну мотивацію здобуття знань та сприяє розвитку творчої особистості молодшого школяра забезпечують інноваційні технології навчання. Створення ситуації успіху, сприятливих умов для повноцінної діяльності кожної дитини це і є основною метою.

Інтерактивні форми роботи сприяють розвиткові ініціативи, незалежності, співпраці молодших школярів між собою. Сучасна методика накопичила велику кількість прийомів інтерактивного навчання від найпростіших («Робота парами», «Змінні трійки», «Карусель», «Мікрофон») до більш складних («Мозковий штурм», «Мозаїка», «Аналіз ситуації»). Сюди відносяться імітаційні ігри, дискусії, дебати. Використання інтерактивних технологій на уроках рідної мови виступає як засіб створення доброзичливої атмосфери, взаєморозуміння, зняття почуття страху, впевненості у своїх силах,

налаштування на успіх, виявлення здібностей до творчості. На уроках застосовують такі стратегії, як-то: «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Метод ПРЕС», «Дерево рішень» [5] .

Використовуються нетрадиційні форми проведення уроків української мови та літературного читання, на яких розвивається уява учнів, активізується їх розумова діяльність. Це, наприклад, урок-казка, урок-подорож, урок-змагання, урок-гра, урок-КВК, або ж традиційний урок з нестандартними елементами.

Використання технічних засобів навчання (кінофільмів, телепередач, звукозаписів тощо) з метою розвитку творчих здібностей молодших школярів збагачує методичку викладання української мови в початкових класах, дає можливість розробляти нові методичні прийоми навчально-виховної роботи, зацікавлює новизною, розширює взаємозв'язки між уроками. Переглядаючи фільми або телепередачі, молодші школярі одержують емоційне задоволення, що безпосередньо відбивається на якості творчих робіт, адже стимулює мовний процес.

Таким чином, творчі здібності є сплавом багатьох якостей. І питання про компоненти творчого потенціалу людини залишається до цих пір відкритим, хоча зараз існує декілька гіпотез, що стосуються цієї проблеми. Багато психологів зв'язують здатності до творчої діяльності, перш за все з особливостями мислення. Творчі здібності та творча обдарованість є характерною ознакою творчої особистості, спроможної реалізувати свій творчий потенціал за власною ініціативою і вибором відповідних засобів. Її можна розглядати і як передумову для будь-якої творчої діяльності, змотивованої прагненням індивідуума до самовираження та самоствердження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. О. Вчити вчитися Вибрані твори: у 5-ти т. Т. 5. К.: Рад. школа, 1976. С. 426-436.
2. Синиця, І. О. Формувати пізнавальні інтереси. К.: Радянська школа, 1962. С.
3. Музика О.О. Мотивація творчої обдарованості. Обдарована дитина. 2003. №3. С.2-9.
4. Коробко С.Л. Розвиток пізнавальних процесів у шестирічних першокласників. К.: Радянська школа, 1990. С. 25-39.
5. Бушуєва Л.С. Методи активізації творчого мислення молодших школярів. *Початкова школа*. 2008. № 3. С.13-16.
6. Носенко, Т.І. Інтерактивні технології навчання: навчальний посібник. К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2010. С.108

*Янчарук Руслана Володимирівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

НЕТРАДИЦІЙНА МЕТОДИКА М. О. ЗАЙЦЕВА

Зайцев Микола Олександрович – педагог, фахівець з англійської філології, автор методики раннього інтенсивного навчання грамоти з використанням кубиків, академік Академії креативної педагогіки, автор освітніх технологій, заснованих на принципово нових підходах до читання та математичної освіти наприкінці 1980-х років. Також він автор чудових і ефективних методик, спрямованих на навчання читання (кубики Зайцева). Серед його розробок провідне місце посідають методики навчання дітей граматики, математики, англійської мови.

Спочатку його методика навчання читання (як і більшість існуючих методів раннього втручання) була розроблена для перших класів спеціальної школи для дітей з інтелектуальними вадами. Потім її використовували для старших груп звичайних дитячих садків, а в 1991 році вже пропонували дітям 3-4 років. Потім почався процес «одомашнення» методики: її почали адаптувати, щоб батьки навчалися вдома з дітьми [4, с. 53].

В основі методики Зайцева лежить спільна робота дорослого і дитини над спеціальними кубиками і таблицями, на яких зображені композиції. М. О. Зайцев створив оригінальну технологію навчання грамоті дітей з дворічного віку. Вона полягає в навчанні читання через письмо (навчання) складеним способом. Він розмістив склади на кубках і столах.

Урок, на якому використовується методика, проводиться в ігровій формі. Він досить короткий і триває всього 20-25 хвилин. Діти можуть постійно змінювати своє положення. При цьому постава і зір у них не погіршуються, так як відбувається досить часте перемикання погляду і вивчення великих столів. Навіть витративши небагато часу на заняття, ви дуже швидко побачите результат своєї праці [4, с. 53].

Ядро М.О. Зайцев виходить з уявлення про те, що елементарною часткою мови є не буква, не склад, а опора або свідоме м'язове зусилля мовного апарату. Ці зусилля може чітко відчувати будь-яка людина, яка злегка обхопить шию рукою під основою щелепи і скаже щось вголос. Він зробив кубики різними за кольором, розміром і звуком, який вони видають. Це допомагає дітям відчувати різницю між голосними та приголосними, дзвінками та м'якими [1, с. 92].

У процесі гри з кубиками Зайцева малюки дуже швидко вчаться читати, запам'ятовують букви, вчаться відчувати різницю в звучанні приголосних, голосних, твердих і тихих, шиплячих і свистячих звуків. Малюки вчаться складати прості слова та писати їх. Крім того, вони показують ці слова на столі і співають їх.

Ігровий набір «Кубики Зайцева» містить 52 коробки, які легко з'єднуються між собою в куби по лініях, що перекочуються, три таблиці та методичні вказівки.

Незалежно від матеріалу, з якого виготовлені кубики вони діляться на чотири категорії:

«Золотий». Яскраво-жовті кубики містять основні голосні, з яких і починається навчання алфавітом в будь-якому логопедичному кабінеті: о, у, а, е, є і т. д.;

«Залізний». Сірі кубики наповнені металевими предметами. Струснувши кубик, ви почуєте дзвін, який асоціюється з дзвінками приголосними. Саме з цими буквами утворені шари, нанесені на їх межі: бу, вузу, калюжу і т. д. Також на них зображені окремі дзвінки приголосні, необхідні для побудови слів;

«Дерев'яний». Коричневі кубики наповнюють дерев'яними предметами. Якщо потрясти кубик, пролунає глухий звук. На цих кубиках знаходяться глухі приголосні і склади з глухими приголосними: пян, се, ку, шу і т. п. [2]

Білі кубики не звучать. На них промальовані зеленим кольором розділові знаки.

Починаючи навчання малюка, насамперед М. Зайцев пропонує йому завчити алфавіт, а потім довго і наполегливо працює над злиттям окремих звуків в слова. При цьому навіть дорослій людині іноді важко сприйняти і з'єднати в слово розрізнені фонемі, на кшталт «ме-а-ме-а ме-і-леа ре-а-ме-у». Пояснити дошкільнику, що цей набір звуків читається, як: "Мама мила раму" не менш складно.

Микола Зайцев такий підхід вважав неприродним, і запропонував відмовитися від нього в силу ряду причин:

заучуючи алфавіт за класичним посібником, дитина автоматично починає асоціювати букву з певним зображенням. Для нього буква «к» стає «Кавуном», а «я» - «Яблуком». В результаті при складанні нових слів малюк намагається мислити образами. Замість слова «Будинок», отримуємо «Дятел, огірок, М'яч»;

промовляючи букви алфавіту, ми часто вчимо дитину не звукам, а назвам букв, що ще більше ускладнює процес навчання. Замість звуку «Р», дитина запам'ятовує «Ре». А слово «рука» перетворюється в «ре-у-ке-а» (про що писалося вище), яке дошкільнику вкрай складно ідентифікувати;

складання складів з окремих звуків нерідко викликає труднощі і масу питань [3].

Якщо склад - це поєднання приголосного і голосного звуку, то як розкласти на склади, наприклад, слово «будинок» або «Оля»? І чому саме так, а не інакше? При цьому багато дітей, зіткнувшись з проблемами сприйняття на ранніх етапах, формують негативне ставлення до читання на все життя.

Методика Зайцева полягає якраз в тому, щоб піти від звуків і складів. Замість цього для читання педагог пропонує використовувати склади - мінімально-вимовна мовна одиниця, яку дитині простіше вимовити і прочитати. Перші слова малюка - це і є склади: «Ма» (мама), «Ба» (баба) і так далі. Складами ж мислить дитина і під час навчання письма, промовляючи слова не по складах, а розділяючи їх на зручні групи: «Па-ро-по-з», «а-іс-т».

На відміну від складів, склад може містити: приголосну і голосну: ва, мі, пу; голосну, яку дитина сприймає як склад: ка-ю-та; приголосну, що виділяється за аналогічним принципом: ко-ш-ка; згодну в поєднанні з твердим або м'яким знаком: сь, д', ть.

Головна відмінність складів Зайцева від складів в тому, що вони не містять більше двох звуків і тому простіше сприймаються малюками. Крім того, педагог запропонував відсунути класичні підручники і перейти до навчання в процесі гри. Всі склади прописані на кубиках, батькам потрібно граючи багаторазово показувати і озвучувати їх.

Тому навчальний процес не викликає у дитини стресу і залишається цікавим від початку до кінця. Граючи з кубиками, малюк запам'ятовує зображення букв, вчиться їх впізнавати і непомітно для себе починає читати знайомі склади, збираючи їх в слова.

Крім відсутності стресових ситуацій в процесі навчання читання, заняття за методикою М. Зайцева сприятливо впливають на фізичний стан малюка. Всі букви написані великим шрифтом і легко читаються з відстані 10 метрів. А таблиці розміщуються на висоті мінімум 165 см від підлоги. Це дозволяє займатися в зручних позах і з прямою спиною (не псує поставу) [3].

Психологи і фізіологи рекомендують починати активні заняття з кубиками М. Зайцева в віці 2-3 років. До цього моменту дитина вже готова до сприйняття складної інформації, а самі кубики розроблені з урахуванням психофізичних особливостей малюків цього віку.

Згідно з описом, кубики Зайцева неймовірно ефективні. Наприклад, 3-х одnorічні діти починають читати через 6-9 місяців регулярних занять. А дошкільнят у віці 6 років для навчання грамотному читанню достатньо 6 занять. При цьому займатися з кубиками Зайцева достатньо всього пару раз в тиждень по 30-60 хвилин.

На відміну від класичної методики навчання читання, кубики Зайцева малюють малюкові зрозумілу для нього картину.

У числі головних переваг:

- висока ефективність і доступність. Використовувати кубики можна навіть в домашніх умовах;

- при систематичних заняттях в пам'яті малюка формується не тільки правильна вимова слів, але і їх правопис. Наприклад, в системі немає поєднань "ши" або "жи". Тому діти, які навчаються за методикою Зайцева легше освоюють граматику в початковій школі;

- навчальний процес проходить у цікавій для дитини формі. Гру в кубики доповнюють заняття з таблицями, які допомагають повторити і закріпити

пройдений матеріал. В клітках таблиць розташовуються вже знайомі малюкові склади, тому їх легко шукати [2].

При цьому показувати клітини потрібно не рукою, а указкою, що теж привносить елемент гри в серйозне заняття; у ранньому віці склади рекомендується не промовляти, а співати. Це дозволяє зробити заняття більш цікавими і задіяти відразу кілька видів пам'яті; методика не допускає монотонності в заняттях. Діти постійно рухаються і можуть займатися навіть на свіжому повітрі; пошук потрібного складу в таблиці благотворно впливає на зір малюка; в процесі гри тренується пам'ять, уважність і розвивається логічне мислення.

Крім того, працювати з системою дуже легко. А завдяки детальному керівництву впоратися з нею зможуть навіть непідготовлені батьки.

Незважаючи на те, що сам автор рекомендував повністю відмовитися від класичної системи навчання, замінивши її зрозумілою малюкам методикою читання по складах, навчальні програми поки змінені не були.

І в зв'язку з цим, виникають деякі труднощі: система Зайцева заснована на складах, тоді як шкільні програми передбачають читання по складах. Причому склади далеко не завжди збігаються зі складами. Наприклад, слово «тигр» складається з трьох складів «ти-г-р», але всього одного складу. Тому, звикнувши бачити в словах склади, діти не відразу можуть переорієнтуватися на склади, як того вимагають вчителі; також після навчання за системою Зайцева деякі школярі відчують труднощі, стикаючись з фонетичним розбором слів. Легко проскочивши цю тему завдяки кубикам, дитина знову опиняється перед необхідністю складати слова з окремих звуків, а не поєднань типу «ли», «мі», «су». При цьому варто звернути увагу на те, що звук «л» в різних поєднаннях може бути твердим (ли) або м'яким (чі). А дана тема залишається не пройденою при підготовці за методикою Зайцева; запам'ятавши склади, в подальшому дитині може бути складно розділити їх на окремі букви, як того вимагає морфологічний розбір слова. Наприклад, присудок «везу» буде автоматично читатися як «ве-зу», тоді як необхідно виділити корінь «віз», розділивши «з» і «у»; методика Зайцева не зачіпає буквене опрацювання. А це часто призводить до того, що діти редукують деякі звуки або «ковтають» закінчення [3].

Відмінність технології М.О. Зайцева і звичайних методів полягає в більш ретельному врахуванні психолого-дидактичних закономірностей і результатів діагностики. Таким чином ви можете бути впевнені, що отримаєте хороші результати з меншими витратами часу та праці. Отримані результати підтверджують ефективність даної технології, особливо в загальноосвітній школі, де багато часу потрібно витратити на формування та вдосконалення загальноосвітніх навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Індивідуальний підхід до формування і розвитку навички читання молодших школярів: методичний посібник. / Мартиненко В. О. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.

2. Методики та педагогічні технології. URL: http://varash-mkzo.rv.sch.in.ua/doshkiljna_osvita/metodiki_ta_pedagogichni_tehnologii/

3. Методика раннього навчання дітей читання М. О. Зайцева. URL: <https://vseosvita.ua/library/metodika-rannogo-navcanna-ditej-citanna-mozajceva-320679.html>

4. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник / Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Харків: Соняшник, 2020. 176 с.

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

*Кньовець Олена Миколаївна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасний етап розвитку шкільної освіти характеризується зміною освітньої парадигми (знанневої на особистісно зорієнтовану) та підвищенням його компетентісної спрямованості. Відгуком на зміни у сучасному суспільстві та на освітньому просторі стало прийняття нових концепцій (Нової української школи), у яких передбачено формування особистості, яка не лише має глибокі теоретичні знання, а й здатна «самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях». Зростає роль умінь здобувати, переробляти інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення дитини через формування предметних і ключових компетентностей [1].

Відповідно до змін що внесені до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 року № 688) пункт 13. Метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного

життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір.

Здобувач освіти:

- досліджує ситуації і визначає проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів;
- моделює процеси і ситуації, розробляє стратегії (плани) дій для розв'язування різноманітних задач;
- критично оцінює дані, процес та результат розв'язання навчальних і практичних задач;
- застосовує досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу[2].

З філософської точки зору «проблема» тлумачиться як знання про незнання.

З педагогічної – проблема – складне теоретичне чи практичне питання, яке потребує розв'язання, вивчення, дослідження. Проблема виникає там, де особистість стикається з інтелектуальним утрудненням в процесі розв'язання реальних ситуацій [3]

Суть технології проблемного навчання полягає в тому, що учнів необхідно пропустити через чотири етапи наукової творчості (постановка проблеми; пошук рішення; вираження рішення; презентація продукту). При цьому, на відміну від ученого, учень формує винятково навчальну проблему і відкриває нове знання, лише для себе особисто, а не для всього людства, виражаючи його в простих висловлюваннях.

На проблемному уроці вчитель спочатку діалогом допомагає дітям поставити проблему, тобто сформулювати тему уроку і тим самим у дітей викликається інтерес – безкорисна пізнавальна мотивація. Потім учитель знову діалогом допомагає дітям розв'язати проблему – відкрити нові для них знання. При цьому досягається глибинне розуміння того, що ти відкрив особисто. І накінець, вчитель дає завдання – все, що зрозумів оформити в продукт. Ну, наприклад, сформулювати правило і представити його класу. Так що дійсно технологія проблемного навчання забезпечує творче засвоєння знань: спитав-відкрив-створив.

Що ж відбувається на традиційному уроці? Невже там неможливе творче засвоєння знань? Чим він відрізняється від проблемного? Проаналізуємо.

Спочатку вчитель сам формулює тему уроку. Зазвичай це не викликає у дітей пізнавального інтересу. Потім вчитель сам знову ж таки пояснює новий матеріал, розуміння матеріалу більшістю класу при цьому – негарантовано. Ну, а потім

вчитель задає завдання – правило вивчити напам'ять. Так що традиційна технологія забезпечує репродуктивне засвоєння знання: прийшов-почув-завчив.

На традиційному уроці діяльність вчителя займає велику кількість часу, а діяльність учня – незначну. На проблемному ж – реалізується спільна діяльність вчителя і учнів упродовж усього уроку.

Є уроки пояснення – безкінечного вчительського пояснення: «я говорю – ти мовчиш» і є уроки проблемного навчання – уроки спільного відкриття

знань. Технологія проблемного навчання дозволяє замінити урок пояснення нового матеріалу уроком відкриття нових знань [4].

Отже, проблемне навчання у педагогічній літературі розглядається як педагогічна технологія, спрямована на активне одержання знань, розвиток творчості, залучення до наукового пошуку. Проблемне навчання впливає на хід усього освітнього процесу, проте не можна все навчання зробити проблемним, оскільки, по-перше, завдання проблемного навчання не вимагають використання всього навчального матеріалу. По-друге, у змісті освіти є багато складних питань, недоступних для самостійного проблемного освоєння школярами. До того ж, є навчальний матеріал, який треба просто запам'ятати. Відповідно до цього, в кожному окремому випадку слід вирішувати питання про доречність застосування даної навчальної технології. Технологія проблемного навчання є загальнопедагогічною. Її можна використовувати на будь-якому предметі та на будь-якій ланці освіти. Однак саме початкова школа та математична освітня галузь є базовою для проблемного навчання.

Результатом проблемного навчання молодших школярів є зміни в структурі знань, формування вмій і навичок учнів самостійно вчитися.

Основною категорією проблемного навчання визначають «проблемну ситуацію». Проблемна ситуація – це ситуація, при якій суб'єкт хоче розв'язати складні для себе завдання, але йому бракує необхідної інформації чи знань, і він самостійно або у взаємодії з іншими учнями повинен їх відшукати [3].

Підводячи підсумки, визначимо переваги та недоліки проблемного навчання.

Серед переваг даної технології можемо виділити те, що реалізація проблемного навчання:

- дозволяє досягти більш глибокого розуміння матеріалу та його свідомого засвоєння;
- викликає пізнавальну потребу в новому знанні;
- формує комунікативні та творчі здібності;
- розвиває самостійність, активність, колективізм;
- продукує всебічно розвинену особистість, здатну вирішувати в майбутньому складні життєві та професійні проблеми.

Незважаючи на ряд переваг проблемного навчання, ми, звичайно, не розглядаємо його як панацею. Як і будь-яка педагогічна технологія, проблемне навчання при застосуванні має і свої недоліки.

Серед них:

- технологія вимагає більших часових затрат на уроці та зусиль з боку вчителя (за американськими дослідженнями – більша втрата часу на уроці, порівняно з традиційним навчанням на 20 %, а при підготовці вчитель витрачає більше часу на 30 %);

- проблемне навчання не завжди можна застосовувати через складність навчального матеріалу та через невідповідність суб'єктів освітнього процесу;
- складно поставити школяра в позицію відкривача нових знань [5]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <http://ukped.com/matematyka/6041-modelyuvannya-zhyttyevykh-i-problemnykh-sytuatsiy-formuvannia-matematychnoi-kompetentnosti.html>
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
4. Цуркан Т. Г. Шлях до успіху особистості – через проблемне навчання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 10 (54). – С. 313-318.
5. Педагогічні технології в початковій школі: опорні конспекти / Укл. М.В. Швардак. Частина 1. Мукачево: МДУ, 2013.

Кочайдовська Олена Богданівна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Математика завжди була однією з найважливіших наук для людства. Ця наука допомагає нам розуміти інший світ, знаходити рішення складних проблем та працювати з великою кількістю даних. Однак, навчитися математиці не завжди легко. Недарма учні часто вважають математику складною і нудною. Щоб зробити навчання математики цікавим та зрозумілим для учнів, використовують інноваційні технології навчання.

Одним з найбільш ефективних інноваційних технологій навчання є використання інтерактивних дошок. Це технологія, яка дозволяє учням та вчителям спільно працювати з математичними об'єктами, демонструвати графіки, малювати і вирішувати математичні задачі. Інтерактивні дошки

забезпечують ефективний спосіб взаємодії між учителем та учнем, допомагаючи розуміти матеріал більш точно та швидше.

Ще однією інноваційною технологією є використання віртуальних навчальних середовищ. Вони дають можливість учням вивчати математику у навколишньому середовищі, яке повністю симулює реальну математичну задачу. Наприклад, використання віртуальних середовищ дозволяє учням вивчати топологію, геометрію та алгебру за допомогою візуалізації складних проблем [2].

Крім того, мобільні додатки стали необхідною складовою навчального процесу. Вони дозволяють учням з легкістю вивчати математику на мобільному пристрої, виконувати вправи та отримувати миттєвий зворотній зв'язок та підказки. Такі додатки забезпечують доступ до великої кількості матеріалів, включаючи відео-уроки, тести, ігри та інші інтерактивні засоби.

Також стали популярними онлайн-курси, які дозволяють учням вивчати математику віддалено. Онлайн-курси надають можливість учням вчитися у власному темпі та у зручний для них час, що особливо важливо для тих, хто має завантажений графік. Такі курси часто містять відеоуроки, тести, вправи та інші інтерактивні матеріали, які сприяють кращому розумінню математичних концепцій [1].

Нарешті, важливим елементом інноваційного навчання математики є використання ігрових технологій. Вона може бути використана для розвитку логічного мислення та розв'язання математичних задач. Граючись в ігри, учні можуть навчитися збирати та аналізувати дані, розвивати аналітичні та креативні навички, а також вивчати нові математичні концепції.

Інноваційні технології навчання математики забезпечують нові способи навчання, які дають учням можливість вивчати математику у більш доступний та цікавий спосіб. Використання таких технологій допомагає підвищити інтерес до математики та допомагає учням краще зрозуміти матеріал. Тому, впровадження інноваційних технологій навчання математики в освітній процес є дуже важливим завданням.

Крім того, інноваційні технології навчання математики можуть бути корисні не тільки для учнів, а й для вчителів. Завдяки використанню цих технологій вчителі можуть більш ефективно організовувати навчальний процес та підвищувати якість знань учнів. Наприклад, використання онлайн-курсів дозволяє вчителям ефективно контролювати процес навчання та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного учня.

Також, використання ігрових технологій в навчальному процесі допомагає збільшити мотивацію учнів до вивчення математики. Граючись, діти засвоюють матеріал не тільки швидше, але й з більшим задоволенням. Це може позитивно впливати на їхній інтерес до математики в цілому та мотивацію до подальшого вивчення цього предмету [4,5].

Використання інноваційних технологій в навчанні математики є надзвичайно важливим кроком у покращенні якості освіти. Вони дозволяють учням навчатися в більш доступний та цікавий спосіб, а вчителям забезпечувати більш ефективний та індивідуальний підхід до кожного учня.

Використання інноваційних технологій навчання математики може допомогти учням з різними освітніми потребами. Наприклад, для дітей з дислексією або дискалькулією можуть бути корисними мобільні додатки з аудіо та візуальними матеріалами. Це дозволить таким дітям легше засвоювати матеріал та розвивати навички в області математики.

Крім того, використання інноваційних технологій навчання математики може допомогти учням розвивати навички у сфері інформаційних технологій, що є дуже важливим у сучасному світі. Учні можуть вивчати математику на комп'ютерах та мобільних пристроях, використовуючи різноманітні програми та додатки, що розвиває їхні навички роботи з комп'ютером та підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці в майбутньому.

Отже, використання інноваційних технологій навчання математики є важливим елементом сучасної освіти, що допомагає покращити якість навчання та розвитку учнів, а також дозволяє їм здобувати необхідні навички та знання для успішної інтеграції у сучасному інформаційному світі [3]. Нагромаджений в Україні і за кордоном досвід свідчить, що інноваційні методи сприяють інтенсифікації й оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють робити навчання доступнішим і цікавішим; моделювати різні ситуації, збагачувати досвід учнів через включення в різні навчальні і життєві ситуації та їхні переживання; створювати умови для розвитку в дітей здатності будувати певні стосунки в групі, визначати своє місце в ній, не допускати конфліктів, шукати компроміси, прагнути до діалогу, шукати і знаходити спільне розв'язання проблеми; вчити учнів формулювати власну думку, уміти її виражати і доводити свою точку зору, уміти наводити аргументи, уміти слухати свого товариша і поважати його думку; розвивати в учнів навички проектної діяльності, самостійної роботи, творчої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Діденко О.О. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі математики. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2018. Вип. 2 (18). С. 95-100.
2. Дубровіна Т.В. Використання онлайн-курсів з математики у навчальному процесі. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. 2019. Вип. 157. С. 154-157.
3. Миколук О.І. Використання комп'ютерних програм у процесі навчання математики. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Технічні науки. 2020. Вип. 3 (95). С. 80-85.
4. Харченко О.В. Використання інтерактивних дошок у навчальному процесі з математики. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у педагогічній діяльності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 24)
5. Яковлева О.В. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі з математики. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2021. Вип. 4 (24). С. 106-112.

*Лоскій Анастасія Дмитрівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС З МАТЕМАТИКИ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Навчання математики в початковій школі має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, аналітичності розуму, вміння віднаходити оптимальне рішення. У сучасній швидкоплинній освіті соціально-економічний рівень початкової освіти залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтується на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання у початковій школі.

Практика навчання у закладах освіти та психолого-педагогічні дослідження довели необхідність відмовитися від уявлень про навчально-виховний процес як процес повідомлення і передачі інформації.

Роль сучасного вчителя не лише в тому, щоб ясніше, зрозуміліше, ніж у підручнику, повідомити учням інформацію, а в тому, щоб стати організатором пізнавальної діяльності, у якій головним суб'єктом у системі «педагог-учень» стає саме учень. Цим вимогам відповідають інноваційні педагогічні технології. Однією з перспективних інноваційних технологій є проблемне навчання, сутність якого полягає в тому, що воно ґрунтується не на передачі готової інформації, а на отриманні учнями певних знань і умінь шляхом вирішення теоретичних і практичних проблем в процесі самостійної дослідницької діяльності.

Проблемне навчання – це така організація навчального процесу, яка передбачає створення під керівництвом педагога проблемних ситуацій і активну пізнавальну діяльність учнів для їх вирішення, у результаті чого відбувається творче оволодіння знаннями, навичками, вміннями, розвиток розумових здібностей. Відтак суть проблемного навчання зводиться до створення такої ситуації, яка змушує учня, спираючись на отримані знання, самостійно шукати рішення [4, с. 41-43].

Вдало створена проблемна ситуація є важливою ланкою наступного засвоєння школярами знань проблемним шляхом, що складається з таких етапів:

1) організація проблемної ситуації (педагог – створює проблемну ситуацію, учень – усвідомлює суперечності у навчальному матеріалі, який вивчається);

2) формулювання проблеми (педагог – організовує обміркування проблеми та її формулювання, учень – формулює навчальну проблему);

3) індивідуальне або групове вирішення проблеми суб'єктами учіння (педагог – організовує вирішення проблеми, формулювання гіпотези, учень – висуває гіпотезу, яка пояснює досліджувану навчальну проблему);

4) верифікація (перевірка, тлумачення і систематизація) отриманої інформації (педагог – організовує перевірку гіпотези, учень – перевіряє гіпотезу шляхом експерименту, вирішення завдань, наукового пошуку тощо);

5) використання засвоєних знань у теоретичній та практичній діяльності (педагог – організовує узагальнення результатів попередніх дій і використання здобутих знань на практиці, учень – аналізує отримані результати. Формулює висновки, використовує їх у практичній діяльності) [2].

Доцільність створення проблемних ситуацій очевидна, тому слід відмітити способи їх створення на уроках математики:

1. Підведення учнів до обґрунтування неочевидних залежностей.

2. Пропедевтичні завдання. Такі завдання пропонують перед вивченням нового матеріалу і на уроці, і як домашні. Вони активізують увагу учнів, служать базою для створення проблемних ситуацій і самостійного розв'язування навчальної проблеми.

3. Підведення учнів до самостійних індуктивних висновків.

4. Розв'язання підготовчих вправ та задач.

5. Створення ситуації вибору.

6. Підведення учнів до висновків, що суперечать їх попереднім уявленням.

7. Організація дискусії. Проблемні ситуації виникають тоді, коли вчитель ставить перед учнями проблемне питання й організовує його обговорення.

8. Порівняння нового поняття з вивченим раніше [1, с. 23-25].

Урок математики – ідеальний матеріал для створення проблемних ситуацій. Саме на цих уроках в учнів виникають питання: «Чому?», «Як?», «Звідки?».

Проблемна ситуація при навчанні математики виникає абсолютно природно, не вимагаючи ніяких спеціальних вправ, штучно підібраних ситуацій. По суті, не тільки кожна текстова задача, але і половина інших вправ, представлених в підручниках математики, є свого роду проблемними, над вирішенням яких учень повинен задуматися, звісно, якщо не перетворювати їх виконання на суто тренувальну роботу, пов'язану з рішенням по готовому, даному вчителем зразку.

Вправи в розв'язанні складних завдань, в порівнянні виразів, що вимагають використання відомих учням закономірностей і зв'язків в нових умовах, вправи геометричного змісту, які часто вимагають переосмислення набутих раніше знань, та інші вправи повинні бути використані для постановки проблемних завдань. Тільки в цьому випадку навчання математиці надаватиме дієву допомогу у вирішенні освітніх, виховних і розвиваючих завдань навчання, сприяючи розвитку пізнавальних здібностей учнів, таких рис особистості, як наполегливість в досягненні поставленої мети, ініціативність, вміння долати труднощі.

Досліджуючи проблему розвитку математичних здібностей учнів, Н.Д.Янц наводить типи проблемних ситуацій для розвитку мислення. Ось деякі з них:

- завдання з несформульованим питанням;
- завдання з відсутніми даними;
- завдання із зайвими даними;
- завдання з кількома рішеннями;
- завдання з мінливим змістом;
- завдання на міркування, логічне мислення [3].

Таким чином, впровадження у навчальний процес з математики проблемного навчання, порівняно із так званою «пасивною» моделлю має ряд переваг: учні засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку); відсоток засвоєння, як правило, високий; педагог сильніше розкривається перед учнями як особистість, виступає як лідер, організатор; роль учнів активна, вони приймають важливе рішення стосовно процесу навчання; джерело мотивації внутрішнє (інтерес самого учня).

Проблемна ситуація в навчанні математики – це пізнавальні труднощі, для подолання яких учні мають здобути нові знання або докласти інтелектуальних зусиль. Проблемний метод трансформує в собі концентрацію набутих знань та аналітичний пошук нового способу розв'язання поставленої проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко В. Г. Проблемний підхід до навчання математики : методичний посібник. Київ: 2005. – 88 с.
2. Созанська О. Проблемне навчання – основа розвитку творчого мислення учня. Заст. директора шк. 2013. № 8. С. 30–39.
3. Янц Н. Д. Класифікація проблемних ситуацій як напрям наукових пошуків. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. пр. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2008. Вип.27. С.149-155.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. Посіб. К. : Академія, 2001. 528 с.

Пишняк Аня Вікторівна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сучасному етапі розвитку освіти, засвоєння навчальної інформації в загальноосвітніх закладах не можливе без використання інформаційно-комунікаційних технологій, як інструменту навчальної й творчої діяльності, що сприяє підвищенню мотивації до самоосвіти; формуванню ключових компетентностей; реалізації креативного потенціалу; підвищенню самооцінки особистості.

Формула Нової української школи передбачає запровадження педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками, а одним із засобів такої педагогіки має стати наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі.

Одним з перспективних напрямків розвитку сучасної початкової освіти науковці Л. Білоусова, Г. Ломаковська, Н. Олефіренко, Ф. Рівкінд, О.Суховірський та ін. вважають використання інформаційно-комунікаційних технологій, які, з одного боку, є потужним інструментом оволодіння школярами найрізноманітнішої інформації, з іншого – ефективним засобом підвищення інтересу до навчання, а також мотивації, наочності, науковості тощо. Її на сьогодні вже набуто певний практичний досвід успішного використання комп'ютера як, виключно на уроках інформатики, так і в межах інших шкільних дисциплін. Проте одним з предметів, де найбільш цінним є використання інформаційних технологій є математика.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі вивчення математики відкриває цілий ряд можливостей для різнобічного, нетрадиційного, наочного осмислення учнями предметного матеріалу, вказують такі науковці, як Т. Запорожченко, Н. Ковальова, Л. Кравченко, О. Локшина, Н. Рудницька, С. Стрілець, М. Синиця С. Тушак, С. Шумигай та інші. Застосування комп'ютера на уроках математики надає можливості активізувати пізнавальні інтереси учнів під час вивчення та закріплення нового матеріалу, підвищити мотивацію навчальної діяльності, організувати самостійну роботу школярів.

Під час упровадження інформаційних і комунікаційних технологій українські вчені, зокрема І. Зимня, М. Жалдак, Н. Морзе, О.Хуторський, Л. Чернікова, розкрили зміст та складові інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя.

Разом з тим, навколо питання інформаційно-комунікаційної компетентності як засобу партнерської взаємодії між вчителем та учнем лише розпочинаються ґрунтовні дослідження.

ЮНЕСКО розробила міжнародний стандарт «Структура ІКТ-компетентності вчителів», де виходять з того, що вчителям недостатньо бути компетентними в галузі ІКТ і здатними навчати цього учнів. Учителі мають допомагати учням не просто навчатися з використанням ІКТ, а робити це творчо, розвивати співпрацю та вміння вирішувати проблеми, щоб у майбутньому стати ефективними громадянами та працівниками [1, с. 25-26].

У закладі освіти мають створюватися умови для використання ІКТ та формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів. У першу чергу це відповідне матеріально-технічне забезпечення, наявність швидкісного Інтернету, доступ до Wi-Fi у кожному класі.

Можливості сучасного уроку значно розширюються завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, які розглядаються як важливий компонент загальної освіти, що відіграє велику роль у розв'язанні пріоритетних завдань навчання та виховання – у формуванні цілісного світогляду, навчальних, комунікативних та комунікаційних навичок. Широке застосування інформаційних технологій в освіті поступово, але досить впевнено, стає найважливішою деталлю навчально-виховного процесу школи.

У науковій літературі інформаційно-комунікаційних технології тлумачаться як сукупність засобів, методів і прийомів збирання, зберігання, опрацювання, подання та передавання повідомлень, інформації, що розширює знання людей та розвиває їхні можливості щодо управління технічними та соціальними процесами.

Мають свої особливості використання ІТ як засобу підвищення пізнавальних інтересів до вивчення математики. Психолого-педагогічні дослідження відкрили величезний дидактичний потенціал інформаційних технологій в освіті, довели, що їх використання дає змогу значно підвищити ефективність засвоєння навчального матеріалу з математики, оскільки під час роботи з такими засобами навчання в учнів активізуються всі види розумової діяльності.

Системне використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках математики можливе протягом вивчення будь-якої навчальної теми. Існує значна кількість програмних засобів, які дають змогу розв'язати досить широке коло математичних задач різних рівнів складності за допомогою комп'ютера: GRAN1 (GRAN-2D, GRAN-3), DERIVE, EUREKA, Maple, Mathematika, MathLab та ін.

Актуальність використання інформаційно-комунікаційних технологій обумовлена тим, що в них закладені великі можливості для навчання на якісно новому рівні. Мультимедійні програмні засоби, які можуть бути використані

учнями на уроках математики, реалізують наступні види навчальної роботи: перегляд інформації в аудіовізуальному варіанті, тренаж по теорії з використанням задач, контроль знань, роботу зі словником термінів і понять, роботу з тими, що підключаються до локальної мережі та іншими компонентами навчального комплексу.

Питання формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів на уроках математики є актуальним, оскільки, маючи певні знання, вміння й навички, учні часто не вміють їх застосовувати на практиці, у спілкуванні з оточенням, а іноді не вміють переносити їх не тільки у практичну діяльність, а й з однієї навчальної галузі в іншу. З цією проблемою вчителі початкової школи зустрічаються постійно.

Компетентнісний підхід у шкільному навчанні є інноваційним засобом його модернізації. Це зумовлено проблемами досягнення більш якісної освіти не загалом для системи, а для кожного учня. Компетентнісна освіта – спроба вийти за межі традиційної парадигми навчання, коли результатом вважається система знань, умінь і навичок учня, а не його здатність діяти.

Робота над проблемою визначення шляхів формування ключових та предметних компетентностей на уроках математики є актуальною та практично значущою в даний час. Саме математична освіта покликана зробити вагомий внесок у формування ключових компетентностей учнів як загальних цінностей, що базуються на знаннях, досвіді, здібностях, набутих завдяки навчанню. Отримані у школі знання та сформовані вміння і навички є, безперечно, важливими, але нині особливої актуальності набуває компетентність учня в різних галузях знань. Саме компетентності більшість міжнародних експертів вважають тими індикаторами, що дають змогу визначити готовність учня-випускника до життя, подальшого особистого розвитку та активної участі в суспільному житті.

Опрацьовуючи Державний стандарт початкової загальної освіти, наукову педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що зміст математичної освіти має бути спрямований на досягнення таких цілей:

- інтелектуальний розвиток учнів, формування видів мислення, характерних для математичної діяльності і необхідних людині для повноцінного життя у суспільстві;
- оволодіння прийомами математичної діяльності, які необхідні при вивченні суміжних предметів для продовження навчання та у практичній діяльності;
- формування уявлень про математику як форму опису і метод пізнання дійсності;
- виховання учнів у процесі навчання математики;
- формування позитивного ставлення та інтересу до математики [2, с. 15-17].

Використання інноваційних педагогічних технологій – це спосіб створення в класі атмосфери, котра найкращим чином сприяє співпраці, порозумінню та доброзичливості. *Інформаційні технології* – невід’ємна частина сучасного життя. Завдяки ІКТ учні краще сприймають навчальний матеріал,

зростає зацікавленість, покращуються розвиток і корекція процесів мислення, відбувається індивідуалізація навчання. У школярів формуються групи вмінь, необхідних у повсякденному житті, а саме: уміння здійснювати обчислення; користуватися інформацією, поданою в різних формах; аналізувати, синтезувати, узагальнювати дані. Підвищується рівень інтелектуальності дітей, зміцнюється віра у власні сили, здібності, стимулюється розвиток креативності. Ці якості необхідні для самоствердження учнів початкових класів [3, с. 45-46].

Надзвичайно ефективними є уроки математики, забезпечені мультимедійною підтримкою. За допомогою мультимедійних презентацій реалізуються різні форми навчально-пізнавальної діяльності: фронтальна, індивідуальна, групова. Найпоширенішою є фронтальна робота, коли організовується усний рахунок та ілюструється навчальний матеріал слайдами.

Інформаційно-комунікаційні технології відкривають вчителю на уроках математики нові можливості при їх проведенні, дозволяючи зробити уроки різноманітнішими за формами, уникнути шаблонності, підвищити інтерес учнів до навчання, відкриває нові організаційні форми навчання та урізноманітнює методи організації пізнавальної діяльності.

Залучення школярів до різноманітних форм роботи з використанням ІТ при вивченні математичних тем, дозволяє розширити їх навчальні можливості й сприяє вдосконаленню знань, умінь і здібностей.

Інформаційно-комунікаційні технології захоплюють учнів, пробуджують у них інтерес до предмета математики та стимулюють мотивацію, навчають самостійного мислення та дій. Ефективність і сила впливу на емоції й свідомість учнів залежить від умінь, стилю роботи конкретного вчителя. Вони вимагають використання таких ІТ, які б дозволили поєднати різні види інформаційного середовища (тексти, графіку, звук, реалістичні зображення) з діяльністю (інтерактивною) формою навчання, що дає можливість підвищити мотивацію навчання математики в початкових класах за рахунок комп'ютерної візуалізації, мультимедійного подання об'єктів вивчення [4, с. 75-77].

Таким чином, використання нових інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчальної діяльності з математики дає змогу досягнути якісно вищого рівня наочності уроків, значно розширює можливості активізації діяльності школярів, а безперервний зворотній зв'язок оживлює навчальний процес, що зрештою призводить до формування позитивного ставлення учнів до вивчення математики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Структура ІКТ-компетентності вчителів. Рекомендації ЮНЕСКО. Організацією Об'єднаних Націй із питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО). UNESCO та Майкрософт, 2011 р. 100 с.
2. Биков В. Ю., Овчарук О. В. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті, та інші. К. : Педагогічна думка. 2017. 160с.

3. Биков В. Ю., Спірін О. М., Овчарук О. В. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. Рекомендації. К. : Атіка, 2010. 88с.

4. Раков С.А. Математична освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ. Харків: Факт, 2015. 154 с.

Романюк Іванна Вікторівна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

У грі розкривається перед дітьми світ,
творчі можливості особистості.
Без гри немає і не може бути
повноцінного дитячого розвитку...

В.Сухомлинський

На уроках математики у навчально-виховному процесі значна увага приділяється формуванню пізнавальної діяльності дітей, розвитку мислительських процесів, вихованню інтересу до знань. Збільшення розумового навантаження учнів на уроках математики змушує вчителів замислитись над тим, як постійно підтримувати в учнів інтерес до матеріалу та їх активність протягом уроку.

Одним із способів вирішення цієї проблеми є використання ігрових технологій на уроках. Саме під час гри в учнів розвивається самостійне мислення, увага та потяг до знань. Під час гри учні ніби вчаться, запам'ятовують, пізнають нове, переживають надзвичайні ситуації, поповнюють свій запас ідей, понять і розвивають уяву. Навіть пасивні діти включаються в гру з великим бажанням не розчарувати своїх друзів.

До проблеми впровадження ігрових технологій навчання у своїх роботах звертали увагу такі педагоги: І. Іванов, Л. Коваль, Я. Коменський, Дж. Локк, А. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, Г. Спенсер, Г. Сковорода, В. Терський, К. Ушинський, Ф. Шиллер, Г. Щедровицький. Процес пізнання являє собою складний та досить суперечливий процес.

Зазвичай, перший досвід пізнання навколишнього світу у малюків, починається з іграшок та ігор. Саме з них починається повне сприйняття всього, що знаходиться в межах їх погляду. Педагог А. С. Макаренко зазначає: "У дитинстві гра є нормою, дітей треба привчати до того, що серйозна робота. Навіть виконуючи серйозну роботу, вони завжди повинні грати...", - пише він. [2]. Тому, пізнання світу, безпосередньо залежить від того, з чим дитина стикається постійно. Гра із працею й навчанням – один з основних видів діяльності людини. У широкому сенсі гра трактується як будь-яка діяльність, що приносить задоволення.

Ігри учням дозволяють підтримувати увагу і інтерес до важливих та складних завдань, властивостей і явищ, на яких їм важко зосередитися протягом тривалого часу.

Аналіз праць О. Сухомлинського показує, що гра є головною вимогою на уроках з молодшими школярами. Саме в процесі гри відкривається увесь світ дитини, розкриваються її творчі здібності та можливості. Дійсно, без гри не може бути розумового розвитку. Вчені вважають що, ігри - величезні світлі вікна, через які в психічний світ учня вливається життєво важливий потік уявлень і понять про навколишній світ. Хороші педагоги вважали ігри частиною яскравого психічного життя [4]. Різні аспекти використання ігрових технологій у навчальному процесі досліджували Н. Бібік, Б. Друзь, Б. Нікітін, О. Савченко, Г. Селевко та інші. Крім того, значний внесок у теорію та методику математичних ігрових технологій зробили такі педагоги: Л. Коваль, С. Скворцова, М. Богданович.

Ігрові технології багатопланові, і кожен з них у той чи інший спосіб сприяє виробленню певної навички. З огляду на це виокремлюють ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри, ігри-подорожі, ігри-завдання, ігри-відгадки, ігри-розв'язування головоломок, ігри-бесіди тощо. Ігри можна проводити на різних етапах навчального процесу. Це і під час пояснення нового навчального матеріалу, і під час вивчення та закріплення навчального матеріалу, і під час повторення вивченого матеріалу (цей етап є одним з найбільш підходящих для використання дидактичних ігор).[3]

Застосування творчих ігрових технологій під час проведення уроку математики є дуже ефективним методом, адже:

- завдяки елементам змагання та інтересу гра дає змогу забезпечити ефективну взаємодію вчителя з учнями;
- гра найкращим способом сприяє зацікавленню школярами навчальним предметом;
- гра не тільки створює цікавий характер навчання математики, але і забезпечує учням позитивний робочий настрій, допомагає їм творчо боротися із труднощами і навіть усуває втому;
- ігри значною мірою активізують розумовий розвиток дітей, а також усі їхні психічні процеси;
- у грі прихований великий виховний потенціал;

● за допомогою гри учні опановують знання про явища та предмети навколишнього світу.

Однак слід бути обережним, щоб не використовувати одну і ту ж гру занадто часто, оскільки вона може приїстися і діти можуть втратити інтерес. У такому випадку дія гри має залишатися незмінною, але до змісту слід додати щось нове. Це можна зробити, ускладнивши правила, змінивши предмети, додавши елемент змагання, почавши гру з несподіваного способу рахунку або початку гри тощо. У дидактичній грі немає тих, хто програв або переміг, виграють усі. Це можна робити на будь-якому етапі уроку. При цьому можна виявити знання учнів і вміння їх використовувати.[1]

При організації ігрової форми уроку необхідно дотримуватися наступних положень:

1. Дуже важливо щоб правила гри були простими і якнайточніше сформульованими, а математичний зміст повинен бути доступний розумінню школярів. Гра не викличе інтересу, якщо не буде виконане вище сказане.

2. Гра повинна приносити достатньо користі для розумової діяльності.

3. Гра не дасть належного ефекту, якщо дидактичний матеріал буде незручний у використанні.

4. Якщо проводяться ігри у командах, обов'язково повинен бути забезпечений контроль над результатами з боку всього колективу учнів або вибраних осіб. Підсумок результатів змагання має бути справедливим, аргументованим та відкритим.

5. Якщо проводиться гра, то активними повинні бути усі учні. Проте слід пам'ятати: довге очікування своєї черги для включення в гру знижує інтерес учнів до гри.

6. Щоб діти не почали бачити у всьому тільки гру, ігровий характер при проведенні уроків з математики повинен мати певну міру.

Вивчений матеріал в процесі ігрової діяльності учнями забувається у меншій мірі і повільніше, ніж матеріал, при вивченні якого не використовується гра. За допомогою гри органічно поєднується цікавість, що робить процес доступним і захоплюючим для школярів, а діяльність, завдяки участі якої в процесі навчання, засвоєння знань стає більш якісним і міцним.

Ігри важливо проводити систематично і цілеспрямовано на кожному уроці, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи їх міру нагородження в учнів знань, вироблення вмінь і навичок, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо [1].

Багатьом школярам математика здається нелегкою і мало зрозумілою, тому діти намагаються запам'ятати правила, не розуміючи їх, а це гальмує подальше розуміння нового матеріалу.

Якщо учня зацікавити лише грою, то дуже швидко його буде цікавити пов'язаний з нею матеріал і в нього виникне потреба вивчити, зрозуміти, запам'ятати матеріал, тобто він почне готуватися до участі в грі. Навіть розв'язування прикладів в процесі гри «Хто швидше?» стає для учнів початкової школи вже захоплюючою, цікавою діяльністю через конкретність

поставленої мети – в кожного виникає бажання перемогти, не відстати від товаришів, не підвести їх, показати всьому класу, що він вміє та знає.

Гра та сучасні ігрові технології допомагають вчителю початкових класів удосконалити свій урок, зробити його яскравішим, цікавішим. В початковій школі діти лише починають вчитися і дуже важливо, щоб процес навчання їм подобався, тому що від цього залежить їхня успішність у майбутньому. Тому незамінними в освітньому процесу є різні дидактичні ігри, ребуси, ігрові вправи на розвиток кмітливості, пам'яті та уваги.

Кожна гра має три етапи:

1. Підготовчий (формулюється мета гри, відбирається навчальний зміст, розробляється сценарій, готується обладнання, розподіляються ролі, проводиться інструктування);
2. Безпосереднє проведення гри;
3. Узагальнення та аналіз результатів.

Під час проведення уроків математики з використанням гри доцільно дотримуватися таких вимог:

- адекватність форм проведення занять їх змісту;
- математичний зміст має бути посильним для кожної дитини;
- математичний зміст має відповідати дидактичній меті уроку;
- правила гри – прості й чітко сформульовані;
- підсумок уроку – чіткий сформульований .[3]

Ігрові технології навчання відрізняються від інших технологій тим, що гра:

- добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь-якого віку;
- ефективний засіб активізації (у грі легше долаються труднощі);
- мотиваційна за своєю природою;
- дозволяє вирішувати питання передачі знань, умінь, навичок;
- багатофункціональна, її вплив на учня неможливо обмежити одним аспектом;
- переважно колективно, групова форма роботи, в основі якої знаходиться змагання;
- має кінцевий результат - у грі учасник має отримати приз: матеріальний, моральний (грамота), психологічний (самоствердження, самооцінка);
- має чітко поставлену мету й відповідний педагогічний результат.

Структура розгорнутої ігрової діяльності включає такі компоненти:

1. Спонукальний (потреби, мотиви, інтереси, прагнення, які визначають бажання брати участь у грі).
2. Орієнтувальний (вибір засобів і способів ігрової діяльності).
3. Виконавчий (дії, операції, які надають можливості реалізувати ігрову мету)
4. Контрольно-оцінювальний (коригування та стимулювання активності в ігровій діяльності).

Постійне збільшення розумового навантаження на уроках майже всіх навчальних дисциплін, а особливо математики змушує замислитись над тим, як підтримати в учнів інтерес до вивчення навчального матеріалу. У зв'язку з цим ведуться пошуки нових ефективних форм і методів навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності школярів.

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються. Добираючи ту чи іншу рольову гру, вчитель має пам'ятати, що процес створення гри містить ряд станів: вибір теми гри; визначення мети й завдань гри; підготовка і проведення гри (повідомлення учням теми гри, підготовка унаочнень, проведення гри, підбиття підсумків).

Успіх проведення гри залежить від дотримання вимог:

- ігри мають відповідати навчальній програмі;
- ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними;
- відповідність гри віковим особливостям учнів;
- різноманітність ігор;
- залучення до ігор учнів усього класу [1].

Учитель повинен створювати такі умови, щоб учні стали не об'єктами, а суб'єктами навчання: вміли оцінювати проблему та обирати правильний варіант у предметній дискусії, могли довести правильність своїх міркувань чи відмовитись від хибних, вміли аналізувати причини помилок, здійснювати самоконтроль. Підтримати в учнів пізнавальний інтерес, зробити навчання творчим, цікавим, яскравим допоможуть такі форми організації навчально-виховного процесу, як урок-казка, урок-екскурсія, телеурок, урок – подорож, інтегровані уроки.

Правильно організована гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості дитини. Здійснення творчого розвитку на основі гри забезпечує впевненість у собі, своїх можливостях, розкутість дій, творчу сміливість, спокійне сприйняття можливої критики. Особливо доречні й навіть необхідні ігрові прийоми в навчанні молодших школярів, коли навчальна діяльність відбувається при слабо розвинених процесах сприйняття, пам'яті, уваги.

Отже, ігрові технології навчання є необхідними та високо результативними у сучасному освітньому процесі. У грі найповніше проявляються індивідуальні особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей також розвивається пам'ять, увага та прагнення до знань. Гра, як метод навчання на уроках математики організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість. В. Сухомлинський писав: «... у грі розкривається перед дітьми світ, творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисенко С. А. Гра як метод активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи з математики. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. № 3. С. 405–412.

2. Макаренко А. С. Вибрані твори. М.: Учпедгиз, 2001. – 309 с.

3. Сопівник Р. В. Система дидактичних ігор як засіб ефективності навчально-виховного процесу у сучасній початковій школі. Психолого-педагогічні науки. 2016. № 4. С. 111–114.

4. Сухомлинський В. О. Про виховання . К., 1985. 365 с.

Русін Марина Миколаївна

*студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:

Міськова Наталія Миколаївна,

*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальним напрямом модернізації та інноваційного розвитку математичної компетентності є STEM-орієнтований підхід до навчання.

Застосування провідного принципу STEM-освіти – інтеграції дозволяє здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу; технологізацію процесу навчання та формування навчальних компетентностей якісно нового рівня. Метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей;

розвиток мислення, здатності розпізнавати й моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір.

Тому під час вивчення математики в початковій школі учні зосереджуються на досягненні таких результатів навчання:

- досліджують ситуації й визначають проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів;

- моделюють процеси й ситуації, розробляють стратегії (плани) дій для розв'язування різноманітних задач;

- критично оцінюють дані, процес і результат розв'язання навчальних і практичних задач;

- застосовують досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу. Саме тому сьогодні для України є важливим та пріоритетним розвиток STEM-освіти, яка підтримується та здійснюється через усі види освіти: формальну, неформальну, інформальну – на базі онлайн-платформ, медіапродуктів, STEM-центрів, -лабораторій, віртуальних STEM-центрів, через нестандартні методичні STEM-прийоми: екскурсії, квести, конкурси-змагання, фестивалі, хакатони, практикуми тощо. Особливо актуальним і важливим є використання таких технологій для формування математичної компетентності молодших школярів, бо Одним із ключових завдань початкового рівня освіти є навчання учнів досліджувати навколишній світ за допомогою зібраних самостійно або іншими даних.

Навички критичного мислення та глибокі наукові знання, отримані в результаті навчання зі STEAM, дозволяють дитині бути новатором. STEM-освіта – це творчий світогляд дитини, де вона не лише готується до дорослого життя, а й повноцінно його реалізовує.

Одним із напрямків STEM-освіти математичної галузі є 3D-ручка. Робота з 3D-ручкою: пробуджує та розвиває креативність, художній смак; розвиває просторову уяву, здібності до аналізу пропорцій та форм предметів, логічне мислення; удосконалює творчі здібності; розвиває дрібну моторику та координацію рухів молодших школярів. У процесі роботи з 3D-ручкою дитина вчиться оцінювати форму, колір, розмір предметів. Такий вид діяльності знижує рівень стресу та тривожності школярів, а зосередженість на процесі дозволяє досягнути усвідомленості, адже швидкі результати праці підвищують мотивацію та самооцінку, а ще розвивають цілеспрямованість та уважність. На уроках математики використовуємо 3D-ручки при вивченні таких тем: «Геометричні тіла», «Числа першого десятка», «Многокутники», «Просторові відношення. Величини», «Дроби».

Робота з 3D-ручками мотивує дитину до отримання нових знань, самостійного дослідження, створення своїх найпростіших проєктів - це і є

завдання початкової освіти НУШ.

Ще одним ефективним STEM-інструментом є використання на уроках математики цеглинок LEGO. С.А. Пойда наполягає вважати на особливості вікових категорій учнів при впровадженні STEM на уроках. Використовуючи такий вид діяльності вчителі, першочергово, скеровують навчальний процес на формування навичок дослідницької діяльності. Це має на меті розвивати уміння використовувати, конструювати прості пристрої для спостереження за різноманітними явищами, отримувати та аналізувати прості дані під час спостереження. Такий підхід тісно пов'язаний з проєктною технологією

навчання, яка вже досить давно використовується у загальноосвітніх навчальних закладах. Водночас використання LEGO EducationWeDo дає можливість учням побудувати прості пристрої, що обладнані двигунами, а також власноруч програмувати їх. Такий підхід сприяє формуванню у дітей логічного та алгоритмічного мислення, як основи для подальшого розвитку [2]. Отже, у початковій школі основний акцент можна робити на LEGO-творчості та LEGO-конструюванні. Для цього використовуються набори LEGO різної комплектації, залежно від вікових особливостей здобувачів освіти. Використовуючи наочний дослідницький підхід, учні молодшої школи застосовують свої знання на практиці, виконуючи конкретні практичні завдання та вчаться працювати в команді. Користуючись цими наборами у першому класі, вчитель може доступно та наочно пояснити учням увесь програмний матеріал з математики. Так, деталі LEGO можна використовувати у як матеріал для підрахунку, замість звичних паличок. Тобто, виклавши перед собою деталі, дитині необхідно їх порахувати та визначити кількість. Окрім того, кожна з деталей LEGO містить певну кількість «виступів», які також можуть виступати матеріалом для підрахунку. На деталях різного розміру (різна кількість виступів) можна одночасно продемонструвати відмінність між числами та послідовність числового ряду. Використання LEGO - технології на уроках математики знімає напруженість, оскільки учні навчаються граючись. Завдяки

цьому учні легко засвоюють новий матеріал, та розвивають здібності: увагу, пам'ять, дрібну моторику, просторове та критичне мислення, дослідницьку компетентність тощо.

Цікавим та ефективним інструментом є також «MozaBook» – програмне забезпечення, розроблене спеціально для інтерактивної панелі. Вчитель будь-якого предмета під час уроку може використовувати візуальні навчальні матеріали у вигляді 3D зображень та відео. Навчальні матеріали створені угорською компанією Mozaik і зараз активно перекладаються українською мовою компанією EdPro. Контент програмного забезпечення надзвичайно великий – від підручників, авторських навчальних відео, 3D зображень, інтерактивних вправ та шкільних зошитів з завданнями з усіх шкільних предметів, анімації. Навчання з такими матеріалами краще засвоюється учнями, а також підлягає кращому контролю вчителя (все можна зупинити, повторити, тощо). Окрім того, будь-яке слово можна перекласти іншою мовою, а це дозволить учням вивчати іноземні мови навіть під час вивчення математики. використання програми «mozaBook» на навчальних заняттях з математики сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, швидкому та

ефективному засвоєнню ними навчального матеріалу, формуванню ключових компетенцій. З використанням візуальних матеріалів у mozaBook для усіх урок стає цікавішим, більш насиченим і різнобарвнішим. Зрозуміло, що з такими засобами можна досягти набагато кращого сприйняття у дітей, ніж просто від прочитаного з підручника. Діти із великим захопленням сприймають уроки з такими інтерактивними вставками. А якщо їм ще дати можливість покрутити предмети з 3D-матеріалів, збільшити чи наблизити, то зрозуміло, що для них це стає ще цікавішим. Вони мають пізнавальний інтерес і результат цього навчання є кращим, ніж підручник чи словесний опис, або навіть таблиця.

Із використанням даних STEM-технологій молодші школярі здобудуть найсучаснішу освіту, яка є унікальною, інтегрованою та надає учням можливості розвивати навички, необхідні для майбутньої кар'єри. Дитина отримує набагато більше автономності, вчиться бути самостійною, приймати власні рішення та брати відповідальність за їх розв'язання. Таким чином відбувається розвиток не лише математичної компетентності, а й загалом ключових вмінь молодших школярів. Але для того, щоб сформовані вміння мали міцне підґрунтя й учні усвідомлювали важливість використання STEM-технологій під час досліджень, важливо стежити за тим, щоб процес формування умінь здійснювався комплексно й послідовно, наповнювати навчальний матеріал завданнями, нестандартними ситуаціями, що потребують здійснення певних вимірювань під час проведення досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Безіна О.В., Казакова Л.Л. Використання елементів STEM-технологій на уроках природничо-математичного циклу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/58197/

2.Пойда С.А. STEM, STEAM, STREAM як основа політехнічної освіти сучасного школяра./ С.А. Пойда.

3.STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 9–10 листопада 2017 року, м. Київ. – К.: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017 – 160 с.

4.Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017-2018 навчальний рік.(Лист ІМЗО № 21. 1/10-1470 від 13.07.17 року)

Сидорук Наталія Миколаївна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ, ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Якщо ми навчаємо сьогодні так, як навчали
вчора, ми крадемо у наших дітей завтра
Ю. Дьюї

На сучасному етапі розвитку українського суспільства освіта потребує нового рівня, який відповідав би міжнародним стандартам і був орієнтованим на особистість. Навчання математики в початковій школі має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, аналітичності розуму, уміння віднаходити оптимальне рішення. У сучасній швидкоплинній освіті соціально-економічний рівень початкової освіти залежить від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтується на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання у початковій школі.

Дослідниками проблем педагогічної інноватики: О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова та інші намагаються співвідносити поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як прогресивне, позитивне, корисне, передове та сучасне. Вони розкривають загальні засади педагогічної інноваційної діяльності, знайомляться з новітніми підходами до організації навчання.

Розглядаючи інноваційні технології, уточнимо поняття «інновація» та «педагогічна технологія».

Слово «інновація» має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. Інновація – навчання зорієнтоване на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості. Отже, інноваційні технології як процес – це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів

педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів. Розрізняють поняття новація, або новий спосіб та інновація, нововведення. Новація – це сам засіб (новий метод, методика, технологія, програма тощо), а інновація – процес його освоєння. Поняття «педагогічна технологія» останнім часом дедалі більше поширюється в науці та освіті. Його варіанти – «педагогічна технологія», «технологія навчання», «освітні технології» - широко використовуються в психолого-педагогічній літературі і мають понад 300 формулювань, залежно від того, як автори уявляють структуру і компоненти освітнього процесу.

Таким чином, педагогічна технологія включає в себе дві групи питань, перша з яких пов'язана з застосуванням технічних засобів у навчальному процесі, друга – з його організацією.

Педагогічна технологія (освітня технологія) – системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії, що своїм завданням вважає оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО).

Отже, освіта має базуватись не лише на знаннях, які коли-небудь у майбутньому знадобляться дитині, але й на тому, що вкрай необхідне сьогодні – на проблемах її реального життя.

Переваги застосування інноваційних технологій на уроках математики в початкових класах:

- інтенсифікація самостійної роботи учнів;
- зростання обсягу виконаних на уроках завдань;
- індивідуалізація навчання (особистісно-зорієнтований та диференційований підхід);
- підвищення мотивації та пізнавальної активності за рахунок різноманітності форм роботи, можливості включення ігрового моменту;
- роль учителя в такому навчанні – індивідуальна допомога учням [1].

Доцільно на уроках математики в початкових класах використовувати інноваційні технології разом із традиційними, що дозволяє урізноманітнити діяльність учнів, а саме:

- навчає здобувати знання самостійно;
- акумулює вміння користуватися здобутими знаннями для рішення нових завдань;
- сприяє набуттю комунікативних навичок і умінь (тобто умінь працювати в різноманітних групах, виконуючи різні соціальні завдання і ролі);
- надає можливість широких людських контактів в знайомстві з різними точками зору на одну проблему;
- навчає користуватися дослідницькими методами: збирати інформацію, факти, уміти їх аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки;
- надає можливість висловлювати свої власні думки.

Перелік основних сучасних інноваційних технологій, які можна застосовувати у викладанні математики в початкових класах:

Особистісно-зорієнтовані педагогічні технології;
Технології інтерактивного навчання;
Проектні технології;
Інформаційні технології;
Ігрові технології.

Сучасні інноваційні технології побудовані на основі особистісно-зорієнтованого педагогічного процесу, активізації та інтенсифікації діяльності, підвищення ефективності управління та організації освітнього процесу.

Під особистісно-зорієнтованими технологіями розуміється виховання, яке орієнтоване на дитину, і шукає шляхи, як найкращим чином задовольнити пізнавальні потреби особистості, вирішити проблеми її розвитку і підтримки. Роль вчителя, і ширше – всієї педагогіки – не формувати особистість, а допомогти їй у процесі формування.

Навчання на засадах особистісно-зорієнтованого підходу передбачає мотиваційне забезпечення навчальної діяльності учнів, формування в них позитивної навчальної мотивації (позитивної емоційної інтедифії навчання), тобто генетичного прагнення особистості до самореалізації, творчої самоактивності, наполегливості і бажання оволодіти відповідними вміннями, навичками, досвідом, цінностями й ставленням на певному рівні.

Таким чином особистісно-зорієнтований підхід у навчанні математики полягає у залученні учнів до активної самостійної навчальної діяльності, навчанні їх самостійно здобувати знання. До засобів, які володіють високим розвиваючим потенціалом, можна віднести проблемні ситуації, задачі з життєво-практичним матеріалом, експерименти, дидактичні (рольові ігри), активні та інтерактивні технології. Наприклад, при вивченні тем у 4 класі «Таблиці додавання й віднімання числа n », «Задачі на одночасний рух двох тіл в різних напрямках» можна використовувати такі особистісно-зорієнтовані технології як «Мікрофон», "Коло ідей".

Значна кількість основних методичних інновацій у математиці пов'язана сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає досить часто використання наочних прикладів та демонстрації певних процесів, що практично не можливо (або займає багато часу підготовки – побудова на дошці фігури) без використання демонстраційного екрану. Саме демонстрація процесу вирішення задачі (процес побудови схем) спростить сприйняття учнями матеріалу і призведе до кращого засвоєння, а також звільнить вчителя від рутинної роботи по побудові складних фігур, і т.д. (що потребує додаткового часу) [2].

Інтерактивне навчання, при правильному застосуванні, робить можливим різко збільшити процент засвоєння матеріалу. Оскільки запам'ятовування відбувається не лише через «зазубрювання» правил та формул, а й в значній мірі завдяки зоровій пам'яті та використанні аналогій із оточуючими речами.

Інтерактивне навчання у початковій школі може відбуватися: у парах (2 учні); у групах (3-4 учні); у малих групах (5-7 учнів) разом з учителем. Враховуючи вікові психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, що не всі інтерактивні технології можна використовувати одночасно. На

даному етапі можна застосовувати принцип послідовності та поступово переходити від простих до складних технологій. На мою думку, у 1 класі доцільно використовувати такі інтерактивні технології: «Робота в парах», «Знайди когось», «Мікрофон», «Незакінчене речення». У 2 класі: «Робота в малих групах», «Карусель». У 3-4 класах: «Мозаїка», «Проект», «Прес», «Дерево рішень», «Шкала думок», «Мозковий штурм», «Ажурна пилка» та інші.

Інтерактивні технології можуть використовуватися майже на всіх структурних етапах уроку математики в початкових класах, як під час перевірки домашнього завдання, так і під час узагальнення та систематизації знань.

Метод, який набуває особливого поширення у початковій школі є метод навчальних проектів – це самостійна діяльність учнів (індивідуальна, парна, групова), що передбачає сукупність певних дій, документів, текстів з метою розв'язання деякої проблеми з отриманням кінцевого результату практично важливого для учасників проекту (якщо це теоретична проблема, то пропонується конкретне її розв'язання, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження). Даний метод передбачає гуманізацію, демократизацію та реалізацію впровадження індивідуалізації навчального процесу; сприяє інтелектуальному розвитку учнів; виробленню дослідницьких, творчих, пізнавальних навичок, критичного мислення.

Однією з важливих функцій вчителя є ефективне керування процесом розвитку учнів. Щоб здійснювати таке керівництво, учитель повинен мати об'єктивну інформацію стосовно рівня навчальних досягнень учнів. Використання сучасних інформаційних технологій, зокрема персонального комп'ютера, дає можливість інтенсифікувати процес оцінювання знань учнів, зробити його більше систематичним, оперативним [3].

Різні аспекти проведення уроку математики з використанням нових інформаційних технологій, гармонійне поєднання традиційної системи навчання із сучасними інформаційними технологіями обговорюються багатьма вчителями-предметниками. Адже впровадження і систематичне використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі школи суттєво посилює можливості активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів і вчителів, а також допомагає інтенсифікувати увесь навчальний процес.

За допомогою комп'ютера на уроках математики є можливість вирішити проблему дефіциту рухливої наочності, наприклад: діти під керівництвом учителя на екрані монітора можуть порівнювати геометричні фігури, розв'язувати складні рівняння. Також на екрані можна швидко виконати перетворення в деформованому тексті, перетворивши розрізнені речення у зв'язний текст.

На уроках математики, як правило, найчастіше використовуються два види інформаційних технологій: презентації та слайд-шоу, які дозволяють наочно й доступно пояснити учням навчальний матеріал. Так, при вивченні нового матеріалу використання презентації дозволяє ілюструвати навчальний

матеріал. При проведенні усних вправ презентація дає можливість оперативно пред'являти завдання.

Також на уроках математики у школі можна використовувати електронні додатки різних видів: ілюстрації та демонстрації аудіо- та відеоряду; додатки, які поєднують в собі як ілюстративний матеріал, так і постановку проблемних питань з наступною перевіркою висунутих гіпотез і рішень, фронтальну перевірку й самоперевірку знань у вигляді тестів, кросвордів, головоломок; розробки серії уроків з теми, яка вивчається у школі.

Таким чином, на сьогоднішній день використання комп'ютерних технологій при навчанні математиці на шкільних уроках має значні перспективи.

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, справедливо вбачає в них можливості ефективної взаємодії педагога та учнів, продуктивної форми їх спілкування з наявним елементами змагання, безпосередності, природного інтересу.

Ігри можна поділити на предметні та сюжетні. Предметні призначені для пізнання певних явищ і закономірностей, крім тих, які містять зв'язки та стосунки між людьми. Сюжетні ігри характеризуються тим, що охоплюють закономірності людської діяльності й спілкування. Вони поділяються на виробничі й тренінгові.

Ігровий сюжет можна ввести, вклавши завдання в уста казкових персонажів. В такий спосіб можна провести бесіду, організувати практичну діяльність дітей, сформувані певні математичні поняття. Наприклад, при ознайомленні дітей з відрізком без застосування поняття прямої можна використати ігровий сюжет, близький їхньому розумінню. Позначити на дошці одну точку червоною крейдою, а другу - зеленою. Зелена точка - будинок Вовка, а червона - будинок Лисиці. Вовк і Лисиця по стежках ходили один до одного в гості (різнокольоровою крейдою проводимо кілька кривих, ламаних ліній, що сполучають ці точки). Ось ця стежка найкоротша, її накреслимо за допомогою лінійки і називатимемо відрізком. (Слово "відрізок" діти повторюють хором). Відрізок - це лінія, накреслена за допомогою лінійки. Вона з'єднує дві точки, що називаються кінцями відрізка. Починаємо від одного кінця і проводимо указкою прямо по лінії до другого".

Так, завдяки ігровому сюжету полегшується сприймання нового поняття концентрується увага на його основних ознаках. Ігрові елементи допомагають усвідомити зміст бесіди, особливо на етапі закріплення вивченого. Справді, одна справа, коли просто даються завдання за підручником: виміряти довжину відрізків, визначити найдовший (найкоротший). Та зовсім по іншому вони сприймуть це завдання, якщо супроводити його розповіддю: "В лісовій школі урок математики проводив Михайло Потапович.

Проте слід пам'ятати, що хоча педагогічні технології й вимагають високої активності вчителя й учня, враховують психологічні й особисті риси всіх учнів, вносять індивідуальні корективи в освітній процес, сприяють прояву та зростанню самостійності учнів, все ж таки вони не забезпечують усім учням однакового високого результату розвитку й навченості.

З прийняттям нової парадигми освіти (гуманістичної, особистісно-зорієнтованої) та поширенням педагогічних досліджень, об'єктом яких є оновлені форми навчання, розвиток науки управління в цілому, значно актуалізується проблема впровадження інноваційних технологій в освітній процес початкової школи. Учені переконливо доводять, що прискорення темпу життя, великий потік знань, що впливає на сучасну людину, потребує від неї вміння швидко знаходити необхідне рішення, використовуючи для цього пошукові методи, користуючись великою кількістю різноманітних джерел інформації. У зв'язку з цим, серед традиційних форм та методик навчання, у педагогічній практиці все частіше використовуються інноваційні технології.

Під інноваційними технологіями навчання ми розуміємо нові, оригінальні технології (методи, засоби, способи) створення, передавання і збереження навчальних матеріалів, інших інформаційних ресурсів освітнього призначення, а також технології організації і супроводу навчального процесу (традиційного, електронного, дистанційного, мобільного) за допомогою телекомунікаційного зв'язку і комп'ютерних мереж, що цілеспрямовано, систематично й послідовно впроваджуються в освітню практику.

Урок математики в початкових класах із застосуванням інноваційних технологій – це якісно новий тип уроку, на якому учитель узгоджує методiku вивчення нового матеріалу з методикою застосування новітніх технологій, зберігаючи наступність по відношенню до традиційних педагогічних технологій. Дані технології дозволяють дитині працювати в своєму особистому режимі, не створюючи дискомфорту: «не встиг», «не почув». Учням з високими учбовими можливостями, вони створюють умови за той самий час отримати поглиблені й розширені знання, що значно економить час того кого навчають і того хто навчає.

Отже, нагромаджений в Україні і за кордоном досвід свідчить, що інноваційні методи сприяють інтенсифікації й оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють робити навчання доступнішими і цікавішими: моделювати різні ситуації при розв'язуванні складних задач, критично мислити, збагачувати досвід учнів через включення в різні навчальні і життєві ситуації та їхні переживання; створювати умови для розвитку в дітей здатності будувати певні стосунки в групі, визначати своє місце в ній, не допускати конфліктів, шукати компроміси, прагнути до діалогу, шукати і знаходити спільне розв'язання проблеми; вчити учнів формулювати власну думку, уміти її виражати і доводити свою точку зору, уміти наводити аргументи, уміти слухати свого товариша і поважати його думку; розвивати в учнів навички проектної діяльності, самостійної роботи, творчої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальність в освітній діяльності. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. *Освіта України*. 2010. № 6. С. 17–18.

2. Дячківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. К: Академвидав, 2004. с. 23.
3. Ігнатенко М. Сучасні освітні технології. *Математика в школі*. 2013. № 4. С.2-6.

Усач Діана Сергіївна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ МЕДІА-ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні процеси технологізації та цифровізації українського суспільства зумовлюють виникнення нових перспектив у системі освіти, що вимагає модернізацію її змісту шляхом впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес учнів початкової школи.

На сьогодні постає гостра потреба у переході від засад традиційної дидактики до нової освітньої системи, що буде спрямована на всебічний і гармонійний розвиток особистості. Дані положення знаходять своє відображення у нормативно-законодавчій базі системи початкової освіти (Концепція Нової української школи, Національна доктрина розвитку освіти, Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової освіти).

Однією із найважливіших компетенцій, формування якої відбувається на початковому етапі освіти – математична. Сформованість математичної компетентності впливає на успішність розв'язання дитиною посвякденних завдань та рівень розвитку критичного і логічного мислення. Підвищити ефективність процесу навчання дозволяє використання вчителем початкових класів інноваційних методів, прийомів та засобів, до яких входять медіа-технології.

Математична компетентність – це здатність особи бачити математику у житті, створювати різні математичні моделі об'єктів та явищ, застосовувати на практиці досвід математичної діяльності під час виконання навчально-пізнавальних завдань [6].

Згідно з Державним стандартом початкової освіти, метою математичної освітньої галузі є:

- формування математичної та інших ключових компетентностей;

- розпізнавати ситуації із повсякденного життя, які можна розв'язати із застосуванням відповідних математичних методів;
- формування здатності робити усвідомлений вибір [2].

С.Раков стверджує, що поняття математичної компетентності є комплексним. Науковець у якості складових математичної компетентності виділяє наступні:

- процедурну компетентність (уміння розв'язувати математичні задачі);
- логічну компетентність (уміння аналізувати твердження – вирішувати, спростовувати їх);
- дослідницьку компетентність (володіння методами елементарних математичних досліджень);
- методологічну компетентність (уміння підбирати відповідний метод для вирішення поставленого завдання) [5].

Проблема формування математичної компетентності в учнів початкових класів є актуальною темою для досліджень сучасними українськими вченими, серед яких: К.Широкова (досліджує формування математичної компетентності за допомогою інструментів дистанційного навчання), А.Федорченко (вивчає питання формування математичної компетентності учнів молодшої школи), Л.Бондаренко (займається розробкою питання формування математичної компетентності шляхом діяльнісного підходу), Н.Карапузова (вивчає умови формування математичної компетентності в учнів початкових класів) та інші.

Питання формування математичної компетентності шляхом використання медіа-технологій не було достатньо вивчено науковцями, хоча залишається на сьогодні надзвичайно важливим. Особливу роль медіа-технології відіграють в умовах дистанційного навчання.

Відповідно до «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», медіа-технології – це сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, які функціонують у сучасному суспільстві, знакових систем пошуку, збирання, виборництва та передачі інформації [3].

Ефективне використання медіа-технологій на уроках у початкових класах забезпечується формуванням медіакультури, що передбачає уміння учнів продуктивно взаємодіяти із медіатехнологіями та раціонально поводитись у медіасередовищі.

Сучасні науковці класифікують медіа-технології наступним чином:

- ранні (писемні);
- друковані (книги, фотографії);
- електричні (телефон, диктофон);
- масмедіа (кінематограф, телебачення);
- цифрові (комп'ютер, Інтернет) [1].

На нашу думку, на уроках математики у початкових класах найчастіше використовуються друковані та цифрові медіа-технології. Використання цифрових технологій передбачає: розробку електронних завдань та ігор для дітей, виготовлення математичних карток, демонстрацію матеріалу (графічного, текстового, аудіо- та відеоматеріалу), здійснення контролю знань.

Медіа-технології пропонують сучасному вчителю широкий функціонал для розробки сучасного уроку. Із метою формування математичної компетентності, педагог може пропонувати учням електронні завдання та ігри.

На сьогодні існує велика кількість платформ для розробки математичних електронного дидактичного матеріалу. Наприклад, ресурси для створення ігор Wordwall та LearningApps.

Онлайн-платформу Wordwall можна використовувати для створення інтерактивних вправ і матеріалів для роздруку. Застосунок пропонує вже готові шаблони, у яких можуть міститися знайомі дітям вправи та класичні формати роботи, зокрема: вікторина і кросворд, лабіринти, меморі та інші. Математичні вправи можна транслювати на будь-якому пристрої. Відповідно до можливостей учнів встановлюються часові межі для виконання завдання та різні рівні складності.

Завдання, розроблені на порталі Wordwall можна використовувати на різних етапах навчання: засвоєння нового матеріалу, закріплення вивченого на уроці, підготовку до контрольної роботи, самостійну роботу та виконання домашнього завдання. Використання вчителем математики даного формату домашнього завдання сприятиме легкому закріпленню вивченого матеріалу матеріалу, відпрацюванню навичок та оцінці рівня знань за допомогою нетрадиційної та сучасної форми.

LearningApps.org — безкоштовна онлайн-платформа для створення інтерактивних занять, ігор. Завдання можна робити з різним рівнем складності, обирати будь-яку тематику, підбирати потрібний формат. Сервіс LearningApps.org дає можливість створювати програми, групувати всі вправи в одну тему, що дуже зручно. При онлайн-виконанні вправи учень одразу отримує оцінку свого рівня знань.

Виконання учнями таких ігор і завдань забезпечує активізацію пізнавальних процесів мислення, уваги, пам'яті. У дітей розвивається вміння швидко орієнтуватися в ситуації вибору. Для виконання інтерактивних вправ на даних платформах можна встановлювати додаткові можливості, зокрема таймер, встановлювати часові межі для виконання відповідного завдання. Кожна тема змінює вигляд вправи, будь-яка вправа може мати різні теми. Вправи у цьому застосунку можна використовувати в класі та як домашнє завдання [4].

Існують сервіси, які містять вже готові ігри. Із метою формування математичної компетентності учнів початкових класів, вчитель може використовувати проект «Розумники» Smart Kids. На даній платформі забрані сюжетні віртуальні ігри для учнів 1-4 класу з математики. Педагог може пропонувати конкретні ігри або діти можуть обирати ігри самостійно. Після проходження гри школяр одразу бачить свій результат. За допомогою даного ресурсу вчитель стимулює виникнення цікавості в учнів та бажання до навчання. Вони активно включаються в роботу і на уроці, і під час виконання домашнього завдання.

Розробники виділили три моделі роботи з проектом:

1. Smart-кейс. Використання завдань на уроках, застосовуючи інтерактивну дошку, телевізор чи комп'ютер. Вчитель математики може використовувати наявні завдання або розробляти власні (самостійно підбирати героїв, створювати змістове наповнення, продумувати мету та прописувати унікальний сценарій математичної гри).
2. Smart Cloud. Використання «Розумників» учнями вдома. Виконання завдань допоможе закріпити матеріал, відпрацювати отримані навички та підвищити пізнавальний інтерес кожного учня. Вчитель на уроці має чітко пояснити сутність гри та мету, щоб учні змогли виконати її вдома.
3. Smart Class. Використання завдань проєкту «Розумники» під час групової, фронтальної чи парної роботи. Функції проєкту дозволяють реалізовувати роботу у різних формах, залучаючи різну кількість дітей.

Даний проєкт є універсальним. Його можна використовувати на будь-якому етапі уроку та під час реалізації будь-якої форми (індивідуальної, парної, групової, фронтальної).

Медіа-технології також включають ресурси для демонстрації матеріалу. Даними ресурсами можуть бути:

- віртуальні дошки (Twiddla, MIRO, Conceptboard, Classroomscreen та інші);
- ресурси для відео- та аудіоконференцій (Google Meet, Zoom, Viber).

Визначені медіа-технології дозволяють вчителю демонструвати текстові, графічні, аудіо- та відеоматеріали. Визначені ресурси можна використовувати як для синхронної, так і для асинхронної роботи.

Із метою здійснення контролю знань вчитель математики може пропонувати учням початкових класів: ігри (розроблені на зазначених ресурсах), текстові завдання (закріплені на електронних дошках), тести (розроблені на різних платформах).

Найбільш доступним та легким у використанні є ресурс для розробки тестів Kahoot. Даний ресурс дозволяє розробляти цікаві тести для учнів початкових класів, додаючи цікаві задачі, ілюстрації. Платформа дозволяє проводити тест із усіма учнями класу одночасно. Цікавою можливістю Kahoot є проведення командних тестів. Введення елементів змагання на віртуальному порталі дозволяє урізноманітнити традиційні методи контролю та перевірки знань. На нашу думку, визначену тестову систему доцільно буде застосовувати як поточний контроль, а не тематичний, тому що Kahoot пропонує виконувати завдання на швидкість. Даний фактор може призвести до значних труднощів концентрації уваги школярів на завданні. Діти можуть зосередитись на швидкості виконання завдання, а не на його сутності.

Із метою забезпечення ефективного використання медіа-технологій, педагог має здійснювати попередню перевірку засобів на відповідність певним вимогам. Медіа-технології мають:

- стимулювати розвиток творчих здібностей у дітей;
- викликати позитивні емоції та стійкий інтерес;
- сприяти розвитку психічних процесів (уяви, уваги, мислення, мовлення, пам'яті, сприймання);

- передбачати формування вірних уявлень в учнів за допомогою достовірної наочності;
- відповідати ергономічним вимогам;
- передбачати триєдину мету (дидактичну, виховну та розвиткову);
- сприяти гармонійному всебічному розвитку дитини.

Вдале поєднання традиційних і нетрадиційних технологій на уроках математики у початкових класах дозволяє вчителю формувати в учнів:

1. Творчість та ініціативність. За допомогою онлайн-сервісів (фоторедактори, відеоредактори) діти можуть створювати малюнки, колажі, коротенькі відео. Це сприяє розвитку творчих умінь.
2. Критичне мислення та самостійність. Для цього вчитель може на онлайн-дошках закріплювати додаткові завдання для самостійного опрацювання і цікаві матеріали.
3. ІКТ-грамотність. Забезпечується розвитком уміння розміщувати виконані завдання в онлайн-класах, на віртуальних дошках, уміння використання електронних підручників.
4. Тайм-менеджмент. Використання вчителем віртуальних завдань, що є обмеженими за часом дозволяє учневі навчитись розраховувати свій час та контролювати власну діяльність.

Використання медіа-технологій у процесі формування математичних навичок має багато переваг, таких як: індивідуалізація навчального процесу, збільшення рівня контролю за навчальною діяльністю учнів, забезпечення зворотного зв'язку, підвищення мотивації до навчання та модернізація освітнього процесу.

Застосування медіа-технологій у початковій школі допомагає підвищити рівень розуміння та зацікавленості учнів у навчальному матеріалі. Навчання стає цікавішим та легшим, а засвоєння нових знань відбувається швидше. Результати сучасних наукових досліджень вказують на те, що учні початкових класів добре засвоюють елементи медіаграмотності, оскільки знайомляться медіа-технологіями із раннього дитинства.

Таким чином, використання медіа-технологій із метою формування математичної компетентності дозволяє впливати на усі її компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, ціннісно-рефлексивний, емоційно-вольовий). Цифрові медіа-технології викликають значний інтерес в учнів початкових класів, стимулюють розвиток психічних процесів (уяви, уваги, мислення, мовлення, пам'яті), сприяють оволодінню основами медіаграмотності, дозволяють модернізувати формування математичної компетентності шляхом використання нетрадиційних методів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко Д. В. Впровадження медіа-технологій в інноваційному навчальному процесі. *Нова інформаційна ситуація та тенденції альтернативного розвитку ЗМК в Україні*. Острог, 2015. С.92-101.

2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.04.2023).
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL: <http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads> (дата звернення: 12.04.2023).
4. Мельничук Н. В., Дубич К. П. Використання комп'ютерних дидактичних ігор на уроках у курсі початкової школи. *Наука, освіта, суспільство очима молодих*: зб. матеріалів XV Всеукр. наук.-практ. конф. 17 травня 2022 р. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2022. С. 49-50.
5. Раков С.А. Математична освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ. *Факт*. Харків, 2005. С.2-7.
6. Рекомендації щодо формування математичної компетентності учнів на рівні початкової освіти. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Methodychni_matematychna.pdf (дата звернення: 22.04.2023).

Царук Катерина Володимирівна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
*к.п.н., доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОДАТКІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТАБЛИЦЬ МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ

Учні починають вивчати арифметичні дії множення і ділення у 2 класі. Без знання таблиць напам'ять дитині буде складно йти в ногу з програмою вивчення математики. Однак швидкий темп та нецікаві методи навчання можуть зменшити бажання вивчати не тільки таблиці, а й математику взагалі. Учні не хочуть просто повторювати приклади на множення і ділення, вважають це нудним заняттям і навіть покаранням. Багато батьків теж згадують процес вивчення таблиць як «зазубрювання», аж поки не буде ідеального результату.

Сучасні дослідження довели, що механічне повторення є неефективним методом: займає багато часу, вимагає тривалої концентрації уваги, негативно впливає на емоційний стан та успішність учнів. Отже, для подальшого засвоєння знань, для застосування всього вивченого на практиці необхідно, щоб вони (знання) засвоювалися учнями ґрунтовно і запам'ятовувалися надовго.

Міцні знання – це такі знання, які надовго зберігались би в пам'яті; відтворювались би послідовно без особливих зусиль і якими учні легко, уміло користувалися б при розв'язуванні різних інтелектуальних та практичних задач.

Однією з важливих умов, що забезпечують міцні знання, є діяльність пам'яті і перш за все – смислової (логічної). Запам'ятовування матеріалу повинно будуватись на його розумінні, осмисленні, розкритті істотних зв'язків і відношень між предметами та явищами об'єктивного світу. Всяке ж механічне запам'ятовування, зазубрювання – веде до формальних знань. Зараз цей метод відходить у минуле, адже з'явилися нові діджитал-методи та ігрові формати. Варто поєднувати навчання і захоплення здобувачів освіти, оскільки метою навчання математики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності, формування математичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання[1].

Більшість сучасних дітей мають смартфони або інші гаджети, вільно ними користуються. З початком дистанційного навчання вони стали ще й засобом здобуття освіти та комунікації з закладом освіти, з іншими учасниками освітнього процесу. Їх також можна використовувати для вивчення таблиць множення і ділення, причому, в цікавій для учнів формі.

У засвоєнні таблиць треба домогтися, щоб учень напам'ять назвав будь-який окремий випадок кожної з таблиць. У досягненні цієї мети чи не головну роль відіграє неодноразове послідовне (впорядковане) називання кожної з таблиць[2].

Розглянемо основні вправи на засвоєння таблиць множення і ділення. Їх можна поділити на такі типи:

- безпосереднє використання таблиць для знаходження потрібних табличних результатів; читання таблиць та називання їх з пам'яті;
- відтворення способів складання таблиць; оперативне застосування знань таблиць;
- використання знань табличних результатів у різних формах навчальної діяльності[3].

Для кожного типу вправ можна застосовувати як звичайні, так і електронні завдання. Учні часто грають в ігри на смартфоні чи комп'ютері, тому треба поєднувати приємне з корисним. Є багато програм та сайтів, які допоможуть дитині швидко і цікаво вивчити таблиці. Більшість з них можна безкоштовно завантажити, але деякі інтегрують покупки через додаток (видалити рекламу або запропонувати доступ до всіх запропонованих ними опцій). Сайти, в основному, є безкоштовними, але вимагають реєстрації користувача.

- Весела таблиця множення (Speedymind LLC) [4] – програма, створена для дітей 6-12 років. Дітям пропонують допомогти Келлі зібрати фотографії невловимих монстрів. Гра має 76 рівнів, які поділені на 11 окремих епізодів. Прийоми для кращого запам'ятовування: інтервальне повторення та комбінації прикладів з різним видом введення (друковане введення та вибір

правильної відповіді). Адаптивний алгоритм обирає приклади, базуючись на статистиці минулих відповідей.

Додаткова мотивація для дитини - можливість використовувати понад 30 видів одягу та аксесуарів для головного героя за рахунок правильного виконання завдань. Додаток має багато позитивних відгуків та оцінку від користувачів 4,7/5.

- Таблиця множення – математика (BrainSoft Apps) [4] - картки множення та симулятор, практична навчальна гра. Гра має три режими: тренувальний режим (можна вибрати розмір таблиці, яку хочемо вивчити і тип гри - тест, правда чи брехня, введення); навчання (вивчити таблицю множення, а потім перевірити свої знання, вирішивши приклади множення та ділення); тестовий режим (призначений для фіксації матеріалу, можна вибрати власний рівень складності (легкий / середній / складний), а програма підбере інтенсивність відповідно до вибраного рівня.

Після кожного тренінгу чи тестування є можливість побачити, на які питання відповіли правильно, а на які ні.

- timestables.com – інтерактивний сайт для вивчення математики. Акцент робиться не тільки на тренуванні, але і на грі. Це хороше доповнення до початкової шкільної освіти і фундамент для завдань з математики в середній школі. За допомогою безкоштовних ігор («Фіго та друзі», «Мій розумний кінь», «Фабрика Фіго», «Розмноження качки», «Математика підводних човнів», «Пам'ять множення», «Порятунок тварин», «Тайм-таблиці ралі», «Флеш-карти множення», «Тайм-таблиці зйомки», «Сім'я кішки» та ін.) можна запам'ятати таблиці множення та ділення в цікавій формі. Сайт пропонує матеріали і завдання до всіх тем, які вивчаються в початковій школі.

- Multiplication Table Math Game (birds_avs) [4] - симулятор таблиці множення, розв'язування прикладів на множення та ділення у формі математичної гри. Дитині буде набагато цікавіше вирішувати приклади на смартфоні, причому безкоштовно. Діти зможуть освоїти ігри на множення, навчаться розв'язувати приклади на множення та ділення; розв'язувати приклади в стовпчик; зможуть зрозуміти основи математики та арифметики, оволодіти розумовим рахунком.

- Математика: Таблиця множення (N/A Studio) - розділи: додавання, віднімання, множення, ділення. Режими: навчання (обираєте один із доступних розділів і за порадами закріплюєте отримані знання); практика (діапазон запитань та додаткові налаштування можна вказати самостійно); іспит (протягом відведеного часу завданням є відповісти на 30 питань); проходження рівнів (вивчення математики за системою рівнів, де кожен наступний рівень складніший за попередній). Граючи в цю гру щодня, потрібно розгадувати складні приклади множення, ділення, додавання та віднімання. У режимі навчання діти можуть легко і швидко вивчити таблицю множення. А в режимі іспиту вони зможуть закріпити свої знання.

Це лише невелика частина того, що пропонують розробники в мережі Інтернет. Більша частина програм безкоштовні і працюють без доступу до Інтернету, тобто потрібно їх тільки завантажити.

Проте, варто пам'ятати про правила використання електронних гаджетів. Для того, щоб вони не створювали проблем для здоров'я дитини, ними можна користуватися не більше 2 годин на день, що також знизить ризик формування залежності від девайсу. Досліджено, що діти, які проводять менше двох годин на день перед екранами телевізорів і комп'ютерів, краще справляються з тестами на пам'ять, мислення і з мовними тестами, ніж діти, які довше грають на цифрових пристроях, пише портал Science News.

Для читання та ігор не слід використовувати мобільні телефони, які мають маленький екран, дрібний шрифт та погану контрастність. Для «здорового читання» обирають планшети чи електронні книги, які по різних показниках, найбільш наближені до паперових варіантів.

Сучасні технології – це наше майбутнє. Раціональне використання електронних девайсів в навчальному процесі зробить його цікавішим, динамічним та пізнавальним. Головне правило - зберігати почуття міри. Учням до 10 років не рекомендують

Механічне запам'ятовування треба залишити в минулому і використовувати всі можливості для цікавого та якісного навчання. Якщо дитина зацікавлена у навчанні, то увага концентрується на більш тривалій час, а знання, уміння та навички залишаються в пам'яті довше. А ще використання гаджетів у навчанні підвищує авторитет вчителя і розширює діапазон самостійності учнів у навчанні.

Таким чином, учні вивчають таблиці граючись і без стресу. Учень опановує одне із наскрізних вмінь – вміння вчитися, а вчитель виступає координатором і наставником. Здобувати знання можна різними шляхами, але якщо цей шлях цікавий дитині – процес здобуття буде приємним, швидким і різноманітним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко О. Я. Типова освітня програма для 1–2 класів Нової української школи / О. Я. Савченко., 2020. – 240 с.
2. Методика вивчення табличного множення та ділення. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/5512019/page:7/> (дата звернення: 07.03.2023).
3. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. пос. — 3-є вид., перероб. ідоп.— Тернопіль: Навчальна книга—Богдан, 2006.—336 с.
4. Приложения в Google Play. Android Apps on Google Play. URL: <https://play.google.com/store/games?device=windows&hl=ru&gl=US> (дата звернення: 07.03.2023).

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Джигалюк Інна Олегівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Діти з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку - це діти віком від 6 до 10 років, які потребують спеціальних підходів до навчання та виховання через різноманітні порушення фізичного, психічного, емоційного та соціального розвитку. Серед найбільш поширених причин виникнення особливих освітніх потреб у дітей цього віку можна виділити: розумову відсталість, аутизм, дислексію, дисграфію, дискалькулію, гіпердефіцит уваги та активності, вади зору та слуху, порушення мовленнєвого розвитку, інші порушення поведінки та емоційного стану. [1]

Такі діти вимагають індивідуального підходу та постійної підтримки вчителів, психологів, логопедів та інших спеціалістів у навчальному закладі. Для них розробляються спеціальні навчальні програми, розроблені різні методики та підходи, в тому числі арт-терапія, яка покращує емоційний стан дитини, розвиває творчі можливості та покращує її всебічний розвиток. Однак, важливо розвивати індивідуальні особливості кожної дитини та використовувати ті методики, які найбільше відповідають її потребам. Молодший шкільний вік є першим періодом розвитку дитини, коли починають стрімко розвиватися пізнавальні психічні процеси та творча діяльність дитини. Арт-терапія є найбільш м'яким методом роботи з кращими психологічними проблемами та сприяє творчому розвитку пізнавальних та творчих здібностей дитини, а також налагодженню гармонійних відносин з оточуючим середовищем. Впровадження арт-терапії у роботу з дітьми з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку може мати деякі особливості.

Техніка адаптації до вікових особливостей дітей:

- арт-терапія повинна виконувати вікові особливості дітей, що включає в себе розуміння їх розвитку та здатності до експресії.
- техніки повинні бути простими, доступними та цікавими для дітей молодшого шкільного віку.
- розуміння особливостей освітніх потреб дітей з інвалідністю. Арт-терапія повинна мати особливості освітніх потреб дітей з інвалідністю. Це означає вивчення їх рівня розвитку та підходів, які найбільше підходять для них.
- створення безпечного середовища. Арт-терапія повинна завершитися в безпечному середовищі, що сприяє розвитку довіри між терапевтом та дитиною. Для цього створити сприятливу атмосферу, в якій діти відчувають комфорт і вільно виражають свої почуття.
- уважне слухання дітей. Арт-терапія повинна передбачати уважне слухання дітей та їхні потреби.
- розробка індивідуального підходу. Арт-терапія повинна передбачати індивідуальний підхід до кожної дитини. [2]

Серед різноманіття напрямків арт-терапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку широко застосовується ізотерапія, казкотерапія, лялькотерапія та пісочна терапія. [3] Ізотерапія - це метод психотерапії, що базується на використанні кольорів. У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку цей метод може бути ефективним інструментом для стимулювання їх розвитку та підтримки психічного здоров'я. Ізотерапія дозволяє дітям відчувати емоції та виявляти їх через малювання, що може бути корисним для тих, хто має складнощі з висловлюванням своїх почуттів. Діти можуть виразити свої емоції за допомогою кольорів, форм і текстур, що дає їм можливість знайти власний унікальний спосіб виразити себе.

Використання ізотерапії може допомогти дітям з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку у розвитку соціальних та емоційних навичок. Вони можуть навчитися спілкуватися та виражати свої почуття з іншими, а також розвивати свою творчість і фантазію. Крім того, ізотерапія може знизити рівень тривоги та стресу у дітей і підтримувати їх психічне здоров'я. У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку ізотерапія може бути використана як додатковий інструмент у комплексній терапії. Проте варто пам'ятати, що цей метод не може замінити професійну медичну допомогу та консультацію фахівців у випадках серйозних психічних проблем дитини..

Казкотерапія є ефективним методом роботи з дітьми з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку. Цей метод використовує використання казок для розвитку психічних та емоційних процесів у дітей. Основна мета казкотерапії - розвиток уяви, творчих здібностей, формування соціально-психологічної компетентності, а також підвищення самооцінки та

стимулювання психічного здоров'я. У процесі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами розроблені спеціально підібрані казки з відповідним психологічним змістом, які допомагають дітям освоювати навички соціальної адаптації, вирішувати конфлікти та встановлювати стосунки зі світом. Казкотерапія може бути використана як окрема методика, так і в поєднанні з іншими психотерапевтичними методами. Для її використання не потрібна особлива підготовка, однак важливо мати певний досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та знання психології дитини. Важливим етапом казкотерапії є підбір казок, які відрізняються особливостями розвитку та потребам дитини. Казки можуть бути різних жанрів – казки-міфи, казки-притчі, казки-історії тощо. Крім того, використання казок може бути дуже ефективним для підвищення мотивації навчання та розвитку мовлення у дітей з особливими освітніми потребами. [4]

Лялькотерапія - це психотерапевтичний метод, який використовує ляльки як інструмент для комунікації з дітьми. Лялькотерапія може бути ефективним методом роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, надалі цей метод сприяє розвитку соціального навичок, спілкування та емоційного самовираження. У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами лялькотерапія може допомогти у розвитку мовлення, фантазії та творчості. За допомогою ляльок діти можуть впливати на рольові ігри, що сприяє розвитку соціальної компетентності, а також можуть висловлювати свої емоції та думки. Одна з основних технік лялькотерапії - це рольова гра з ляльками. Дитина може створити власну історію та ігрові сценарії, які допоможуть їй висловити свої емоції та почуття.

Також важливою є техніка заміщення, коли дитина замінює негативні емоції на позитивні за допомогою лялька. Ще одна техніка - це використання лялькових театрів. Дитина може виступати як глядач та актор, що створює різні історії та ситуації, що сприяє розвитку фантазії та творчості. Також лялькотерапія може включати в себе іншу техніку, таку як техніка мандал, в якій дитина може малювати та створювати власні малюнки з ляльками в центрі, або техніку вільної гри, в якій дитина може експериментувати з сучасними ляльками та матеріалами. Впровадження технік лялькотерапії в роботу з дітьми з особливими освітніми потребами може сприяти їх емоційному та соціальному розвитку, покращити сприйняття світу та розвиток комунікативних навичок. Під час проведення лялькотерапії з дітьми з особливими освітніми потребами, важливо підтримувати індивідуальні потреби кожної дитини.[5]

Пісочна терапія - це метод арт-терапії, що використовується у роботі з дітьми з посиленими видами, включаючи дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі. Під час пісочної терапії дитина використовує

пісок і різні іграшки для того, щоб висловити свої почуття та емоції. Цей метод заснований на ідеї того, що пісок допоможе відновити контакт з підсвідомістю та дозволяє дитині відчувати себе більш комфортно під час висловлення своїх почуттів. Під час пісочної терапії дитина працює з піском, який може мати різну консистенцію, кольори та текстури. Дитина може створювати різні сцени з піснями та іграми, які можуть відображати його почуття, страхи та емоції. Пісочна терапія може допомогти дитині розслабитися та знизити рівень стресу. Пісочна терапія може бути особливо корисною для дітей з особливими освітніми потребами, так як вона дозволяє дитині відчувати себе більш комфортно під час висловлення своїх почуттів та думок. метод може допомогти дитині знизити рівень тривоги та стресу, покращити концентрацію та сприяти розвитку самооцінки. Також під час пісочної терапії можна використовувати спеціальні іграшки та матеріали, які сприяють розвитку моторики та координації рухів. [6]

Отже, арт-терапія є ефективним інструментом у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку. Вона дозволяє залучити дітей до творчості, прояву своїх емоцій, покращує їх психічне здоров'я та становлення особистості. При впровадженні арт-терапії необхідно виконувати індивідуальні потреби та особливості кожної дитини, а також використовувати різноманітні арт-терапевтичні засоби для досягнення максимального результату. Взаємодія з кваліфікованим арт-терапевтом є елементом успішного використання арт-терапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Врахування цих аспектів допомагає досягти кращих результатів при використанні арт-терапії для дітей з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабій І. В. Теорія і практика арт-терапії: навчально-методичний комплекс. 2018. 75 с.
2. Бреусенко-Кузнецов О. А. Застосування казки в контексті групової арт-терапії. Психолог. 2019. №39. С.15-20.
3. Вознесеньська О. Арт-терапія на уроках НУШ. Психолог. 2017. №10. С.9–14.
4. Вознесеньська О. Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога: використання арт-технологій в освіті. К. : Шкільний світ, 2007. 120 с.
5. Гаврушева А. А. Арт-терапія. Научно-методичный электронный журнал «Концепт». 2016. Т. 11. С. 20.
6. Газолишин В. Арт-терапія: Мистецтво бачити. Херсон, 2019. 75 с.

Іванова Оксана Сергіївна
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем'янчука»

ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ «ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЇ»

У роботі зі учнями ми окреслюємо коло теоретичних знань, якими вони повинні володіти для розвитку елементів творчої уяви. Ця інформація включає знання про те, як забезпечити відповідність кольору та форми, форми та функції, матеріалу та форми, а також стильову гармонію: пропорції, асиметрію, симетрію, колірну гармонію та контраст.

Впроваджуючи компоненти дизайну та технології, викладені у змісті курсу, очікується, що буде досягнуто наступне:

- початковий рівень пізнання: розуміння основ кольорознавства та формулювання уявлень про стиль і стильову гармонію. Сформувати розуміння особливостей дизайну виробів та визначити композиційні та конструктивні особливості виробів;

-духовне та емоційне благополуччя особистості: формувати уявлення про гармонію і цілісність світу та місце людини в штучно створеному середовищі; виховувати дбайливе та бережливе ставлення до навколишнього світу. Розвиток художньо-естетичного потенціалу учнівської молоді.

-розвиток особистісних якостей: креативності, інтуїції, уяви, фантазії, концентрації уваги, пам'яті, логіки, розвиток абстрактного мислення, розвиток практичних навичок учнів через набуття практичних навичок, розвиток дрібної моторики, вміння користуватися різними інструментами, розвиток образотворчих якостей;

Ознайомлення з основними змістовими лініями: форма, колір, структура, лінія, композиція, інструменти та матеріали. Навчання цьому є важливим для розвитку уяви в початкових класах.[2]

Йдеться про розуміння учнями таких понять, як властивості форм, у тому числі тривимірних форм, площин і таких компонентів, як кути, легкість, округлість, вага, пропорція, симетрія та ритм.

Типи форм- геометричні фігури мають наступні характеристики: симетрія, симетрія і пропорція(злиття або контраст); просторова структура (довжина, висота, ширина); гармонія (з такими властивостями: завершеність, органічність форми); ритм, пропорційність; пластичність, масштаб; (пружність, округлість форми); маса або легкість.

Структура, фактура, міцність, проникність, довговічність, пластичність матеріалів. Виготовлення виробів зрізних матеріалів та їх комбінування. Всі ці знання вже можна використовувати на інтегрованих заняттях в 1 класі, а в 2, 3 і 4 класах знання розширюються і закріплюються. Діти продовжують знайомитися з матеріалами, оздобленням і технічними властивостями виробів.[1]

Вони також отримують конкретну інформацію про засоби вираження художнього задуму. Вони знайомляться з різними видами матеріалів та їхніми властивостями (структурою, фактурою, міцністю, проникністю, пластичністю) через моделювання форм, підбір матеріалів для обробки та ритмів композиції. Вони створюють вироби з різних матеріалів та комбінують їх.

Всі ці знання можуть бути використані в рамках загальноосвітньої програми в 1 класі; у 2 - 4 класах отримані знання розширюються і закріплюються.

Діти дізнаються про матеріали, оздоблення та технічні особливості виробів. Учні отримують конкретну інформацію про конкретні форми художнього конструювання. Сюди входить моделювання за допомогою прототипів, вибір матеріалів, ритму та композиції.

Розвиток творчої уяви в початковій школі вимагає використання специфічних форм традиційного дизайну та освітнього процесу. Розвиток творчої уяви дітей молодшого шкільного віку формується завдяки організації роботи в ігровій формі та розробці сюжетного змісту. Ігрові формати, організовані в класі, ідеально підходять для творчих малих груп учнів. На мою думку, бажано використовувати індивідуальні, групові та колективні формати організації творчого і технічного навчання. Слід запроваджувати конкурси, демонструвати творчість учнів за допомогою відео уроків, а також демонструвати та захищати їхні роботи в рамках організації професійної діяльності учнів.[3]

Учні поступово класифікують реальні об'єкти та явища, вчаться аналізувати та узагальнювати, систематизувати.

Вже з першого класу використовуються різні методи активізації творчої діяльності. Розумова діяльність дітей молодшого шкільного віку спочатку має образний характер, значною мірою залежить від сприйняття. Так само в початковій школі активно використовуються наочні методи і прийоми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисюк А. С. Уява і творчість молодших школярів : навч.-метод. посіб. для студ. психол. та пед. фак. / Волинський державний ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк : РВВ «Вежа», 2005. 145 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Карабаєва І. У світі дитячих фантазій. *Початкова освіта*. 2005. №37., жовтень. С. 2–8.

*Люкова Марія Олександрівна
студентка 1 курсу магістратури,
педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-
гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н. професор кафедри теорії та
методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-
гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Формування образотворчих навичок є складовою цілісного образного процесу дітей, має унікальні та ефектні механізми відновлювального та розвиваючого впливу на учня.

Важливим завданням освіти сьогодні стало не так оволодіння знаннями, як розвиток креативного мислення школярів, формування умінь і навичок для самостійного пошуку, самовираження та реалізації творчих здібностей.

Саме у школі починається процес становлення якостей творчої особистості. Тому важливо правильно організувати цей процес.

Пріоритетним завданням освіти в Україні є розвиток творчої особистості дитини. Творча обдарованість стає національною гордістю держави. Тому початкова освіта має спрямовуватися на реалізацію творчого потенціалу дитини, що виявляється у мистецькій діяльності.

Мета: запропонувати нестандартні технології і техніки педагогічних знахідок, забезпечити зростання творчих можливостей малювання на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі.

Розглядаючи малювання, як своєрідну розповідь про свій індивідуальний розвиток та формування окремих систем організму, зазначимо, що малювання не просто сприяє розвитку, а й пов'язує між собою такі найважливіші функції як зір, мовлення, мислення рухової координації. До нетрадиційних технік можна віднести пальчикові фарби, розтирання крейди, малювання губками, долонькою, використання різних природних матеріалів для ліплення та аплікації [5, с. 78].

Дітям дуже складно зображати предмети, образи, сюжети, використовуючи традиційні методи малювання: пензлем, олівцями, фломастерами.

Використання лише цих предметів не дозволяє дітям ширше розкрити свої творчі здібності. Вони сприяють розвитку уяви, фантазії. Адже малювати можна чим завгодно і як завгодно [3, с. 25]. Існує багато технік нетрадиційного малювання, їхня незвичність полягає в тому, що вони дозволяють дітям швидко досягти бажаного результату. Образотворча діяльність із застосуванням нетрадиційних матеріалів та технік сприяє розвитку у школяра молодшого шкільного віку:

- дрібної моторики рук та тактильного сприйняття;
- просторового орієнтування на аркуші паперу, окоміру та зорового сприйняття;
- уваги та посидючості;
- образотворчих навичок та умінь, спостережливості, естетичного сприйняття, емоційної чуйності.

У процесі навчання образотворчої діяльності учнів молодших доцільно використовувати такі методи та прийоми: [2, с.65].

- попередній розгляд, самостійне називання, показ по словесній інструкції педагога малюнків, картин, спеціально підібраних народних іграшок, картинок тощо;

- співвідношення предметів з відповідними зображеннями з наступним їх називанням або вказівкою на них за допомогою жесту;

- спостереження на прогулянках та екскурсіях за явищами природи, предметами навколишнього світу, живими об'єктами для подальшого зображення їх у процесі малювання, ліплення, аплікації; обігравання предметів, визначення їх функціонального призначення, властивостей та якостей для подальшого точнішого зображення на уроках малювання [4, с.15].

Робота з образотворчої діяльності включає: малювання, ліплення, аплікацію. Кожна тема може бути реалізована протягом двох-трьох уроків.

Використовувані нетрадиційних технологій навчання під час уроків образотворчого мистецтва:

- особистісно орієнтовані;
- саморозвитку особистості;
- здоров'язберігаючі технології.

Освоєння елементарних прийомів нетрадиційних технік малювання – це оволодіння елементами самостійної організації навчальної діяльності, що включає у собі вміння ставити цілі та планувати особисту навчальну діяльність, оцінювати власний внесок у діяльність класу, проводити самооцінку рівня особистих навчальних досягнень [1, с.12].

Використання нетрадиційних прийомів, де не потрібно точного володіння олівцем, пензлем сприяє розвитку у дітей інтересу, як до самої діяльності, так і до її результату. В процесі роботи активізується розвиток психічних процесів, удосконалюється моторика (диференціюються дрібні рухи пальців, кисті), зорово-рухова координація, розвивається орієнтовно-дослідницька діяльність, емоційно-вольова сфера, розкривається творчий потенціал дітей молодшого шкільного віку.

Таким чином, нетрадиційні техніки зображення є одним з ефективних методів у навчанні дітей молодших класів малювання, мають яскраво виражену корекційну спрямованість, що забезпечує підготовку школярів до включення до життя. Навчання учнів молодших класів образотворчої діяльності із застосуванням нетрадиційних технік зображення може розглядатися як актуальне та перспективний напрямок педагогічної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво (основи образотворчої грамоти) навч.-метод. посіб. Ч. 1 Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2016. 196 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. 448с., 12 с.
3. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання : навч.-мет. посіб. Бердянськ, 2016. 346 с.
4. Масол Л. Методика навчання мистецтва в основній школі: Методичний посібник для вчителів. Київ: Шк. світ, 2012. 128 с.
5. Пастир І. В. Основи педагогіки художньої творчості: монографія. Ізмаїл: СМІЛ, 2018, 444 с.

***Ковалевич Яна Володимирівна**
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

***Науковий керівник:**
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Найціннішою якістю життя людини є – здоров'я, що виступає багатоплановим, складним, світоглядним поняттям. Здоров'я це – не тільки відсутність хвороб або фізичних недоліків, а й стан повного емоційного соціального, фізичного, психологічного благополуччя. Воно є найважливішою передумовою до пізнання оточуючого світу до самоствердження та щастя людини. Здоров'я - це базова цінність і необхідна умова повноцінного психічного, фізичного і соціального розвитку дитини. Не створивши фундамент здоров'я в дитинстві, важко сформувати здоров'я зд в майбутньому.

З самого раннього дитинства необхідно створювати навколо дитини таке навчально - виховне середовище, яке буде насичене атрибутами, символікою, термінологією, знаннями, ритуалами і валеологічними звичаями. Це допоможе дитині сформувавши потреби для того щоб вести здоровий спосіб життя, до свідомої охорони свого здоров'я та здоров'я оточуючих людей, до оволодіння необхідними для цього практичними навичками та вміннями. Отже, формування ціннісного ставлення до здоров'я та розвиток традицій здорового способу життя через певний період часу стають надбанням нації, держави, невід'ємною частиною життя людей.

Здійснення педагогічно – формувального впливу для утворення в свідомості старших молодших школярів ціннісного ставлення власного здоров'я, визначається встановленням причинно - наслідкових зв'язків між здоров'ям людини та способом її життя, знань про здоров'я, знання власної афективної сфери та якості міжособистісної взаємодії.

В першу чергу у загальній системі роботи, має реалізуватися навчально-виховна діяльність перед якою стоїть завдання: розвинути в дітей усвідомлення цінності здоров'я і здорового способу життя, що сприяють становленню активної особистості.

Важливим є те, що дитяча особистість яка має сформовану ціннісну картину власного здоров'я, в майбутньому буде брати відповідальність за власне здоров'я, корегувати його.

Аналізуючи слова В. Сухомлинського він писав: „Я не боюся ще й ще раз повторити: турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили...Тому, основною засадою роботи школи є створення професійної допомоги у наданні дітям необхідної інформації по здоров'я, здоровий спосіб життя та механізми підтримання здоров'я.

Виділяючи принципи, для формування в виховному середовищі ціннісного ставлення до здоров'я, ми зупиняємось на наступних: [3, с. 96]

- науковості (інформація підкріплена фактами);
- доступності (структуроване подання матеріалу у відповідності вікових норм);
- наочності (для підкріплення вербальної інформації проведення аналогій з демонстрацією прикладів);
- системності (побудова нової інформації на минулому досвіді);
- врахування індивідуальних особливостей дітей;
- активності особистості (використання дослідницьких та проблемних методів роботи).

Модернізування вправ та завдань важливо здійснювати два раз на місяць, з метою підтримання інтересу дітей та зміцнення всіх м'язів організму. Вчитель, спілкуючись з учнями проводить доступну профілактично – пояснювальну роботу, яка стосується здорового способу життя, фізичної

активності. Підштовхує дітей до творчого процесу створення рухливих ігор та вправ.

Розглядаючи складові здоров'я дитини ми можемо зупинитися на ще одному важливому елементі: психічне здоров'я. Варто створити в розумінні дитини образ цілісної здорової особистості та пояснити всі складові елементи з яких складається здоров'я людини. Підтримання оптимального рівня психічного здоров'я реалізується через: прийняття дитини такою, як вона є, повага до дитячої особистості з боку вчителів, створення сприятливого «домашнього» середовища для розвитку дитини. [3, с. 105]

Соціальне здоров'я – також є складовою загального здоров'я. Тут найефективніше буде пояснення з додаванням прикладів використання здорового способу життя в суспільстві, отримання результатів та успіхів. Вчитель тут виступає в ролі фасилітатора, який визначає спрямованість розвитку тої чи іншої компетентності. Наприклад попрацювати над темами: : „Етикет у житті людини”, „Я, сім'я і всі люди” „Я і мої друзі” тощо.

Етапи процесу виховання ціннісного ставлення дітей молодшого шкільного віку до здоров'я, проаналізовано з урахуванням структури і дотриманням взаємозалежності складових компонентів досліджуваної якості особистості: потреби особистості, викликані життєвою значущістю здоров'я; емоційно-оцінні механізми, що забезпечують свідоме ставлення й чітке уявлення про результати дій; мотиви як переважаючі ставлення; дії як фактори стійкого й активного ставлення.

Процес формування ціннісного ставлення молодших школярів до здоров'я проходить ряд етапів: [1, с. 151]

I – спрямований на корекцію потреб, емоцій, мотивів молодших школярів;

II – спрямований на формування у дітей особистого досвіду ціннісного ставлення до здоров'я;

Навчально - виховні впливи визначаються змістовними компонентами ціннісного ставлення до здоров'я виступає психологічний механізм розвитку ставлень у дітей певного віку так, щоб забезпечити логічну наступність кожної ланки процесу.

Засоби які актуалізують процес перетворення суспільної цінності здоров'я на особистісну є:

ігрові завдання, тренінги які формують емоційне відношення, інтерес, схильність розуміння та прийняття здоров'я.

Корекційний вплив полягає у розширенні та посиленні духовної спрямованості потреб, пов'язаних зі здоров'ям. Особлива увага тут припадає на моральні, комунікативні, духовно – ціннісні функції. Надалі додаються завдання на корекцію мотивів дослідження поняття здоров'я – відбувається розширення мотивів, у дітей розвивається самооцінка. В результаті зазначених впливів створюються сприятливі умови для корекції ставлення дітей молодшого шкільного віку до здоров'я – трансформація його від нейтрального, негативного на позитивне.

Типологія завдань, спрямованих на корекцію потреб та забезпечення емоційної готовності до усвідомлення цінності здоров'я, ґрунтується на

врахуванні таких базових параметрів суб'єктивного ставлення як широта, інтенсивність та ступінь стійкості. [2, с. 103]

Формування ціннісного ставлення до здоров'я у дітей молодшого шкільного віку неможливе без інтеграції роботи педагогічного колективу та сім'ї. Кожен складовий елемент сім'я та школа мають свою специфіку впливу на особистість дитини, свої виховні засоби. Важливо, щоб виховні впливи, здійснювані цими соціальними інститутами, взаємодоповнювали один одного, мали однакове спрямування, що сприяло б формуванню у дітей елементів здорового способу життя.

На формування ціннісних орієнтацій молодших школярів впливають навчально – виховні методи роботи школи:

роз'яснення, приклад, навіювання, переконання, завдання, оцінювання та інші.

Аналізуючи складові елементи ціннісних орієнтацій можемо говорити, що основним з них є ціннісне ставлення до природи, життя, що пояснюється як: [2, с. 107]

- визнання права на життя кожної істоти;
- бережне ставлення до будь-яких проявів життя;
- сприймання життя в усій його різноманітності, усіх його проявах і формах, рукотворного світу;

- розуміння того, що предмети створені завдяки праці людини, до них слід бережливо ставитися, розуміння їх корисності в житті людини, отримання насолоди від сприймання рукотворного світу людини;

- прийняття людини як цінності, повага до її автономії, самопочуття, інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войцехович Б.А. Суспільне здоров'я та здоров'язбереження. Київ. 2003. С.360.
2. Гудачек Я. Ціннісна орієнтація особистості. *Психологія особистості в соціалістичному суспільстві: Активність і розвиток особистості*. Миколаїв.: 2001. С. 102-109.
3. В.А. Сухомлинський «Батьківська педагогіка» . Київ : 1985. С.25-29.
4. Черняк Е.М. Соціологія сім'ї. Миколаїв: 2003. С. 34-38.
5. Лебедева, Н.Т. Формування здорового способу життя дітей молодшого шкільного віку. Мінськ: УП «ІОЦ Мінфіну», 2005. С.112.

Лиса Світлана Іванівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

*Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Метою мистецької освітньої галузі є формування культурної та інших компетентностей, цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті, поваги до національної та світової мистецької спадщини. Здобувач початкової освіти:

- виявляє художньо-образне, асоціативне мислення у процесі художньо-творчої діяльності через образотворче, музичне та інші види мистецтва;
- пізнає мистецтво, інтерпретує художні образи, набуваючи емоційно-чуттєвого досвіду, виявляє ціннісне ставлення до мистецтва;
- пізнає себе через художньо-творчу діяльність та мистецтво.

Формування мислення людини завжди знаходило своє відображення у дослідженнях провідних науковців минулого і сучасності, ми розглядаємо мислення у розумінні професійно-художньої діяльності, а саме дизайнерського мислення та його особливостей в процесі вивчення основ формоутворення. У вивченні психологічного аспекту художньої творчості важливе значення мали дослідження творчості і творчого мислення, роботи: Л. Виготського, Г. Ермаш, А. Козаревой, А. Матюшкіна, Я. Пономарьова.

Мистецька освіта дітей молодшого шкільного віку неможлива без формування критичного мислення. Вивчення проблеми мислення в творчій діяльності було започатковано ще в середині 60-х років ХХ-го ст. Г. Щедровицьким. Досліджувати мислення, на його думку, можна на основі зовні вираженої поведінки людей, мови і продуктів мови в двох формах: як образу визначених об'єктів, зображення або відображення та як процесу або діяльності, за допомогою якої цей образ виникає [2, с. 32-34].

Розглянемо детально технологію розвитку критичного мислення в освітньому процесі, яка відіграє важливу роль у підготовці молодшого школяра. Освітня технологія розвитку критичного мислення в процесі навчання дитини – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань.

Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших. При запровадженні цієї технології знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення.

Критичне мислення – складне й багаторівневе явище. Мислити критично означає вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень. З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його.

Наведемо шість ключових елементів критичного мислення.

1. *Уміння мислити* передбачає володіння певними прийомами, які в сукупності створюють перевірену на практиці ефективну методологію опрацювання інформації.

2. *Відповідальність* передбачає, що людина, звертаючись до інших, усвідомлює обов'язок надавати доводи та приклади відповідно до прийнятих стандартів. Або, якщо ці стандарти її не влаштовують, піддавати їх сумніву за допомогою переконливої аргументації.

3. *Формування самостійних суджень* як продукту критичного мислення означає, що воно спрямоване на творчу мисленнєву діяльність. Творчий підхід є необхідним у ситуаціях порівняння різних суджень і визначення альтернатив, на основі врахування пріоритетів, чинників, що обумовлюють істинність та вірогідність інформації в цілому й висловлених судженнях зокрема.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

1 клас. Сприймання та інтерпретація мистецтва.

Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слівхарактеристик, що суголосні з особистими емоціями та враженнями. Визначення засобів виразності твору мистецтва. Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням. Знайомство з деякими видами театру та кіномистецтва. Використання творів різних видів мистецтва для задоволення.

2 клас. Сприймання та інтерпретація мистецтва.

Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слівхарактеристик, що співзвучні особистим емоціям та враженням. Визначення засобів виразності твору. Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням. Знайомство з деякими видами театру (ляльковий, музичний, драматичний), кіномистецтва (кінофільм, мультфільм (графічна, пластична, лялькова анімація)). Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану. Виховні ситуації: обговорення (з допомогою вчителя) інформації – сюжетів, характерів персонажів тощо, отриманої з творів мистецтва.

4 клас. Сприймання та інтерпретація мистецтва.

Сприймання творів різних видів мистецтва. Виразні засоби (елементи мови) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо). Участь в обговоренні мистецького твору з використанням знайомих мистецьких термінів. Мистецька пропедевтика. Знайомство з різновидами музичного (вокальна, інструментальна), образотворчого (живопис, графіка, скульптура); театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна), кіно (кінофільм, мультфільм); жанрами музичного мистецтва (пісня, танець, опера, балет); жанрами образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів (рослинний, геометричний тощо та за призначенням (стрічковий, розетка); видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), танцями (гопак, козачок, вальс, полька тощо).

Самопізнання через сприймання творів мистецтва. Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами. Використання у сприйманні творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану. Самовираження у художньо-творчій діяльності. Розуміння значення мистецтва у житті людини. Презентація власних творчих досягнень. Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами. Оцінювання творчих здобутків однолітків за спільно визначеними орієнтирами. Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами). Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості.

4 клас. Сприймання та інтерпретація мистецтва.

Сприймання творів різних видів мистецтва. Опанування виразними засобами (елементами) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо). Вербальна характеристика змісту творів, які мають зображальну або літературну (сюжетну) програму, яскраво виражену жанрову основу (знайомі танці, пісня – колискова, коломийка інші). Зіставлення і характеристика виразних засобів різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо). Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.

Мистецько-понятійна пропедевтика. Мистецька обізнаність. Різновиди музичного (вокальна, інструментальна, вокальноінструментальна, хорова, симфонічна музика), образотворчого (живопис, графіка, скульптура). Поняття про мистецтво архітектури. Сценічні мистецтва: театр (драматичний, ляльковий, зокрема, види ляльок, музичний); хореографія (народна, класична, сучасна, зокрема деякі народно-сценічні та побутові танці - гопак, козачок, вальс, полька мазурка, полонез тощо). Цирк. Екранні мистецтва (кінофільм, мультфільм, зокрема різновиди анімації – (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна).

Самопізнання через сприймання творів мистецтва. Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами. Самокорекція емоційних станів засобами мистецтва. Використання творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану. Виховні ситуації на

основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами). Порівняння сюжетів, вчинків тощо персонажів творів з життєвими ситуаціями. Оцінювання творчих здобутків однолітків. Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриценко О. Інформаційно-методичне забезпечення реалізації Держстандарту початкової освіти на основі роботи творчої групи. Початкова школа. 2018. № 3. С. 1–5.
2. Морозова Ольга. НУШ очима дитини. Початкова школа. 2018. № 6. С. 62.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя. Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ “Видавничий дім “Плеяди”, 2017. 206 с.
4. Усатенко Тамара. Горизонт нової української школи: компетентність “спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами”. Українська мова і література в школі. 2017. № 6. С. 37–40.
5. Ушмарова В. Організація науково-методичної роботи з учителями початкової школи у контексті Концепції “Нова українська школа”. Початкова школа. 2017. № 9. С. 1–5.

Макарчук Анжела Олегівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

«Розвиток креативного мислення молодших школярів на уроках музичного мистецтва в освітньому середовищі Нової Української школи» щільно пов'язана з використанням інноваційних технологій та полягає в ефективному впливі на процес навчання і важливості для встановлення творчої особистості в цілому [2, с. 16].

Музика, художня культура, етика – предмети, які сприяють формуванню творчості, креативності, гнучкості мислення, розвитку художньо-образного мислення, аналітичного, логічного, критичного мислення; розвитку духовності,

моральності; виховують любов, повагу до національних традицій, звичаїв, історії українського народу та народів світу [1, с. 14–41].

Проблема розвитку творчої (креативної) особистості в навчально-виховному процесі розкривалась у працях педагогів, психологів, науковців, зокрема: Авершин А.О., Яковенко Т.В., Агапова М.О. «Історико-теоретичний аналіз проблеми розвитку креативності», Пономарьов Я.А. «Психологія творчості», Текекс К. «Обдаровані діти», Моляко В.О. «Психологічна готовність до творчої праці». Внесок у розвиток ідей розвитку креативності особистості зробили українські (В.Клименко, Є.Лузік, О.Потебня, В.Роменець, Л.Шелестова), та зарубіжні (Г.Алдер, Дж.Гілфорд, А.Маслоу, К.Поппер, К.Роджерс, П.Торренс) педагоги і психологи [3, с. 26-28].

У результаті здійсненого аналізу з'ясовано, що розвиток креативності особистості в ЄС названо одним із чотирьох стратегічних завдань у галузі освіти до 2020 р. Аналіз досліджень з питань розвитку креативності школярів дозволив окреслити низку суперечностей, характерних для сучасного освітнього простору України, зокрема між:

- задекларованою державою необхідністю розвитку креативності школярів та недостатньою зорієнтованістю системи підготовки вчителів на виконання цього завдання;
- зростанням потреби в теоретичному обґрунтуванні моделі розвитку креативності школярів з урахуванням новітніх європейських освітніх принципів та недостатнім рівнем її розробки у педагогічній науці;
- важливістю модернізації української педагогічної освіти через збагачення її зарубіжними інноваційними технологіями та малою кількістю наукових розвідок у галузі креативності [1, с. 14–41].

Таким чином, виникає проблема і необхідність вирішення суперечностей, що існують у сучасному освітньому просторі України.

Одним із шляхів розвитку творчого потенціалу у школярів є спілкування з мистецтвом, яке позитивно впливає на духовне здоров'я дитини.

Музика, література, танець чи образотворче мистецтво надихають малюків, спонукають їх до власної творчості, вчать співпереживати, створюють підґрунтя для роботи уяви, виховують посидючість та глибину сприйняття, які є необхідними для креативного мислення [9, с. 17].

Художньо-естетична творчість учня є основою такого навчального предмета як образотворче мистецтво. Саме зображувальна діяльність є підґрунтям для формування креативності молодших школярів, оскільки, малювання, ліплення чи аплікація є одними з основних видів діяльності малюків у цьому віці. Для дітей малюнок - це не лише цікава форма практичної діяльності, але й - своєрідний засіб спілкування з оточуючими, спроба самоствердження. Тому знайомство з засобами виразності образотворчого мистецтва (рисунком, кольором, лінією, формою, композицією) формує їх емоційність:

- відчуття форми, прекрасного, гармонії, естетичні почуття насолоди, задоволення, радощі та муки творчості тощо;

- пізнання - розуміння і знання явищ та процесів природи, дійсності і мистецтва, активізація логічного, абстрактного й художнього мислення, збагачення уяви, фантазії, підсилення інтуїції і т. ін.;
- мотивацію - збудження інтересу до знань і набуття навичок творчої діяльності, потреби у творчості, прагнення до прекрасного у житті і мистецтві для вироблення знань, стійких умінь і навичок, самостійності та ініціативності;
- активізує будь-який вид конструктивної діяльності, результати якої обов'язково мають характеристики новизни та оригінальності [2, с. 16].

Уроки художньо-естетичного циклу найкраще сприяють виявленню та розвитку творчих та креативних здібностей учнів. На цих уроках діти швидко захоплюються новою ідеєю і починають творити – вводити свої новації, зміни, доповнення – і задоволені тим, що зробили. Але не можна розглядати творчість як самостійний етап уроку. Вона повинна гармонійно поєднуватись з іншими видами діяльності на уроці та якнайширше запроваджуватися у навчальний процес [6, с. 72].

Організація шкільної художньо-естетичної освіти має бути спрямована на формування в учнів загальних естетичних понять, набуття ними певної системи знань, умінь і навичок у сфері мистецтва з орієнтацією на добро, красу й істину, що мають скеровувати особистість на самопізнання й саморозвиток, виховувати естетичне ставлення до дійсності, високі духовні ідеали та художній смак [2, с. 16].

Першочергову роль у цих процесах відіграють сприймання та інтерпретація мистецьких творів на уроках музичного та образотворчого мистецтва як у початковій, так і в основній школі, що формує в учня образне й узагальнене сприйняття світу, усвідомлення власного місця в ньому, розширює кругозір, збагачує словниковий запас, розвиває комунікативні здібності [8, с. 152–158].

Великий вплив на розвиток креативного мислення мають нестандартні уроки з образотворчого мистецтва, тобто імпровізовані навчальні заняття, які мають нестандартну структуру. Продумуючи такі уроки, вчитель відходить від традиційних форм і методів роботи. Їх метою є пробудження інтересу до художньо-творчої діяльності, до прояву власних творчих ідей та задумів. Добірка нетрадиційних уроків з образотворчого мистецтва є надзвичайно різноманітною. Це бінарні та інтегровані уроки, уроки-конкурси, уроки-подорожі, уроки-казки, уроки-КВК, уроки-екскурсії, уроки музейної педагогіки та інші [7, с. 15–21].

Так, бінарні уроки готуються двома вчителями з метою реалізації міжпредметних зв'язків. Матеріал уроку подається блоками різних предметів по черзі. Можна поєднувати уроки образотворчого мистецтва з уроками музики, читання, природознавства, чи трудового навчання [6, с. 72].

Інтегровані уроки об'єднують блоки знань з різних навчальних предметів чи тем навколо однієї проблеми з метою більш поглибленого вивчення того чи іншого явища, поняття. Уроки образотворчого мистецтва можна інтегрувати з уроками музики, письма, читання, математики чи природознавства. Організація

та проведення цього типу уроків потребує попередньої підготовки вчителя. Необхідно проаналізувати річне календарне планування для виділення тем, близьких за змістом чи метою, визначити завдання та структуру уроку. Інтегровані уроки формують у малюків цілісну систему уявлень, розширюють їх кругозір, заохочують до тісної співпраці із вчителем [5, с. 156-165].

Уроки-казки дають змогу учням помріяти, розвивають їх образотворчі та літературні здібності, формують їх уяву. Сценарій казки вчитель може написати самостійно, або залучити до тісної співпраці учнів, використовуючи матеріал, який вони вивчають. Ролі казкових героїв можуть виконувати іграшки, учні, або запрошені гості: старшокласники чи батьки. Уроки-казки можна супроводжувати ілюстраціями, які створили школярі. Проведення уроків у формі казки можна застосовувати з метою вивчення нового матеріалу, а також під час його систематизації чи узагальнення [4, с. 152–158].

Уроки у формі конкурсів чи КВК - це уроки-змагання, які можна проводити з метою узагальнення, систематизації та закріплення знань, отриманих учнями під час певної теми чи розділу. На таких уроках проявляється самостійність та активність учнів. Вони вчаться висловлювати свою власну думку, співпрацювати у колективі. Для проведення уроків-конкурсів чи КВК клас ділиться на команди, обирається журі, обумовлюються критерії оцінювання, визначається кількість балів за те чи інше завдання за рівнем складності. Обов'язковим є підбиття підсумків [9, с. 17].

Уроки-подорожі проводяться з метою повідомлення нового матеріалу у захоплюючій формі. Це може бути знайомство з творчістю художників, скульпторів, архітекторів чи народних майстрів, ознайомлення з новими видами чи жанрами образотворчого мистецтва. Уроки, проведені у формі подорожі розвивають увагу, спостережливість, фантазію та уяву школярів.

Уроки-екскурсії підсилюють розуміння учнями програмового матеріалу, дають можливість познайомитися з роботами митців, побачити наживо твори образотворчого чи народного мистецтва. Їх метою є розвиток спостережливості, формування вміння аналізувати побачене та почуте. Такі уроки проводяться за межами навчального закладу - на природі (в лісі, парку, чи сквері), у виставковому залі чи майстерні художника. Уроки-екскурсії можуть проводитися як на початку вивчення теми чи розділу, так і в кінці, з метою узагальнення вивченого матеріалу. Вчитель заздалегідь продумує маршрут проведення екскурсії, обирає об'єкт спостереження, тему та мету проведення екскурсії, час її проведення, та форму оформлення результатів спостереження у формі письмового звіту чи творчої роботи [4, с. 152–158].

Уроки музейної педагогіки - це не лише уроки екскурсії, це ще й проведення виставок робіт дитячої художньої творчості, музичних вечорів, вечорів поезії, коли віршовані твори супроводжуються музичним та зоровим живописним рядом. Це творчі зустрічі з художниками, скульпторами чи народними майстрами, під час яких відбувається живе спілкування з митцем.

Використання на уроках різноманітних творчих завдань, цікавих вправ, кросвордів, ребусів спонукають учнів до творчості, до активного мислення,

сприяють розвитку пам'яті, уваги, кмітливості; формують бажання розвивати творчі здібності [5, с. 156-165].

Активізація музичної діяльності школярів залежить від методів стимулювання їхнього інтересу до музики: це створення проблемних, ігрових ситуацій на уроках, демонстрація та інтерпретація найкращих зразків музичної класики, застосування мультимедійних презентацій, використання відеоматеріалів, створення творчих проектів та ін. Ці методи сприяють розвитку музичного інтересу дітей та успішно використовуються на уроках. Адже сучасні діти, це діти інформаційно-екранного віку. А предмети художньо-естетичного циклу найкраще сприймаються через інформаційно-комунікаційні технології. «Краще один раз побачити, аніж сто разів послухати» - це прислів'я є актуальним при викладанні уроків музичного мистецтва. Сучасні комп'ютерні технології в мистецькій освіті учнів базуються на ідеї їхньої інтеграції із традиційними навчальними методиками.

Діти молодшого шкільного віку сприймають будь-який навчальний матеріал якісніше через гру. Особливо це стосується уроків музичного мистецтва. Розвиток творчих здібностей молодших школярів здійснюється в основному на уроках музичного мистецтва і саме шляхами використання музично-дидактичних ігор на уроках. Ігрова дія повинна допомогти дитині в цікавій для неї формі почути, розрізнити, порівняти деякі властивості музики, а потім діяти з ними [6, с. 72].

Використання інформаційних технологій дає змогу залучати дітей до:

1. створення творчих робіт;
2. пошукової роботи під час вивчення народної творчості, української музичної культури, творчості композиторів світу;
3. оформлення результатів роботи у вигляді різних проектів за певними темами.

Серед безлічі програм для роботи з комп'ютером на уроці музичного мистецтва надають перевагу таким: музичний програвач; програма для співу карооке; мультимедійні музичні енциклопедії; електронні мультимедійні уроки; музичні ігри [7, с. 15–21].

У сьогоdnішніх умовах, коли вчитель не завжди має можливість застосовувати готові програмні матеріали, найбільш зручним засобом для створення уроків із мультимедійним супроводом є програма Microsoft Power Point, якій я віддаю перевагу під час проведення уроків музичного мистецтва. Особливо зручною вона є під час подання нового матеріалу «Презентація удвох з учнем». Програма Power Point дозволяє поєднувати аудіо - та відеоматеріали в єдине ціле та креативно підходити до компонування всіх матеріалів. Із цих позицій комп'ютер став універсальним засобом навчання, а зручність його використання допомагає організувати процес навчання раціонально й ефективно, та творчо підходити до викладання матеріалу всім учасникам НВП. Використання слайд-презентацій, фотоматеріалів і репродукцій у цій програмі дає прекрасний фон для викладання музичної літератури. Робота зі звуковими редакторами дозволяє записувати, редагувати й обробляти звук, компонувати фрагменти музичних творів для створення аудіо-альбомів, які можна

використовувати на уроках музичного мистецтва. Якщо послідовно й систематично використовувати на уроках музичного мистецтва комп'ютерні технології, стає легше контролювати творчий розвиток учнів, формувати спеціалізовані знання в процесі навчання й виховання особистості в музиці, реалізувати можливості сучасних засобів навчання.

Завдячуючи впровадженню інтерактивних технологій на уроках музичного мистецтва, з'являється можливість на високому рівні якості проводити нестандартні уроки [8, с. 152–158].

Створення проектів не є обов'язковим домашнім завданням для учнів старшої школи, це робота, на яку надихають учнів теми уроків, їх особлива зацікавленість і бажання розширити свої знання з тієї чи іншої теми.

Отже, якщо вчитель творчо підходить до організації роботи, чітко складає інструкції, створить творчу атмосферу, ситуацію успіху - то результатом стане краще розуміння художнього твору, його аналіз, побудова власних інтерпретацій, розвиток творчих здібностей. Зібравши деякий досвід роботи з розвитку творчих та креативних здібностей учнів, можу дати деякі поради вчителям, які тільки-но починають цю роботу [9, с. 17].

Уроки образотворчого мистецтва в початковій школі відіграють важливу роль у розвитку особистості. Вони не лише формують практичні уміння і навички малювання з натури, по пам'яті, чи за уявою, а є хорошим фундаментом для розвитку уяви та фантазії, логічного мислення, самостійності та креативності підростаючого покоління; створюють фундамент для прояву своєї індивідуальності, яка так необхідна для виховання усебічно розвиненої особистості, здатної до критичного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: [монографія] / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. С.14–41.
2. Булка Н.І. Розвиток креативності у молодших школярів із порушенням соціальних зв'язків: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Одеса, 2005. 19 с.
3. Жорник О. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності. Рідна школа. 2000. №1. С. 26-28.
4. Кульчицька О.І. Обдарованість та психологічні технології її розвитку. Педагогічні технології: наука-практиці: [навч.-метод. щорічник] / за ред. С.О. Сисоєвої. Київ : ВІПОЛ, 2002. Вип.1. С.145– 192.
5. Обрізан К.М. Програмні засоби навчального призначення. Інформатизації середньої освіти програмні засоби, технології досвід, перспективи / За ред. В.М.Мадзігона, Ю.О.Дорошенка. К.: Педагогічна думка, 2003. С.156-165.
6. Овчаров С.М. Інтегровані уроки – креативні учні: навч.-метод. посібн. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2012. 72 с.

7. Павленко В.В. Креативність: сутність, структура, закономірності формування і розвиток. Педагогічна освіта: Теорія і практика. Педагогіка. Психологія: зб. наук. праць. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. Вип. 23. С. 15–21.
8. Павленко В.В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. Проблеми освіти: наук.-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип.85. С. 152–158.
9. Шадріна А.В. Формування креативного потенціалу майбутнього вчителя засобами загальноправових навчальних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Харків, 2014. 20 с.

Макарчук Вероніка Вікторівна

*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:

Красовська Ольга Олександрівна,

*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Природне прагнення людини до творчості, гармонії, любові. Тому жодна галузь знань не може бути відокремлена від естетичного виховання. У друкованих виданнях про комп'ютерні технології в більшості випадків розглядаються лише технічні питання: програмне забезпечення, робота з прикладною програмою, у певному середовищі, мультимедіа тощо. Сьогодні хороший вчитель інформатики повинен знати та вміти працювати з великим обсягом інформації. За цими показниками та критеріями повністю забуваються внутрішній світ дитини, її емоції, інтереси, естетичний розвиток [1].

Ще в 1980-х роках у виданнях почали обговорюватися питання вузькості кола інтересів школярів, спотворення моральних норм, а останнім часом – байдужості, жорстокості і т. д. І цей список можна продовжувати. Проте багато хто просто не вважає за потрібне ставити питання естетичного виховання особистості на перше місце для вирішення суспільно-політичних проблем, а тим більше використовувати засоби НІТ для його підтримки. Людина завжди прагне до краси. Вона насолоджується природою та архітектурними спорудами, прикрашає свій будинок та одяг. Немає такого народу, який би не знав почуття прекрасного. Людина має здатність знаходити, зберігати і створювати красу. І

щоб навчити дитину цілісно сприймати навколишній світ, навчити її переживати, ототожнювати цінності у своєму житті з ідеалами, звертаються до такої галузі знань, як естетика [1].

Проблема активізації пізнавальної діяльності молодших школярів є не новою для наукової думки. Різним її аспектам, зокрема й ігровому, у свій час присвячували наукові розвідки чимала кількість відомих філософів, психологів, педагогів. Так, питання дитячої гри як засобу пізнання дійсності досліджувались у працях античних філософів (Платона, Аристотеля) та представників філософської науки сучасності (Т. Надолінської, А. Тахо-Годі); культурологів (Й. Хейзінги); психологів (С. Рубінштейна, Д. Узнадзе); видатних педагогів (М. Квінтіліана, Я. Коменського, В. Сухомлинського, В. Шаталова) та інших.

Пізнавальна активність як інструмент розвитку й удосконалення дитячої особистості досліджувалась у теоретичних працях вчених психологічного напрямку наукових знань (Д. Ельконіна, А. Леонтєва, Р. Ткача), наукових роботах педагогів (Г. Щукіної, В. Ільїна, Т. Шамової, Т. Зубкової, Д. Богоявленської, Л. Шарапи). Технологічні аспекти активізації пізнавальної діяльності учнів засобами гри у початковій школі висвітлювались у наукових роботах вчених-педагогів (О. Аніщенко, І. Підласого, Я. Король, Н. Кудикіної, Л. Варзацької).

Особливості використання різних видів ігор на уроках мистецтва досліджувались О. Аліксійчук, Л. Кондратовою, Л. Масол.

Державний стандарт початкової загальної освіти головною метою дисциплін художньо-естетичного циклу, визнача розвиток особистісно-оцінного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовираженні [5].

Виховання музикою має найточніше, найдоцільніше спрямування на розвиток духовного світу кожного школяра, пов'язується з його загальним розвитком, здійснюється у контексті становлення цілісної особистості.

Завдання учителя – розвинути чутливість учнів до музики, ввести їх у світ добра й краси, допомогти відкрити в музиці животворне джерело людських почуттів і переживань, виховати здатність до активної різнобічної діяльності, сформуванню ціннісно-орієнтаційне ставлення до музичного мистецтва, сприяти розвитку художньо-творчих здібностей дітей [1, с.233].

Успішному розв'язанню цих завдань та досягненню мети музичного виховання – формуванню в школярів музичної культури сприятиме використання новітніх інформаційних технологій в навчанні, а саме комп'ютера на уроках музики.

У цій частині роботи ми розглянемо програми, які можуть бути використані на уроках музичного виховання. Вони призначен для запису і відтворення звукових файлів, отже практично кожна з них може бути використана для прослуховування музичних творів, що неабияк потрібне саме на уроці музики.

Уроки музики у 3 класі піднімають учнів на новий рівень осягнення особливостей музичного мистецтва. Протягом вивчення першої теми «Пісня, танець, марш» учні мають сприйняти та усвідомити пісенність, танцювальність маршовість. Комп'ютер тут може бути використаний як для прослуховування українських народних та класичних музичних творів, так і для відтворення невеликих їх відрізків, наприклад, для порівняння темпу, швидкості звучання, мелодійності та ін.

Тема «Інтонація» дає уявлення про зв'язки музики з мовою, про музику як мову, що виражає почуття людини. І тут нові можливості відкриває використання прикладного програмного забезпечення, що забезпечить міжпредметні зв'язки з уроками української мови. Наприклад, комп'ютерні програми можуть чудово проілюструвати розстановку інтонаційних відтінків як в мовленні (при читанні текстів) так і в музиці (під час прослуховування творів).

В процесі опрацювання теми «Розвиток музики», прикладне програмне забезпечення допоможе наочно продемонструвати ладогармонійні, темброві й виконавські прийоми розвитку музики. З допомогою музичного редактора учні почують один і той самий твір у виконанні на різних музичних інструментах, що допоможе їм порівняти звучання та встановити зв'язки між мелодією та засобами її відтворення.

Оскільки 4 клас — це завершальний етап початкової освіти, то уроки музики мають підсумувати матеріал попередніх років навчання, узагальнити музичний досвід школярів. Учні продовжують ознайомлюватися з музикою, розширюють уявлення про традиції і своєрідність музичного мистецтва свого народу та інших народів світу.

Теми цього року навчання підводять дітей до усвідомлення ролі музики у житті суспільства, встановлення зв'язків між музикою різних народів, сприяють глибшому засвоєнню школярами таких закономірностей музичного мистецтва, як зв'язок музики з життям, єдність змісту форми, зв'язок народної та професійної творчості тощо.

Процес роботи над піснею повинен завжди бути художнім спілкуванням школярів із музикою. Отже, вибір прийомів розучування пісні має зумовлюватися її художнім образом та інтонаційним строем. Наприклад, розучуючи українську народну пісню «Сіяв мужик просо», слід звернути увагу дітей на світлий і прозорий колорит музики, жартівливі інтонації ігрової пісні. Це можна забезпечити паралельним показом на екрані комп'ютера танцю під цю мелодію, а потім і запропонувати самим дітям відтворити деякі рухи. Переживання емоційно-образного строю, прагнення виразити своє ставлення до виконуваного спонукатиме дітей поводитися й співати відповідно до настрою твору.

Отже, комп'ютерні програми музичного, графічного і текстового спрямування загалом дозволять краще засвоїти матеріал на уроках музики в початковій школі, а саме: правила співу, гігієни та охорони голосу; основну музичну термінологію; елементарну нотну грамоту; відомості про композиторів; засоби музичної та виконавської виразності.

Учні навчаться краще: сприймати музику; виділяти інтонаційні зв'язки, стежити за розвитком основних інтонацій; роздумувати про музику; відчувати внутрішній зв'язок між характером музики та її виконанням; вільно невимушено виконувати пісні, відчувати красу і виразність співу; співати по нотах прості мелодії; вільно й осмислено користуватися музичною термінологією. Музично-естетичне виховання спрямоване на вдосконалення різноманітних якостей особистості учня, в процесі якого педагоги, спираючись на наукові дані фізіології та психології, повинні турбуватись про оптимальний вибір і співвідношення виховних впливів, оскільки від цього залежить їх ефективність.

Дитяча гра - помічник учителя музики, особливо в молодших класах, адже діти цього віку з готовністю і великим бажанням ставляться до тих завдань, які мають ігрові елементи. Саме у грі повнозвучно говорить про себе невичерпна емоційність, творча активність дитини. Спрямувати їх у духовне русло - обов'язок і важлива справа музиканта-вихователя.

У процесі гри у дітей виробляється звичка зосереджуватися, мислити самостійно, розвивається увага, прагнення до знань. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються: пізнають, запам'ятовують нове, орієнтуються в надзвичайних ситуаціях, доповнюють свою уяву, розвивають фантазію. Навіть найпасивніші діти прилучаються до гри з великим бажанням, докладаючи всіх зусиль, щоб не підвести товаришів.

Сучасні програми з музики передбачають багатогранність застосування ігрових форм і прийомів активізації процесу музичного виховання, оскільки музичний репертуар та початкові відомості про музику, яку отримують школярі, надзвичайно близькі і спираються на дитячий життєвий та музичний досвід [2, с. 37].

Учитель може використовувати будь-які прийоми залучення до ігрової діяльності учнів: «пластичне інтонування» (виконавська участь рук, ніг, корпусу, нахилів голови під музику); показ пульсу музичного твору (плескання, гра на простих ритмічних інструментах), показ за допомогою рук не тільки темпу, а й динаміки, напрямку і висоти звучання, а пізніше й показ музичного фразування; поділ класу на рольові групи (наприклад, актори і критики, господарі і гості); гра в чотири руки (гра в ансамблі з учителем на музичному інструменті); гра на доступних дітям музичних інструментах (барабан, бубон, трикутник, металофон тощо). Така діяльність дітей у процесі осягнення естетичних цінностей музичного мистецтва задовольняє їх бажання діяти самостійно, активно спонукає до проникнення у виконавські можливості музики [4, с. 18].

З усієї різноманітності ігор на уроках музики доцільними є ігри музично-дидактичні, сюжетно-рольові та проблемно-моделюючі. Музично-дидактичні ігри можуть бути різноманітними за завданням і змістом. Так, ігри-загадки, ігри-змагання сприяють засвоєнню, закріпленню знань, оволодінню способами пізнавальної діяльності, сприяють формуванню в дітей навичок музичного сприймання, вміння розрізняти висоту, тембр, силу і тривалість звуку, планомірно розвивають висотний, динамічний, ритмічний і тембровий слух.

Ігри «Голосно-тихо», «Швидко-повільно», «Вгору-вниз», «Луна», «Дзеркало», «Веселі діалоги» та інші доцільно проводити під час ознайомлення дітей з елементами музичної грамоти, організації процесу спостереження за розвитком музики, розширення емоційного, інтонаційного досвіду, лексичного запасу.

На думку А.Зіміної, розвиток звуковисотного слуху у першокласників починається з розпізнання високих і низьких звуків. Для цього можна використовувати гру-загадку «Вгору-вниз». Якщо діти почули високі звуки - підіймають руки вгору, низькі - опускають вниз, середні - тримають руки на рівні грудей. Хто помилився, той програв [3, с. 28].

Можна запропонувати таку гру. Вчитель розповідає: «Одного разу маленьке пташеня, спурхнувши з гнізда, полетіло високо вгору і сіло на верхівку дерева (вчитель грає арпеджіо вгору). Пташка-мама побачила і злякалася, що її дитина може впасти і звеліла негайно спускатися. Музика зараз підкаже вам, послухалося пташеня чи ні» (вчитель грає арпеджіо вгору чи вниз). Рухами рук діти передають напрямок мелодії.

Для відчуття дітьми швидкості руху в музиці можна використовували гру «Швидко-повільно». Вчитель повідомляє: «Діти, в кожному класі є спокійні і дуже рухливі хлопчики і дівчатка. Чим вони відрізняються?». Учні відповідають: «Спокійні діти рухаються повільно, не кричать, не пустують. Рухливі діти швидко бігають, плигають, голосно розмовляють». Учитель пропонує учням, слухаючи музику, передати рухами пальців рук (як підкаже їм музика) рухливих і спокійних дітей (звучить мелодія поспівки «Різні діти»).

Для розвитку ритмічного, мелодичного слуху можна пропонувати гру «Луна». Вчитель співає декілька звуків або простукує нескладний ритмічний малюнок. Діти повинні повторити запропоноване відлуння. Хто помилився, вибуває з гри.

Діти молодшого шкільного віку мають невеликий емоційно-естетичний досвід, їм важко орієнтуватися у глибинному світі настроїв, втілених у музичних творах. Тому, поетапне опанування дітьми основних емоційно-естетичних модальностей (сумно, радісно, весело, поетично, схвильовано, святково тощо) має відбуватися вже з перших уроків. Для цього корисна гра «Чарівна кімната». Вчитель розповідає дітям казку про чарівну кімнату, що має чудову властивість - коли в цю кімнату заходить людина, вона одразу розцвічується у кольори і заповнюється музикою, яка так само, як і кольори, відповідає настроєві того, хто зайшов. Вчитель пропонує дітям різні за характером твори. Після слухання можна запитати: «Який настрій у людини, яка зайшла в кімнату? Які кольори переважають у чарівній кімнаті, світлі чи темні? Як ви вважаєте, які кольори відповідають радості, суму?» [2, с. 14]

Мета такої гри - допомогти дитині свідомо звернути увагу на зв'язок музики і життя, кольору і засобів художньої виразності з характером образу, про який розповідається у творі, з тим почуттям, яке несе в собі цей образ, наприклад, чим відрізняються кольори «добра» і «зла», «радісті» й «суму».

Створення словесних описів сприймання емоційних настроїв твору вимагає збагачення та розширення у школярів запасу слів, що відображають ознаки того чи іншого настрою. Для того, щоб накопичення епітетів не

перетворилося у їх автоматичне заучування, а допомогло розвитку мислення школярів, доцільно використовувати гру «Чашечка», в основу якої покладений прийом, застосований Ш. Амонашвілі під час аналізу запропонованого слова. При цьому вчитель свідомо «робив помилки» в аналізі. Завдання дітей було «спіймати» визначення вчителя в долоні, складені «чашечкою» та після секундного обдумування підтвердити його думку або спростувати, витримавши «інтелектуальний бій». [2, с. 31]. Наприклад, після слухання твору М. Степаненка «Перший пролісок» з «Дитячого зошита» вчитель говорить: «я стверджую, що ця музика - радісна». Діти ловлять визначення вчителя у «чашечки» долонь, потім хором повторюють запропоноване визначення: радісна.

Вчитель: Я стверджую, що ця музика красива.

Діти: Красива.

Вчитель: Я стверджую, що ця музика темна, сердита.

Діти заперечують: Ні, неправильно.

Вчитель: Молодці, ви помітили мою помилку. Хто ще скаже, яка ця музика?

Діти: Музика ніжна, добра, світла, тепла, весняна.

Ігри «Здогадайся, хто прийшов» та «знайди свій музичний інструмент» сприяють розвитку тембрового слуху. У першій грі учень, на якого вказує вчитель «господар», закриває очі, а інший «гість» відтворює голосом коротеньку фразу із знайомої пісні «Господар» має впізнати по голосу, хто прийшов до нього в гості. Далі до гри залучаються інші пари дітей.

Використовуючи гру «Знайди свій музичний інструмент» під час ознайомлення дітей з симфонічним, народним, духовим оркестром, а також під час виконання певних завдань уроку, вчитель умовно закріплює за кожним учнем певний музичний інструмент флейта, барабан, гобой, скрипка, балалайка тощо. Далі для слухання пропонуються музичні твори. Впізнавши звучання свого інструмента, діти умовно зображують гру на ньому [1, с. 45].

Ритмічну пам'ять, слух допоможе розвинути гра «Хованки». Троє учнів виходять до дошки і стають обличчям до класу. Четвертий учень пише на дошці ритмічний малюнок короткої пісні чи поспівки. Весь клас запам'ятовує його. Потім те, що написано на дошці, витирають, і діти, які сидять за партами, плещуть у долоні ритмічний малюнок по пам'яті. Перший з тих учнів, які вийшли до дошки, плеще в долоні ритмічний малюнок, другий називає його ритмічними складами - та, - ті, третій записує малюнок на дошці. Учні класу перевіряють [5, с. 45].

Ідею змагання закладено в багатьох телевізійних іграх, які ми дивимось із великим задоволенням. Подібні ігри доцільно використовувати і на уроках музики, оскільки включення елементів змагання у процес навчання робить його цікавим, створює у дітей бадьорий робочий настрій, полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу, посилює інтерес до предмета.

Серед ігор-змагань цікавою є гра «Естафета», яка сприяє розвитку ритмічного слуху дітей. Під час її проведення учні поділяються на дві групи і стають у дві шеренги. Останній учень кожної шеренги простукує нескладний

ритмічний малюнок по плечу товариша, який стоїть перед ним. Той передає естафету далі. Останній учень повинен записати ритмічний малюнок на дошці. Перемагає та команда, яка закінчила гру першою [3, с. 67].

З метою розвитку виконавських здібностей у процесі співу, супроводу на музичних інструментах можна використовувати гру «Актори і критики». Клас умовно поділяється на дві групи. Перша - «актори» - виконують пісню чи супровід на музичних інструментах будь-якого твору. «Критики» оцінюють виконання. Так гра активізує виконавську діяльність дітей, стимулюючи виразність, артистичність. Оцінюючи виконання товаришів, діти набувають навичок спостереження, аналізу, вчать уважно слухати, порівнювати, узагальнювати.

У сюжетно-рольових іграх відбувається своєрідне входження дитини в художній світ твору. Обов'язковими компонентами цього типу ігор є сюжет, роль, уявна ситуація. Вибір сюжету завжди залежить від конкретних виховних завдань. Важливо, щоб діти були однаково зацікавлені сюжетом гри й хотіли б узяти в ній участь. Вчитель пропонує драматургію, розподіляє ролі.

На уроці музики підготовка до ролі може розпочинатися наданням дітям можливості пофантазувати, створюючи конкретний образ самостійно, а також аналізом творів живопису, музики та літератури, поєднаних однією темою або центральним образом. Так, під час ознайомлення дітей з оперою К. Стеценка «Лисичка, Котик і Півник» доцільно організувати своєрідні діалоги вчителя з учнями, учня з учнем тощо, завдяки яким школярі розширюють знання, набувають акторські, виконавські навички, осягають характер героя, перевтілюючись в нього, набувають здатності мислити, відчувати й говорити так, як мислить, відчуває й говорить герой [1, с. 56].

Наприклад, вивчаючи образ Пташки, вчитель може запитати у дітей: «Діти, у кого з вас вдома живе пташка? Який в неї буває настрій? Як звучить її голос, коли вона в гарному настрої? А коли вона хвора, сердита, зажурена? Кого боїться пташка, як вона себе поводить, коли вона злякалася? Пригадайте, яка пташка в українській народній пісні «Щебетала пташечка», або у творі Т. Потапенко «Шпачок прощається», в песнях «Пташка» В. Сокальського, «Пташка» Е. Гріга? Важливо, щоб діти, відповідали на запитання, зображали у рухах, інтонацією основні риси образу.

Сюжетно-рольові ігри можна організовувати під час вивчення дитячих опер, пісень, поспівок. Цінним матеріалом для вчителя є збірка В. Верховинця «Весняночка». Переважна більшість ігор, вміщених у збірці - це невеличкі казки та напівказки, де дійсність переплітається з вигадкою, де дитячій увазі пропонується широкий вибір різноманітних ролей, від простих, призначених для однієї особи «Ладки, ладусі», до складних гуртових «Дінь-дінь», «Вийшли в поле косарі», «Подоряночка» тощо [2, с. 89].

Успіх сюжетно-рольових ігор значною мірою визначається зовнішньою їх організацією, завдяки якій стають можливими ігрові дії. Особливе місце в цій організації набуває різноманітна атрибутика предмети, костюми, які допомагають створити реальну ситуацію. Важливими також є щирість,

захопленість самого вчителя, його серйозне, ділове ставлення до учнів - рівноправних партнерів по грі.

Проблемно-моделюючі ігри характеризуються тим, що в них відбувається ігрова деформація структури художнього твору з тим щоб виявити специфічну роль конкретних засобів художньої виразності. Запропоновані в них нестандартні ситуації потребують від дітей самостійного творчого вирішення.

Основним завданням залучення дитини до мистецтва є формування уявлення про різноманіття і захопливості художньої творчості. Емоційно-образна форма мислення дає можливість пізнавати і будувати емоційно-ціннісне ставлення до світу, мистецтво розвиває, формує цю сферу мислення. З огляду на головну мету художньо-естетичної освіти в початковій школі, у якій задекларовано розвиток особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва та навколишнього світу, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреб в художньо-творчій самореалізації і духовному самовдосконаленні, можна констатувати, що інтегрований курс «Мистецтво» активізує внутрішній духовний світ учнів, їхні почуття та думки, що сприятиме розвитку моральних, естетичних, світоглядних ідеалів та формуванню соціальних компетенцій учня.

Таким чином, викладання предметів художньо-естетичного циклу є показником і запорукою становлення духовності особистості учня зокрема і суспільства загалом. За належного до них ставлення ці предмети можуть повернути особистості школяра духовне його наповнення і культурну ідентичність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

6. Гриценко О. Інформаційно-методичне забезпечення реалізації Держстандарту початкової освіти на основі роботи творчої групи. Початкова школа. 2018. № 3. С. 1–5.
7. Морозова Ольга. НУШ очима дитини. Початкова школа. 2018. № 6. С. 62.
8. Нова українська школа: порадник для вчителя. Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
9. Усатенко Тамара. Горизонт нової української школи: компетентність «спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами». Українська мова і література в школі. 2017. № 6. С. 37–40.
10. Ушмарова В. Організація науково-методичної роботи з учителями початкової школи у контексті Концепції «Нова українська школа». Початкова школа. 2017. № 9. С. 1–5.

Мельник Вікторія Андріївна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

*Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ДО ІНТЕГРОВАНОГО ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

На сьогодні загальна мистецька освіта поєднує у собі процеси навчання, виховання та розвитку особистості та є посередником між суспільно значущими культурними цінностями людини, які визначають естетичні смаки, ідеали, художні інтереси та потреби.

Сучасне суспільство досить стрімко розвивається, що ставить перед системою освіти низку завдань щодо професійної перепідготовки педагогічних кадрів. Головними вимогами до професійних якостей вчителя є: володіння ґрунтовними знаннями та вміннями, гнучкість, мобільність, критичне мислення, готовність до інноваційної діяльності, варіативної реалізації основних положень стандарту початкової освіти.

У нашій роботі ми опиралися на результати досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: враховували наукові досягнення з освітніх технологій (В. Беспалько, І. Дичковська, О. Пехота, Г. Селевко), компетентнісного підходу в освіті (Н. Бібік, О. Локшина, В. Луговий, О. Овчарук, О. Савченко, А. Хуторської), дидактичної інтеграції (А. Данилюк, І. Козловська), поліхудожнього виховання (О. Рудницька, Г. Шевченко, Б. Юсов).

На сучасному етапі процеси художньо-педагогічної інтеграції на різних концептуальних і методичних засадах були предметом вивчення вітчизняних дослідників: Н. Аніщенко, Е. Белкіної, П. Волкової, Л. Масол, Г. Падалки, Л. Предтеченської, Л. Рапацької, О. Щолокової, В. Тименко, Б. Юсова та ін.

На інтегративній основі засновані зарубіжні педагогічні технології художнього виховання Є. Жака-Далькроза, К. Орфа, Р. Штайнера.

Інтеграція (від лат. *integration* – відновлювання, поповнення) – це вища форма взаємодії, яка передбачає такі інтегруючі чинники як взаємовплив, взаємозв'язок, взаємопроникнення елементів на основі принципу конструювання цілісності [3, с. 86].

На основі аналізу наукової літератури та актуальності обраної нами теми дослідженнями ми пропонуємо у підготовці вчителів до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін використовувати сучасні художньо-педагогічні технології.

Технологія навчання – це процес конструювання та оцінювання освітніх процесів з урахуванням людських і технічних ресурсів у їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти [2, с. 65].

Сучасні представники педагогічної науки розглядають поняття технологія у дидактичному (В. Безпалько, С. Гончаренко, С. Подмазін, О. Савченко), виховному (І. Бех, В. Рибалка, Н. Шуркова), цілісному педагогічному аспектах (І. Дмитрик, М. Кларін, А. Нісімчук, О. Пехота, Г. Селевко).

Л. Масол виокремлює в понятті технологія такі аспекти як: дидактичний (В. Безпалько, С. Гончаренко, С. Подмазін, О. Савченко), виховний (І. Бех, В. Рибалка, Н. Шуркова), цілісно педагогічний (І. Дмитрик, М. Кларін, А. Нісімчук, О. Пехота, Г. Селевко, С. Сисоєва).

У підготовці вчителів до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін доцільно використовувати такі художньо-педагогічні технології як: інтегративні, проблемно-евристичні, інтерактивні, ігрові, арт-терапевтичні та медіа-технології.

Інтегративні художньо-педагогічні технології – це міжвидові мистецькі порівняння, зіставлення, паралелі, аналогії, асоціації. Інтеграція (від лат. *integratio* – відновлювання, поповнення, від *integer* – повний, цілісний) трактується в педагогіці не лише як засіб структурування змісту, систематизації навчального матеріалу, а і як інноваційна технологія.

Художньо-інтегративні технології поділяються на такі види:

– духовно-світоглядний або тематичний вид інтеграції, який полягає в об'єднанні змістових елементів навколо спільної для різних видів мистецтв теми, пов'язаної з художньо-образним відображенням різних аспектів життя;

– естетико-мистецтвознавчий вид інтеграції здійснюється на основі споріднених для видів мистецтв понять і категорій – естетичних, художньомовних, жанрових тощо;

– культурологічний вид інтеграції, який сприяє об'єднанню навчального матеріалу в межах ознак певного типу культури – національної чи зарубіжної, стародавньої чи сучасної;

– комплексний вид інтеграції, що передбачає одночасне застосування елементів різних видів інтеграції, провідних інтеграторів із попередніх груп або з додаванням до них інших [3, с. 69].

Проблемно-евристичні художньо-педагогічні технології стимулюють художньо-образне мислення учнів та сприяють формуванню предметних компетентностей – інформаційно-пізнавальних та самоосвітніх.

Провідні методи проблемно-евристичних технологій: евристична бесіда, «мозковий штурм», створення педагогічних ситуацій вибору, «руйнування» і «наведення», стимулювання самостійної художньо-пошукової роботи, альтернативні художньо-творчі завдання різного типу.

Інтерактивні художньо-педагогічні технології сприяють формуванню соціокультурних і художньо-комунікативних компетентностей, вони сприяють активізації спілкування і взаємодії учнів у процесі опанування мистецтва, у перебігу яких відбувається взаємовплив, обмін художніми смислами.

Провідні методи інтерактивних художньо-педагогічних технологій: фасилітована дискусія, метод мистецьких проєктів, різні групові й колективні форми художньої кооперації, дискусії, диспути, дебати, круглі столи.

Ігрові художньо-педагогічні технології складаються з багатьох форм і методів від сюжетно-рольових до інтелектуально-пізнавальних, від народних до комп'ютерних. Дана технологія збагачує навчально-виховний процес і спрямовує його на формування у школярів мистецьких і соціокультурних компетентностей, зокрема культурно-дозвіллевих, що стають для них своєрідною школою естетичної соціалізації.

Провідні методи ігрових художньо-педагогічних технологій: художньо-пізнавальні ігри (дидактичні ігри-блискавки, мистецькі мініконкурси, вікторини, ребуси, кросворди), театралізовані ігри (інсценізації, авдання на перевтілення та ідентифікацію), художньо-конструкторські ігри.

Арт-терапевтичні технології мають стимулюючий і гармонізуючий вплив художньої творчості на розвиток як здорової людини, так і людей із психосоматичними розладами, психоемоційними відхиленнями, післястресовими синдромами.

Арттерапія включає в себе продуктивну діяльність, а саме: малювання, ліплення, роботу з глиною, пластиліном тощо.

Художньо-педагогічні медіатехнології передбачають поєднання мистецьких цінностей і засобів масових комунікацій, будуються на естетичних аспектах мови медіатекстів. Вони стимулюють творчу самореалізацію особистості у сфері медіа (фотографія, звукозапис, компютерна графіка, відео, веб-дизайн тощо).

У процесі інтегрованого викладання мистецьких дисциплін вчителями початкової школи ми вважаємо за доцільне застосовувати наступні художньо-педагогічні технології: художньо-інтегративні, проєктивні, інтерактивні.

Л. Масол умовно виокремила в художньо-інтергративній технології такі три групи:

– духовно-світоглядний вид інтеграції, що здійснюється на основі спільної для всіх видів мистецтв тематизму, пов'язаного з відображенням у мистецтві різних аспектів життя;

– естетико – мистецтвознавчий вид інтеграції, що здійснюється на основі введення споріднених для різних видів мистецтва понять і категорій – естетичних, художньо-мовних, жанрових тощо;

– комплексний вид інтеграції, що передбачає одночасне поєднання декількох видів інтеграції, провідних інтеграторів із двох попередніх груп або ще й з додаванням до них інших [1, с. 74].

Проєктивні технології мистецьких дисциплін – це модель процесу навчання, в основі якого лежить розвиток пізнавальних навичок та творчого мислення. Виконуючи творчі проєкти від ідеї до її втілення необхідно використовувати такі технології як «Діалог», «Синтез думок», «Пошук інформації», «Коло ідей», «Акваріум», «Мозковий штурм», «Дискусія».

Успішність та ефективність проєктування забезпечується за умови правильної та послідовної, організаційно-спланованої роботи усіх суб'єктів творчого процесу, в основі якого лежить логічна послідовність дотримання етапів виконання проєктів: організаційно-підготовчого, конструкторського, технологічного, заключного.

З метою реалізації проєктивного моделювання, необхідно створювати на основі поліцентричної інтеграції у мистецькій освіті творчі мистецькопедагогічні майстерні [3].

Під інтерактивною технологією ми розуміємо таку організацію освітнього процесу, при якій відбувається міжособистісна взаємодія всіх учасників навчання, існує чітко спланований результат навчання та створюються комфортні умови для творчого росту кожної особистості.

Проаналізувавши наукові роботи О. Помітун і Л. Пироженко ми дотримуємося такої класифікації інтерактивних технологій:

– інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в парах, ротаційні (змінювані) трійки, два-чотири-всі разом, робота в малих групах та ін);

– інтерактивні технології колективного групового навчання (мозковий штурм, навчаючи-учусь, «Ажурна пилка»;

– технології ситуативного моделювання (рольова гра, інсценізація);

– технології опрацювання дискусійних питань «Метод прес», «Займи позицію», дискусія, дебати).

Структура і методика інтерактивних занять складається з таких елементів: мотивація, оголошення теми та очікуваних результатів, надання необхідної інформації, інтерактивна вправа – як центральна частина заняття, підбиття підсумку уроку (рефлексія) [3, с. 7].

Отже, використання художньо-педагогічних технологій у підготовці вчителів до інтегрованого викладання мистецьких дисциплін є запорукою оптимізації процесу навчання, допомагає встановити партнерські стосунки, сприяє демократизації освіти дорослих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
2. Підласий І. П. «Практична педагогіка або три технології». Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 616с.
3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук., метод. Посіб. За ред.. О.І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
4. Слободчиков В. Категория личности в психологии и педагогике развития. Вопросы психологии. 1991. №2. С. 37-49

*Мельник Вікторія Андріївна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ЗМІСТ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сьогодні, однією із вимог до особистості людини є її індивідуальність та вміння творчо взаємодіяти в соціумі, на основі чого відбувається гармонізація відносин особистості й соціуму. Таким чином посилюється актуальність питання соціалізації людини в суспільстві, вмінні адаптуватися до умов життя, дотримуватися соціальних норм та вимог, будувати конструктивні стосунки, відчувати себе членом певної спільноти, творчо вирішувати життєві ситуації. Дані питання стосуються структури початкової ланки освіти, яка має відповідати базовим потребам дитини на кожному віковому етапі, спрямовуватися на досягнення обов'язкових результатів шляхом навчання освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти.

У Державному стандарті представлено вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти, які визначено за такими освітніми галузями: мовно-літературна (українська мова, мови відповідних корінних народів і національних меншин; літератури; українська мова та література для корінних народів і національних меншин; іншомовна освіта); математична; природнича; технологічна; інформатична; соціальна і здоров'язбережувальна; громадянська та історична; мистецька; фізкультурна [2].

Основними вимогами до громадянської та соціальної компетентності, які пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, є:

– спроможність діяти як відповідальний громадянин та брати повноцінну участь у громадському та суспільному житті, зокрема школи та класу, спираючись на розуміння соціальних, економічних і політичних понять та сталого розвитку, критичне оцінювання основних подій національної, європейської та світової історії, а також повагу до прав людини та верховенства права, цінування культурного розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України;

– виявлення поваги до інших та толерантності, уміння конструктивно співпрацювати, співчувати та діяти в конфліктних ситуаціях, зокрема пов'язаних з різними проявами дискримінації. Дбайливе ставлення до особистого, соціального і фізичного добробуту та здоров'я, дотримання здорового способу життя; розуміння правил поведінки і спілкування, що є

загальноприйнятими в різних спільнотах і середовищах, спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності [2].

Аналіз наукової літератури показав, що проблема соціалізації особистості представлена у дослідженнях Є. Кузьміна, В. Мухіна, О. Главник, Л. Виготського, А. Петровського, Т. Репіна Ю. Васількова, В. Іванова, Н. Лавриченко, А. Мудрик та ін.

У науковій літературі соціальна компетентність розглядається вченими (І. Бех, Л. Виготський, Н. Лавриченко, О. Пометун) як результат соціалізації індивіда, процес його входження в соціум, оволодіння системою цінностей суспільства, навичками взаємодії з іншими людьми, дотримання установлених тут норм і правил. Головним у досліджуваному процесі є поняття «Соціалізація».

На сьогодні науковці виділяють три підходи щодо розуміння сутності соціалізації, які різняться уявленнями про людину та її ролі у процесі власного розвитку, а саме:

1) особистість як об'єкт соціалізації – зміст процесу соціалізації визначається зацікавленістю суспільства в тому, щоб його члени успішно опанували громадські ролі (робітника, сім'янина, законослухняного громадянина, патріота своєї країни та ін.);

2) особистість як об'єкт і суб'єкт соціалізації – людина як повноцінний член суспільства засвоює соціальні норми, культурні цінності в єдності з реалізацією своєї активності, самовдосконалення, самореалізації в оточуючому середовищі. Індивід адаптується до суспільства й активно приймає участь в процесі соціалізації, впливає на самого себе і своє життя;

3) особистість з точки зору необхідності реалізації цілей держави, суспільства, людини. Відповідно до цього підходу соціалізація індивіда може проходити як розвиток індивідуальності і виховання особистості в інтересах індивіда; в інтересах суспільства та індивіда; в інтересах держави, але не індивіда; в інтересах певних груп [5, с. 79].

На наш погляд, соціалізація – це процес формування основних соціально-культурних якостей особистості, які дозволяють розвинути гуманістичну особу, здатну задовільнити духовно-моральні та культурні потреби соціуму.

Як педагогічне явище соціальна компетентність є ключовою, оскільки за змістом і результатами має міжпредметарний характер, інтегрується через усі освітні галузі і спрямовується на набуття школярем окремих навичок співпраці в суспільстві, дотримання соціальних норм, правил і цінностей [3, с. 51].

У початковій ланці освіти це, предмет «Я досліджую світ», який системно і цілеспрямовано забезпечує соціальну і громадську компетентності.

Опрацювавши та проаналізувавши Державний стандарт початкової освіти, хочемо акцентувати увагу на громадянській та соціальній компетентності де передбачено такі освітні результати:

Знання і розуміння. Знати й розуміти соціальні норми, громадянські обов'язки, навички співжиття і співпраці в суспільстві.

Застосування знань і розуміння. Застосовувати знання в різноманітних ситуаціях, що передбачають виконання соціальних ролей, узгодження власних

потреб з потребами інших людей для уникнення конфліктів; використовувати моделі толерантної поведінки, і що відповідають чинному законодавству, спрямовані на виконання громадянських обов'язків у межах місцевої громади та держави загалом.

Формування суджень. Формувати оцінні судження щодо власної поведінки та поведінки інших.

Комунікаційні вміння. Виявляти здатність взаємодіяти з іншими людьми, співпрацювати і досягати спільних цілей.

Здатність продовжувати навчання. Прагнути до набуття індивідуального досвіду спілкування із соціальним оточенням; досліджувати зв'язки і залежності в соціальному середовищі; встановлювати залежність результату навчання від прикладених зусиль.

Автономність. Виявляти самостійність у прийнятті рішень щодо власної поведінки в соціумі.

Кваліфікаційні вимоги конкретизовані в інших документах, а саме: «Навчальних програмах» з відповідних предметів інваріантної частини навчального плану [2].

На основі вище описаного, виділяємо такі моделі соціалізації молодших школярів, а саме:

- предметно-тематична, яка передбачає впровадження в освітньому плані спеціального предмета за тематичними циклами;
- міжпредметна, яка б виокремлювала в кожній із програм освітнього плану міжпредметні завдання, що формуватиме певну цілісність;
- інституціональна, яка моделює весь стиль управління в школі;
- проектна, яка передбачає розроблення соціальних проєктів.

Початкова освіта у процесі соціалізації молодших школярів сприяє вибору цінностей, норм поведінки та ідеалів особистості. Вона постає одночасно і фактором, і засобом соціалізації. Цілі, методи і форми сучасної освіти, розвиваючись під впливом суспільного розвитку, визначились у межах гуманістичного напрямку. Особистісний підхід, який став серцевиною моделі особистісно орієнтованої освіти, відроджує суб'єктність, дає розуміння соціальності людини, гармонізує в освіті два істотно різних, і навіть протилежних процеси, соціальний та індивідуальний.

Отже, соціалізація молодших школярів здійснюється через зміст та методи навчання освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти, шляхом впровадження спеціально відібраного матеріалу з інших предметів або шляхом створення окремого курсу, що значно підсилює цілеспрямованість цього процесу. А наявність предмета «Я досліджую світ» зумовлює необхідність формування змісту на засадах компетентнісного підходу і обумовлювати результати його засвоєння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Закономірності сучасного виховного процесу. *Педагогіка і психологія*. № 1. 2004. С. 33.
2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів

України від 21.02 2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.

3. Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: монографія / Савченко О. Я., Бібік Н. М., Онопрієнко О. В. та ін. К. : Педагогічна думка, 2012. 192 с.
4. Концепція Нової української школи. URL: [https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view/](https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view) 27.10.2016 р. 40 с.
5. Лавриченко Н. М. Проблеми гуманістичного спрямування шкільної соціалізації: педагогічні роздуми і нотатки. К. : Основа, 2006. 279 с.

Омельковець Мирослава Іванівна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

СУТНІСТЬ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.

Педагоги і психологи все помітніше усвідомлюють гостру потребу у створенні та реалізації особистісного підходу до учнів як одного з принципів організації навчально-виховної роботи з образотворчого мистецтва у початковій школі, що обґрунтовується сучасною психологією і педагогікою. Такий підхід має сприяти більш цілеспрямованому, гармонійному розвитку творчої особистості молодшого школяра.

Особистісно орієнтоване навчання – це таке навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самоцінність: об'єктивний досвід кожного спочатку розкидається, а потім узгоджується зі змістом освіти [97, с. 45].

І. Якиманська виокремлює три моделі особистісно орієнтованої педагогіки: соціально-педагогічну, предметно-дидактичну та психологічну.

Соціально-педагогічна модель виховує з попередньо заданими якостями. Освітні інститути суспільства створюють структуру такої особистості. Завданням школи є наближенні кожного учня до її параметрів (носіїв масової культури).

Предметно-дидактична модель особистісно орієнтованої педагогіки пов'язана з предметною диференціацією, яка забезпечує індивідуальний підхід у навчанні. Технологія предметної диференціації будується на урахуванні

складності та обсягу навчального матеріалу (завдання пониженої та підвищеної складності).

Технологію предметної диференціації використовуємо на уроках образотворчого мистецтва. На уроках даємо дітям диференційовані творчі завдання. Пишемо диференційовані контрольні роботи, це дає можливість учням розуміти предмет, по мірі своїх можливостей.

Психологічна модель особистісно орієнтованої педагогіки спочатку зводилась до визнання відмінностей в пізнавальних здібностях учнів, які в реальному освітньому процесі проявляються в здібності до навчання (індивідуальна здібність до засвоєння знань). При цьому метою освітнього процесу є корекція здібності до навчання як пізнавальної здібності.

Метою особистісного орієнтованого навчання є процес психолого-педагогічної допомоги дитині в ставленні її суб'єктивності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвому самовизначенні. Особистісно орієнтований підхід поєднує виховання та освіту в єдиний процес допомоги, підтримки, соціально-педагогічного захисту, розвитку дитини, підготовка її до життєтворчості [97, с. 25].

Як головні, можна виділити такі завдання:

- розвинути індивідуальні пізнавальні та творчі здібності кожного учня;
- максимально виявити, ініціювати, використати індивідуальний досвід учня;
- допомогти особистості пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись, а не формувати попередньо задані здібності;
- сформувати в особистості культуру життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати своє повсякденне життя, правильно визначити лінії життя.

Формування культури життєдіяльності особистості є найвищою метою особистісно орієнтованого навчання та технологій. Технологізація особистісно орієнтованого освітнього процесу передбачає спеціальне конструювання навчального тексту дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій для його використання, типів навчального діалогу, форм контролю за особистіним розвитком учня в ході навчально-пізнавальної діяльності.

Розглянемо групову форму навчально діяльності, яка виникла як альтернативна існуючим традиційним формам навчання. В їх основу покладено ідеї Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Дж. Дьюї про вільний розвиток і виховання дитини Й. Песталоцці стверджував, що вмiле поєднання індивідуальної і групової організації навчальної діяльності допомагає успішному навчанню дітей, а їх активність і самодіяльність підвищують ефективність уроку [2, с. 156].

При індивідуальній роботі кожен учень працює самостійно. Темп його роботи визначається ступенем цілеспрямованості, розвитку інтересів. Темп роботи залежить також від навчальних можливостей, підготовленості учнів. Індивідуальній навчальній діяльності не властива пряма взаємодія учнів між собою, а контакти з учителем обмежені та нетривалі.

В індивідуальній навчальній діяльності діяльність слабких учнів приречена на невдачу, тому що в них є прогалини в знаннях, недостатня сформованість вмінь і навичок навчальної самостійної роботи.

Всі недоліки фронтальної та індивідуальної діяльності вдало компенсує групова. Дитина повинна за час навчання в молодших класах набути «вміння вчитися». Якщо мета традиційної школи (в початкових класах) – навчити дитину читати, писати, лічити, то мета розвивального навчання – сформувати в дитині конкретні здібності (рефлексія, аналіз, планування) з самовдосконаленням.

Головна мета розвивального навчання – забезпечити розвиток дитини. Головне завдання вчителя, вивчаючи особливості навчально-пізнавальної можливості учня, визначити індивідуальну зону найближчого розвитку дитини, допомогти формуванню ще не сформованих здібностей [5, с. 56].

Сьогодні своїми основним завданням педагогічний колектив початкової школи вважає різноманітний розвиток творчих можливостей кожного учня для формування творчої цілеспрямованої особистості. Активно впроваджуються в систему освіти нові типи шкіл, коренізується організація навчально-виховного процесу, яка передбачає:

- впровадження принципів диференціації (профільної, рівневої та індивідуалізації навчання);
- адаптацією базового змісту освіти і розробку експериментальних (авторських) програм, які виховують інтереси, здібності, можливості талановитих учнів, спрямування на їх оптимальний розвиток;
- модернізацію змісту освіти та методик навчання на інтегративно-гуманістичних засадах.

Робота над навчальним проектом – практика особистісно зорієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня, на основі його вільного вибору з урахуванням його інтересів.

У свідомості учня це має такий вигляд. «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого мені потрібно і де я можу ці знання застосовувати». Для педагога – це прагнення знайти розумний баланс між академічними і прагматичними знаннями, вміннями та навичками.

Навчальне проектування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують протягом визначеного відрізка часу. Технологія проектування передбачає розв'язку учнем або групою учнів якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, аз другого - інтегрування знань, вмінь, навичок [4, с. 145].

Отже, особистісно орієнтоване навчання полягає в тому, що підтримувати та розвивати природні якості учня, його здоров'я індивідуальні здібності, допомагати в становленні його суб'єктивності, соціальності, творчої самореалізації особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник:

А. М. Богуш. Київ. 2012. 26 с.

2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.

3. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с.

4. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view/27.10.2016> р. 40 с.

Осійчук Оксана Олександрівна

*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Науковий керівник:

Красовська Ольга Олександрівна,

*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ГУРТКАХ З ДЕКОРАТИВНО- УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

Сучасне динамічне суспільство ставить людей перед необхідністю швидкої орієнтації в мінливих умовах і адаптації до них, гнучкості мислення, творчого підходу до розв'язання завдань, які виникають у житті. Основою стратегії сучасної освіти виступає підтримка ініціативи дітей у пізнавальній, творчій та інших видах діяльності, розвиток креативної особистості дитини, а саме її пізнавально-творчих здібностей.

У свою чергу, одним із найефективніших шляхів досягнення цього особистісного результату є вивчення декоративно-ужиткового мистецтва. Інноваційність та традиційність, креативність та спрямованість у перспективу розвитку роблять цей феномен важливою складовою соціального та культурного життя сучасного суспільства.

Ефективність будь-якої діяльності визначається спеціальними якостями людини, що забезпечують успішність її виконання. У педагогіці ці індивідуальні особливості особистості називають здібностями. Такі дослідники, як В. Моляко [8], Н. Пов'якель [9], Т. Розова [9], В. Чорноус [10] розуміють під здібностями узагальнені способи орієнтування, що забезпечують успішність виконання діяльності, успішність розв'язання того чи іншого завдання. Здібності пов'язані з орієнтовними діями, що здійснюються шляхом використання існуючих в арсеналі індивіда засобів. В. Чорноус вважає, що здібності є тими індивідуальними особливостями конкретної людини, які відрізняють її від інших людей [10].

За словами В. Моляко, здібності – це ті індивідуальні особливості людини, які безпосередньо пов'язані з успішністю виконуваної нею діяльності [8].

Н. Пов'якель та Т. Розова вважає, що здібності не зводяться до знань, умінь і навичок, але є тією вихідною умовою, що забезпечує їх розвиток [9].

Перейдемо до категорії творчо-пізнавальних здібностей. Творчість є необхідною умовою загального та пізнавального розвитку особистості. З іншого боку, сам творчий процес передбачає обов'язкову наявність пізнавальних здібностей. Пізнавальні здібності визначають можливості переробки інформації, що надходить із зовнішнього світу, і включаючи здібності до набуття знань, здатність до їх застосування на практиці, здатність до перетворення знань.

Як вказує М. Лук'янчук, пізнавальні здібності молодших школярів мають безпосередній зв'язок з їхніми творчими здібностями, оскільки припускають набуття та застосування знань, їх перетворення. Це дає нам змогу виділяти як самостійне поняття пізнавально-творчі здібності [7].

Поділяємо думку А. Лазаренко та М. Борисьонк щодо того, що розвиток пізнавально-творчих здібностей здобувачів освіти одним з пріоритетних завдань Нової української школи. Ми розглядаємо здібності як багаторівневе утворення, відповідно до якого під здібностями розуміємо властивості функціональних систем, що реалізують окремі психічні функції, що мають індивідуальну міру виразності і проявляються в успішності та якісному своєрідності освоєння та реалізації діяльності [5].

І. Біла у структурі пізнавально-творчих здібностей учнів початкової школи виділяє функціональні, операційні та мотиваційні механізми, і розвиток пізнавально-творчих здібностей полягає у підвищенні ефективності функціонування цих механізмів. У міру дорослішання людини в цю структуру починають включатися і механізми регуляції [2].

В. Антипець та М. Артюх вказують, що розвиток пізнавально-творчих здібностей учнів початкової школи забезпечується інтелектуалізацією основних психічних функцій, що полягає у підтримці інтелектуальними операціями протікання пам'яті, сприймання, уявлення та уяви [1].

На думку А. Колодійчук, декоративно-ужиткове мистецтво має велике значення у формуванні особистості, у вихованні пізнавально-творчих здібностей людини, що відповідає умовам сучасного життя. Необхідно вже у дитячому віці прищеплювати любов до народного мистецтва, розуміння його для того, щоб навчити дитину орієнтуватися у народній художній культурі. Ці якості формуються не відразу, а процесі навчання та виховання, освоєння цінностей декоративно-прикладного мистецтва народу. Для розв'язання цього завдання слід активізувати увагу учнів до народних традицій та культури, їх вираження у мистецтві та художній освіті [4].

Р. Захарчук-Чугай та Є. Антонович визначили функції декоративно-ужиткового мистецтва: історико-соціальну, інтеграції у оточуюче середовище, побутову [3].

Історико-соціальна функція полягає в тому, що представляючи собою продукт соціально-історичного розвитку, народна творчість пов'язана з відомим прошарком культурних традицій [3].

Сутність функції інтеграції в навколишнє середовище полягає у зближенні майстра декоративно-ужиткового мистецтва з природним середовищем. Через цю функцію майстрам та споживачам декоративно-ужиткового мистецтва стає ближчим колективний досвід зберігання традицій, у творчості яскравіше і сильніше виражається народний характер [3].

Побутова функція полягає у тому, що важливою складовою декоративно-ужиткового мистецтва є його функціональна складова, що також обумовлює необхідність її творів [3].

Педагогічний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва має величезне значення у вихованні підростаючого покоління, у формуванні пізнавально-творчих здібностей. Але для того, щоб діти розуміли глибину народної художньої культури, потрібно, на думку А. Колодійчук, розробити методичні та навчальні посібники, розвивати систему гурткової позакласної та позашкільної освіти в напрямі викладання основ декоративно-ужиткового мистецтва, знайомити дітей з етнокультурою та мистецтвом [4].

У такій обстановці вивчення проблем залучення учнів початкової школи до культури, до творів декоративно-ужиткового мистецтва набуває високої важливості. При цьому досить гостро постають питання щодо впливу декоративно-ужиткового мистецтва на розвиток пізнавально-творчих здібностей учнів, а також прищеплення їм бажання долучитися до національної художньої культури.

Н. Лалак, І. Майборода та М. Василюк вважають, що вивчення декоративно-ужиткового мистецтва, у тому числі у початковій школі, сприятиме розширенню та подальшому розвитку у учнів духовних потреб, а також закладатиме основи пізнавальних та художніх уявлень про народний фольклор, художні традиції свого народу [6].

Вважаємо, що розвиток пізнавально-творчих здібностей молодших школярів у гуртках декоративно-ужиткового мистецтва буде особливо ефективним за дотримання низки умов:

- створення атмосфери, сприятливої для образного, емоційного сприймання творів декоративно-ужиткового мистецтва;
- наявність справжніх зразків декоративно-ужиткового мистецтва, з якими знайомляться діти у гуртковій роботі;
- спрямованість освітнього процесу на творче відображення вражень від твору декоративно-ужиткового мистецтва;
- створення на основі декоративно-ужиткового мистецтва предметно-розвивального середовища, що дасть кожній дитині змогу проявити власні пізнавально-творчі можливості та індивідуальні особливості.
- врахування у гуртковій роботі індивідуальних особливостей кожного здобувача освіти.

Отже, пізнавально-творчі здібності молодшого школяра – це складне інтегроване утворення, яке передбачає здатність дитини до активного набуття

та застосування знань та досвіду у пізнавальній та творчій діяльності, їх творче перетворення.

Таким чином декоративно-ужиткове мистецтво на сучасному етапі несе в собі історико-соціальну, побутову функції та функцію інтеграції у оточуюче середовище. Отже, визначено педагогічні умови, що сприяють ефективному розвитку пізнавально-творчих здібностей молодших школярів у гуртках декоративно-ужиткового мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипець В.П. Артюх М.С. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів як основи креативної особистості. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 125. С. 279–282.
2. Біла І.М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 136 с.
3. Захарчук-Чугай Р.В., Антонович Є.А. Українське народне декоративне мистецтво : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 342 с.
4. Колодійчук А.Б. Роль декоративно-ужиткового мистецтва у творчому розвитку дитини. *Наукові записки : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв*. Серія «Мистецтво» / Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського; ред. : Л.В. Старовойт, Л.М. Ліхіцька. Вінниця : «Фірма «Планер», 2018. С. 102–104.
5. Лазаренко А., Борисьонк М. Особливості формування творчих здібностей молодших школярів шляхом впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес. *ЛОГОΣ : Збірник наукових праць*. 2021. №2. С. 79–83.
6. Лалак Н.В., Майборода І.Е., Василюк М.І. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі художньо-трудої діяльності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія «Педагогіка та психологія». 2020. Випуск 1 (11). С. 151–154.
7. Лук'янчук М. Розвиток творчих здібностей молодших школярів : психолого-педагогічний контекст. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 2 (3). С. 82–87.
8. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Обдарована дитина*. 2005. №. С.2–9.
9. Пов'якель Н.І., Розова Т.М. Практична психологія креативності: Навчальний посібник [для студентів психологічних спеціальностей]. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. 321 с.
10. Черноус В. Творчі здібності особистості : визначення, сутність, структура. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 5 (Ч. 1). С. 83–87.

Пан Беата Федорівна

*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

ТЕХНОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні згідно з державною національною програмою «Освіта» є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я. Роз'яснення цього завдання передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту і методів навчально-виховного процесу з образотворчого мистецтва, спрямованого саме на всебічний розвиток особистості учнів початкової школи.

Освітня галузь «Мистецтво» у початковій школі є однією з ланок неперервної мистецької освіти, що логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями художніх компетенцій основної школи.

Навчальна програма «Образотворче мистецтво» реалізує вимоги освітньої галузі «Мистецтво» (змістова лінія «Образотворче мистецтво») Державного стандарту початкової загальної освіти та гармонійно поєднує навчально-виховний потенціал образотворчої культури з її естетично-мистецькою, зображально-моторною і творчо-діяльнісною складовими [5, с. 69].

Метою художнього виховання засобами образотворчого мистецтва є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних *компетентностей* у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду.

Головними завданнями курсу є:

Формування

- емоційно-естетичного досвіду учнів, культури почуттів, елементарних світоглядних орієнтацій та оцінних суджень, основ національної та громадянської свідомості;
 - особистісно-позитивного, художньо-естетичного сприйняття дійсності на основі емоційно-чуттєвого досвіду, здатності до художнього мислення та творчої активності;
 - художньої компетентності учнів у процесі засвоєння основ образотворчої грамоти;
 - елементарних умінь та навичок використовувати художні техніки та матеріали, засоби художньої виразності у власній творчій діяльності;
- розвиток

- чуттєво-емоційної сфери, здатності розуміти та інтерпретувати твори мистецтва (у відповідності до вікових можливостей), оцінювати естетичні явища;

- універсальних особистісних якостей та здібностей: образного мислення, уяви, фантазії, спостережливості, зорової пам'яті, художнього смаку та сприйняття кольору, форми, ритму, фактури поверхні тощо;

- художньо-практичних умінь, навичок та вміння використовувати набуті знання у самостійній художній діяльності;

засвоєння учнями

- початкових знань про образотворче мистецтво та його роль у житті суспільства, культурному середовищі;

- основних понять з курсу образотворчого мистецтва через сприйняття композиції, форми, кольору, об'єму, простору, руху тощо;

- елементарних знань про специфіку художньо-образної мови різних видів образотворчого мистецтва та виражальні можливості художніх технік і матеріалів.

Умовою успішної реалізації завдань програми є:

- залучення учнів засобами образотворчого мистецтва до національної та світової культур;

- формування позитивного ставлення до світу на основі емоційно-чуттєвого досвіду та залучення до художньо-творчої діяльності шляхом опанування основних правил-понять на чуттєвому рівні;

- розвиток чуттєво-емоційної сфери учнів, художньо-образного мислення, потреби і здатності до художньо-творчої самореалізації;

- спонукання до необхідності вносити елементи краси в побут, природу, стосунки з однолітками, дорослими.

Структура програми базується на засадах особистісно орієнтованого навчання і побудована за концентричним принципом вивчення навчального матеріалу, який допускає повторне вивчення окремих тем і понять змістової лінії у кожному наступному році навчання з розширенням змісту й поглибленням рівня його викладу [2, с. 12].

Особливу увагу на уроках образотворчого мистецтва слід приділяти збереженню психічного та фізичного здоров'я дитини. Педагог має створювати на уроках емоційно-піднесену атмосферу, що сприятиме зустрічі з прекрасним та розвантаженню дитини. Для підтримки здоров'я учнів на уроках необхідно дотримуватись санітарно-гігієнічних норм, техніки безпеки при роботі з різноманітними художніми матеріалами та інструментами, розвивати моторику дрібних м'язів пальців і кистей рук, координацію рухів, проводити фізкультхвилинки, уроки на природі тощо.

На нашу думку, дані завдання дає змогу вирішити технології особистісно зорієнтованого навчання. Педагогічна технологія – один із спеціальних напрямків педагогічної науки (прикладна педагогіка), покликаний забезпечити досягнення певних завдань, підвищувати ефективність навчально-виховного рівня, гарантувати його високий рівень [1, с. 14]. Отже, організація різних видів педагогічної діяльності передбачає використання варіативних технологій на

рівні творчості та майстерності. У сучасній дидактиці представлені найрізноманітніші технології, бо кожен автор і виконавець приносять в педагогічний процес щось своє індивідуальне.

Цілі і завдання особистісно орієнтованого навчання:

- розвивати індивідуальні та пізнавальні здібності кожної дитини;
- максимально виявляти, ініціювати, використовувати індивідуальний (суб'єктивний) досвід дитини;
- допомогти особистості пізнати себе, самовизначитися і самореалізуватися, а не формувати заздалегідь задані якості [1, с. 16].

Освітній процес будується на навчальному діалозі учня й учителя, який направлений на спільне конструювання програмної діяльності. При цьому обов'язково враховуються індивідуальна вибірковість учня до змісту, вигляду та форми навчального матеріалу, його мотивація, прагнення використовувати отримані знання самостійно, за власною ініціативою, в ситуаціях, не заданих навчанням.

Оскільки центром усієї освітньої системи в цій технології є індивідуальність дитини, то її методична основа полягає в індивідуалізації і диференціації навчального процесу. Початковим пунктом будь-якої предметної методики є розкриття індивідуальних особливостей і можливостей кожного учня. Потім визначається структура, в якій ці можливості оптимально здійснюватимуться.

Технологія особистісного орієнтованого освітнього процесу припускає спеціальне конструювання навчального тексту, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій до його використання, типів навчального діалогу, форм контролю за особистим розвитком учня під час оволодіння знаннями. Тільки за наявності дидактичного забезпечення, що реалізовує принцип суб'єктної освіти, можна говорити про побудову особистісно орієнтованого процесу [3, с. 76].

Основні вимоги до розробки дидактичного забезпечення особистісно орієнтованого розвиваючого процесу:

- навчальний матеріал (характер його подання) повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктного досвіду учня, включаючи досвід його попереднього навчання;
- виклад знань у підручнику (вчителем) повинен бути направлений не лише на розширення їх обсягу, структуризацію, інтеграцію, узагальнення предметного змісту, але й на перетворення наявного досвіду кожного учня;
- під час навчання необхідно постійно узгоджувати досвід учня з науковим змістом знань, які пропонуються;
- активне стимулювання учня до самооцінної освітньої діяльності повинне забезпечувати йому можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження під час оволодіння знаннями;
- навчальний матеріал повинен бути організований так, щоб учень мав можливість вибору при виконанні завдань, розв'язанні задач;
- необхідно стимулювати учнів до самостійного вибору і використанню найбільш значущих для них способів опрацювання навчального матеріалу;

- при введенні знань про прийоми виконання навчальних дій необхідно виділяти загальнологічні і специфічні предметні прийоми навчальної роботи з урахуванням їх функцій в особистісному розвитку;

- необхідно забезпечувати контроль і оцінку не тільки результату, але головним чином процесу навчання, тобто тих трансформацій, які здійснює учень, засвоюючи навчальний матеріал;

- освітній матеріал повинен забезпечувати побудову, реалізацію, рефлексію, оцінку навчання як суб'єктної діяльності.

Позиція вчителя

- ініціювання суб'єктного досвіду навчання;

- розвиток індивідуальності кожної дитини;

- визнання індивідуальності, самотності, самоцінності кожної людини.

Позиція учня

- вільний вибір елементів навчально-виховного процесу;

- самопізнання, самовизначення, самореалізація [2, с. 39].

До особистісно орієнтованих технологій належать технологія розвиваючого навчання. Авторська модель «школи діалогу культур», розробленої В.С. Біблером. Основою даної технології є положення про те, що людські культури знаходяться в постійному спілкуванні, діалозі, а змістом – діалог античної, середньовікової культури нового часу, сучасної культури. Таким чином, в початкових класах учні засвоюють поняття явищ, процесів, понять і т. д. з точки зору античної культури. В середніх класах – культури сучасності. Ця технологія відноситься до інтегративно-дидактичних технологій [5].

Отже, технології особистісно зорієнтованого навчання можуть створити максимально сприятливі умови для розвитку та саморозвитку особистості учня, виявлення та активного використання його індивідуальних особливостей у навчальній діяльності. Основні елементи технології: виявлення суб'єктного досвіду учня, формування наукових знань із опорою на досвід учня, узгодження нових понять із суб'єктним досвідом учня. Базовою орієнтацією педагога у контексті даної технології є його послідовне ставлення до вихованця як до особистості, самосвідомого і відповідального суб'єкта власного розвитку, як до суб'єкта виховної взаємодії. Особистісно орієнтоване навчання передбачає розвиток критичного мислення учнів, що потребує діалогічної ситуації, вільної, творчої особистості.

На наше переконання, на уроках образотворчого мистецтва можливе використання таких технологій особистісно зорієнтованого навчання молодших школярів:

- індивідуалізація і диференціація навчально-виховного процесу на уроках образотворчого мистецтва дає змогу виявити здібності і нахили до творчої діяльності кожного учня;

- технологія навчання за типом «діалогу культур» сприяє прищепленню духовних цінностей світової та вітчизняної художньої культури;

- створення педагогічних ситуацій творчого розвитку дитини сприяє формуванню нестереотипності мислення, самостійності, свідомого вибору, оригінальності виразу;
- елементи «вальдорфської педагогіки» мають терапевтичний та сугестопедичний ефект;
- технологія розвивального та проблемного навчання формує технічні навички роботи з різними художніми матеріалами та прийомами творення художнього образу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богущ. Київ. 2012. 26 с.
2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02 2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.
3. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с.
4. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс] Режим доступу: [https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view/](https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view) 27.10.2016 р. 40 с.

***Понач Ірина Олександрівна**
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

***Науковий керівник:**
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сьогодні ринок праці диктує нові умови, адже у світі сучасних технологій затребуваними стають нові професії, які вимагають навичок і умінь вирішувати задачі на межі різних дисциплін. В школі таких знань діти не здобували, адже освіта традиційно була репродуктивною, де вимагалось завчати факти і бути в змозі оперувати ними. Нині важливо аналізувати, поєднувати, критично оцінювати і застосовувати.

Тут STEM-освіта і стає в пригоді, адже вона не лише спрямовує увагу на науковий компонент навчання та інноваційні технології, але й активно розвиває творчі здібності та критичне мислення особистості. Саме тому STEM є цінним складником реформи, яка відбувається зараз в освіті України.

Сьогодні активно впроваджують не лише окремі STEM-проекти, але й вже кілька років поспіль комплексну інтеграцію дисциплін застосовують повсюдно.

STEM – це акронім, запропонований 2001 р. ученими Національного наукового фонду США для позначення революційного тренду в освітній та професійній сферах [3, с. 7].

STEM-освіта (аббревіатура від англійських слів Science, Technology, Engineering, Math, що в перекладі означає наука, технології, інженерія та математика) – це низка чи послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування, до освіти після школи або для того й іншого, і вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять [3, с. 7]. Подібна система освіти готує дітей до життя в реальному світі, який швидко змінюється, розвиває творчі здібності особистості, вміння реагувати на ці зміни, критично мислити.

STEAM – це новий підхід, метод в освіті, який ґрунтується на комплексному залученні у вивчення будь-якої теми науки (S), технології (T), інженерингу (E), мистецтва (A) та математики (M) [2, с. 5].

Ключові компетентності Нової української школи гармоніюють у системі STEAM-освіти, створюючи основу для успішної самореалізації особистості і як фахівця, і як громадянина.

STEM-навчання поєднує в собі міждисциплінарний і проектний підхід, основою для якого стає інтеграція природничих наук в технології, інженерну творчість і математику. Дуже важливо навчати науці, технологій, інженерного мистецтва і математики інтегровано, тому що ці сфери тісно взаємопов'язані на практиці в житті.

Особливою формою наскрізного STEM-навчання є інтегровані уроки, спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків, що сприяють формуванню в учнів цілісного, системного світогляду, актуалізацію особистого ставлення до питань, що розглядають на уроці [2, с. 7].

Інтегровані уроки можна проводити двома шляхами: через об'єднання схожої тематики кількох навчальних предметів; через формування інтегрованих курсів або окремих спецкурсів шляхом об'єднання їх навчальних програм. Тому частіше проводяться інтегровані уроки образотворчого мистецтва з математикою, інформатикою або з природничими дисциплінами.

STEM-освіта сприяє розвитку навичок критичного мислення та розв'язуванню проблем, необхідних для подолання труднощів, з якими діти можуть зіткнутися в житті.

Учні, створюючи різні продукти, будуючи мости і машинки, розробляючи свої підводні й повітряні конструкції, кожен раз стають ближче і ближче до мети. Вони розвивають і тестують, знову розвивають і ще раз тестують, і так вдосконалюють свій продукт. В решті решт, вирішуючи всі проблеми своїми силами, доходять до поставленої мети. Для дітей це – натхнення, перемога і радість. Після кожної перемоги вони стають все більше впевненими в своїх силах.

STEM-освіта розвивається разом з Arts дисциплінами, що сприяє розвитку творчого мислення. Але й окремі заняття з образотворчого мистецтва в напрямку STEM дають нові можливості розвитку образотворчого мистецтва.

Практично будь-яку тему програми образотворчого мистецтва можна розвивати у STEM-напрямах.

Для тих, хто збирається ввести STEM-напрямок на уроках образотворчого мистецтва, пропонуються теми та форми до тем. Листки-форми можуть використовуватись як для проєкту, так і для домашнього завдання. А можуть бути «експрес-листками» лише для уроку.

Пропонуємо такі STEM-теми на уроках образотворчого мистецтва:

1. Колір у природі. Як пояснюють колір науковці та художники. Створення власної композиції зеленкою та йодом.

2. Мистецтво кольору. Практичне заняття «Кольоровий диктант».

3. Форми в архітектурі. Практичне заняття. Знайомство з основними формами в архітектурі.

4. Колір як фізичне явище. Кольоровий спектр. Створення кольорових вітражів для тіньового театру.

5. Печери Ласко та Альтаміра. Практичне заняття. Знайомство з першими фарбами: різнокольоровими глинами, вугіллям, крейдою.

6. Створюємо фарбу. Як створити темперну фарбу? Як створити олійну фарбу? Як поводить себе фарба в інших умовах? Практичне заняття.

7. Колір та фарба. Коли живопис темнішає та світлішає. Як дізнатися світлостійкість фарби. Взаємодія фарби з поверхнею. Майстер-клас акварелі. Монотипія.

8. Фарба для друку. Практичне заняття з друкарства. Природні та штучні пігменти.

9. Урок у музеї.

Навчання за принципами STEAM-освіти дає змогу експериментально продемонструвати, що завдяки знанням з точних наук можна створювати справжні витвори мистецтва.

Уроки STEM також відрізняються активною комунікацією і командною роботою учнів. На стадії обговорення створюється вільна атмосфера для дискусій і висловлювання думок. Вони не бояться висловити будь-яку свою думку, вони вчаться говорити і презентувати свої результати. Значну частину часу діти за партою не сидять, а тестують і розвивають свої конструкції. Вони весь час спілкуються з вчителем і своїми друзями по команді. Коли діти беруть активну участь в процесі, вони добре запам'ятовують урок [1, с. 52].

Отже, STEAM-підхід змінює наш погляд на навчання й освіту. Використання STEAM-освіти – це прекрасна можливість навчити школярів мислити та знаходити необхідний інформацію, вирішувати складні завдання, приймати рішення, організовувати співпрацю з іншими дітьми та вчителем. Учень вчиться створювати ідеї та втілювати їх у життя, презентувати результати власних досліджень. Упровадження STEAM-освіти на ранніх етапах навчання буде сприяти першим крокам наукової діяльності, творчому та

інтелектуальному розвитку, навчить організовувати й контролювати проекти, тим гарантуючи їх гармонійний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириленко С. Поліфункціональний урок у системі STEM-освіти: теоретико-методологічні та методичні сегменти. Рідна школа. 2016. № 4. С. 52-53.
2. Поліхун Н. І. Педагогічна технологія STEM як засіб реформування освітньої системи України. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 3. С. 5-8.
3. Хромчихіна О. О. STEM-проекти для початкової школи. Х. : Вид. група «Основа», 2020. 95 с.

Савтира Тетяна Дмитрівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ВИКОРИСТАННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасний світ розвивається з величезною швидкістю. І люди повинні вміти швидко адаптуватися до всіх змін, засвоювати нову інформацію, сміливо братися за незнайоме, втілювати в життя свої грандіозні ідеї, не боячись експериментувати, пробувати щось нове, пізнавати світ у всій його красі і з усіма його можливостями. Перевага дітей перед дорослими в тому, що вони не знають слів «ні», «не можна», «неможливо». Тому, вже з раннього дитинства потрібно розвивати здібності дитини реалізувати себе в нових соціально-економічних умовах, вміти пристосовуватися до різних життєвих ситуаціях.

Творчі здібності існують у кожній дитині. Творчість - це природна функція мозку, яка виявляється і реалізується у діяльності при наявності спеціальних здібностей у тій чи іншій конкретній діяльності.

Креативність визначається як «творчі можливості людини, що можуть виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, 4 характеризувати особистість в цілому або її окремі сторони. [10,1] Креативність розглядається як найважливіший і відносно незалежний фактор обдарованості».

Виховний вплив мистецтва на особистість починається з раннього віку. Ми навіть і не помічаємо цього. Любов до рідного народу, героїзм, благородство, любов до добра і ненависть до зла, виникають у свідомості ще зовсім маленької дитини під впливом перших казок, пісень, малюнків. Мистецтво вчить людину правильно розуміти високі і прекрасні почуття, які ми трактуємо, як духовні новоутворення, необхідні людині. [5, с.27]

У педагогічній практиці образотворче мистецтво сприяє розвитку образного мислення, асоціативної пам'яті, художньої уяви. Воно певною мірою впливає на внутрішній світ дитини, залучає його до сфери людських емоцій, виховує здібність орієнтуватися в навколишньому житті, пробуджує сприйнятливості до прекрасного, креативно мислити.

Вивченням творчої діяльності займалися вчені, такі як Д. Богоявленська, Е. Боно, Л. Виготський, В. Давидов, В. Кузін, П. Пономарьов, Д. Ельконін та ін. Крім того, у роботах М. Зіновіної, І. Медакової, Н. Пейсахова, А. Єсаулова та ін. звертається увага на те, що успіх системного творчого мислення в процесі професійної підготовки багато в чому визначається рівнем сформованості основних компонентів творчого мислення на більш ранніх етапах формування особистості.

Нестандартні (нетрадиційні) техніки малювання - це один із способів вираження навколишньої дійсності шляхом малювання, не обмежуючи прояв творчих здібностей дітей. Малювати можна чим завгодно і як завгодно! Для активізації та ефективності учнівського процесу використовуються різні нетрадиційні техніки малювання.

Вченими вивчено і освоєно понад тридцять різноманітних технік образотворчої діяльності:

- флористика,
- аплікація з використанням природного матеріалу,
- виконання малюнка на бересті, дощечці,
- відбиток,
- набризг,
- малюнки з використанням круп,
- малювання пальчиками, долонькою,
- відбитки з використанням природного матеріалу, інших різних матеріалів (поролоном, малювання воском, кольоровою крейдою),
- монотипія (пейзажна, пріоритетна),
- кляксографія,
- малювання: нитками, сіллю.

При проведенні уроків образотворчого мистецтва необхідно дотримуватись наступних умов ефективної діяльності :

- від знань до творчості
- основний метод навчання;
- забезпечення поступовості сприйняття навчального матеріалу;
- забезпечення поетапності творчого процесу;
- вимога обов'язкової грамотності виконання роботи композиційної і образотворчої;

- стимулювання роботи в участі в конкурсах, з метою заохочення оригінальності задуму і підвищення якості виконання;
- стимулювання кмітливості, винахідливості, оригінальності, неординарності, як задуму, так і виконання;
- формулювання завдання, яке дає безліч можливостей різноманітних рішень, розвиток образного мислення;
- вимога завершеності, акуратності і привабливості, прояву художнього смаку в кожній роботі, незалежно від її характеру;
- створення постійної творчої атмосфери, зацікавленості, привабливості роботи, свята творчості за рахунок зміни характеру роботи, теми, матеріалів, змінення масштабу роботи, коли маленькі замальовки змінюються великими роботами;
- стимулювання прояву індивідуальності, самостійності при наданні рівного шансу для всіх (одна задана тема, одна техніка виконання).

Нетрадиційні техніки є свідченням спроби вчителя вийти за межі шаблону в побудові методичної структури уроку. Використання, а тим більше створення нетрадиційних технік вчителем, є проявом учительської творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтернет ресурс: <http://ua-referat.com/>Сутність креативності
2. Інтернет ресурс: <http://ua-referat.com/>Особливості креативного навчання
3. Могильовський В. Від задуму до втілення. Київ. 2009. С. 25-40.
4. Нетрадиційні уроки в початковій школі Н.К. Редакція загально педагогічних газет. 2005. С.5 – 35.
5. Соломенникова О. Радість творчості. Мелітополь, 2005. с.267
6. Тушева В. Формування творчої особистості дитини. *Декоративно - прикладне мистецтво*. 2003. № 5. С. 27 - 35.

***Сверίδα Катеринана Дмитрівна**
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

***Науковий керівник:**
Красовська Ольга Олександрівна
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

АЛЬТЕРНАТИВНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ГАЛУЗІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Освіта у сучасному суспільстві покликана виконувати складну духовно-творчу місію. Її роль полягає у передачі новим поколінням соціально-

культурних, науково-технічних, художньо-мистецьких надбань і в творчому перетворенні світу в умовах поступального, сталого розвитку. У зв'язку з переосмисленням орієнтирів освітньої політики, яка винесла на перший план ідеал особистості, що саморозвивається, сьогодні намітився підвищений інтерес до гуманістичного педагогічного досвіду і, зокрема, до альтернативної освіти.

Вважаємо, що у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи варто використовувати альтернативні педагогічні технології, які мають творчо-активізуючі цілі та розвивально-виховний характер й безпосередньо пов'язані з використанням різних видів мистецтва і творчої діяльності. Дані освітні технології необхідно визнати ефективним способом модернізації та удосконалення вітчизняної системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти. Зміст поняття альтернативних педагогічних технологій спробуємо розтлумачити розкриваючи сутність альтернативної освіти.

Л. Кравець визначає, що альтернативна освіта — це не удосконалення, а спроба знайти інші смисли, цінності, способи, джерела освіти. Альтернативна освіта, відома як нетрадиційна – це широке поняття для позначення всіх форм і технологій навчання поза межами традиційної освіти. Може базуватися на використанні альтернативних освітніх філософій і методів. Так само, як альтернативні музика та енергетика, альтернативна освіта - явище поки нечисленне, не надто популярне, не надто визнане, зрозуміле і прийняте, але, як і будь-які інші альтернативи, альтернативна освіта показує можливий вектор розвитку [4, с. 190].

Розглядаючи поняття «альтернативна освіта» через близькі, споріднені поняття та явища, звернемося до поняття «альтернативна школа». В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка зазначається: «альтернативні школи», «вільні школи» — у країнах Західної Європи та США неповні й повні середні школи, що діють паралельно або замість звичайних шкіл і забезпечують освіту, альтернативну за змістом або за формами й методами роботи з учнями» [3, с. 23].

У «Педагогічній енциклопедії» за ред. Б. Мілерського, Б. Сліверського представлено визначення: «альтернативна школа є одним із видів навчальних закладів, організованих відповідно до різних освітніх проєктів, які є альтернативними стосовно концепцій, реалізованих у школах, якими керують органи державної адміністрації; до альтернативних шкіл належать, серед інших, вільні школи типу вальдорфської, школи, які працюють за освітньою системою М. Монтесорі або С. Френе, а також низка шкіл, якими керують суспільні та релігійні товариства» [5, с. 13].

Досліджуючи альтернативу як педагогічне поняття, І. Кравець виявила низку найважливіших складових альтернативних педагогічних технологій, а саме:

- принципова відмінність альтернативної освіти від традиційної, яка полягає, передусім, у тому, що діти вчаться на основі індивідуальних програм, виходячи з власних інтересів, досвіду і відповідального вибору;
- обов'язкова наявність рівноправної, ділової, договірної взаємодії між

педагогом і учнями та вільного, демократичного освітнього процесу, ціннісно-значущого для всіх суб'єктів освітньої діяльності;

- забезпечення єдності освітнього процесу, дозвілля та трудової діяльності дітей;

- надання максимальної самостійності і самодіяльності дітям у процесі пізнання навколишнього світу;

- введення учнів у коло живих знань, необхідних у практичній діяльності;

- реальне поєднання індивідуальних інтересів дітей із пропонованими освітніми послугами; забезпечення ситуації активного пошуку знань і вмінь;

- культивування у кожної дитини мотивації і прагнення проявляти свої здібності, а також бажання брати на себе відповідальність за отримання власної освіти;

- залучення в суспільну діяльність, у процесі якої діти одночасно пізнають закони іншого світу і вчаться протиставити їх світові свого суспільства, закони якого засновані на взаємній повазі людської індивідуальності і де кожен може знайти своє місце в житті [4, с. 193].

З метою забезпечення професійної підготовки майбутніх педагогів початкової школи у галузі мистецької освіти до навчальних планів ступеня вищої освіти «бакалавр» включено наступні навчальні дисципліни: «Образотворче мистецтво з методикою викладання», «Теорія та методика музичного виховання з основами хореографії», «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», ступеня вищої освіти «магістр» — «Методика викладання освітньої галузі «Мистецтво».

На практичних заняттях варто познайомити студентів з альтернативними педагогічними технологіями, які формують широкі професійні компетентності майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти. З власного досвіду переконані, що процес професійної підготовки набуває удосконалення за умови впровадження наступних інтенсивних технологій: активних навчальних лекцій, семінарів, практичних та лабораторних занять у формі дискусій, обговорень, ігрового проектування, майстер-класів та творчих майстерень.

У змісті таких майстер-класів та творчих майстерень пропонуємо учасникам розглянути питання альтернативних технологій опанування мистецтва – «вальдорфської педагогіки» та залучитися до процесу творення:

- художньо–творча діяльність у вальдорфській початковій школі на основі відображення образів казок в живописній техніці акварелі «мокрим по мокрому»; малювання восковими крейдами сюжету народної казки; живописне малювання з орієнтацією на характер кольорів;

- ліплення з глини на основі формування волі та розвиток відчуття форми; методика ліплення тварини з цілого шматка, передача жесту, рухів; ліплення з воску як засіб розвитку дрібної моторики;

- створення чорно-білих графічних зображень; проведення гри «діалог з майстром» на основі творчості Вінсента Ван Гога виконати тушшю і певний мотив з натури у стилі майстра;

- переживання історії мистецтва для сучасної людини; знайомство з творчістю імпресіоністів та експресіоністів: виконання серії вправ з перетворення академічного зображення яблука у імпресіоністичне – відображення своїх емоцій у малюнку.

Застосування альтернативних художньо-педагогічних освітніх технологій, побудованих на активному використанні у навчально-виховному процесі педагогічного факультету різновидів мистецтва, дає змогу простежити важливість послідовного творчого розвитку і ґрунтовної творчо-спрямованої професійної підготовки сучасного учителя початкової школи. Результативна робота з впровадження зазначених альтернативних технологій у професійно-творчій діяльності вчителя початкової школи буде залежати від застосування нестандартних підходів до фахової підготовки спеціалістів початкової освіти та впровадження інноваційних освітніх технологій, спрямованих на особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожної підростаючої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воспитание к свободе. Педагогика Рудольфа Штейнера. Из опыта международного движения вальдорфских школ / Текст: Франц Карлгрен. М.: Изд-во Московского Центра вальдорфской педагогики, 1993. 270 с.
2. Галузяк В. М. Педагогіка : [навчальний посібник] / [Галузяк В. М. Сметанський М. І., Шахов В. І.] Вінниця : РВВ ВАТ. 2001. 200 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 366 с.
4. Кравець І. Л. Альтернатива як педагогічне поняття. Вісник Житомирського державного університету. Випуск 3 (75). Педагогічні науки. 2014. С. 190-194.
5. Milerski B. Pedagogika. Leksykon PWN / Boguslav Sliwerski, Boguslav Milerski. Warszawa : Wyd. Naukowe PWN, 2000. –284 s.
6. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
7. Освітні технології. Навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. КікTENKO, О. М. Любарська. К.: А.С.К., 2001. 256 с.
8. Сметанський М. І. Сутнісні характеристики альтернативи як педагогічного поняття. Педагогіка і психологія. 2012. № 1. С. 22-29.

Ткачук Уляна Василівна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Однією із особливостей сучасного інформаційного світу є процес входження людини у новий світ науки та культури. Стратегічними завданнями змісту освіти в Україні є побудова освітнього процесу таким чином, щоб реалізовувався інтегративний підхід, який базується на інтересах особистості, суспільства, держави та характеризується партнерською взаємодією між усіма учасниками освітнього процесу та поєднує усі структурні елементи, а саме: цілі, засоби та форми досягнення освітніх завдань.

У Державній національній програмі «Освіта» представлено такі завдання: відбір і структурування освітнього матеріалу на засадах диференціації та інтеграції, забезпечення альтернативних можливостей для здобуття освіти відповідно до індивідуальних потреб і здібностей; орієнтація на інтегровані курси, пошук нових підходів до структурування знань як засобу цілісного розуміння й пізнання світу.

Провідною ідеєю Концепції «Нова українська школа» є розвиток ключових компетентностей учнів. На сьогодні українська освіта повинна мати прикладний характер здобуття освіти, тобто знання, які дитина отримала у школі, повинні застосовуватися у повсякденному житті. Саме таку основу має інтегроване навчання.

Інтегроване навчання є основною формою організації навчання молодших школярів відповідного до нового Державного стандарту початкової освіти. Актуальність впровадження інтегрованого підходу до вивчення мистецької освітньої галузі у Новій українській школі зумовлена необхідністю переформатування традиційних підходів до навчання та формування в учнів цілісної картини світу, створення умов для формування дитини – здобувача освіти як цілісної всебічно розвиненої особистості.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблему інтегрованого підходу до навчання досліджували такі вчені як: О. Беляєв, Т. Браже, Л. Варзацька, М. Вашуленко, О. Гільзова, М. Іванчук, В. Ільченко, І. Козловська, М. Масол, В. Паламарчук, О. Савченко, Н. Сердюкова, О. Сухаревська, В. Фоменко та ін.

У галузі загальної мистецької освіти питання інтеграції досліджували вчені, які доводили доцільність інтегрованого навчання мистецтва на уроках та позаурочний час як засобів розвитку творчої особистості, а саме: О. Кабкова, Л. Савенкова, Г. Шевченко, Б. Юсов та ін.,

У посібнику «Нова українська школа: поради для вчителя» зазначено, що інтеграція (від лат. *integratio* – поєднання, відновлення) – це об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності [5].

Інтеграція в освіті оптимально відповідає й формуванню такої ключової компетентності, як уміння вчитись протягом життя – здатності до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації навчального

процесу (власного й колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами й інформаційними потоками, уміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання.

Виділяють різні форми інтеграції, а саме: повне злиття навчального матеріалу в єдиному предметі, тобто інтеграція за змістом (тематичний підхід), інтеграція на рівні способів дій (навичок) (діяльнісний підхід) [4].

На сьогодні сучасний інтегрований урок значно відрізняється від звичайного, який здійснювався протягом багатьох років. Відмінністю між інтегрованим та традиційним уроком є те, що предметом вивчення на інтегрованому уроці виступають багатопланові об'єкти, інформація про сутність яких міститься в різних навчальних дисциплінах; своєрідна структура, методи і прийоми, які сприяють його організації і реалізації поставлених цілей.

Впроваджуючи інтеграцію в навчальний процес, необхідно дотримуватися певних умов, зокрема:

- враховувати спорідненість наук, відповідних інтегрованим навчальним предметам;
- збіг або близькість об'єкта вивчення;
- наявність загальних методів і теоретичних концепцій побудови [2].

Метою мистецької освітньої галузі є формування культурної та інших компетентностей, цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті, поваги до національної та світової мистецької спадщини [1].

Державний стандарт початкової освіти, де зазначено зміст освітніх галузей та очікувані результати, відкриває широкі можливості для реалізації різних авторських підходів щодо інтегрованого навчання мистецтва. Типові освітні програми для очаткової школи, які затвердженя МОН та розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна у мистецькій освітній галузі за змістом та вимогами не відрізняються та структуровані за трьома освітніми лініями: художньо-творча діяльність, сприймання та інтерпретація мистецтва, комунікація через мистецтво.

Зміст загальної мистецької освіти повинно відображати художню картину світу та буди дидактично адаптованим відповідно до навчальних і виховних завдань. Інтегрований курс мистецької освітньої галузі передбачає виявлення певних дидактичних підстав для поєднання та перетворення предметно-диференційованого змісту в інтегративний.

Наша модель інтеграції передбачає виділення двох базових компонентів – «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво», які можуть поєднуватися в тематичний цикл та збагачуватися іншими видами мистецтв.

Важливою підставою для поєднання цих видів мистецтв став особливий статус у загальному видовому та міжвидовому колі художніх явищ сьогодення. Музичне та образотворче мистецтва існують у культурі як відокремлено, так і входять до складу більшості видів мистецтв. Тому в змісті курсу «Мистецтво» компоненти хореографія, театр, кіно трактуються як додаткові.

На основі опрацьованої нами наукової літератури можемо ствердити, що інтегроване навчання, за якого матеріал доповнюється та повторюється іншими напрямками, дає набагато кращий результат у порівнянні з традиційним вивченням дисциплін. Інтегрований підхід сприяє виробленню системи знань, розвиває здібності до їх переносу в інші галузі. Також перевагами інтегрованого навчання є те, що інтеграція поживляє навчальний процес; економить навчальний час; позбавляє молодших школярів від перевтоми.

Інтегрований підхід – не має бути самоціллю. В освітньому процесі це має бути збалансовано і педагогічно доцільно. Багаторічний досвід упровадження інтегрованого підходу в загальній мистецькій освіти засвідчив, що під час конструювання уроку мистецтва для розкриття, емоційного посилення певної світоглядної теми навколо домінантного виду мистецтва (зазвичай, це – музичне і образотворче мистецтво) «залучаються» твори інших видів мистецтва. Таким чином, на уроці певна тема, щонайперше розкривається завдяки мові одного (домінантного) виду мистецтва, а твори (або види діяльності) з інших видів доповнюють і збагачують загальне сприйняття [3].

Необхідною умовою реалізації завдань мистецької освітньої галузі є дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту і результатів навчання. Тому результати підсумкового оцінювання кожного учня мають бути інтегровані з урахуванням усіх видів діяльності на уроках з усіх видів мистецтва – пізнання та аналіз-інтерпретація творів мистецтва, практична діяльність в галузі мистецтва, виявлення естетичного ставлення (емоційного, оцінного, критичного), види комунікації через мистецтво [3].

Таким чином, інтеграція в загальній мистецькій освіті є відповіддю на запити сучасної культури постмодерного суспільства. Розробка й упровадження інтегрованих курсів з мистецтва ґрунтується на фундаменті філософсько-культурологічних, психологічних і дидактичних досліджень та з урахуванням гуманітарно-естетичної специфіки нового навчального предмета.

Отже, процес реформування сучасної системи освіти відбувається шляхом інтегрованого викладання навчальних предметів, навчальних тем і проблем та створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний підхід в напрямку розробки інтегрованих підручників, впровадження інтегрованих курсів, проведення інтегрованих уроків та використання системи інтегрованих навчальних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: офіц. видання: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. Київ, 2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>
2. Красовська О.О. Діагностика ціннісно-естетичного компонента професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах Нової української школи. *Acta Pedagogica Volynienses*, Вип. 3, 2021. С.83-91.

3. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу» / Л. М. Масол. Київ: Генеза, 2019. 208 с.
4. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу» / Т. Г. Гільберг, С. С. Тарнавська, Н. М. Павич. Київ: Генеза, 2020. 256 с.
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 207 с.

Ткачук Уляна Василівна
*студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
*д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

На сьогодні головним завданням початкової ланки освіти є процес формування національної свідомості молодших школярів, шляхом розвитку патріотичних якостей особистості та виховання почуття любові до Батьківщини.

Про це свідчать такі нормативні державні документи: «Освіта» («Україна ХХІ століття»), «Діти України», Закони України «Про освіту», «Про загально середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти України, Накази Міністерства освіти та науки.

Державою визначені головні завдання національного виховання:

- формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля держави, готовність її захищати;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії свого народу;
- формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою;
- прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій українців та представників інших націй, які живуть в Україні;
- виховання духовної культури особистості, створення умов для вибору нею своєї світоглядницької позиції;

- утвердження принципів вселюдської моралі, правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності та моралі;
- формування творчої особистості, виховання цивілізованого господаря;
- забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді, охорони та зміцнення їхнього здоров'я;
- виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки;
- формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю;
- формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою;
- розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов їх самореалізації;
- формування у дітей і молоді уміння міжособистісного спілкування та підготовки до життя в умовах ринкових відносин. [2].

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що проблему національно-патріотичного виховання було висвітлено в українській філософії, педагогіці та літературі (С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Л. Українка, Т. Шевченко).

Питання національно-патріотичної свідомості висвітлювалися в працях таких науковців та педагогів як: Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга.

Виходячи з отриманих фактів, ми можемо визначити проблему національно-патріотичного виховання в даний час як одну з найактуальніших, яка вимагає уважного розгляду і аналізу, так як недооцінка патріотизму як найважливішої складової суспільної свідомості призводить до ослаблення соціально-економічних, духовних і культурних основ розвитку суспільства і держави. Цим і визначається пріоритетність національно-патріотичного виховання в загальній системі виховання громадян нашої держави.

Патріотизм (грец. *Patris* – батьківщина) – моральний і політичний принцип, соціальне відчуття, змістом якого є любов і відданість Батьківщині, гордість за його минуле і сьогодення, прагнення захищати інтереси Батьківщини [3].

Потужним засобом формування національно-патріотичної свідомості молодших школярів – є мистецтво.

Мистецтво – це особлива форма відображення дійсності, естетичний художній феномен, який передає красу навколишнього, внутрішнього світу людини через осмислення фундаментальних категорій «краса», «гармонія», «пропорційність», «довершеність» та самосвідомість і патріотизм.

Велику роль у формуванні національно-патріотичної свідомості молодших школярів відіграють уроки малювання, а саме: уроки декоративно-прикладного мистецтва, уроки малювання пейзажів рідного краю, портретів українських діячів, предметів побуту тощо. Завданням таких уроків є – викликати в дітей

інтерес до своєї країни, шляхом використання репродукцій українських художників.

Знайомство дітей з творами митців допомагає їм увійти до світу прекрасного, учить бачити і відчувати неповторне поєднання фарб природи, будить потребу любити і радіти життю, що підвищує емоційно-естетичну культуру.

Не менш важливим є залучення учнів до прекрасного через різноманітні форми, які органічно вплітаються в повсякденне життя, побут, одяг, житло родини – розмальовані декоративні тарілки, різьблені з дерева речі, художні вироби з глини, прикраси одягу, різні види тканини.

У вихованні національно-патріотичної свідомості дітей велику роль відіграють і народні традиції – досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління. З традиціями тісно пов'язані народні звичаї, які є формою виявлення народної традиції – це усталені правила поведінки; те, що стало звичним, визнаним, необхідним.

За формою організації уроки образотворчого мистецтва можуть бути колективними і індивідуальними, коли кожна дитина виконує свою роботу, втілюючи в ній свій задум. Часто індивідуальна робота дітей об'єднується в загальну, використовуються ігрові ситуації, які спонукають дітей до спільних дій. Наприклад, можна застосувати такий вид спільної діяльності дітей, як робота з однією писанкою. Діти, варіюючи готові роботи, різноманітні форми, вчаться створювати барвисті композиції. Мимовільно діти починають придивлятися до того, як працюють товариші, з'являється бажання спробувати зробити так само. Це створює основу для завдань, виконання яких залежить від узгодженості дій всіх учасників.

Писанкарство, як вид декоративно-прикладного мистецтва має позитивний вплив на формування національно-патріотичної свідомості особистості та пояснюється наступними важливими причинами: твори цього виду мистецтва дозволяють виховувати у школярах національну культуру сприйняття матеріального світу, сприяють формуванню патріотичних почуттів, залучають до духовних надбань народу, формуючи тим самим загальну культуру особистості; створюють сприятливі умови для примноження духовної спадщини українського народу.

Таким чином, залучаючись до мистецтва під час ознайомлення з писанкарством, учні поступово формуватимуть поняття, що український народ, має звичаї, які є спільними для всіх людей. Пізнаючи традиції, народну мудрість, народну творчість (пісні, казки, прислів'я, приказки, ігри, загадки тощо), розширюючи уявлення про народні промисли (вишивка, петриківський розпис, яворівська іграшка, писанкарство), вони поступово отримують цілісне уявлення про втілену в художній і предметній творчості своєрідність українського народу. Водночас у дітей розширюються знання про характерні для рідного краю професії людей, про конкретних їх представників. При цьому намагаючись піклуватися не стільки про збагачення знань, скільки про їх творче засвоєння, розвиток почуттів дітей. У шкільному віці вони залюбки беруть

участь у народних святах і обрядах, пізнаючи їх зміст, розвиваючи художні здібності, навички колективної взаємодії [1].

Уроки образотворчого мистецтва дають змогу ефективно розвивати в учнів почуття прекрасного, формувати уявлення про візуальне мистецтво, знайомство з образною мовою різних видів і жанрів мистецтва, розвивати інтерес до художньої творчої діяльності, виховувати національно-сформовану особистість.

Ще однією формою організації навчання та виховання національно-патріотичної свідомості молодших школярів є проведення виховних годин у формі: зустрічей з волонтерами, майстер-класів за участю дітей та батьків з виготовлення сувенірів тощо. Доцільно організовувати виховні проекти: «Україна – рідний край», «Я і моя родина», «Україна – моя батьківщина». Проводити виховні години та тематичні бесіди за темами: «Славетні українці», «Козацькому роду немає переводу» тощо. Проводити конкурси малюнків, оберегів, організувати написання листів та малюнків воїнам ЗСУ.

Таким чином, образотворче мистецтво відіграє важливу роль у формуванні національно-патріотичної свідомості як учня так і вчителя, виховуються почуття любові до рідного краю та України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: [mon.gov.ua. patriotichne-vih-metodichni-19-05-2015.pdf](http://mon.gov.ua/patriotichne-vih-metodichni-19-05-2015.pdf)
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf>
3. Сутність національного виховання (мета, завдання, принципи, зміст) – Педагогіка. URL: https://pidru4niki.com/14860110/pedagogika/sutnist_natsionalnogo_vihovannya_meta_zavdannya_printsipi_zmist

Тремба Діана Володимирівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УМОВ НАСТУПНОСТІ МІЖ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИМ ВИХОВАННЯМ У ДОШКІЛЬНІЙ ТА ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти. Неперервність здобуття людиною освіти є можливою за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними рівнями освіти. Забезпечення наступності змісту та методики дошкільної та початкової освіти, відповідність Базового компонента дошкільної освіти віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку та вимогам концептуальних засад реформування Нової української школи.

У контексті нашого дослідження особливого значення набувають питання забезпечення умов наступності освіти дітей дошкільного й молодшого шкільного віку, які набули всебічного вивчення вітчизняними вченими А. Богуш, О. Кононко, І. Лапшиною, Т. Поніманською, О. Проскурою, Т. Степановою, Т. Фадєєвою. Українські науковці О. Боделан, Л. Дзюбко, Г. Назаренко, Л. Федорович, О. Чепка, Н. Черепаня у своїх працях розкривають особливості процесу моделювання організаційно-педагогічних умов забезпечення наступності між дошкільною й початковою освітою. Різноманітні дидактичні аспекти реалізації умов наступності освіти дітей дошкільного і молодшого шкільного віку висвітлюються у науково-методичних напрацюваннях: екологічне виховання, природознавство – Л. Іщенко, Т. Мантула, Г. Петушкова, Д. Струннікова; розвиток мовлення – Н. Гавриш, Л. Порядченко; розвиток інтелекту, творчих і художніх здібностей – Т. Астраханцева, С. Гаврилюк, О. Тупічкіна, С. Уфімцева. У сучасних наукових дослідженнях І. Гончарової, Л. Коломієць, М. Прокоф'євої, О. Соколової розкриваються проблеми формування готовності педагогів до реалізації зв'язків між закладами дошкільної освіти і початковою школою, інтеграції професійної підготовки вихователів і вчителів.

Попри таке наукове розмаїття, впровадження Концепції Нової української школи вимагає пошуку нових шляхів забезпечення умов наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, що актуалізує проблему дослідження. Тому маємо на меті виявити шляхи вдосконалення дошкільної освіти у контексті реалізації Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку та Концепції Нової української школи.

Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку – система науково-обґрунтованих положень, що визначають стратегічні напрями освітнього розвитку дітей від народження до шкільного віку відповідно до викликів глобалізованого світу, цифрового суспільства, очікувань громадян України щодо державницької позиції підтримки дошкільного дитинства. Метою Концепції є визначення провідних ідей і принципів щодо забезпечення на засадах дитиноцентризму системних змін в освіті дітей раннього та дошкільного віку, управлінні системою дошкільної освіти на різних її рівнях [3, с. 2]. Як зазначають автори-розробники, дошкільна освіта є стартовою платформою для подальшої освіти упродовж життя, першою обов'язковою сходинкою в системі неперервної освіти, фундаментом формування людського капіталу суспільства [3, с. 5].

Формула Нової української школи складається з дев'яти ключових компонентів: нового змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; педагогіці, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; умотивованому учителеві, який має свободу творчості й розвивається професійно; орієнтації на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризмі; наскрізному процесі виховання, який формує цінності; новій структурі школи, яка дає змогу засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя [2, с. 2].

Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. вчитися впродовж життя; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; ініціативність і підприємливість; екологічна грамотність і здорове життя; обізнаність та самовираження у сфері культури. Загальнокультурна компетентність – це здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва [4, с. 5].

Мистецька компетентність включає складну систему знань, умінь, комунікації в галузі та відповідального ставлення. Учень початкової школи повинен мати знання: володіти системою знань про цілісність художньої культури та видову й жанрову специфіку мистецтва в обсязі, необхідному для здійснення професійної діяльності; володіти знаннями з теорії мистецтва, змістом специфічного мистецького тезаурусу, художньо-образної мови різних видів мистецтва; знати творчість найвідоміших вітчизняних та зарубіжних діячів культури і мистецтва; знати кращі зразки музичного, образотворчого, хореографічного, театрального, екранного світового та українського національного мистецтва; розуміти місце й роль українського національного мистецтва у просторі загальнолюдських цінностей.

Учень початкової школи повинен мати вміння: розуміти, інтерпретувати, емоційно оцінювати твори мистецтва, естетичні явища на основі засвоєних знань, власних світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій; використовувати художньо-образні засоби різних видів мистецтва: образотворчого (лінію, форму, об'єм, простір, композицію, колір), музичного (мелодію, ритм, гармонію, темп, лад, тембр, регістр), хореографічного, театрального, екранного (міміку, жести, костюми, декорації, музичний супровід) з метою втілення художнього образу в різних видах і жанрах мистецтва; використовувати художні техніки, технології, матеріали, прийоми творення різних видів образотворчого мистецтва; імпровізування, хоровий, ансамблевий та сольний спів, пластичне інтонування, гру на елементарних музичних інструментах, рухи під музику, рольові ігри, етюди з метою набуття свободи вираження у власній творчій діяльності.

Концепція Нової української школи ставить перед дошкільною освітою пріоритети формування особистісної та соціальної компетентностей дитини, а також визначає особливу важливість формування пізнавальних інтересів дошкільника, цілісної картини оточуючого світу та мотивації до шкільного життя. Змістом нині діючого Базового компонента дошкільної освіти визначено

освітні лінії, що формують необхідні компетентності для забезпечення наступності освітнього процесу в закладі дошкільної освіти та Новій українській школи. Інваріантну частину змісту дошкільної освіти систематизовано за освітніми лініями «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», що забезпечує формування ряду компетентностей: здоров'язбережувальну, особистісно-оцінну, родинно-побутову, соціально-комунікативну, природничо-екологічну, предметно-практичну, художньо-продуктивну, сенсорно-пізнавальну, математичну, мовленнєву [1, с. 2].

В контексті нашого дослідження особливої актуальності набуває проблема наступності формування мистецької компетентності дітей дошкільного віку та учнів початкової школи. Базовим компонентом дошкільної освіти визначено опанування освітньої лінії «Дитина у світі культури», у результаті якої повинна сформуватися художньо-продуктивна компетентність дитини як здатність сприймати мистецький твір позиції краси; виявляти себе емоційно сприйнятливим та естетично чуйним глядачем, слухачем, наслідувачем мистецьких зразків – образотворчих, музичних, танцювальних, літературних; здатним виявляти художню активність як складову особистісної культури.

Для досягнення зазначених результатів необхідно передбачити нові підходи до підвищення кваліфікації працівників галузі дошкільної освіти, зменшити кількість дітей у групах, організувати ефективну просвітницьку діяльність батьків дітей дошкільного віку, залучити школи до реальної співпраці з закладами дошкільної освіти. Нова генерація педагогів дошкільної освіти має бути готовою до побудови освітнього простору в закладі дошкільної освіти, співзвучного з цінностями гуманістичної філософії, психології та педагогіки. Це передбачає не лише сформованість гуманістичних цінностей у майбутніх педагогів, їхньої особистісної зрілості, широкого світогляду, високого рівня освіченості, а й практичну вмільність створювати відповідне освітнє середовище, будувати взаємини з вихованцями на засадах партнерства, здатність до розуміння себе та іншого, конкретної ситуації буття. Заявлені гуманістичні цінності освіти, ідеї особистісно зорієнтованої педагогіки, практики психолого-педагогічної підтримки, гуманної педагогіки, педагогіки розуміння та партнерства мають складати підґрунтя професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богущ. Київ. 2012. 26 с.
2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02 2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.
3. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с.
4. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс] Режим доступу:<https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMb27.10.2016> р. 40 с.

Царук Катерина Володимирівна
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН УЧНІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У березні 2020 року Україну, як і країни Центральної Азії та Європи охопила пандемія Covid-19. Згідно з Наказом МОН України «Про забезпечення виконання профілактичних і протиепідемічних заходів» від 12.03.2020р. № 392 у всіх закладах освіти було організовано освітній процес за дистанційною формою здобуття освіти [1]. Більшість учасників освітнього процесу не були готові до таких змін.

Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати учнів, підтримувати постійний зв'язок з усіма учасниками освітнього процесу, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто. Але Україна не виняток — жодна держава, жодна освітня система у світі не була готова до цього. З 24 лютого 2022 року Україна, перебуваючи в умовах повномасштабної війни, змушена продовжувати навчальний процес за змішаною формою навчання. У загальному розумінні змішане навчання – це навчання, за якого частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а інша – у самостійній роботі з електронними ресурсами [2].

В організації дистанційного навчання залишається дві основні проблеми – технічне забезпечення (наявність пристроїв та інтернет-зв'язку) та обмеженість спілкування (між вчителем і учнем, вчителем і батьками, учнем і учнем). З кожним місяцем кількість учнів, які доєднуються до дистанційного навчання, збільшується. Також покращується ситуація з доступом до мережі. Але проблемою залишається відсутність або зменшення спілкування між здобувачами освіти. Більшість з них комунікують з однокласниками лише в межах навчального закладу. Проблему у спілкуванні учнів в умовах дистанційного навчання помітили і батьки, і вчителі, і психологи. Останні зазначають, що така форма навчання негативно позначається на соціалізації дітей і успішності, бо спілкування з іншими людьми – важливий спосіб власного розвитку. Якщо дистанційне навчання не чергуватиметься з навчанням у класі – діти гірше розвиватимуться. "Школярам необхідно

взаємодіяти з учителем і однолітками безпосередньо. Тобто, школа – це місце, де людина вчиться вчитися, а не просто здобуває освіту, адже освіту здобувають після школи. В такому випадку дистанційне навчання складніше. Однак, це значно краще, ніж наражати себе і оточення на небезпеку. Зараз треба прийняти умови і навчитися жити у нових реаліях. Так буде тривати ще певний час, однак діти дуже швидко пройдуть ресоціалізацію і адаптуються до нормального процесу навчання. Тобто, це не буде якоюсь проблемою і повернеться на свої кола без серйозних наслідків", – зазначає Спартак Суббота.

Отже, треба створити умови для учнів, де б вони могли спілкуватися безпосередньо під час навчання онлайн. Учні старшої та середньої школи самостійно шукають способи спілкування, а от учні початкової школи часто не знають, як і де зв'язатися з однокласниками. Нижче наведемо кілька способів для підвищення комунікації між учнями.

Чати без батьків та вчителів – учні говорять про свій день, власні проблеми, переживання, плани, враження. Також діляться популярними відео чи мемами, цікавими мультфільмами і фільмами... Тобто, це звичайний груповий чат, в якому є тільки діти і вони говорять про те, що для них важливо. Його можна створити на будь-якій платформі чи месенджері. (Viber, Telegram і т.д.). Такий спосіб спілкування добре підходить для скромних дітей, які часто соромляться говорити. В таких умовах вони відчують себе більш комфортно, не бояться показувати власні приховані таланти.

Проте, спілкування у смартфоні часто не є приватним – батьки чи близькі родичі мають доступ до чатів, особливо у початковій школі. Або ж і самі учні не дотримуються конфіденційності – пересилання повідомлень, скріншоти і їх поширення часто знижують бажання дитини спілкуватися. Тому учні мають дотримуватися правил спілкування – ставитися з повагою до всіх учасників чату, нікого не ображати, не надсилати неприйнятний контент. Також треба встановити часове обмеження. Бажано, щоб правила склали самі учні.

Чати малих груп – учні спілкуються групами відповідно до своїх інтересів (танці, футбол, ігри, книги). Таке спілкування дозволяє обговорювати теми, які є цікавими для вузького кола учнів. Також їх можна створювати для виконання групових завдань – проєктів, лепбуків, досліджень.

Онлайн-зустрічі без дорослих – учні спілкуються в режимі онлайн між собою. На конкретний час діти домовляються і виходять в ефір. Для цього можна використовувати як навчальні платформи, так і соцмережі.

Зустрічі за межами школи – прогулянки, поїздки чи ігри. Їх можуть організувати батьки без участі вчителя – достатньо сконтактувати з іншими батьками і обговорити час і місце зустрічі. Також корисно організувати такі зустрічі цілим класом. Це може бути просто прогулянка, а може бути і поїздка (обов'язково врахуйте безпечність такої зустрічі!).

Участь у позашкільних та позаурочних заходах – будинки культури, бібліотеки, територіальні громади, різноманітні студії часто проводять виставки, конкурси, турніри, благодійні акції і т.д. Такі заходи проходять і онлайн, і офлайн. Участь у них допомагає відволіктися від буденності, знайти нових друзів і розширити коло спілкування.

Колективні челенджі, конкурси, екскурсії чи веб-квести онлайн - такий формат організації освітнього процесу дозволить не лише краще засвоїти матеріал, а й отримати безліч позитивних емоцій. Оскільки під час таких зустрічей у віртуальному просторі, діти вчаться взаємодіяти між собою, ділитися враженнями, досвідом, проявляти креативність. Також учні опановують нові способи отримання інформації і нові додатки – зйомка і монтування відео, фотографування, залучення близьких до виконання завдань. У дитини розвиваються організаторські навички.

Дистанційний формат навчання надає більше можливостей для якісного спілкування батьків та дітей. В цей час дорослі стають не формальними, а безпосередніми учасниками освітнього процесу та мають змогу не лише за ним спостерігати, а й допомогти дитині в разі потреби. В такий спосіб дитина відчуває себе більш впевнено й комфортно.

Після завершення навчання з дитиною варто обговорити її враження від уроків, що нового та цікавого вона дізналася. А зробити це краще на спільній прогулянці. У вільний час з дітьми варто частіше читати разом, дивитися цікаві та пізнавальні відео, грати в настільні ігри.

Оскільки вчитель бачить дитину лише через монітор, то не може відслідкувати її емоційний стан, настроїв, рівень спілкування з однолітками. Ця відповідальність переходить до батьків. Вчасна реакція батьків на зміну у поведінці дитини допоможе уникнути багатьох проблем, також покращити родинні стосунки.

Отже, дистанційне спілкування з учнями потребує більше часу та часто залежить від зовнішніх факторів (доступ до Інтернету, наявність пристроїв, вільного часу). Учні більше навчаються під час спілкування з іншими, ніж під час слухання уроку. Тому ми повинні адаптуватися до змін у навколишньому середовищі та навчати цьому дітей і батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про забезпечення виконання профілактичних і протиепідемічних заходів: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.03.2020 р. № 392.
2. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни - Державна служба якості освіти України. *Державна служба якості освіти України*. URL: <https://sqe.gov.ua/zmishane-navchannya-yak-organizuvati-yaki/> (дата звернення: 10.03.2023).
3. Як компенсувати нестачу спілкування під час дистанційного навчання: способи соціалізації дітей. Освітній портал™ - освіта в Україні, освіта за кордоном, ВНЗ, вчителі України, ЗНО. URL: <https://www.op.ua/news/lifehack/yak-kompensuvati-nestachu-spilkuvannya-pid-chas-distanciynogo-navchannya-sposobi-socializaciyi-ditey> (дата звернення: 09.03.2023).

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

*Боса Ольга Василівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

До кінця ХХ століття в багатьох розвинених країнах світу провідною стратегією в розвитку освіти дітей з особливими потребами стала інтегрована освіта. Але через деякий час стало очевидним, що виділення «особливих» класів у школах часто веде до виключення «особливих» дітей із соціального життя школи. Тому від ідеї інтеграції стали переходити до ідеї інклюзії – спільного навчання та виховання дітей з різними стартовими можливостями.

Вивченню питання технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі початкових класів приділено багато уваги у працях А. Веремчук, А. Колупаєва, С. Миронова, О. Таранченко, О. Хом'як та інші фахівці, аналіз наукових праць яких дозволяє визначити загальні підходи до цієї проблеми.

Кожна дитина з особливими потребами повинна мати можливість реалізувати своє право на здобуття освіти в будь-якому типі закладу освіти та отримувати при цьому необхідну їй спеціалізовану допомогу.

Інклюзія – залучення до освітнього процесу кожної дитини за допомогою освітньої програми, яка відповідає її здібностям; задоволення індивідуальних освітніх потреб особистості, забезпечення умов її супроводу. Інклюзивна освіта – це така організація процесу навчання, за якої всі діти, незалежно від їхніх фізичних, психічних, інтелектуальних, культурно-етнічних, мовних та інших особливостей, включені до загальної системи освіти та навчаються за місцем проживання разом зі своїми однолітками без інвалідності в одних і тих самих загальноосвітніх школах – у таких школах загального типу, які враховують їхні особливі освітні потреби та надають своїм учням необхідну спеціальну підтримку. Головне в інклюзивній освіті дитини з особливими потребами – здобуття освітнього та соціального досвіду разом з однолітками.

Сьогодні інклюзивний процес в освіті розуміють як спеціально організований освітній процес, що забезпечує включення і прийняття дитини з обмеженими можливостями здоров'я в середовище звичайних однолітків у

закладі освіти, навчання за адаптованими або індивідуальними освітніми програмами з урахуванням її особливих освітніх потреб.

Отже, інклюзивна освіта – це процес розвитку загальної освіти, який передбачає доступність освіти для всіх, у плані пристосування до різних потреб усіх дітей, що забезпечує доступ до освіти для дітей з особливими потребами [1]. Сутністю інклюзивної освіти є соціалізація та соціальна реабілітація дітей з особливими потребами.

Необхідною умовою досягнення результатів соціалізації є варіативність освітніх технологій і методів навчання дітей. Під *технологіями інклюзивної освіти* ми розуміємо ті технології, які ведуть до створення умов для якісної доступної освіти всіх без винятку дітей. Можна виділити дві великі групи інклюзивних технологій: організаційні та педагогічні. Організаційні технології пов'язані з етапами організації інклюзивного процесу: технології проектування та програмування, технології командної взаємодії вчителя та фахівців, технології організації структурованого, адаптованого та доступного середовища. Педагогічні технології можуть бути успішно використані в інклюзивній практиці вчителем на уроці: технології диференційованого навчання, технології індивідуалізації освітнього процесу, технології корекції навчальних і поведінкових труднощів, технології, спрямовані на формування соціальних (життєвих) компетентностей, технології оцінювання досягнень в інклюзивному підході [2]. Важливо зазначити, що вчитель не обмежується використанням якоїсь однієї технології, а організовує їхній комплекс.

Серед педагогічних технологій можна виокремити ті, які можуть бути успішно використані в інклюзивній практиці вчителем на уроці. Класифікувати їх можна відповідно до завдань і ролі в організації спільної освіти дітей з різними освітніми потребами:

Технології, спрямовані на опанування академічних компетенцій під час спільної освіти дітей з різними освітніми потребами: технології диференційованого навчання, технології індивідуалізації освітнього процесу. Технології, що індивідуалізують освітній процес: під час організації індивідуальної роботи на уроці – виконання завдання на картці, індивідуального завдання в зошиті – необхідно враховувати особливості дитини. Вчитель створює умови для того, щоб учень у цих умовах міг поставити мету, сформулювати завдання, визначити способи розв'язання навчальних завдань, зміг оцінити результати своїх навчальних дій. Такий процес індивідуалізації важливий як для дитини з обмеженими можливостями здоров'я, так і для її однолітків, які нормативно розвиваються. Принцип індивідуалізації дає змогу створити рівні можливості для всіх учнів класу, тим самим реалізується інклюзивний підхід на практиці. На технологічному рівні принцип індивідуалізації втілюється в різних педагогічних підходах: особистісно зорієнтованій педагогіці, педагогіці підтримки, рефлексивно-діяльнісному підході в навчанні, у технологіях проєктної діяльності, технологіях тьюторського супроводу.

О. Таранченко розглядає диференційоване навчання як форму організації навчально-виховного процесу, за якої вчитель працює з групою учнів [2].

Технологія рівневої диференціації навчання пов'язана з рівнем освоєння дітьми програмного матеріалу. У цій технології управління пізнавальною діяльністю відбувається з метою навчання кожного учня на рівні його індивідуальних можливостей і здібностей через систему малих груп.

Технологія функціональної диференціації – організація роботи в групах із розподілом функцій, тобто коли кожна дитина робить свій внесок у загальний результат, виконуючи своє завдання, водночас дитині з труднощами в навчанні можна запропонувати допоміжні матеріали. Організація роботи в групі передбачає повну включеність дитини на основі розуміння її можливостей.

Технологія змішаної диференціації (модель зведених груп) – об'єднана форма двох видів диференціації навчання – за інтересами та за рівнем розвитку. Для вивчення навчальних дисциплін уся класна паралель перегрупується.

Технології корекції навчальних і поведінкових труднощів, що виникають у дітей в освітньому процесі. Технології корекції навчальних і поведінкових труднощів, що виникають у дітей в освітньому процесі, – це спеціальні логопедичні технології та технології спеціальної педагогіки, спрямовані на корекцію порушення, технології нейропсихологічного підходу в корекції навчальних труднощів, технології психолого-педагогічної системи формування й розвитку мовного слуху і мовленнєвого спілкування в дітей із вадами слуху, технології прикладного аналізу поведінки тощо.

Технології, спрямовані на формування соціальних (життєвих) компетентностей, у тому числі прийняття, толерантності. Під час прямого навчання соціальних навичок учитель навчає дітей правильної поведінки через правила та приклади. Прийняття правил дуже важливе для всіх дітей, але воно має бути усвідомленим, пов'язаним з їхнім особистим досвідом. Формування соціальних навичок через наслідування передбачає взаємонавчання дітей, коли більш компетентна в якійсь галузі дитина стає прикладом для наслідування для інших дітей. Під час організації групових видів активності, як-от чергування, підготовка до свята, робота в навчальних групах, допомога у виконанні завдань, пересуванні школою та за школою (організована для незрячих дітей або дітей із порушеннями опорно-рухового апарату).

Технології оцінювання досягнень в інклюзивному підході. Предметом оцінювання виступають як освітні результати, що досягаються, так і процес їх досягнення, а також міра усвідомленості кожним учнем особливостей його власного процесу навчання. При цьому поряд з інтегральною оцінкою (за всю роботу загалом, що проводиться, наприклад, у формі портфоліо, презентацій, виставок тощо) використовується диференційована оцінка (виокремлення в роботі окремих аспектів, наприклад, сформованість обчислювальних умінь, виразність читання, вміння слухати товариша, формулювати та ставити запитання тощо), а також самооцінка і самоаналіз учнів. Разом із педагогом-психологом учитель продумує таку стратегію роботи з усім класом, за якої діти вчаться оцінювати не тільки результат, якість продукту навчання, а процес – ступінь докладених зусиль, активність, міру участі в груповій роботі, зростання «над самим собою».

Таким чином, можна зробити висновок, що кількість педагогічних технологій збільшується і роль інклюзивної освіти підвищується. Нині метою освітніх організацій є створення «безбар'єрного» освітнього середовища, модернізація впорядкованої системи дій, виконання яких призводить до гарантованого досягнення педагогічних цілей.

Педагоги не завжди вміють працювати з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Вони не дуже впевнено володіють сучасними технологіями побудови освітнього маршруту та розробками індивідуальних програм для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) [3]. Використання технологій інклюзивної освіти в початкових класах буде ефективним, якщо під час підготовки до уроку вчителем проаналізовано когнітивні, комунікативні, поведінкові особливості, а також індивідуальний стиль засвоєння матеріалу кожного учня класу, включно з дитиною з ООП.

Проаналізувавши досвід роботи педагогів з організації інклюзивної освіти в початкових класах, ми з'ясували, що, з одного боку, відбувається підвищення кваліфікації педагогів, розвиваються форми інтегрованого навчання, створюються системи комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП – це кабінет сенсорно-моторної корекції, кімната релаксації, міні-тренажерний зал, кабінет біологічного зворотного зв'язку «Здоров'я». З іншого боку, «особливих» дітей включають в активні соціальні процеси, використовуючи принцип організації колективних творчих справ, де діти-інваліди пробують себе в різних соціальних ролях. Крім цього, у роботі з дітьми, організовуючи їхній вільний час, опора йде на співпрацю з родиною. Батьки залучаються до участі у спільних із дітьми свят, розваг.

Насамкінець хотілося б зазначити, що інклюзивний підхід робить акцент не просто на рівних можливостях у здобутті освіти, а «наполягає» на можливості для всіх навчатися разом. У зв'язку з цим розробляються різноманітні технології, які допомагають дітям з ООП відчувати себе повноцінними членами суспільства та успішно пройти адаптаційний період, а звичайним учням виховати в собі толерантне ставлення до «особливих» дітей і навчитися приймати людей такими, якими вони є.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веремчук А., Хом'як О. Інноваційні технології навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2021, (1(5)), с. 71–78. URL: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(5\).2021.235185](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(5).2021.235185) (дата звернення: 04.10.2022).
2. Колупаєва А. А., Таранченко О.М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
3. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.

*Дмитрук Анастасія Миколаївна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Протягом багатьох років система освіти відокремлювала дітей із типовим розвитком від тих, котрі потребували додаткової освітньої підтримки, обмежуючи їхнє право на реалізацію освітніх можливостей. Право дітей з порушеннями в розвитку на однакові зі здоровими однолітками можливості, закріплено в багатьох міжнародних документах: Загальній декларації прав людини, Конвенції про боротьбу з дискримінацією в освіті, Конвенції про права дитини та Загальній декларації про освіту для всіх, Саламанській декларації, Дакарській програмі дій, Конвенції ООН про права людей з інвалідністю тощо.

Після ратифікації міжнародних документів Україна досягла значних успіхів у впровадженні інклюзивної освіти, про що свідчать національні нормативні документи: Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про охорону дитинства», Концепція розвитку інклюзивної освіти в Україні, різні постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України та ін. Відтак, актуалізується необхідність впровадження інклюзивного навчання, яке зможе забезпечити найкращі умови для учнів з особливими освітніми потребами (ООП).

Українські науковці О. Будник, А. Колупаєва, Л. Миськів, К. Островська, М. Порошекно, З. Шевців та інші провели широкі дослідження розвитку та впровадження інклюзивної освіти, окресливши модальності її реалізації. У своїй роботі ми також звертаємося до наукових праць Ю. Найди та О. Таранченко, Ю. Почкун, О. Поясик, Л. Савчук, Т. Сак, Т. Скрипник та ін. Науковці втілюють у своїх працях різні аспекти проблеми інклюзивної освіти, ґрунтовно аналізуючи стан впровадження інклюзивної освіти в Україні та за її межами.

Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти передбачає створення умов для включення учнів молодшого шкільного віку з ООП в освітнє середовище зі здоровими однолітками, залучення громадськості та усунення дискримінації в освіті. У процесі спільного навчання діти з особливими освітніми потребами беруть активну участь у суспільному житті.

Зміни в соціальній свідомості та освіті заохочують розуміння та прийняття особистості та особливих потреб.

Успішна реалізація моделі інклюзивної освіти має відповідати принципам інклюзивної освіти:

1. Цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень;
2. Кожен має здатність відчувати і мислити;
3. Кожен має право спілкуватися і висловлювати свою думку;
4. Усі люди потрібні один одному;
5. Справжньої освіти можна досягти лише в реальних стосунках;
6. Всі люди потребують підтримки та дружби з однолітками;
7. Будь-яка дитина швидше прогресує в тому, що вона вміє, ніж у тому, чого не вміє;
8. Різноманітність покращує всі аспекти людського життя [4].

Інклюзивні заклади визнають вихованців насамперед як особистостей з різними навчальними потребами і прагнуть будувати свою роботу з використанням гнучких методів викладання, котрі можуть ефективно забезпечити навчання молодших школярів з ООП.

В концепції «Нова українська школа» наголошується на презумпції талановитості кожної дитини [1], це означає, що молодших школярів з ООП також. Розвиток дитячої творчості є важливим для дітей молодшого шкільного віку з ООП, для опанування ними нових знань та видів діяльності в інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО). Дитяча творчість ґрунтується на наслідуванні і є важливою складовою розвитку дитини. Завдання педагога – використати здатність дитини до наслідування, щоб прищепити їй навички та вміння, без яких неможлива творча діяльність, а також сформувати у школяра самостійність, активність у застосуванні цих знань і вмінь, критичне мислення та навички прийняття рішень.

Відомо, що дитяча творчість є унікальним явищем. Багато педагогів і психологів (Н. Ільїна, Г. Костюк, В. Моляко, Р. Павелків, В. Роменець, В. Рибалка, С. Сисоєва та ін.) підкреслюють важливість художньої творчості для загального і, особливо, естетичного розвитку особистості дитини.

Г. Костюк, досліджуючи питання дитячої творчості, зазначав, що в молодшому шкільному віці розвивається здатність переходити від думки до дії, що уможливорює творчу діяльність. Науковець зазначав, що одним з найважливіших питань дитячої психології і педагогіки є розвиток творчості і значення творчої праці для загального розвитку і зрілості дитини. Це означає, що здатність створювати ціле з елементів, робити нові комбінації зі старих речей, є основою творчості [2].

В нашому дослідженні розглядаємо творчість, як діяльність, результатом якої є якісно нові матеріальні та духовні цінності. Основним критерієм, який відрізняє творчість від виробництва, є унікальність (нестандартність) результату. Тому творчість можна розглядати як діяльність, в результаті якої створюється щось якісно нове, чого не існувало раніше; створення нових речей, які мають цінність для автора та процес створення цінностей, які є важливими для певного об'єкта.

Теоретичні аспекти розвитку творчих здібностей у молодших школярів визначаються низкою факторів та умов. До чинників, що сприяють розвитку творчих здібностей, належать: потреба в нових враженнях; потреба в спілкуванні та самоідентифікації; активність дитини, прагнення до дії та рольового перевтілення (що дає змогу дитині діяти як дорослий); рівень психічного розвитку, особливо уяви; особливості емоційної сфери; особливості оцінювання дитиною; особливості оцінювання дитини оточуючими та самооцінки, рівень асертивності, особливості спілкування дитини з дорослими та однолітками, рівень обізнаності дитини (оволодіння різними видами дитячої діяльності та її змістом), рівень якості сприймання та образності пам'яті.

Структура творчої активності молодших школярів в різних видах діяльності розглядається як сукупність її компонентів – мотиваційного, емоційно-вольового, змістового та операційного. А саме: розуміння важливості підготовки до творчої діяльності; готовність активно включатися у творчий процес; оволодіння способами виконання творчих завдань у спеціальних дитячих видах діяльності; здатність фантазувати та уявляти; вміння долати конкретні труднощі; вміння доводити розпочату справу до кінця; прояв старанності, терпіння та сумлінності; нові способи, прийоми та дії і вираження радості відкриття.

Розглянувши зміст і значення творчості, можемо зробити висновок, що творчий процес проявляється вже в ранньому дитинстві. Проблемні ситуації, які неможливо вирішити звичайними методами, можуть мотивувати до творчої діяльності. Передумовами творчої діяльності є гнучкість мислення, критичність, здатність до інтеграції понять і цілісність сприйняття. У процесі традиційного навчання діти отримують конкретну інформацію та вміння відтворювати продемонстровані способи діяльності. Однак, це зовсім не означає, що вони займаються творчим пошуком, щоб вирішити поставлену проблему, а отже, не отримують досвіду такого пошуку.

Для розвитку творчого досвіду дітей важливо моделювати спеціальні навчальні ситуації, які створюють умови для пошуку творчих рішень. Необхідність щоразу створювати нову проблемну ситуацію пов'язана з тим, що навчання креативності здебільшого ґрунтується на проблемах з готовими рішеннями. Створювати нові цінності діти можуть лише в окремих випадках, на певному рівні розвитку, через діяльність, організовану педагогом.

Цінною є думка В. Моляко про те, що діяльність, яка виникає на основі творчої уяви, є дуже складною, оскільки залежить від багатьох різних факторів. Дослідник переконаний, що діяльність не може бути однаковою у дітей і дорослих, оскільки ці фактори виглядають по-різному на різних етапах дитинства [5].

Загальновідомо, що уява залежить від життєвого досвіду дитини, який розвивається поступово і значно відрізняється від досвіду дорослих своєю оригінальністю. Уява дітей молодшого шкільного віку багатша, ніж у дорослих, адже раннє дитинство – час відкриттів. Через брак досвіду діти схильні до викривлення та перебільшення реальності, що веде їх від реального

світу до більш фантастичних світів. Тому вміння фантазувати та уявляти є важливим для розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку.

Для розвитку творчих здібностей молодших школярів з ООП в інклюзивному середовищі ЗЗСО необхідно використовувати прийоми індивідуалізації освітнього процесу. Зрозуміло, що в одному класі початкової школи можуть одночасно здобувати освіту діти з різними медичними показаннями. При організації повноцінного освітнього процесу для учнів молодшого шкільного віку, котрі потребують додаткової освітньої підтримки, важливо враховувати їхні індивідуальні особливості, рівень сформованості наявних компетенцій, цілі та інтереси з метою добору освітніх засобів і темпу навчання. Зміст діяльності вчителів, асистентів вчителів та всіх інших членів команди психолого-педагогічного супроводу має враховувати психологічні особливості та особливі освітні потреби кожної дитини, щоб ефективно впливати на розвиток творчих здібностей та становлення особистості, сприяти розкриттю потенціалу та особистісному зростанню всіх дітей. З цією метою слід обрати відповідні освітні методи та форми роботи.

Особистісно-орієнтований підхід до освітнього процесу є ефективним, коли педагоги бачать у кожній дитині індивідуальність, несхожу на інших, враховують особливості емоційної сфери вихованця, розвивають у молодших школярів гуманістичні почуття, моделюють різноманітні навчальні ситуації, в яких діти мають робити власний вибір, отримують непідробне задоволення від успіхів однолітків, співпереживають, довіряють і навчають, розвивають прагнення до творчості, надання дітям права обирати ті види діяльності, в яких вони відчують себе комфортно [3].

Ми вважаємо, що впровадження прийомів індивідуалізації освітнього процесу в інклюзивному середовищі ЗЗСО сприяє розвитку творчих здібностей та саморозвитку учнів початкових класів з ООП. Вони мають великий потенціал для реалізації в Новій українській школі завдяки впровадженню методики Марії Монтесорі, вальдорфської педагогіки, рівневої диференціації, ігрової інтерактивної технології, модульно-розвивальної технології та проблемного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Радянська школа, 1989. С. 307–373.
3. Освіта аутистів : від міфу до реальності : навчально-наочний посіб. / Укладач: Тетяна Скрипник. Київ : «Гнозіс», 2014. 24с.
4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
5. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко / за заг. ред. В. О. Моляко. Київ: «Освіта України», 2008. 702 с.

*Ксінчук Валентина Юріївна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к.п.н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОДИН ІЗ ПРИНЦИПІВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Входження України в єдиний європейський простір зумовлюють ряд змін щодо організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі. Чимало дітей потребують до себе вкрай особливого підходу, а особливо спеціально створеного освітнього середовища.

Сучасні тенденції розвитку Нової української школи характеризуються переходом від традиційної моделі навчання до розвивальної конструктивної моделі, орієнтованої на результат. Актуальним питанням сьогодення є створення сприятливих умов для особистісного становлення й творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності. Саме тому впровадження інклюзивного навчання значно розширює можливості гармонійного розвитку дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі Нової української школи.

Ідея інклюзії є дуже привабливою, але потрібно розуміти, що дитина з особливими освітніми потребами знаходиться у ситуації, яка вимагає від неї набагато більшої концентрації та зусиль, ніж від будь-якої іншої дитини.

Спрямованість особистісно орієнтованої освіти визначається як гуманістична. Серед якостей, притаманних гуманності, особливе місце займають якості, пов'язані зі здатністю людини до співпереживання, співучасті. Запровадження особистісно орієнтованого підходу в Новій українській школі є революційним та конструктивним. Сучасна система початкової освіти дозволяє використовувати орієнтовано особистісний підхід у навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами, завдяки чому вони мають можливість бути більш успішними у навчанні та поведінці.

О. Леонтьєв визначав особистість як цілісне утворення, відносно пізній продукт соціально-історичного розвитку й особливий рівень онтогенетичного розвитку людини [1, с. 29].

У зв'язку з цим Д. Зембицький зазначав, що особистісно орієнтований підхід до дитини полягає в тому, щоб не тільки змінити зміст освіти, але й співвіднести цей зміст з можливостями в першу чергу дитини, і тільки потім –

педагога, закладу освіти, міста [3, с. 84]. За визначенням В. Фоменка, завдання особистісно орієнтованого підходу полягає в тому, щоб кожна дитина могла розвиватися і саморозвиватися, для чого слід створити певний простір свободи особистості, оскільки розвиватися можна тільки будучи вільною людиною. На думку автора, це важливо як для дітей, так і для педагога [3, с. 118].

Особистісно орієнтований підхід це – цілеспрямований, планомірний, спеціально організований педагогічний прогрес, спрямований на розвиток дитини, яка має особливі освітні потреби, становлення її як особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей, інтересів та здібностей.

В основі особистісно орієнтованого навчання є особистість дитини, її самобутність та самостійність. Визнання дитини з особливими освітніми потребами особистістю, принцип відсутності бездарних дітей, принцип неповторності кожної дитини є головними аспектами особистісно орієнтованої педагогіки.

Особистісно орієнтована освіта визначається гуманістичною спрямованістю. В основі гуманного ставлення лежить ціннісне ставлення до іншої людини, усвідомлення її недоторканності, визнання її найвищою цінністю.

Сучасна система освіти дозволяє використовувати особистісно орієнтований підхід у навчанні дітей з особливими освітніми потребами, завдяки чому вони мають можливість бути більш зосередженими та успішними у навчанні. Важливо увесь час пам'ятати про те, що пізнавальні ресурси дитини постійно збільшуються. Чим активніше дитина залучена до освітнього процесу, тим більше шансів, що з часом вона зможе засвоїти те, що раніше давалося з складністю.

Головним принципом особистісно орієнтованого підходу є створення таких умов, де відбувається визнання цінності, неповторності та цілісності особистості дитини. За таких умов освітній процес для дитини з особливими освітніми потребами стає більш особистісно орієнтованим, якщо опиратися на можливості дитини, а не на його медичний діагноз. Стиль навчання особи з особливими освітніми потребами – це його індивідуальний спосіб пізнання світу. У свою чергу освітнє середовище створене в початковій школі має давати постійний та індивідуалізований зворотний зв'язок на дії особи з особливими освітніми потребами.

Отже, центральною фігурою особистісно орієнтованого підходу є дитина з особливими освітніми потребами в початковій школі. Особистісно орієнтований підхід спрямований на розвиток особистості дитини, що здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей її інтересів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко Т. Сходинки гуманних взаємин батьків і дітей. *Дитячий садок*. 2002. № 24. С. 28-30.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. К. : ІЗМН, 2008. 198 с.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток

*Лафета Марія Андріївна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Соціалізація – це один з важливих чинників повноцінного розвитку особистості та її ефективного функціонування в соціумі. Відповідно до найпоширенішого визначення, соціалізація (від лат. socialis – суспільний) розглядається як активне засвоєння особистістю соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей [1]. Це процес взаємодії людини із соціальним середовищем, що починається з народження та триває протягом усього життя. Соціалізація включає в себе навчання основам мовлення, набуття навичок, пов'язаних зі спілкуванням та взаємодією з іншими людьми, розвиток соціальних норм, цінностей, традицій та інших аспектів культури та суспільства, в якому людина живе.

Соціалізація здійснюється через різноманітні канали, включаючи сім'ю, школу, різні форми масової комунікації, релігійні установи, спортивні клуби, робоче оточення та інші форми взаємодії зі світом. Кожен із цих каналів впливає на соціалізацію людини, допомагаючи їй набувати соціальних навичок та формувати свій світогляд.

Зрозуміло, що соціалізація дітей з особливими освітніми потребами (далі ООП) відбувається значно важче та повільніше ніж у інших дітей. Тому, важливо всім учасникам освітнього процесу бути готовими до цих випробувань.

Конвенція ООН з прав людини сьогодні трактує інвалідність вже не як якусь проблемність, а як особливість людства [2]. Проблема соціалізації дітей з особливими потребами не дарма постає надзвичайно гостро. Річ не лише в тому, що дітям необхідний комфорт у соціальному середовищі, вони також повинні віднайти своє місце в ньому, щоб мати можливість не тільки повністю розкрити власні можливості, а й бути корисними цьому суспільству.

Під час соціалізації будь-яка дитина проходить певні етапи:

- адаптація (пристосування до соціуму);
- індивідуалізація (усвідомлення своїх можливостей);

– інтеграція (намагання знайти своє місце в суспільстві).

Для дітей з ООП успішне проходження цих етапів можливе лише в інклюзивному середовищі. У розвитку дитини з ООП можна визначити декілька етапів її соціалізації.

Перший етап – входження дитини в соціум. На цьому етапі соціалізація дитини з ООП не може бути досягнута без залучення до цього процесу її батьків. Сім'я як соціальний інститут покликана соціалізувати дитину. Власне, сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини з ООП і несе відповідальність за створення належних умов для цього. У родині складаються перші уявлення про людські цінності, характер взаємостосунків між людьми, формуються моральні якості людини з ООП [3]. На жаль, не в кожній родині є сприятливі умови для розвитку особливої дитини, і тоді вона стає тягарем для батьків. Зустрічаються батьки, які не приховують факт психологічного несприйняття своєї ж дитини з ООП. Таке ставлення негативно впливає на розвиток. Негативно в цьому аспекті можуть впливати такі типи сімей як: авторитарна сім'я, неблагополучна сім'я, неповна сім'я, молода сім'я та багатодітна сім'я.

Другий етап – це перебування дитини у закладі освіти. Інклюзивна освіта є важливим аспектом у цьому питанні. Л. Виготський підкреслює, що характер виховання людини повністю визначається тим суспільним середовищем, у якому вона росте і розвивається. Вчений наголошує на антипедагогічності правила, згідно з яким *«для зручності підбираються однорідні групи дітей з ООП. Роблячи це, ми не лише йдемо проти природної тенденції в розвитку дітей, але, що більш важливо, ми позбавляємо таку дитину колективної співпраці та спілкування з іншими, які стоять вище у своєму розвитку, і таким чином ускладнюємо, а не полегшуємо її розвиток. Дитина з ООП тягнеться до дитини, яка стоїть вище за своїм розвитком. Ця різниця інтелектуальних рівнів – важлива умова колективної діяльності»* [4]. Важливу роль має відіграти тактовність педагогів, повага до дитини з особливими освітніми потребами. Налаштування дитини на перебування у закладі, на важливість нових змін у її житті виконують члени родини.

Ефективність соціалізуючого впливу закладу освіти є результатом сукупності всіх сторін шкільного життя: формальних і неформальних психолого-педагогічних умов. Неформальні – включають атмосферу школи, міжособистісні стосунки учасників освітнього процесу, стилі педагогічної діяльності, шляхи розв'язання конфліктів, організаційну культуру школи та інше. Формальна сторона діяльності закладу освіти – освітній процес – передбачає формування певної системи знань, умінь і навичок учня. Об'єктами змін в освітньому соціалізуючому просторі можуть бути:

– зміст освіти (*адаптація/модифікація навчальної програми відповідно до потенційних можливостей дитини; збагачення варіативної частини програми громадянсько-навчними та соціалізуючими курсами; спрямування психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг на набуття вмінь і навичок соціально-побутового орієнтування*);

– форми організації навчально-виховного процесу (*освітній процес може здійснюватися як спільно з іншими учасниками, так і на підставі індивідуального навчального плану дитини з ООП, яка може відвідувати окремі уроки або заняття*);

– оцінювання навчальних досягнень (*оцінювання може здійснюватися як за загальними критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, так і згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів та обсягом матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою*);

– приміщення закладу освіти (*забезпечення безперешкодного доступу до будівель і приміщень закладу освіти осіб з порушеннями опорно-рухового апарату, зокрема тих, хто пересувається на візках, та осіб з порушеннями зору. Облаштування ресурсної кімнати*);

– соціум (*співпраця з батьками, взаємодія з громадськими об'єднаннями, органами виконавчої влади, місцевого самоврядування тощо*);

– співпраця з ІРЦ, РЦПО та іншими закладами й установами освіти (*отримання консультацій і спеціальних знань, експериментальна робота, висвітлення і передача перспективного педагогічного досвіду тощо*) [3].

Третій етап – її самоствердження, реалізація її соціального потенціалу в соціумі.

Лише завдяки соціалізації особлива дитина може використати свої потреби, застосувати свої можливості, хист, налагодити відносини з суспільством. Тільки соціалізована дитина почуває себе в житті впевнено.

Результатом успішної соціалізації попередніх етапів можна вважати готовність дитини до виконання соціальних ролей: Я – успішний учень, у дорослому житті – успішний працівник; Я – система громадських компетентностей, у дорослому житті – свідомий громадянин; Я – система цінних ставлень, у дорослому житті – успішний сім'янин [3].

Отже, варто підсумувати, що соціалізація дитини з ООП може бути успішною лише в комплексній роботі всіх учасників освітнього процесу, які інтегруються в подальшому у суспільство. Вивидення даної проблеми на загальний рівень – це перший крок до її успішного проходження. Підтримка, розуміння, небайдужість очотуючого середовища до дитини з ООП є для неї стимулом працювати над собою, а в результаті початково призводить до успішної соціалізації в освітньому середовищі, а пізніше в суспільному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в закладі освіти. URL: <https://svyat.kyivcity.gov.ua/news/30981.html>
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019.
4. Выготский Л.С. Реальные формы социального поведения

«Психология личности в трудах отечественных психологов». СПб.: Питер, 2000. 406с.

***Примак Анастасія Анатоліївна,**
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

***Науковий керівник:**
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасний стан речей в нинішньому суспільстві, розвитку культури, після карантинному та воєнному часі потребує значних зусиль для розвитку моральних цінностей, високого рівня свідомості, гнучкості, почуття такту та справедливості до оточуючих. Саме ці чинники є основними у формуванні толерантного соціуму, виходячи з цього можна стверджувати, що формування толерантного суспільства і є пріоритетним завдання сучасного педагога.

Провідне місце толерантності в системі ціннісно-цільових пріоритетів освіти актуалізували в наукових працях О. Асмолов, І. Бех, Б. Гершунський, О. Грива, І. Пчелінцева, В. Шалін. Різні аспекти формування толерантної особистості школярів і студентів у закладах освіти розглянуті в дисертаційних дослідженнях О. Карякіної, Л. Колобової, М. Перепеліциної, Т. Поштарєвої, Ю. Годорцевої. Проблеми формування міжособистісних і толерантних взаємин знайшли відображення в наукових працях Б. Ананьєва, Т. Веретенко, А. Лазурського, А. Мудрика, В. М'ясищева, С. Рубінштейна, В. Свідерського, В. Соловйова, Л. Філяніної та ін.

Проблема толерантності полягає в тому, що це простий термін, який не має чітких критеріїв допустимого, кожна людина особисто для себе визначає ці рамки. Таким чином толерантність досить умовна субстанція. Виходячи з вище сказаного варто розуміти, що найбільший недолік концепції толерантності є той факт, що норми встановлює кожен для себе. Так, як останнім часом цей термін набуває популярності, варто визначити хто така «толерантна людина»? [1]. Стародавні філософи застерігали: «Трьох речей потрібно уникати (у житті): ненависті, заздрощів та презирства». З огляду на це висловлювання визначимо смислове навантаження поняття «толерантність».

Слово «толерантність» походить від латинського *tolerans*, яке має значення «зносити, витримувати, терпіти, виявляти стійкість, витривалість». Майже у

всіх країнах світу, попри їхні відмінності у політичних, культурних традиціях, існує однаковий переклад і тлумачення поняття «толерантність» є своєрідним синонімом «терпимості» [1, с. 6].

Отож толерантність – це термін який означає процес терпимості до відмінностей між різними аспектами людської культури. Простими словами це концепція прояву поваги до іншої раси, релігії, статі, думки чи ідеології. Також суть толерантності – об'єктивне ставлення до тих, чий спосіб життя відрізняється від вашого.

Висвітлено проблеми міжособистісних і толерантних взаємин, питання формування толерантності школярів освітніх закладів у наукових працях : Г. Ковальчук, Т. Потапчук, М. Клепар, В. Ляпунова, О. Волошина, Г. Коберник, А. Ситченко, Н. Соболь та інших.

Проаналізувавши різні підходи до визначення поняття «толерантність», ми з'ясували, що єдиного підходу в науковців до визначення поняття «педагогічна толерантність» не існує [2]. П. Нікольсон розглядає толерантність як духовне взаємопроникнення людей, що означає співпереживання труднощам і радощам життя іншої людини, емоційну співучасть у його житті. На думку Б. Гершунського, кожна людина є не тільки активним споживачем духовних та матеріальних цінностей, але і своєю життєдіяльністю вносить посильний внесок у духовний досвід народу своєї країни і всього світу в цілому [2, с. 3].

Проте, сама суть терпимості та взаємоповаги, це єдиний вихід для розвитку людської раси в умовах настільки великих відмінностей між представниками різних культур. І якщо вже ми усвідомили, саме з цим потрібно вести роботу. Як показує практика, розуміння в ставленні до оточуючих людей і світу в цілому напряду залежить від розумового розвитку. Таким чином для досягнення толерантного ставлення у соціумі варто зосередитися саме на освіті. Якісна освіта у концепції НУШ забезпечується в певній мірі завдяки розвитку інклюзії.

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Головне завдання інклюзії – жодна дитина не має бути виключена з освітніх, культурних, соціальних процесів та відчувати себе іншою.

У статті О. Мартинчук представлено зарубіжні наукові розвідки щодо концептуалізації інклюзивної педагогіки / педагогіки інклюзивної освіти як педагогічного підходу до навчання усіх дітей у загальноосвітньому просторі. Окреслено суть інклюзивних педагогів, які складають теоретичне підґрунтя інклюзивної педагогіки як науки: універсальний дизайн в освіті, диференційоване викладання; інклюзивний педагогічний підхід «Рамки дій»; визначено чинник, що сприяв концептуалізації інклюзивної педагогіки – потреба педагогів, які впроваджують інклюзивне навчання, у науково-методичній літературі, яка б враховувала їхнє професійне сприймання підходів до реалізації інклюзивної політики у класі. Зроблено висновок про те, що інклюзивна педагогіка / педагогіка інклюзивної освіти знаходиться на етапі свого активного розвитку, у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі

накопичено достатню кількість досліджень, що уможливають визнання інклюзивної педагогіки як визначальної детермінанти, наукового чинника формування компетентностей педагогів у галузі інклюзивної освіти.

Серед основних завдань, що стоять перед Новою українською школою є виховання свідомого громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини, а отже і толерантно відноситься до осіб з освітніми потребами.

Виховання толерантності повинне починатися з дошкільного та молодшого шкільного віку. На мою думку, можна виділити декілька складових виховання толерантного суспільства до осіб з особливими освітніми потребами: виховання дорослих та виховання дітей.

Виховання дорослих включає виховання педагогів та виховання батьків, інших учасників освітнього процесу, адже саме вони зразок для наслідування. Виховання дітей включає: виховання старшокласників, виховання учнів, класу де навчається дитина з особливими освітніми потребами, виховання інших учнів закладу освіти, припинення негативних реакцій одних дітей відносно інших. Лише спільними зусиллями педагогів та батьків можна виховати толерантне інклюзивне середовище Нової української школи. Велика відповідальність у вихованні толерантного середовища покладена на педагога.

Педагог (від грец. παιδαγωγ – вихователь, вихователька) – особа, що займається викладацькою чи виховною роботою і має необхідну підготовку в цій царині; науковець, що займається теоретичними проблемами педагогіки. Зміст педагогічної професії – у вихованні молодого покоління. Професія вчителя така ж давня, як і історія культурного людства. Разом з тим, педагогіка як наука зародилася в V столітті до нашої ери в Стародавній Греції.

Висловлюючись точно, вчитель – це людина, яка навчає учнів, передає їм знання і навички з певного предмету. В умовах Концепції Нової української школи розширюються функції та можливості вчителя, з'являються нові соціально-професійні ролі педагога в освітньому процесі. Сучасний вчитель – це агент змін, тьютор, фасилітатор, модератор, коуч, ментор. Отже, у своїй діяльності вчителю потрібно переосмислити власну позицію в освітньому процесі, оновити професійне мислення, зосередити свою увагу на самоосвіті, систематичному аналізі власної педагогічної діяльності, відстеженні результативності своєї роботи через систему моніторингу. Новий учитель має навчити дітей активності, навикам співпраці в команді, коли учні можуть доповнювати один одного, стимулювати до саморозвитку та самовдосконалення. Коли всі учні є складовою одного цілісного організму – класу.

І, наостанок, зазначимо: формування толерантності кожен повинен починати з себе. У формуванні толерантного інклюзивного середовища в НУШ важливості набуває розвиток вміння розуміти почуття і стан інших людей, здатність співпереживати і співчувати, вміння спілкуватися з однолітками. Прищеплюючи дітям уміння міжособистісного спілкування, необхідно одночасно вдосконалювати ці ж уміння педагогам і батькам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матієнко О. С. Толерантність: введення в проблему. Вінниця: ВДАУ, 2006 с. 6-7
2. Нікольсон П. Толерантність як моральний ідеал. «Вісник» УрМІОН. 2002. №1. С. 5-9.

*Сухолейстер Марія Юріївна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті пріоритетним напрямком у розвитку освіти є підготовка освічених людей, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження сучасних технологій [1].

Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення кращих педагогічних технологій, що використовувалися до цього часу. Подальший їх розвиток пов'язаний із орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти і виховання.

У сучасній школі весь освітній процес спрямований на формування особистості, розкриття потенційних можливостей та здібностей усіх учнів не виняток і учні з особливими освітніми потребами, яких раніше, до реформи Нової Української школи, відділяли від загального. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), лише 20 % новонароджених дітей вважається здоровими, інші або страждають порушенням психофізичного розвитку, або знаходяться в стані між здоров'ям і хворобою. Відповідно до Закону України «Про освіту» забезпечено право на освіту кожній дитині, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, право на одержання освіти [5].

Проблему залучення дітей з особливими потребами до навчання в закладах загальної середньої освіти, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм досліджували вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва,

Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та інші [6].

Завдання Нової української школи – знайти ефективні форми та методи роботи, які навчать учнів з особливими освітніми потребами самостійно оволодівати знаннями, пізнавати себе та інших. Досягнути цього можна, створюючи інтерактивне середовище навчання, використовуючи парні, групові, колективні форми діяльності.

Основною складовою інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами є сучасні інтерактивні технології. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії усіх учнів [3].

Перевага інтерактивних технологій в тому, що учні засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), в класах збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал.

Застосування цих технологій у навчанні та вихованні дає змогу учням:

- ґрунтовно аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- навчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;
- моделювати і розв'язувати пізнавальні, життєві та соціальні ситуації, таким чином збагачуючи власний пізнавальний і соціальний досвід;
- учитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу, знаходити спільне розв'язання проблеми;
- розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт тощо [3].

Використання інтерактивних технологій у навчанні дозволяє значно підвищити рівень взаємодії між викладачем та учнем, що сприяє посиленню пізнавальної діяльності та їх успішної соціалізації у сучасному світі.

Інтерактивні технології потребують певної зміни у житті всього класу, а також значної кількості часу для підготовки як учнів, так і педагога. Починати необхідно з поступового використання технологій, доцільно навіть створити цілісний план поступового впровадження інтерактивних технологій. Спочатку слід навчити учнів з особливими освітніми потребами успішно спілкуватися, використовувати навички активного слухання, висловлювати власні думки, бути толерантними, розуміти й поважати один одного. Для ефективного застосування інтерактивних технологій, вчитель повинен старанно планувати свою роботу, а саме: дати завдання учням з особливими освітніми потребами для попередньої підготовки, прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання [4].

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроків. Як правило, структура таких занять складається з п'яти елементів:

- мотивація;
- оголошення, представлення теми та очікуваних результатів;
- надання необхідної інформації;

- інтерактивна вправа – центральна частина заняття;
- підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку [3].

Існують різні підходи до класифікації інтерактивних методів навчання. Найпоширенішою є класифікація дослідників О. Пометун і Л. Пироженко, яку ми представимо в таблиці 1 [3].

Таблиця 1

Класифікація інтерактивних методів навчання

Групи методів	Методи
1. Технологія кооперативного навчання	робота в парах, «Змінні трійки», «Два – чотири – всі разом», «Карусель», робота в малих групах, «Акваріум»
2. Технологія колективно-групового навчання	«Мікрофон», «Мозковий штурм», «Навчаючи – вчуся», «Ажурна пилка», «Незакінчені речення», «Дерево вирішень»
3. Технологія ситуативного навчання	імітаційні ігри, рольова гра
4. Технології опрацювання дискусійних питань	метод «Прес», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Безперервна шкала думок», «Дебати»

Ефективність впровадження інтерактивного навчання та виховання, на думку О. Єльнікової, забезпечується спеціальною організацією освітнього процесу, яка складається з кількох етапів [2].

На підготовчому етапі формуються групи. При цьому враховують позитивний емоційний стан мікрогрупи, готовність учасників до співпраці у вирішенні навчальних завдань, що має спонукати учнів до пошуку, обміну власним досвідом, думками, формування умінь і навичок вирішувати проблеми, працювати самостійно.

На наступному етапі відбувається презентація групових рішень, яка може бути організований по-різному. Залежно від характеру взаємодії учасників груп (спільно-індивідуальна, спільно-послідовна, спільно-взаємодіюча).

Спільно-індивідуальна форма передбачає представлення результатів власної діяльності кожного учасника. При спільно-послідовній – результат діяльності кожної групи є фрагментом, необхідним для побудови загальної відповіді. Спільно-взаємодіюча форма обумовлює вибір окремих аспектів групових рішень, на основі яких приймається колективне.

На підсумковому етапі учні з особливими освітніми потребами оцінюють, наскільки вдалося створити атмосферу співробітництва у групі, підбивають підсумки виконаної роботи.

Серед інтерактивних методів для дітей з особливими освітніми потребами можна виділити такі: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Робота в парах», «Аналіз історій і ситуацій, «Розігрування правової ситуації в ролях».

Одним із самих простих та цікавих для учнів з особливими освітніми потребами є метод «Мікрофон» під час якого діти вчаться висловлювати думку, швидко, по черзі, відповідаючи на запитання.

Правила проведення «Мікрофону»:

- говорити має право тільки той учень, у кого «символічний» мікрофон;
- відповіді не коментують і не оцінюють;
- коли хтось висловлюється, інші мають дотримуватися тиші.

«Мозковий штурм» – це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, який спонукає учасників виявляти свою уяву та творчість. Він передбачає вільне висловлення думок усіх учасників і допомагає знаходити багато ідей та рішень. Саме цю форму роботи використовують для узагальнення вивченого матеріалу, для активізації опорних знань під час підготовки до вивчення нової теми [7].

«Мозковий штурм» організовують за такими правилами:

1. Всі учасники «штурму» пропонують ідеї щодо розв'язання висунутої проблеми (ідеї можуть бути будь-якими, навіть фантастичними).

2. Один учень («секретар») записує на дошці всі запропоновані ідеї. Коли група вважає кількість поданих ідей достатньою, переходять до наступного етапу.

3. Ідеї групують, аналізують, розвивають групою. Можна вдосконалювати чужі ідеї.

4. Обирають найкращі рішення.

Для розвитку зв'язного мовлення використовують методику «незакінчених речень». Цей прийом можна поєднувати з «Мікрофоном», і це дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлювання.

Наприклад:

- я вважаю, що це казка, тому що....
- це слово – числівник, тому що...

«Робота в парах» – є різновидом роботи в малих групах. Ця форма роботи дозволяє учням набути навичок співробітництва, оволодіти вміннями висловлюватися та активно слухати. Використання такого виду співпраці сприяє тому, що учні не можуть ухилитися від виконання завдання. Під час роботи у парах можна швидко виконати вправи, які за інших умов потребують значних витрат часу. Серед них можна назвати такі:

1. Обговорити, переказати короткий текст, виконати завдання.

Гра «Незнайко». Один учень читає, а інший виправляє допущені помилки.

Гра «Вовк і заєць». Один учень читає текст, другий вступає після нього тоді, як перший дійде до крапки й намагається його наздогнати.

Робота з тлумачним словником. Складання схем до слів, речень, текстів.

«Аналіз історій і ситуацій» – докладний розбір реальної або вигаданої історії, в якій описано, що сталося в житті конкретної людини, групи людей, родини, школи чи громади. Це дає змогу учасникам проаналізувати й обговорити ситуації, з якими вони можуть зіткнутися в реальному житті. Учні з

особливими освітніми потребами аналізують поведінку персонажів, оцінюють наслідки різних варіантів їхньої поведінки.

Історія може бути незавершеною. У такому разі учасники самі вирішують, якими можуть бути наслідки і як саме треба діяти, щоб історія завершилася щасливо. Головна цінність цього методу в тому, що учасники мають змогу експериментувати з «майже реальним життям» і обговорювати різні варіанти поведінки, передбачати, «що з цього вийде».

«Розігрування правової ситуації в ролях» – мета розігрування ситуації в ролях визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри. Рольова гра імітує реальність та дає можливість діяти «як насправді». Учень може розігравати ситуації зі свого особистого досвіду [7].

Правила участі у рольовій грі:

- чітко дотримуватися своєї ролі;
- намагатися слухати партнерів по грі та вчителя;
- не коментувати дії інших;
- намагатися поставитися до своєї ролі як до реальної життєвої ситуації;
- вийти з ролі по закінченні сценки;
- взяти участь в обговоренні розіграної ситуації та поділитися своїми відчуттями під час перебування в ролі.

Таким чином, сучасні умови вимагають застосовувати поряд з традиційними формами навчання і нетрадиційні, інтерактивні технології, котрі взаємодоповнюють одна одну. Низька якість інклюзивної освіти обумовлена низьким рівнем підготовки освітянських кадрів, недостатнім рівнем знань, умінь і навичок щодо використання засобів інтерактивних технологій в інклюзивній освіті. Саме використання інтерактивних технологій дає можливість дійсно зреалізувати основні засади особистісно-орієнтованого навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, допомагає учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення, виявляти і реалізовувати індивідуальні можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.). *Освіта*. 1993. № 44-46.
2. Єльнікова О. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій. *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 3-4 (14-15). С. 71-74.
3. О. Пометун і Л. Пироженко. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. авт. – уклад.: Київ: АПН, 2002. 135 с.
4. Новак Л.Г. Методи та форми організації інтерактивної навчальної діяльності учнів нової української школи., 2021., С. 7 – 20.
5. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2053-viii>.

6. Софій Н. З. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа : особливості організації та управління : навч.-метод. посібн. / Н. З. Софій, А. А. Колупаєва, Ю. М. Найда та ін.; [за заг. ред. Даниленко Л. І]. Київ : 2007.

7. Тимченко С. М. Інтерактивні методи навчання в початковій школі
URL: <http://prolisok.it-we.net/interaktivni-metodi-navchannya-v-pochatkovij-shkoli>

Тім Вікторія Олександрівна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ВЗАЄМОДІЇ З ОДНОЛІТКАМИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ДОДАТКОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Діти – це наше життя, наше майбутнє. Діти – це сонце, що дарує нам тепло та світло. Діти вчать нас любити. Всі діти особливі по-своєму. Кожна дитина, незалежно від її стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має бути забезпечена рівним доступом до освіти.

Включаючи дитину з особливими освітніми процесами в освітній процес, потрібно першочергово сформувати готовність взаємодії в інших дітей. Так як на початку входження дитини з особливими освітніми потребами (далі – ООП) в колектив можуть виникати проблеми з адаптацією і комунікацією дитини з іншими учнями. Важливу роль в налагодженні взаємодії між учнями відіграють вчителі.

Аналіз літературних джерел показав нестачу повідомлень про готовність дітей молодшого шкільного віку до взаємодії з однолітками в умовах інклюзивного класу. Однак, чисельні наукові доробки учених і практиків свідчать про активний пошук шляхів розв'язання даної проблеми.

Останній час провідні вітчизняні науковці, зокрема, Т. Бондар [1], А. Колупаєва [2], В. Ярмошук [3], та інші присвячують свої праці дослідженням проблеми формування готовності дітей молодшого шкільного віку до взаємодії з однолітками, які потребують додаткової освітньої підтримки в умовах інклюзивного класу.

Всі працівники школи, причетні до навчання та виховання молодого покоління. Вони розуміють свою почесну місію та з усією відповідальністю виховують повноцінну особистість. Першим і головним завданням перед педагогами постає завдання створення загальної позитивної атмосфери в школі.

Першочерговим для уникнення складнощів і зменшення рівня психологічного дискомфорту для дітей є попередня робота вчителя з учнями класу і батьками. Така підготовка до зустрічі в колективі нового учня або учениці значною мірою зменшує напругу та відчуття невизначеності для усіх учасників процесу, і особливо важлива для дитини з ООП [2].

Коли нормотипові діти помічають відмінності дитини з ООП, вони можуть відмовлятися спілкуватися і взаємодіяти. Але це відбувається не через те, що вони невиховані чи злі, а через те, що вони мають недостатньо інформації, як спілкуватися, навичок іншого спілкування, окрім словесного, або мають викривлені уявлення про певне порушення.

Тому педагог має запланувати та підготуватися до інформування батьків усіх учнів, що таке інклюзивний клас і інклюзивне навчання, які ролі в педагогів класу в підтриманні всіх учнів [3].

Батькам учнів варто поговорити вдома з дітьми: «До вас прийде хлопчик, який погано бачить. Він сидітиме за першою партою, а його зошит буде відрізнятися від твого». Або ж: «Разом із тобою у класі навчатиметься хлопчик з аутизмом. Він користуватиметься спеціальними книгами/картками. Буде добре, якщо ти і твої друзі приглядатимете, щоб ці речі завжди були поряд з ним». Або: «Якщо твоя нова однокласниця говоритиме замість слів певні звуки — це не тому, що вона якась невихована чи «не така». Вона просто не може інакше. У когось низький чи високий зріст, волосся – руде чи кучеряве. Ми різні, і в цьому особливість цієї дитини» [1].

Так як діти можуть задавати багато питань учителю про дитину з особливими освітніми потребами, то педагог має підготувати відповіді на найчастіші запитання від дітей. Найчастіші запитання в молодших класах такі:

– Чому він або вона пересувається на візку, не говорить, стрибає, часто плаче, не ходить, кричить?

– Ця дитина, що – хвора, інвалід, дурна, неповносправна?

Потрібно знати як правильно відповідати:

– не ігнорувати запитання дітей про учня з особливими освітніми потребами. Якщо це зробити, дитина зрозуміє, що її запитання малозначні, примислюватиме, що розмови про інвалідність та про дитину з ООП – неприпустимі;

– завжди говорити правду й не вигадувати історії. Також не можна говорити, що це діти з іншої планети, що їх у дитинстві налякала собака чи вони жили в іншій країні;

– залучати дитину, яка ставить запитання, до роздумів та дискусій, аби не залишати її наодинці з думками й щоби підготувати до взаємодії з однокласниками з ООП. Наприклад: «А пам'ятаєш, як ти навчився говорити?», «А що ти робиш чи відчуваєш, коли не можеш упоратися з завданням?».

– Залучати дітей до допомоги й участі в спілкуванні. Наприклад, сказати: «Твій спосіб навчитися говорити мені сподобався. А ти можеш показати цей спосіб однокласнику?» [5].

Так як в школах короткі перерви, педагоги мають створювати ситуації для спілкування та взаємодії дітей одне з одним. Можна використовувати щодня анкетування, компліменти. В реалізації анкетування, діти анкетують одне одного, підтримуючи спілкування. Якщо учні анкетують дітей з особливими освітніми потребами, які не можуть говорити, то ми маємо створити інший спосіб, як отримати інформацію. Наприклад, завчасно попросити батьків заповнити анкету. Також можна підготувати презентацію з відповідями, а учень, який не може говорити, відповідь на запитання, використовуючи зображення з презентації. Так вони розумітимуть, що кожен із дітей – член колективу. Учитель може згрупувати дітей за «особливостями» та вподобаннями, як-от: «власники домашніх тварин», «любителі піци». Так ми показуємо дітям, що всі ми – особливі за своїми вподобаннями, можливостями, місцями, які відвідали, улюбленими мультиками чи музикою. Компліменти можна використовувати кожного дня. Учитель щодня обирає кількох учнів, які мають зробити комплімент кільком іншим, учителю чи асистенту [4].

Таким чином, інклюзивне навчання на сьогодні є єдиним механізмом дотримання прав дитини, зокрема, дитини з інвалідністю на гідну освіту. Процеси інклюзії сприятимуть формування позитивного образу людей з обмеженими можливостями, переходу від ізоляції їх до повного включення. Дитина з особливими потребами почуватиме себе комфортно, коли в школі ні однолітки, ні вчителі, ні будь-хто не будуть акцентувати увагу на її ваді, коли такий школяр буде повністю рівний з іншими. Цей процес буде успішним лише за готовності всіх учасників навчально-виховного до взаємодії з такими дітьми. Окрім підготовки вчителів до навчання дитини з особливими потребами, необхідно підготувати і дітей, у тому числі, і дітей з інвалідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Т. І. Створення інклюзивного освітнього середовища в системі вищої освіти України. *Новий вимір науки та освіти*. Педагогіка і психологія, П(14), Черкаський національний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна, 2014. С. 22

2. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : науковометодичний посібник / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук ; М-во освіти і науки України, Нац. акад. пед. наук України, Ін-т спец. педагогіки АПН України. Київ. : Науковий світ, 2010. С. 170-176.

3. Інклюзивне навчання в системі освіти / І. В. Ярмощук. *Шлях освіти*. 2009 № 2. С. 24–28.

4. Інклюзивна освіта – шлях до рівних можливостей / С. Г. Здрагат, Ж. І. Романчак, О. В. Чумаюва. *Наша шк.* 2011. С. 14-17

5. Інклюзивна освіта: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / кол. авт.: С. П. Миронова, Т. Г. Олійник та ін. ; за заг. ред. С. П. Миронової ; М-во освіти

і науки, молоді та спорту України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка.
Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. ім. Івана Огієнка, 2012.

Федорчук Оксана Валеріївна
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Відповідно до Конституції України і законодавства в галузі освіти держава має забезпечити доступність до якісної освіти відповідного рівня дітям з особливими освітніми потребами з урахуванням здібностей, можливостей, бажань та інтересів кожної дитини. Процеси гуманізації суспільного життя, які нині відбуваються у світі і Україні зокрема, вимагають створення належних умов для соціальної адаптації та інтеграції осіб з особливими потребами в соціум. Гуманізація процесу освіти в наш час означає, у першу чергу, посилення уваги до формування повноцінної особистості, до всебічного розвитку кожної дитини, у тому числі з порушеннями психофізичного розвитку [2].

З кожним днем ми все більше починаємо розуміти, що найбільш цінним здобутком для нас є психічне здоров'я дитини, її почуття, емоції, душа. І тому для збереження морально-духовного світу дитини, її психічного здоров'я, актуальним постає питання про пошук методів та впливів, які допомогли б їй знайти вихід з певної життєвої ситуації, розв'язати конфлікти з самим собою та оточуючим світом; знизити стреси і втому та наповнювати свою душу позитивними емоціями, приємними враженнями [3].

Протягом тисячоліть тривають наукові дискусії про роль мистецтва у формуванні творчої, художньої та інтелектуальної особистості. Як специфічно-художня форма відображення світу, мистецтво неодноразово виступало засобом гармонізації душевного стану людини, було надійним джерелом духовного становлення особистості і розглядалося як обов'язкова компонента навчання та виховання. Та мистецтво ХХ століття розсунуло межі своїх функціональних можливостей – з'являється «арт-терапія» – технологія цілеспрямованого використання мистецтва як засобу психотерапевтичного та психокорекційного впливу на особистість, яка ґрунтується на переконанні, що

внутрішнє «Я» людини відтворюється у візуальних образах щоразу, коли вона малює чи займається ліпленням, не надто розмірковуючи над результатами своєї праці, тобто спонтанно, на відміну від ретельно організованої навчальної діяльності [1].

Аналіз наукової літератури свідчить, що за останні роки здійснено низку досліджень відносно використання засобів арт-терапії в роботі з дітьми, що потребують додаткової освітньої підтримки. Серед українських дослідників цієї проблеми передусім слід згадати З. Ленів, І. Лисенкову, Н. Полякову, А. Бреусенко-Кузнецова, О. Вознесенську, Н. Волкову, В. Газолишин, Н. Єщенко, О. Любарець, Н. Полякову, Н. Простакову, О. Пинчук та ін.

Мета арт-терапії полягає в гармонізації розвитку особистості через самовираження і самопізнання, за допомогою таких художніх прийомів, як: малювання, ліплення з пластиліну, глини та тіста з використанням музики, фотографій, кінофільмів, книжок, опанування акторською майстерністю.

Завдяки своєму міждисциплінарному характеру арт-терапія здатна не лише здійснити терапевтичний чи корекційний вплив на психофізичний стан дитини, а й реалізувати основні освітні функції: виховну, корекційну, психотерапевтичну, діагностичну, розвиткову. Суть арт-терапії в тому, що дитина в процесі творчості матеріалізує свої емоції на папері, у малюнку, у створенні казки тощо. Вона звільняється від страхів і бар'єрів, від негативних емоцій, замкнутості і нестриманості. Продуктом арт-терапії є почуття задоволення здобувача освіти, що виникає в результаті виявлення прихованих талантів та їхнього розвитку. Крім того, це здоров'язбережувальна технологія, а здоров'я дитини завжди є головним пріоритетом у навчально-виховному процесі [4]. Що ж до дитиноцентризму, то вся педагогічна робота – це присвята дитині, підтримка і розвиток її здібностей, формування людяності на прикладі художніх творів.

Виділяють різні види арт-терапії залежно від засобу впливу: музикотерапія, бібліотерапія, імаготерапія, ізотерапія, кінезітерапія, казкотерапія, ігротерапія, пісочна терапія тощо.

Кожен вид арт-терапії спрямований на:

- формування у дитини з проблемами в розвитку естетичного ставлення до навколишнього засобами різних видів мистецтва;
- формування основ художньої культури, морально-естетичних якостей особистості дітей з різними порушеннями у розвитку;
- оволодіння дитиною певними художніми засобами вираження, притаманними різним видам мистецтва, і відображення з їх допомогою своїх почуттів, свого ставлення до світу, своїх творчих задумів;
- забезпечення і задоволення особливих потреб у вихованні та навчанні осіб з особливими потребами засобами різних видів мистецтва;
- організацію корекційно-компенсуючої, корекційно-розвивальної роботи з дітьми, заснованої на їх посильній участі в різноманітних видах і формах художньо-творчої діяльності (художньо-мовленнєвої, музичної, образотворчої, декоративно-прикладної, театралізованої).

Переваги арт-терапії:

1) майже кожна дитина з ООП може брати участь в арт-терапевтичній роботі, що не потребує від них здібностей до образотворчого мистецтва:

2) арт-терапія є засобом невербального спілкування (цінна для тих, хто не достатньо володіє мовою, кому важко висловлюватись);

3) образотворча діяльність є могутнім засобом зближення людей, є своєрідним «мостом» між вчителем та учнем;

4) образотворча діяльність дає змогу обходити «цензуру свідомості», надає можливість для використання несвідомих процесів, тих соціальних ролей, які перебувають у витісненому вигляді в повсякденному житті;

5) арт-терапія є засобом вільного самовираження і самопізнання. Вона має «інсайт-орієнтований» характер; надає атмосферу довіри, високої терпимості й уваги до внутрішнього стану дитини з вадами розвитку;

6) результатами образотворчої діяльності є об'єктивне свідоцтво настроїв і думок особистості, що дає змогу використовувати їх для ретроспективної динамічної оцінки стану, проведення відповідних досліджень і зіставлень;

7) арт-терапевтична робота викликає у дітей позитивні емоції, допомагає подолати апатію і безініціативність, сформуванню більш активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, автономність і особисті межі;

8) арт-терапія заснована на мобілізації творчого потенціалу дитини з ООП, внутрішніх механізмів саморегуляції і зцілення. Вона відповідає фундаментальній потребі в самоактуалізації, розкритті широкого спектра можливостей особистості, ствердженні нею свого індивідуального неповторного способу буття;

9) арт-терапія – це чудова можливість «викричати» свої проблеми. І, якщо спершу мистецтво буде для дитини терапією, то згодом воно може перерости у мистецтво.

Отже, арт-терапія дозволяє отримати відомості про розвиток та індивідуальні особливості дитини. Арт-терапія є засобом корекції емоційного стану дитини, якою можна користуватись для вираження її внутрішніх переживань та страхів, конфліктів та сподівань. Творчість дитини, реалізована у процесі арт-терапії, є спонтанна і здатна виражати неусвідомлюваний зміст психічного життя. Тому у процесі занять легко виявляються характер міжособистісних відносин і реальний стан дитини. Таким чином можна допомогти дитині зняти накопичену напругу, заспокоїти, допомогти зосередитись, налаштувати на позитив і тим самим вплинути на її розвиток, на сприйняття нею світу і себе в ньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деркач О.О. Арт-педагогіка як інноваційна технологія особистісно-орієнтованого навчання та виховання. URL: <http://surl.li/gituo>

2. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі /навчально-методичний посібник /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.

3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія.. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія [за заг. ред. Л.М. Рибалко]. Тернопіль : Осадца В.М., 2019. 400 с.

Чубик Оксана Василівна
*студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука*

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука*

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

*Навчання й досі розуміють лише як розвиток розуму, в той час коли воно має
стати джерелом сил для оновлення та творення.*
М. Монтессорі

Діти з особливими потребами – це діти, які мають освітні, комунікативні, медичні, психологічні, побутові, соціальні потреби, пов'язані зі стійким розладом здоров'я, які відрізняються від потреб більшості її однолітків. Це особлива соціальна група, яка має свої соціокультурні особливості й потребує особливих умов організації життєдіяльності й інтеграції в суспільство.

Одним із нових підходів у питанні виховання життєстійкості та самостійності у дітей, що мають особливі психоемоційні потреби, може бути інтеграція до виховного простору технології арт-терапії.

Застосування елементів арт-терапевтичних технологій у роботі з молодшими школярами з особливими освітніми потребами, зокрема на предметах мистецтва, педагоги вважають найбільш прийнятним та ефективним, тому що практично кожна дитина в таких умовах може виявити свої творчі зусилля, отримати підтримку, самовиразитися, налагодити контакт з іншими, реалізувати свій творчий потенціал. Тому, все частіше вітчизняні педагоги та психологи, наголошують на тому, що з метою розвитку дитячих здібностей, прискорення адаптації, зниження в окремих дітей гіперактивності, варто впроваджувати інноваційну технологію – арт-терапію.

В Україні питання впливу арт-терапії на дітей досліджують багато вчених-теоретиків та практиків (Г. Батищева, О. Вознесенська, Н. Волкова, В. Газолишин, Н. Ещенко, О. Пилипенко, Н. Полякова, Н. Простакова, О. Пинчук, А. Чуприков, Т. Яценко та ін.)

Термін арт-терапія став використовуватися в нашій країні порівняно недавно, і в перекладі з англійської означає «лікування, засноване на заняттях художньою творчістю», хоча як засіб лікування душі пластичні мистецтва були відомі задовго до виникнення поняття про терапевтичні методи. Варто зазначити, що в Україні арт-терапія як засіб адаптації використовується не тривалий час і переживає період становлення. В Україні, порівняно з Західною Європою та Америкою, арт-терапією більше цікавляться не лікарі, а педагоги та психологи-практики.

Спочатку арт-терапія виникла в контексті теоретичних ідей З. Фрейда і К. Юнга, а в подальшому набувала більш широку концептуальну базу, включаючи гуманістичні моделі розвитку особистості К. Роджерса і А. Маслоу.

Теоретичні основи терапії за допомогою образотворчого мистецтва виходять з поглядів З. Фрейда, аналітичної психології К. Юнга, який використовував власне малювання для підтвердження зв'язку з мисленням та мовою. Дитинство – період інтенсивного становлення фізіологічних і психічних функцій. «Дитина мислить формами, фарбами, звуками, відчуттями» – вважав К. Ушинський, закликаючи дорослих опиратися на ці особливості дитячого мислення. Відомо, що чим менша дитина, тим вона емоційніше сприймає оточуючий світ, тим більший «емоційний дискомфорт», який, як правило, щезає під впливом позитивних емоцій, джерелом яких може і повинна бути арт-терапія.

В енциклопедії соціальної роботи зазначено, що «арт-терапія – це способи і технології реабілітації людей засобами мистецтва і образотворчої діяльності» [4].

Арт-терапія володіє очевидними перевагами перед іншими формами психотерапевтичної роботи:

– арт-терапія є засобом переважно невербального спілкування. Це робить її особливо цінною для тих, хто недостатньо добре володіє мовою, відчуває труднощі в словесному описі своїх переживань.

– арт-терапія є засобом вільного самовираження і самопізнання. Вона має «інсайт-орієнтований» характер, надає атмосферу довір'я, високої терпимості і уваги до внутрішнього світу дитини.

– арт-терапія заснована на мобілізації творчого потенціалу дитини, внутрішніх механізмів саморегуляції і зцілення [2, с. 5-8].

На сьогоднішній день існує багато сфер, де застосовують арт-терапію, а її вивченням займаються як психологи, психотерапевти, так і педагоги та працівники соціальної сфери.

Арт-терапія як засіб самовираження. Прийнято, що в процесі комунікації люди зазвичай користуються вербальними каналами. Проте є ситуації, коли вербальний спосіб взаємодії є неможливим (через фізичні вади, страх чи невміння висловити свою думку у словах). В цей момент незамінною стає арт-терапія, яка використовує мову візуальної, пластичної, аудіальної експресії.

Арт-терапія як засіб вільного самовираження й самопізнання є інструментом дослідження й гармонізації тих сторін внутрішнього світу дитини, для вираження яких немає адекватних вербальних засобів. Тому часто

арт-терапія стає єдиним способом «зв'язку» між дитиною та суспільством, педагогом. Заняття творчістю дає можливість дитині зрозуміти й оцінити свої почуття, спогади, образи майбутнього, знайти час для відновлення життєвих сил та для спілкування із собою. У ході арт-терапевтичної роботи створюються додаткові можливості для внутрішньоособистісної комунікації, перехід на глибші рівні взаємодії з проявом внутрішніх (у тому числі неусвідомлюваних) механізмів організації поведінки, відбувається звільнення від впроваджених домінуючою культурою й ідеологією поведінки й освоєння тих ролей, які найбільше відповідають глибинній природі, потребам і напрямкам розвитку дитини [5, с. 77-81].

Арт-терапія як творчість. У будь-якій сфері людської діяльності необхідні вміння приймати творчі рішення. Творчість – це вихід за рамки знань, подолання та звільнення від обмежень. Творчий процес є процесом створення принципово нового продукту, а креативність – спроможність відмовитися від стереотипних моделей мислення та дії.

Арт-терапія як задоволення. Відомо, що творчість нерозривно пов'язана з поняттям задоволення. Тому арт-терапія завжди дає високий позитивний емоційний заряд і є найбільш безболісним способом вирішення проблем.

Арт-терапія як навчання. Цікавим фактом є те, що мистецтво – є унікальним способом передачі людського досвіду. Образ стає інструментом спілкування, а заняття образотворчою творчістю активізують і збагачують комунікативні та креативні можливості дитини, сприяють виробленню широкого спектру нових способів спілкування, орієнтації на міжособистісну взаємодію.

Арт-терапія як гра. Гра спрямована не на результат, а саме на процес, це – єдиний вид людської діяльності, орієнтований на сам процес. Крім того, й гра, й ритуал містять суто терапевтичний елемент: все можливо потрібна нестандартність, несподіваність, оригінальність. Дитина стає вільною від звичайних для життя форм та способів поведінки.

Арт-терапія як метод зцілення. Для початку слід зауважити, що зцілення неодмінно пов'язане з духовною цілісністю, гармонією духу та тіла. Мистецтво психотерапевтичне за своєю природою та сутністю, тому що воно займається проблемами пристосування «Я» дитини до навколишньої реальності, сенсу існування цього «Я» або внутрішнім буттям дитини. Спираючись на трансцендентні властивості символів та власний творчий потенціал, дитини може досягти самозцілення. Символічні образи містять у собі способи вирішення внутрішніх конфліктів особистості [3, с. 10-12].

Визнаючи важливість психотерапевтичних відносин важливим чинником досягнення позитивних ефектів арт-терапії та розглядаючи комунікацію як передумову розкриття та усвідомлення власних почуттів і потреб, фахівці у сфері арт-терапевтичної діяльності з дітьми використовують особливі прийоми вербального і невербального зворотного зв'язку. Необхідно наголосити, що у процесі діяльності фахівець може коментувати дії учасників групи, що дає змогу не лише «віддзеркалювати» – пояснювати намальоване чи зроблене, а й пояснити те, чому дитина це малює, виконує або, які переживання при цьому

відчуває. З урахуванням недостатньої можливості до саморефлексії необхідно уникати психологічних визначень – позначення механізмів виникнення тих чи інших переживань і тонких відмінностей між ними. Цінність адаптованих до особливостей дитячого сприйняття інтерпретацій полягає в тому, що вони впливають на розвиток у дітей здатності до розуміння та словесного вираження власних почуттів і потреб, усвідомлення мотивів учинків. Інтерпретації мають важливу соціалізуючу функцію, оскільки дозволяють дитині розвинути психологічні захисні механізми та механізми контролю над переживаннями. [1, с. 34-35].

Отже, арт-терапія – це один із новітніх методів роботи, який використовує можливості мистецтва для досягнення позитивних змін в інтелектуальному, соціальному, емоційному й особистісному розвитку дитини. Творчий характер занять допомагає дитині відкрити в собі щось нове, краще розуміти себе та оточуючих, розвивати свої відносини навколишнім середовищем. Арт-терапія є найбільш давньою та природною формою корекції емоційного стану, якою можна користуватися для зняття психічної напруги, для того, щоб заспокоїтися чи просто зосередитися.

Враховуючи вищесказане, можна з впевненістю стверджувати, що арт-терапія – це ефективний засіб адаптації дитини молодшого шкільного віку до умов навчально-виховного процесу. Ефективність її використання в умовах інклюзивної освіти буде залежати від врахування потреб, можливостей дітей, кваліфікованої роботи фахівців, задля досягнення спільної мети – створення належних умов для розвитку особистості кожної дитини. Це засіб який дає можливість дитині висловити та відтворити внутрішні почуття, переживання, сумніви, конфлікти та сподівання, користуючись принципом особистісно-зорієнтованого підходу до виховання дітей. Слід творчо опрацювати та використовувати інноваційні технології з метою адаптації дітей до умов навчально-виховного процесу та подальшого життя. Також можна зазначити, що арт-терапія може бути застосована на предметах мистецтв як корекційно-розвитковий засіб у роботі з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку. Це дозволяє максимально мобілізувати творчий потенціал дитини і знайти ті способи творчого самовираження, які найбільше відповідають її можливостям і потребам і можуть бути застосовані під час уроку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко М.Л. Використання методів арт-терапії в реабілітації людей з проблемами психічного здоров'я: методичні рекомендації / за заг. ред. М. Л. Авраменка. Київ: Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів, 2008. 55 с.
2. Вознесенська О. І. Особливості арт-терапії як методу. *Психолог*. 2005. № 10. С. 5–8.
3. Власюк М. Арт-терапія: зцілення мистецтвом. *Психолог*. 2005. № 39. С.9–23.

4. Коваль Л.В., Компанець Н.М., Лапін А.В., Квітка Н.О., Луценко І.В. Особлива дитина в інклюзивному дошкільному навчальному закладі. Київ: 2018. 367с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/711769/>

5. Кіпріанов, І. Ю., Ковальчук, Т. І. (2014). Використання арт-терапії у роботі з дітьми з особливими потребами. *Науковий часопис НПУ імені М. Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)). Випуск 5 (48). С. 77-81.

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

*Гусар Аліна Василівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сьогодні вже неможливо навчати традиційно: у центрі освітнього процесу в Новій українській школі має бути учень. Від розвитку його критичного мислення на уроці, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки, вміння спілкуватися з учителем, учнями класу, залежить успіх свідомого опанування шкільної програми.

Проблему розвитку критичного мислення учнів досліджували вчені й педагоги Дж. Дьюї, М. Ліпман, О. Пометун, Н. Архипкіна, Ю. Бабанський, І. Барташнікова та О. Барташніков, Д. Богоявленська, Ю. Гільбух, Г. Костюк, О. Митник, О. Савченко, Н. Талізін, О. Яковлева та ін. Досліджені дидактичні особливості інтеграції змісту навчання (О. Біляєв, Л. Варзацька, Т. Донченко, Ю. Колягін, В. Паламарчук, О. Савченко, Н. Светловська). Навчальні плани початкової школи поповнилися інтегрованими курсами, складовими яких є інтегровані уроки.

Мета розвитку критичного мислення – формування особистості, готової до життя у світі, що постійно змінюється, здатної до аналізу та осмислення інформації, різних сторін процесів і явищ, навчання та самовдосконалення, прийняття ефективних рішень.

Розвиток критичного мислення націлений на формування таких освітніх навичок:

- використовувати такі мисленнєві операції як аналіз, синтез, оцінювання в роботі з різними джерелами інформації;
- ефективно здійснювати пошук інформації, використовуючи різні джерела, структурувати, систематизувати та критично оцінювати її;
- ставити запитання різних типів і відповідати на них, виходячи з особливостей джерела інформації або ситуації;
- відрізняти факти від думок, виявляти спрямованість і необ'єктивність інформації;
- знаходити, розуміти і оцінювати аргументи в текстах і висловлюваннях інших людей;
- будувати власні аргументи й оцінювати їх, використовувати контраргументи і спростування;
- конструювати тексти різних видів в усній та письмовій формах;
- брати участь у дискусіях та дебатах, ефективно відстоюючи свою позицію;
- брати на себе відповідальність;
- будувати конструктивні взаєностосунки з іншими людьми;
- приймати обґрунтовані, виважені рішення, а значить бути успішним.

Особливістю педагогічної технології розвитку критичного мислення є спеціальна структура уроку, що є обов'язковою, алгоритмічною, повторюваною. До речі, така структура є обов'язковою і під час використання інших інноваційних технологій, наприклад, інтерактивної, проектної тощо.

Урок розвитку критичного мислення включає три фази: виклик, осмислення, рефлексія. Розглянемо їх:

I фаза – «Виклик». Її ціль – формування особистого інтересу для отримання інформації. Учні мають подумати та розповісти іншим (за допомогою індивідуальної, парної, групової роботи, спільних прогнозувань, озвучування проблемних питань тощо) про те, що вони знають з обраної теми для обговорення – так отримані раніше знання усвідомлюються і стають базою для засвоєння нових. Задача вчителя на цьому етапі – узагальнити знання дітей, допомогти кожному визначити «своє особисте знання» і основні цілі для отримання нових.

II фаза – «Осмислення». Учні знайомляться з новою інформацією. При цьому вони мають відслідкувати своє розуміння і записувати у вигляді запитань те, що вони не зрозуміли – для того, щоб пізніше заповнити ці «білі плями». Ознайомлюючись з інформацією кожен учень має усвідомити, які орієнтири, фрази, слова допомогли йому зрозуміти інформацію, а які, навпаки, заплутували. Головний принцип етапу осмислення – вчитель має давати учням право та установку на індивідуальні пошуки інформації з подальшим груповим обговоренням, аналізом та закріпленням.

III фаза – «Рефлексія». Учні мають розмірковувати; обдумати те, що вони дізналися та як включили нові знання в свої уявлення; обговорити, як це змінило їхні думки, бачення, поведінку тощо.

Ці фази успішно трансформовані сучасними педагогами у п'ять основних етапів уроку критичного мислення [1, с.154]. Які пропонуємо розглянути на прикладі інтегрованого курсу «Я досліджую світ»:

Перший етап уроку – розминка. Найчастіше урок «Я досліджую світ» починається з розминки, яка заміняє так званий організаційний момент. Головна функція розминки – створення сприятливого психологічного клімату на уроці, ситуації успіху. Теплий психологічний клімат сприяє творчості на уроці, кращому засвоєнню учнями навчального матеріалу, психологічному розвантаженню молодших школярів, підвищенню авторитету вчителя.

Розминка може бути використана:

- для знайомства учасників навчання один з одним;
- для об'єднання тих, хто навчається разом;
- для активізації емоційної, розумової діяльності, зосередження на конкретному навчальному предметі на початку кожного заняття.

Під час розминки пропонуємо частіше використовувати такі методичні прийоми як:

- 1) радість класу – емоційний відгук на навколишній світ, на успіх учня;
- 2) лінія горизонту – успіх підхоплюється, пропонуються завдання вищого рівня, відсовуючи лінію успіху;
- 3) авансування – найменший успіх представляється як дуже важливий результат.

Другий етап уроку – обґрунтування навчання. Етап передбачає постановку мети уроку «Я досліджую світ», розвиток внутрішньої мотивації до вивчення конкретної теми та предмета в цілому. Навчальний матеріал засвоюється краще та швидше, якщо учні розуміють його конкретну практичну значущість для кожного з них, чітко знають, що вимагатиметься від них на уроці. Вчитель має створити умови для «відкриття», самостійного здобування знань, тоді за цих умов підвищується роль учня на уроці.

Третій етап уроку – актуалізація опорних знань і вмінь. Кожен урок розпочинається з етапу актуалізації, під час якої вчитель пропонує учням початкових класів завдання, що сприяють тому, щоб вони відтворили в пам'яті наявні в них уявлення, знання, вміння, провели їх інвентаризацію, роздумували і задавали запитання з теми, яку починають вивчати. На цьому етапі відбувається декілька важливих моментів. По-перше, учні активно пригадують все те, що вони знають з теми. Це їх змушує перевіряти власні знання та продумувати до дрібниць тему, над якою вони починають працювати. Важливість такого первинного занурення в тему буде краще видно на двох наступних етапах. По-друге, навчання – це об'єднання невідомого з відомим. Актуалізація передбачає діагностику знань і вмінь з теми. Те, що людина знає, визначає те, що вона може дізнатися. Інформація, яку учні не пов'язують з уже відомою, втрачається дуже швидко. Тому завдання вчителя – пробудити, викликати інтерес, схвилювати, спровокувати учнів пригадати те, що вони знають із цієї теми, щось, що пов'язане з навчальним матеріалом, створює контекст для сприйняття нових ідей. Ефективними є методичні прийоми «Вірю – не вірю», «Закінчи фразу» тощо.

На цьому етапі молодші школярі встановлюють рівень власних знань та вмінь, а вчитель сприяє формуванню в учнів самоспрямованості на вивчення нової теми.

Четвертий етап уроку – осмислення нового матеріалу. Цей етап найголовніший, оскільки учень сам отримує та аналізує нову інформацію у вигляді тексту, схем, діаграм, таблиць тощо. На цьому етапі учні початкових класів виконують такі розумові дії:

- сприймання нової інформації;
- розуміння: здатність викласти інформації своїми словами;
- застосування: уміння побачити можливість застосувати певну ідею;
- аналіз: уміння знайти причини і наслідки, складові частини комплексної ідеї;
- синтез: уміння поєднати кілька ідей в одну нову, створити нову версію ідеї;
- оцінка: уміння робити висновки щодо адекватності певної інформації або джерела для пояснення якогось явища.

Учень знайомиться з новою інформацією, аналізує, визначає особисте її розуміння, а вчитель має найменший вплив на учня. Етап передбачає розвиток уміння працювати з інформацією, працювати самостійно, виділяти головне, суттєве, формування предметних компетентностей молодшого школяра. Тільки таким чином ми можемо забезпечити критичне мислення учня. Коли навчання пасивне, учень «існує» у цьому процесі без питань, без інтересу, без зацікавленості в його результатах. Коли навчання активне, учень постійно знаходиться у стані пошуку, він хоче отримати відповідь на питання, має потребу в інформації, щоб вирішити проблему або міркує разом з іншими над способом виконання завдання.

Таким чином, на цьому етапі уроку «Я досліджую світ» учні за допомогою вчителя:

- порівнюють свої очікування з тим, що їм реально пропонують вивчити;
- експериментують, пробують зробити що-небудь з того, чому вчать, на практиці, виходячи з наявних уявлень, знань, умінь, незалежно від того, чи є вони достатніми;
- аналізують отриманий досвід;
- переглядають свої очікування і висловлюють нові;
- виявляють головне, осмислюють теоретичні ідеї, концепції;
- відстежують хід власних думок;
- пов'язують зміст уроку з особистим досвідом.

На етапі осмислення, коли учень вступає в контакт з новою інформацією або ідеями, читаючи текст, переглядаючи фільм він вчиться відслідковувати своє розуміння нового й не ігнорувати прогалини у ньому, а записувати у вигляді запитань те, що не зрозумів, для з'ясування в майбутньому. Учня варто час від часу пропонувати висловлюватися, як вони розуміють ті чи інші значення слів, про те, що їм зрозуміло, а що – ні.

Необхідно поступово навчити дітей такому самоаналізу. Формування та закріплення учнями нових знань і способів діяльності на цьому етапі уроку має

відбуватися за допомогою різноманітних методів і прийомів організацій активної самостійної роботи. Обов'язковими є два елементи - індивідуальний пошук учнів і обмін ідеями у групах чи загальному колі, причому особистий пошук мусить неодмінно передувати обміну думками.

П'ятий етап уроку – рефлексія. Під рефлексією психологи розуміють самоаналіз, роздуми про те, що людина знає, відчуває, про що думає.

Рефлексія на уроці – це розмірковування про те, як здійснювався процес набуття нових знань, як нове приєднувалося до вже відомого, яку особисту цінність має набута інформація. Рефлексуючи, учень навчається аналізувати та оцінювати власну діяльність, діяльність однокласників, результати навчальної роботи, проектувати майбутню навчальну дію. В учня у комплексі розвиваються всі пізнавальні процеси, закладені природою: відчуття, уява, сприймання, пам'ять. Учень стає власником ідей, інформації, знань, отримує можливість використання та обміну знаннями з іншими учнями, дає оцінку та самооцінку діяльності.

Етап передбачає усвідомлення того, що було зроблено на уроці, демонстрацію знань та того, як можна застосувати знання, можливість замислитись над підвищенням якості роботи, визначення необхідності корекції. Обов'язковою рисою етапу рефлексії є постановка запитань. Учні ставлять запитання і відповідають на запитання, здійснюють контроль і самоконтроль, корекцію знань, отриманих на уроці. Той, хто вміє мислити,- вміє ставити запитання та відповідати на них!

Рефлексія є одним із особливо значущих етапів уроку розвитку критичного мислення. Під час підбиття підсумків уроку рефлексія розглядається як процес, зворотній до початку уроку, що надає учням можливість озирнутися на події, що відбувалися, зіставити мету з досягнутими результатами, спланувати необхідну корекцію. Під час рефлексії прояснюється зміст зробленого і підбиваються підсумки знань, що повинні бути засвоєні, і встановлюється зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться чи вивчатиметься в майбутньому.

Якщо подивитися на три описані вище фази з точки зору традиційного уроку, то очевидно, що вони не представляють виняткової новизни для учителя. Вони майже завжди присутні, тільки називаються по-іншому.

Замість «виклику» звичніше для учителя звучить: вступ у проблему або актуалізація опорних знань і вмінь учнів, мотивація навчання. А «осмислення» є частиною уроку, що присвячена вивченню нового матеріалу.

Третя стадія на традиційному уроці – це закріплення матеріалу, перевірка його засвоєння учнями. Однак глибинна і сутність цих етапів є іншою. Також елементи новизни містяться в методах, прийомах і технологіях, які застосовуються на уроці розвитку критичного мислення [2, с.88].

Критичне мислення формується та розвивається під час опрацювання інформації, розв'язування задач, проблем, оцінки ситуацій, виборі раціональних способів діяльності. Тому такі уроки, де це постійно відбувається, створюють плідні умови для формування та розвитку критичного мислення. Якщо ж

планувати урок «Я досліджую світ» з використанням доцільних методів та технологій розвитку критичного мислення, то результат буде ще кращим.

Отже, навчити дитину критично мислити і діяти самостійно, брати відповідальність за свої думки й рішення можна використовуючи когнітивні технології. Робота над певною проблемою може продовжуватися і в позаурочний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баханов К. Інноваційні системи, технології та моделі навчання в школі. Запоріжжя: Відгук. 2012. 274 с.

2. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення / А. Кроуфорд, В. Саул. Київ: Пляди, 2016. 220 с.

*Думнич Марина Іванівна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Стратегія Нової Української школи передбачає надання усім учням можливості для різностороннього розвитку, реалізації творчого потенціалу, який закладений у кожній дитині від природи. Перед системою шкільної освіти стоїть завдання навчити дітей вчитися по-новому, сформувати у них способи діяльності, які можна буде використовувати для вирішення будь-якої виникаючої перед ними проблеми.

Проблема формування дослідницької компетентності молодших школярів, у різних аспектах, розкрита у численних наукових працях: дослідницьку діяльність діяльність досліджували – І. Зимня, О. Ушаков, А. Хуторський; дослідницьку активність вивчали С. Осипова, О. Подд'яков; специфіку навчально-дослідницької діяльності – Т. Гільберг, Н. Лалак; розвиток дослідницьких умінь у навчальній діяльності обґрунтувала Н. Семенова; про дослідницьку позицію молодшого школяра писали А. Мельникова, Ж. Рассказова; проблему можливості успішного формування дослідницьких умінь на початковому етапі навчання у школі вивчали О. Леонтович, О. Савенков; закономірності формування дослідницьких умінь

молодшого школяра дослідили Л. Виготський, Д. Ельконін; змістові компоненти формування дослідницької компетентності сформулювала А. Молдажанова.

Підготовка учнів початкових класів, навчання їх навичкам дослідницького пошуку стає у ряд найважливіших завдань сучасної освіти. Особливо важливим є створення певних умов для включення учнів початкової школи у активну пізнавальну діяльність, зокрема дослідницьку, що дозволяє сформулювати основи дослідницької компетентності.

Натомість дослідницька діяльність пов'язана із розв'язанням учнями творчої, дослідницької задачі із задалегідь невідомим розв'язком і передбачає організацію наступних етапів [4]:

- 1) виявлення проблеми (протиріччя) та усвідомлення її (його) змісту.
- 2) застосування відомих учням знань і способів діяльності для вирішення проблеми (подолання протиріччя).
- 3) формулювання припущення або висунення гіпотези щодо способу чи результату розв'язання проблеми (подолання протиріччя).
- 4) послідовного виконання дій з виявлення істинності чи хибності висунутого припущення.
- 5) формулювання висновків на основі отриманих даних.

На перших етапах формування основ дослідницької компетентності учень актуалізує наявний у нього досвід та обмінюється своїми думками з іншими учнями, учасниками діяльності або набуває досвід безпосередньо в процесі здійснення діяльності за допомогою спеціально організованої взаємодії. Суть дослідницької діяльності зводиться до пошуку нового у життєвому досвіді, уявленнях, опорних знаннях, практиці безпосередньо на уроці.

На наступному етапі вчителем створюються умови для критичного осмислення інформації, рефлексії учнями вже набутого досвіду, обговорення досліджень, які супроводжували процес.

На четвертому етапі навчання здійснюється осмислення інформації, перехід від реальних ситуацій практики дослідження до узагальнених висновків. Ефективність роботи школярів на цьому етапі підвищується завдяки спільній рефлексії, обміну ідеями, міркуванням. Результати такої взаємодії відображаються учнями у висновках.

На заключному етапі особливого значення набуває можливість перевірки учнями змісту сформульованих висновків.

Така поетапність дослідницької роботи, що є основою формування дослідницької компетентності молодших школярів, реалізується у ході проведення уроку-дослідження.

Слід зазначити особливості організації вчителем початкової школи такої дослідницької діяльності школярів. По-перше, це – використання різних форм, дидактичних прийомів, засобів опосередкованого й перспективного керівництва, серед яких домінує самостійне і свідоме використання методів наукового пізнання та творча спрямованість змісту розумових операцій. Також педагогічне управління процесом формування навчально-дослідницьких умінь; спільний творчий процес з пошуку невідомого, у ході якого здійснюється

трансляція культурних цінностей та пошук, пояснення й доведення закономірних зв'язків та відношень фактів, явищ, процесів, які експериментально спостерігаються або теоретичного аналізуються; створення інтелектуального продукту, пов'язаного із встановленням істини в результаті дослідження; самостійне застосування учнями прийомів наукових методів пізнання; виявлення сутності тієї чи іншої проблеми, актуальної для суб'єктів діяльності; передбачення результату, формулювання цілей та гіпотези, пошук самостійних шляхів вирішення поставленої мети та обґрунтування правильності рішень; мотивація до виявлення самостійності під час здійснення дослідницької діяльності в цілому або на окремих її етапах.

За Т. Гільберг, необхідно дотримуватися певних умов задля формування основ дослідницької компетентності на уроках «Я досліджую світ» [2; 3].

Цілеспрямованість і систематичність. Робота з формування дослідницької компетентності повинна проходити в класі постійно як в урочній, так і позаурочній діяльності. Учитель повинен використовувати матеріал уроків з метою формування означуваної компетентності.

Умотивованість. Необхідно допомогти учням бачити сенс їхньої творчої дослідницької діяльності, розкривати в цьому можливість реалізації власних талантів і можливостей, спосіб саморозвитку та самовдосконалення.

Творче середовище. Вчитель має сприяти створенню творчої робочої атмосфери, підтримувати інтерес до дослідницької роботи.

Психологічний комфорт. Одним із завдань учителя є заохочення творчих проявів учнів, прагнення до творчого пошуку. Важливо, щоб вони не боялися припуститися помилки, утримуватися від негативних оцінок.

Особистість вчителя. Для формування дослідницької компетентності потрібен творчо працюючий вчитель, який прагне до створення творчої робочої обстановки і володіє певними знаннями і підготовкою для ведення занять щодо дослідницької діяльності.

Урахування вікових особливостей. Оскільки йдеться про учнів молодшого шкільного віку, питання про врахування їхніх психологічних особливостей є важливим. Формування дослідницької компетентності треба здійснювати на доступному для дитячого сприйняття рівні, а експресдослідження мають бути посильними, цікавими і корисними.

Дитина поступово вчиться дивитися на об'єкт, що вивчається з різних сторін. Тому як учні відкривають в собі особистісні «Я-знання», опиняючись в проблемній ситуації, особистісно значущої для них, в них викликається потреба в освоєнні якого-небудь поняття і відповіді на запитання на кшталт: «Чому? Не знаю, що відбувається? А як це сталося? А що якщо?». Учитель ставить перед собою складне завдання: навчити молодшого школяра ставити самому собі питання, дивуватися відповідей, розвиваючи, цим самим, пізнавальну активність [1]. Далі створюється ситуація розвитку гіпотетичного мислення. Гіпотеза є способом розумового пошуку, системою міркувань і висновків. У дитини виникає власне бажання висувати свої версії, припущення, поступово формуються навички вміння доводити, аргументувати. Наявність можливості

створювати «нове» знання формує пізнавальний інтерес до об'єкта вивчення і до даного способу діяльності.

Вчителю варто підбирати такі завдання, які мають неоднозначне рішення, потрібні «пастки», які вимагають додаткової інформації. Особливо важливим вважається недостатньо повний текст, що спонукає учня шукати нові знання і можливі способи діяльності. Наявна висока мотивація створює не просто емоційну включеність, але до того ж ще забезпечує її позитивну динаміку. Захопленість в розгляді різних гіпотез позитивно впливає на формування міжособистісного спілкування, а також на зміцнення соціальних зв'язків учнів. Важливе значення для учня-дослідника та його розвитку має здатність до рефлексії. Рефлексію можна спостерігати в умінні відрізнити відоме від невідомого, в здатності побачити і зрозуміти, яких знань не вистачає для досягнення успіху в роботі, в критичному, але не категоричному оцінюванні власних думок і дій та інших людей.

Всі ці перетворення пов'язані з таким навчальним процесом як контроль-оцінна самостійність. Саме самоконтроль спонукає учнів відповідально ставитися до виконуваної роботи [1]. Організація такої дослідницької діяльності сприяє підвищенню мотивації до навчання, розвитку інтелекту та творчого мислення, формуванню означених компонентів дослідницької компетентності, розвитку мовлення, але, враховуючи останню умову щодо урахування вікових особливостей молодшого шкільного віку, слід розмежовувати не лише окремі вікові періоди, але і специфіку дослідницького навчання у кожному класі [5, с. 4–8].

У 1 класі треба використовувати завдання та експрес-дослідження, які спрямовані на оволодіння загальнологічними вміннями (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо). На уроках учні отримують уявлення про ознаки і властивості предмета, про порівняння і класифікацію, причини і наслідки. Тут використовуються експрес-дослідження, міні-дослідження, міні-проекти дослідницького характеру, спостереження, колективні навчальні діалоги, розгляд предметів, створення проблемних ситуацій, у поурочній діяльності – ігри-заняття, індивідуальне складання схем, побудова моделей із різних матеріалів, виставки дитячих робіт тощо. Ця робота проводиться під керівництвом вчителя. Пропонується загальна тема. Обсяг роботи невеликий. У першому класі НУШ проводяться ранкові зустрічі – зустрічі на початку дня з вчителем. На цьому етапі роботи є ефективними ігри-дослідження, які захоплюють дітей та допомагають в організації дослідницького навчання.

У 2 класі учнів ознайомлюють з теоретичними поняттями дослідницької діяльності («дослідження», «інформація» тощо); учителі організують експрес-дослідження, під час якого учні оволодівають практичними вміннями дослідницької роботи; проводять експресдослідження у контексті вивчення матеріалів навчальних предметів; працюють з різними джерелами інформації; виконують завдання, спрямовані на виявлення різних якостей, дій, предметів. На цьому етапі, в урочній діяльності використовуються – навчальні дискусії, експрес-дослідження, міні-дослідження, спостереження за планом, розповіді

дітей та вчителя; у позаурочній діяльності – індивідуальні складання схем і моделей, мінідоповіді, екскурсії, рольові ігри, експерименти.

У 3 класі продовжується ознайомлення учнів з методами дослідження. Для цього на уроках слід використовувати ігри, уявні подорожі, колективні експрес-дослідження. Включення учнів у дослідницьку діяльність має диференційований, гнучкий характер, заснований на особливому прояві індивідуального дослідницького досвіду дітей. Теми можуть бути як колективними, так і самостійними. Обсяг роботи збільшується.

Учні 4 класу узагальнюють отримані знання з дослідницької роботи. Вони працюють з джерелами інформації, самою інформацією, презентують свою роботу, аргументовано доводять власну думку. На уроках вони дізнаються, з яких частин складається план експрес-дослідження (визначення мети, гіпотеза, хід дослідження, підсумок). Вводяться дослідження, пов'язані із вивченням шкільних предметів, які сприяють вирішенню освітніх та виховних завдань, поставлених перед початковою школою, і у підсумку впливають на формування різних здібностей школяра, на його розвиток і становлення як особистості. На цьому етапі виділяють такі методи діяльності школярів: уроки-дослідження, колективне виконання та захист дослідницьких робіт, анкетування, спостереження, експеримент. Протягом цього етапу важливо забезпечити збагачення дослідницького досвіду учнів на основі індивідуальних досягнень. Крім урочної діяльності необхідно використовувати можливості позаурочних форм організації дослідження.

Можна практикувати позакласні заняття з предметів, і також домашні дослідження школярів. Основне, щоб результати роботи дітей були представлені та прокоментовані вчителем або самими дітьми (показ, виставка). Важливо вказати на прагнення учнів до виконання роботи, відзначити позитивні сторони. Таким чином стимулюється і підтримується дослідницька активність школяра.

Важливим, також, є поступове ускладнення методик проведення дослідницької діяльності, що досягається за рахунок застосування певних прийомів. Наприклад, прийом часових обмежень, що ґрунтується на врахуванні істотного впливу часового чинника на розумову діяльність; прийом раптових заборон (заборона учням використовувати будь-яку довідкову літературу); прийом інформаційного дефіциту (проблемне завдання подається з неповною кількістю даних, потрібних для його виконання); прийом інформаційного перенасичення (включення в умову проблемного завдання зайвих відомостей) [4].

Таким чином, процес формування дослідницької компетентності учнів початкових класів є спеціально організованим, пізнавально-творчим процесом, який характеризується цілеспрямованістю, активністю, предметністю, вмотивованістю і свідомістю. У процесі реалізації цієї діяльності здійснюється з різним ступенем самостійності активний пошук і відкриття учнями суб'єктивного знання з впровадженням доступних для дітей методів і форм дослідження. Її результатом є формування пізнавальних мотивів і

дослідницьких умінь, суб'єктивно нових для учня способів діяльності, особистісний розвиток учня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гільберг Т.Г., Сак Т.В. Навчально-дослідницька діяльність на уроках природознавства. Учитель початкової школи, 2014. №7–8. С. 15–17.
2. Гільберг Т.Г., Тарнавська С.В., Павич Н.Я. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу : навч. посіб.. Генеза, 2020. 256 с.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Рад. школа, 1989. 608 с.
4. Лалак Н.В., Бурч І.М. Навчально-дослідницька діяльність молодших школярів : теоретичний аспект. *Молодь і ринок*. 2018. № 3 (158). С. 92–97.
5. Особливості організації дослідницької діяльності учнів у сучасному закладі освіти : Матеріали обласної науково-практичної Інтернетконференції. КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». Черкаси, 2018. 103 с.

Огарь Лілія Віталіївна,
*студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

В умовах реформування освіти, доведення її до європейських стандартів однією з важливих проблем є пошук шляхів активізації пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку. У сучасній системі освіти активізація пізнавальної діяльності молодших школярів набуває особливої актуальності, адже від неї залежить ефективність навчання в умовах Нової української школи, яке здійснюється шляхом створення сприятливої атмосфери для учасників педагогічного процесу, забезпечує єдність їх дій на основі взаєморозуміння та співробітництва.

Питання активізації пізнавальної діяльності молодших школярів нормативно закріплено Законом України «Про освіту», «Про загальну середню

освіту», Державним стандартом початкової освіти. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що система освіти має забезпечувати всебічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів та потреб, сучасного світогляду, навичок самостійного наукового пізнання, оволодіння засобами практичної й пізнавальної діяльності. Ці завдання реалізуються в початковій школі під час вивчення учнями різних навчальних предметів і зокрема «Я досліджую світ».

Як свідчить досвід роботи вчителів початкової школи, висновки вчених Н. Бібік, О. Савченко, ефективність навчальної діяльності дітей молодшого шкільного віку значною мірою залежить від їх активного включення в різні види діяльності.

Вирішення проблеми формування пізнавальної діяльності молодших школярів у освітньому процесі досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні педагоги та науковці: Н. Бібік, В. Вербицька, О. Савченко, В. Сухомлинський, Е. Баффі, Дж. Брунер, Е. Говен, К. Кімборльд, Б. Роуем, Х. Хеден, у роботах яких наголошується на засобах та умовах активізації навчальної діяльності, розвитку навчального інтересу, мотивації до активності і самостійності.

Значна кількість досліджень пов'язана з різними аспектами поліпшення ефективності активізації пізнавальної діяльності в освітньому процесі початкової школи за допомогою ігор або їх комплексів: Л. Артемова, А. Вербицький, П. Підкасистий, О. Янковська.

Успішність активізації пізнавальної активності залежатиме від методів педагогічного впливу на дитину: зацікавлення об'єктами, подіями, явищами навколишньої дійсності в різних процесах (іграх, праці, спостереженнях, спілкуванні). Серед методів найпоширенішими є вправи та ігри, які сприяють активізації навчального процесу, розвивають в учнів спостережливість, увагу, пам'ять, мислення.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» дефініція «гра» трактується як дія за значенням грати; заняття дітей, підпорядковане сукупності правил, прийомів або основане на певних умовах заняття, що є розвагою [3]. В українському педагогічному словнику поняття «дидактична гра», тлумачиться як різновид активної діяльності дітей, у процесі якої вони оволодівають низкою знань і умінь [4].

У педагогіці «гра» розглядається як вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, в якому розвивається й удосконалюється особистість [9].

У самій дефініції «дидактична гра» відображається різноманіття її застосування. Застосування в навчальному процесі дидактичних ігор робить його захоплюючим для учнів і є ефективним засобом розвитку інтересу до навчального предмета, викликає позитивне ставлення до роботи, що в свою чергу сприяє створенню в учнів емоційного настрою, прагнення знайти відповідь, інколи зробити «відкриття» для себе [10].

Отже, поняття «гра» науковцями тлумачиться по-різному: як розвага, непродуктивна діяльність; як засіб навчання та виховання; як форма організації суспільно корисної діяльності; як засіб комунікації тощо.

Поділяємо точку зору О. Савченко та тих науковців, які розглядають гру як засіб навчання, оскільки спрямована на оволодіння та використання конкретних знань, умінь, навичок і є механізмом навчання, основним педагогічним змістом та метою якого є навчити діяти. Перш за все, слід зазначити, що дидактична гра – це засіб, що активізує пізнавальну діяльність, внаслідок чого учні мають можливість використовувати свої знання, уміння та навички на практиці. Сутність дидактичної гри як засобу навчання виявляється у її здатності успішно реалізувати мету навчання, досягати реальних результатів, оволодівати досвідом творчої діяльності школяра [11].

В цілому гра розглядається як:

- 1) особливе ставлення особистості до оточуючого світу;
- 2) особлива діяльність дитини, яка змінюється і розгортається як його суб'єктивна діяльність;
- 3) соціально заданий дитині і засвоєний нею вид діяльності (чи ставлення до світу);
- 4) особливий зміст засвоєння;
- 5) діяльність, в ході якої відбувається розвиток психіки дитини;
- 6) соціально-педагогічна форма організації дитячого життя і «дитячого суспільства» [13].

Гра в молодшому шкільному віці починає втрачати своє розвиткове значення і поступово замінюється навчанням і працею, суть яких полягає в тому, що ці види діяльності мають уже навчальну мету. Науковці відмічають різке зростання у дітей інтересу до пізнавальної діяльності на уроках природознавства, якщо до них включено ігрові ситуації. Навчальні завдання стають для учнів доступними, загальна продуктивність діяльності помітно зростає [5].

Тому за структурою дидактичні ігри поділяються на сюжетно-рольові та ігри-вправи, що включають окремі елементи гри. У сюжетно-рольових іграх дидактична задача прихована сюжетом, роллю, дією, правилом. Таким чином, завдання в грі вирішуються легше, дитина навіть не завжди усвідомлює, що вона щось вирішила.

Отже, застосовувані у початковій школі дидактичні ігри можуть бути рольовими та іграми з правилами [12]. Вони поділяються:

- 1) Ігри на основі предметних картинок,
- 2) Ігри на основі картинок, створених за принципом змагання (хто швидше закрийє порожні клітинки на великому полотні, підбере пару, відгадає, які фішки потрібно вставити);
- 3) Конструктивні ігри для складання розрізних картинок (скласти розрізані картинки за поданими словами: рослини, тварини, відпочинок тощо);
- 4) Маршрутні ігри (пересування фішки за поданим маршрутом). Робота ведеться по якомусь спеціально створеному маршруту, де, розгадуючи певні мовленнєві завдання, діти рухаються до фінішу.
- 5) Ігри змішаного типу, які передбачають поєднання кількох ігор;
- 6) Кросворди, ребуси, зашифровані слова [5, с. 24].

Рольова гра – це вид гри, у якій діти беруть на себе роль дослідників і в ігровій ситуації відтворюють їх дії. Граючи, дитина ніби потрапляє в царину взаємовідносин людини з природою. Роль містить у собі приховані правила, що регулюють виконання дій із предметами, установлення відношень з іншими дітьми відповідно до їхніх ролей. Ігри з правилами – це вид групової гри, у якій дії учасників і їхні взаємовідносини регламентовані правилами, обов'язковими для всіх учасників.

Першочергові способи спілкування в сюжетно-рольовій грі пов'язані з діями з іграшками. В уміло побудованій грі 7-річки систематизують і закріплюють свої знання, засвоюють загальні поняття. Багато ігор допомагає їм повторити окремі знання в системі та в нових умовах.

Словесні ігри є найскладнішими, оскільки змушують дітей оперувати уявленнями, мислити про речі, з якими вони не мають справу, використовувати набуті знання у нових ситуаціях і зв'язках. Особливістю словесних ігор є те, що їх використовують тільки після того, як у дітей сформовані певні мовленнєві знання. Вони проводяться без наочного матеріалу, побудовані на словесних діях дітей. В іграх такого типу діти повинні самостійно вирішувати мовленнєві завдання:

- відгадувати предмети за описом, за ознаками схожості та відмінності;
- групувати предмети за різними властивостями та ознаками;
- добирати слова-синоніми, антоніми;
- ігри-змагання; ігри-загадки; ігри-бесіди; ігри-доручення;
- вигадування власних розповідей.

Ігри організовують з метою перевірки знань учнів природознавчих об'єктів і їх характеристик. Це можуть бути завдання: вибрати зразки корисних копалин з колекції, рослини з гербарію, листівки з зображеннями тварин, муляжі овочів і фруктів тощо. Для перевірки уміння класифікувати об'єкти можна запропонувати вибрати з гербарію польові культури, гілки листяних і хвойних дерев, рослини луку, відібрати рослини, що виростають у тундрі, тайзі, у мішаних лісах, пустелі. На уроках «Я досліджую світ» проводять ігри пов'язані зі знанням карти. Це гри-подорожі по карті, визначення природних областей України по описах, фотографіям, листівкам.

Використовуючи гру як засіб формування в учнів пізнавальної активності, вчитель наповнює її дидактичним змістом, тобто вносить в ігрову діяльність певний навчальний матеріал, перетворюючи гру-розвагу на дидактичну гру. У ігровій діяльності учні пізнають світ через його сприйняття. Саме гра включає в цей процес усі органи чуття. У зв'язку з цим вважаємо важливими розглянути психологічні особливості процесу сприйняття.

Сутність процесу сприйняття полягає в тому, що воно допомагає відрізнити один предмет від інших, забезпечує отримання і первинну переробку інформації із зовнішнього світу: пізнання і виокремлення властивостей предметів, самих предметів, їх особливостей і призначення [6].

Педагогам слід розрізняти дидактичну гру від ігрової форми заняття, хоча цей розподіл умовно. Ігрова форма діяльності створюється в процесі реалізації природознавчої освітньої галузі за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, які

вимагають свідомого сприйняття явищ природного та соціального середовища, пошук шляхів розв'язання та уміння робити висновки. Це формує в них міцні, глибокі знання, елементи наукового світогляду.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій при визначеній формі занять відбувається за основними напрямками: дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрової задачі; навчальна діяльність підкоряється правилам гри; навчальний матеріал виступає як засіб гри; в навчальну діяльність вводяться елементи змагання, які переводять дидактичну задачу в ігрову; успішність виконання дидактичного завдання зв'язується з ігровим результатом. Інтерес дітей в дидактичній грі переміщається від ігрової дії до розумової задачі [1; 2].

Дослідження, проведені Н. Бібік, демонструють, що сталі навички в окремій грі не виробляються, часто поза ігровою ситуацією учень не може впоратися із завданням, яке щойно успішно вирішив у процесі гри. В якості можливого подолання таких труднощів пропонується застосування не окремих ігор, а системи однаково типових ігор, в яких формується міцна, усвідомлена інтелектуальна установка [2].

В іграх-вправах вона виражена більш якісно. У дидактичній грі задум, правило, дії і включене в них розумове завдання являють собою єдину систему формуючих впливів. Відповідно до цього менш прихованим буде і психологічний механізм навчальної дії. Значного ефекту вчитель може досягати у випадках, коли навчальне завдання поєднується з ігровим, то учень сприймає її саме як задачу, тобто підходить до вирішення свідомо, але при цьому грає [8, с.83].

Таким чином, в ході становлення і розвитку процесу навчання гра пройшла своєрідну еволюцію. Виникла з необхідності активізації пізнавальної діяльності, привернула увагу психологів, дидактів, методистів. До теперішнього часу розкрита значущість в навчанні, гра отримала серйозне психологічне обґрунтування і дидактичне підтвердження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навчальний посібник. Київ: Веселка, 2010. 334 с.
2. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: Навч.-метод. посіб. для вчителів початкових класів. Київ: ІЗМН, 1997. 215 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упоряд. і гол. ред.В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
5. Громик Є.О. Гра – найсерйозніша справа. *Початкова школа*. 2009. №7. С. 41–43.
6. Грущинська І.О. Спостереження за весняними змінами в житті рослин. *Початкова освіта*. 2001. №16. С. 4–5.

7. Національна доктрина розвитку освіти затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.

8. Організаційні форми навчання у початковій школі: посібник / О.Я. Савченко, Н.М. Бібік, В.О. Мартиненко та ін.; за наук. ред. Бібік Н.М. Київ : Видавничий дім «Сам», 2017. 304 с.

9. Педагогічний словник / ред. кол.: М. Д. Ярмаченко, І. А. Зязюн, В. М. Мадзігон, Н. Г. Ничкало та ін.; за ред. М. Д. Ярмаченко. Київ: Пед. думка, 2001. 516 с.

10. Родненко М. Монтессорі-освіта: актуальність, тенденції та перспективи розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 10 (64). С. 279–290.

11. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

12. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра. Київ: Педагогічна думка, 2014. 176 с.

13. Хитяєва Л. П. Цікаві завдання з природознавства для початкової школи. Харків: «Ранок», 2008. 160 с.

*Пересоляк Тетяна Іванівна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Модернізація сучасної початкової освіти сьогодні в першу чергу пов'язана з впровадженням в освітній процес технологій, які розкривають особистісний потенціал молодших школярів, створюють умови активного включення учнів у самостійну пізнавальну діяльність, організовують дослідницький простір учнів молодшого шкільного віку, сприяють формуванню у них ключових компетентностей. Значну роль серед таких технологій грають ігрові технології.

Значну увагу розвитку ігрових технологій приділяли такі науковці як: Т. Бондаренко, М. Гриньова, О. Жорник, І. Мамчур, Л. Савченко, Г. Селевко, Г. Топчій, Д. Щербина та ін.

Формування соціально активної особистості вимагає використання нестандартних форм педагогічної взаємодії. Однією з таких форм є гра як засіб ключових компетентностей молодшого школяра.

У педагогічному словнику даний термін визначено, як форму вільного вияву людини, яка передбачає реальну відкритість світу можливого й розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення якихось ситуацій, смислів, станів [10, с.73].

Отже, гра – це форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення і засвоєння соціального досвіду.

Як дидактична категорія гра виступає дидактичним методом, що забезпечує оптимальне вирішення пізнавальних завдань.

Гру як метод навчання, передачі досвіду старших поколінь молодшим люди використовували з давніх-давен. У сучасній НУШ, що робить ставку на активізацію та інтенсифікацію навчального процесу, ігрова діяльність використовується в таких випадках:

- як самостійні елементи в технології для засвоєння поняття, теми та навіть розділу навчального предмета;
- як елемент більш загальної технології;
- як урок або його частини (введення, контроль);
- як технологія позакласної роботи.

За словами В. Семенова, дидактична гра – особливий тип регуляції поведінки особистості і складно організована система людської діяльності, яка виникає внаслідок зближення і взаємодії гри та навчання [3, с. 90].

Н. Мойсеюк та Н. Волкова дидактичні ігри відносять до методів стимулювання діяльності, поведінки та мотивації навчання і вважають їх спеціально створеними ситуаціями, які моделюють реальність, і спонукають до відтворення дій та стосунків [8, с. 316; 2, с.150].

А. Підласий зазначає, що «дидактична гра – це активна навчальна діяльність з імітаційного моделювання систем, явищ, процесів, які вивчаються» [9, с. 207].

П. Щербань називає дидактичні ігри навчально-педагогічними і характеризує їх як «практичну групову вправу з вироблення оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах, що відтворюють реальну ситуацію, в ході якої учасники у процесі імітаційного моделювання занять, розв'язування проблемних ситуацій одержують нове конкретне уявлення про сутність своєї майбутньої діяльності» [12, с. 24].

Таким чином, єдиного погляду на визначення поняття «дидактична гра» у педагогічній літературі не існує. Науковці визначають її сутність як форму спілкування (М. Гончаров, Т. Ладивір, М. Лісіна, В. Семенов, В. Сушко, Н. Філатова), метод стимулювання та мотивації навчання (Ю. Бабанський), метод активного навчання (П. Щербань), метод самостійного оволодіння знаннями (В. Оконь).

Застосування ігрового методу навчання вимагає:

- з'ясування і усвідомлення його цілей, тобто бажаного результату; без цього діяльність суб'єктів навчального процесу не може бути цілеспрямованою;

- вибору способу діяльності для досягнення мети;
- необхідних засобів інтелектуального, практичного або предметного характеру, оскільки діяльність завжди пов'язана з ними;
- наявності певних знань про об'єкт діяльності.

Ігрові методи є ефективними і характеризуються наявністю ігрових моделей об'єкта, процесу або діяльності; активізацією мислення й поведінки студента; високим ступенем задіяності в навчальному процесі; обов'язковістю взаємодії учнів з вчителем; емоційністю і творчим характером заняття; самостійністю школярів у прийнятті рішення; їх бажанням набути умінь і навичок за відносно короткий термін.

По-різному визначають науковці і дидактичний статус ігор: Н. Волкова, Н. Мойсеюк, В. Ярмаченко відносять дидактичні ігри до методів навчання; З. Істоміна вважає, що це прийом навчання; В. Семенов, Л. Кондрашов розуміють їх формами навчання; О. Дон, Н. Кудикіна, А. Прутченко пов'язують дидактичні ігри з видами навчання; а О. Савченко, Н. Яременко трактують їх як засоби навчання.

Але при цьому, всі науковці визначають позитивний вплив дидактичної гри на розвиток особистості, оскільки, за словами П. Щербань, вона «надає можливість учням самоорганізуватись з огляду на те, що під час гри формуються мотиви, які пов'язані з виконанням взятих на себе обов'язків.

Учень пізнає свої можливості, вчиться їх оцінювати, відчуває різні емоції.

Таким чином, гра виступає засобом спілкування та самовиховання. Сутність гри полягає в тому, що нові знання отримують завдяки постійному діалогу, обміну різними думками й пропозиціями, їх обговоренню та закріпленню, взаємній критиці та веденню дискусії» [12, с. 105].

Не викликає сумніву те, що дидактична гра – необхідна складова організації освітнього процесу закономірно посіла належне місце в сучасній школі, оскільки навчання з використанням гри максимально стимулює пізнавальну діяльність учнів, їхню ініціативність, самостійність та творчу активність.

Н. Мачинська зробила спробу визначити відмінність між педагогічною грою та ігровою технологією. Вона вважає, що ігрова технологія має чітко поставлене дидактичне завдання, ігровий задум, спрямований на досягнення певної навчальної мети, керівництво з боку педагога, встановлені й наперед обумовлені чіткі правила, сценарій тощо. Головною розбіжністю між цими поняттями є те, що «після проведення навчально-ігрової технології підсумком є формування, розширення, засвоєння, закріплення, узагальнення навчального матеріалу всіма учнями. Натомість педагогічна гра здебільшого слугує джерелом отримання позитивних емоцій, задоволення й виконує, насамперед, розважальну функцію» [7, с. 19].

На думку педагогів (О. Булигіної, О. Жорник, А. Саюк), використання ігрових технологій в освітньому процесі (особливо початкової школи) відповідає природним потребам дитини, адже саме за своєю природою гра – це найвластивіша форма життєдіяльності дітей [1, 4; 11].

Ігрова технологія дає змогу в процесі ігрової взаємодії організувати поетапне відпрацювання нових способів орієнтації молодшого школяра в життєвих ситуаціях. І саме завдяки цій можливості учні – безпосередні учасники гри – опосередковано включаються в соціальну практику, аналізують різноманітну, часто суперечливу інформацію, шукають найоптимальніший шлях розв'язання поставленої проблеми.

Впровадження ігрових технологій в освітній процес стимулює формування реальних партнерських і дружніх відносин між учнями, забезпечує розкриття особистісного потенціалу молодшого школяра, активує відчуття внутрішньої свободи та підтримки, можливість прийти, в разі необхідності, на допомогу, сприяє дружньому зближенню учасників гри, поглиблює взаєморозуміння та взаємопідтримку. У такому разі учні не тільки створюють ігрову ситуацію, але творять власну особистість.

Крім цього, в ігровій ситуації знижується авторитарна позиція вчителя, зрівнюючи в правах усіх учасників ігрової взаємодії. Це принципово важливо для отримання різноманітного соціального досвіду, в тому числі у взаєминах дітей з дорослими. Наявність певних ігрових обмежень розвиває здатність молодших школярів до довільної регуляції діяльності на основі підпорядкування поведінки системі правил, що регламентують виконання ролей.

Отже, ігрові технології орієнтують освітню практику на безпосереднє, а не формалізоване, спілкування учнів з вчителем та між собою.

О. Ковшар наголошує, що ігрові технології передбачають створення ігрової атмосфери з певними, конкретними завданнями; визначення цілей і мотивації для учнів; опис технології гри; хід гри; оцінку діяльності та аналіз знань, вмінь, можливостей і дій учасників гри [6, с. 263].

У грі школярі підпорядковуються цілому комплексу різних норм і правил, які їм необхідно зрозуміти, усвідомити, прийняти, а в подальшому, незважаючи на різні труднощі, що моделюються під час гри, неухильно виконувати. В іншому випадку, тобто за умови невиконання встановлених правил, гра втрачає свій сенс, привабливість, а учасники, що порушують наперед визначений алгоритм, піддаються осуду з боку інших гравців. Отримуваний в ігровій взаємодії досвід свідомого підпорядкування правилам і нормативам закріплюється багаторазовим повторенням, формуючи у молодших школярів такі позитивні якості особистості, як ретельність.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій за сучасними технологіями НУШ відбувається за такими основними напрямками:

- дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрового завдання
- навчальна діяльність підкоряється правилам гри;
- навчальний матеріал використовується в якості її засобу;
- у навчальну діяльність вводиться елемент змагання, що переводить дидактичне завдання в ігрове;
- успішне виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом.

Привертає увагу визначення групи науковців (Л. Савченко, Н. Волкова, Ю. Кулінка), які трактують ігрову технологію як систему взаємопов'язаних елементів, які представляють собою комплекс вибіркового використання складових, де взаємодія та взаємовідносини набувають характеру взаємодії компонентів, спрямованих на досягнення дидактичного результату, що планується [5, с. 68.]. Ігрова технологія, на думку дослідників, дозволяє учневі бути особисто причасним до функціонування системи, що вивчається, діє можливість прожити деякий час у близьких до реальності умовах.

Можливості ігрової технології в моделюванні та вивченні різних явищ і процесів обмежені лише змістом навчальної програми та віком молодших школярів, адже за допомогою дидактичної гри можуть відтворюватися найрізноманітніші за складністю об'єкти і процеси в будь-яких галузях знань – рідній мові, математиці, інформатиці, природознавстві та ін.

У нашому дослідженні ми розумітимемо ігрову технологію як специфічну навчальну технологію управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів, яка містить цілісний алгоритм організації ефективного засвоєння знань, умінь і навичок, характеризується оптимальною комбінацією основних навчальних компонентів (зміст, прийоми і методи, форми і засоби), в умовах імітаційного моделювання систем, явищ, процесів, через комунікативний зв'язок між учасниками гри, при виконанні комплексу різних норм і правил, для досягнення запланованих освітніх результатів.

Використання ігрових технологій у період навчання в початковій школі є найбільш ефективним засобом підвищення якості знань учнів з предмета. Тому творчо працювати слід кожному вчителю. Найголовнішим є те, що вчитель повинен володіти творчою діяльністю, вміло і методично правильно використовувати даний засіб, сприяючи залученню інтересів і прагнення кожного учня до знань і підвищення своєї грамотності шляхом глибокого, усвідомленого і міцного засвоєння мовних знань.

Іншими словами, у контексті теми нашого дослідження, ігрові технології навчання – це планове послідовне практичне втілення попередньо спроектованого педагогічного процесу у формі дидактичної гри, яке спрямоване на формування в учнів молодшого шкільного віку ключових та предметних компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булигіна О.Д. Ігрові технології: шляхи забезпечення умов для інтелектуального, соціального, морального розвитку молодших школярів. О.Д. Булигіна : *Початкове навчання та виховання.*: 2009. № 19-21, С. 2-22.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ. Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.
3. Дидактична гра. Форми навчання в школі: [кн. для вчителя / Ю.І. Мальований, В.Є. Римаренко, Л.П. Вороніна за ред. Ю. І. Мальованого. Київ: Освіта, 1992. С. 89-104.

4. Жорник О. Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності. *Рідна школа*. 2000. № 3. С. 31-33.
5. Ігри та ігрові технології на уроках трудового навчання: [навчально-методичний посібник]. Л.О. Савченко, Н.В. Волкова, Ю.С. Кулінка. Київ, КНТ, 2014. 371 с.
6. Ковшар О.В. Упровадження ігрових технологій у практику сучасної школи як засобу підвищення пізнавальної активності учнів. Педагогіка вищої та середньої школи: [збірник наукових праць] гол. Ред. В.К. Буряк. Кривий Ріг: КДПУ, 2006. Вип. 15. С. 258-264.
7. Мачинська Н. І. Впровадження ігрових технологій навчання у практику підготовки майбутніх магістрів. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Педагогіка. 2011. Т. 158. Вип. 146. С. 18-22.
8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656 с.
9. Підласий І. П. Педагогічні інновації / І. П. Підласий, А. І. Підласий. *Рідна школа*. 1998. № 12. С. 3-17.
10. Педагогічний словник / ред. кол.: М. Д. Ярмаченко, І. А. Зязюн, В. М. Мадзігон, Н. Г. Ничкало та ін.; за ред. М. Д. Ярмаченко. Київ: Пед. думка, 2001. 516 с.
11. Саюк В. Історико-педагогічний аналіз використання гри у навчальному процесі. *Рідна школа*. 2005. № 7. С. 50-52.
12. Щербань П. М. Становлення ігрових технологій як інноваційної форми навчання. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 60. С. 102–108.

Повшик Богдана Василівна,
*студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
*к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

**ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ
НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ**

Перебудова системи освіти України передбачає подальше удосконалення навчального процесу в загальноосвітній, в тому числі в початковій школі ставить питання про удосконалення в першу чергу організаційних форм і

методів навчання на уроках Я досліджую світ (далі – ЯДС) [3]. У свою чергу методам навчання, від яких залежить немалий успіх роботи учителя і школи в цілому, присвячений не один десяток фундаментальних досліджень як в теорії педагогіки.

Актуальність проблеми полягає в тому, що поряд з вимогами дати школяреві глибокі та міцні знання, перед сучасною школою стоїть завдання розвинути творчі здібності кожного учня, сформувати у нього такі вміння та навички, за допомогою яких він зможе самостійно додати нові знання. У зв'язку з цим у педагогічній практиці стало широко застосовуватися проблемне навчання. Засноване на конструюванні творчих навчальних завдань, що стимулюють пізнавальний процес і підвищують загальну активність учнів.

Проблемне навчання може сприяти розвитку та формуванню ключових компетенцій учнів. Адже для проблемних методів характерним є те, що знання, вміння та навички не подаються учням у готовому вигляді. Досліджуваний матеріал не дається молодшим школярам у готовому вигляді, а задається як предмет пошуку. Тим самим відбувається стимулювання педагогом пошукової діяльності учнів.

Технологія проблемного навчання не є новою. Історія появи цього методу навчання у педагогічній науці починається з основ методу проблемного навчання, які розробив американський педагог та психолог Джон Дьюї. Основним його внеском у теорію навчання стала розроблена ним концепція «повного акту мислення». На його думку, мислення є вирішенням проблем. І побудоване навчання має бути проблемним. Вчитель на уроці повинен стежити за інтересами учнів та підкидати їм різні вирішення проблем. А учні мають бути впевнені, що вони відкривають нові знання за допомогою вирішення цих проблем.

Проблема формування пізнавальної активності виникла давно і до сьогодні є однією з найактуальніших. Аналіз останніх досліджень і публікацій учених показав, що основним проблемам освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці присвячено низку праць науковців, зокрема роботи А. Коломієць, Н. Лазаренко, О. Пометун, Л. Ребухи та ін.

Рівень пізнавальної активності школяра на уроках «Я досліджую світ» багато в чому визначає ефективність подальшого навчання. Саме слово «активність» у словнику дає загальноживане визначення «активного» як діяльного, енергійного, що розвивається. Безпосередньо у літературі та побутової мови поняття «активності» часто вживається як синонім поняття «діяльність».

Пізнавальна активність характеризує всю життєдіяльність того, хто навчається, від неї залежить його благополуччя, успіх, статус. Вона може стати стійким особистісним освітою та якістю індивіда.

Метод проблемного навчання має різні тлумачення. В одному випадку проблемне навчання розглядається як система прийомів, методів, правил викладання та навчання з урахуванням логіки розвитку розумових операцій та закономірностей навчальної та пошукової діяльності учнів .

В іншому, проблемне навчання трактується як тип розвиваючого навчання, зміст якого представлено системою проблемних завдань різного рівня складності, в процесі вирішення яких учні опановують нові знання та способи дії, в результаті чого відбувається формування творчих здібностей: уяви, інтелектуальних емоцій, пізнавальної мотивації та продуктивного мислення.

Педагог Т. Гарачук у проблемному навчанні бачить те, що учень повинен брати участь у вирішенні пізнавальних практичних проблем, що відповідають освітнім та виховним цілям школи під керівництвом вчителя [2].

Можна дійти висновку, що суть цього методу полягає у організації навчальних занять, які передбачають створення проблемних ситуацій під керівництвом педагога і активну самостійну діяльність учнів з їхньої рішення. Внаслідок чого відбувається творче оволодіння навчальними навичками, вміннями та знаннями та розвиток розумових здібностей.

Проблемне навчання здійснюється через систему взаємозалежних етапів, які проходить кожен, хто навчається. До них належить:

1. Створення проблемної ситуації;
2. Постановка навчальної проблеми;
3. Висування гіпотез;
4. Доказ гіпотез;
5. Перевірка правильності вирішення навчальної проблеми та виконаних дій [1].

Урок, побудований з урахуванням проблемного методу навчання, має певну структуру. До структурних елементів уроку з використанням проблемних методів навчання належить:

- актуалізація знань учнів;
- засвоєння нових знань та способів дій;
- формування умінь та навичок [6].

Проблемні методи ефективно застосовуються на всіх уроках, у тому числі на уроках «Я досліджую світ». Зміст курсу «Я досліджую світ» відрізняється конкретністю матеріалу, що вивчається. Тому при створенні проблемних ситуацій на уроках з даного предмета необхідно спиратися на зображення процесів, що вивчаються, краєзнавчий матеріал, життєвий досвід. Оскільки основу пізнавальної діяльності учнів лежить чуттєве сприйняття досліджуваного. Головним помічником для вчителя у реалізації методу проблемного навчання був і залишається сам підручник. Тому застосування технології проблемного навчання не втрачає своєї актуальності у освітньому процесі. Підручник «Я досліджую світ» включає безліч завдань і питань, на основі яких можна створити проблемну ситуацію на уроці. Застосування проблемних методів навчання під час уроків є актуальною темою у здійсненні освітнього процесу, оскільки проблемні методи дозволяють розвинути в учнів все необхідні молодшого школяра навчальні і позанавчальні знання, вміння і навички.

Таким чином, можна зробити висновок: використання проблемних ситуацій – це така організація навчальних занять, яка передбачає створення під

керівництвом вчителя проблемної ситуації та активної самостійної діяльності учнів з їх вирішення, внаслідок чого відбувається оволодіння знаннями, вміннями та навичками, розвиток творчого мислення, створення принципово нових ідей молодшими школярами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навчально-методичний посібник / Т. В. Воронцова та ін. Київ : Алатон, 2019. 128 с.

2. Гарачук Т. В. Наукові підходи до викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 28. С. 139–145. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/28/27.pdf> .

3. Концепція Нової української школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> .

4. Методичні рекомендації щодо календарно-тематичного і поурочного планування, зокрема для інтегрованого курсу «Я досліджую світ». URL: <https://is.gd/bLJosj> .

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za red. N. M. Bibik. Київ : Плеяди, 2017. С. 72–73.

6. Тимофеева І., Гнатюк О. Теоретичні засади дослідження та реалізація STEM-освіти в початковій школі. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 31. С. 176–18. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v31/45.pdf> .

*Придюк Марія Анатоліївна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРЕДМЕТНОЇ ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Процес трансформації, що відбувається в житті сучасного суспільства, торкається всіх сфер його діяльності, особливо сфери освіти, яка є фундаментальною частиною формування особистості. Потреба українського суспільства впоратися з сучасними глобалізаційними та технологічними викликами окреслює нові завдання системи загальної середньої освіти, насамперед щодо модернізації освітнього процесу. Пошук ефективних рішень актуальних проблем відбувається в процесі інноваційної діяльності, що вимагає від системи освіти створення такої мережі загальноосвітніх навчальних закладів, яка зможе задовольнити різноманітні освітні потреби школярів.

Першочерговим завданням сучасної освіти, особливо шкільної, вважається розвиток активної, вільної особистості, здатної творчо мислити, самостійно приймати раціональні рішення в стандартних і нестандартних життєвих, соціокультурних і професійних ситуаціях, готових до виконання своїх обов'язків поза професійною діяльністю володіє високим рівнем інтелекту та креативності, здатний не тільки вирішувати складні проблеми, а й ставити питання та знаходити принципово нові творчі рішення.

Необхідність виконання конкретних завдань у системі загальноосвітньої школи актуалізує проблему розвитку спроможності студентів за програмами столичних навчальних закладів.

Враховуючи актуальність проблеми реалізації компетентнісного підходу, недостатню розробленість проблеми формування проектної компетентності в освітній системі, у рамках статті висвітливо авторську концепцію формування проектів. компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів – принципи процесу формування компетентності учнівського проекту, цілі, завдання, моделі.

Національна стратегія розвитку освіти України до 2020 року [3] окреслює пріоритетні напрями очікуваного інноваційного розвитку сучасного загальноосвітнього навчального закладу як основи особистісного, соціального, національного та національного розвитку та визначає основні напрями його функціонування та цілі розвитку:

- особистісний розвиток особистості, прояв потенціалу;
- задовольняти потреби національної економіки у кваліфікованій робочій силі;
- інтегруватися в суспільство та формувати активних членів громадянського суспільства;
- закладання основ навчання впродовж життя [3].

Інструментом для досягнення заявлених цілей є компетентнісний підхід до побудови освіти, особливо шкільної, на основі чотирьох основних стовпів: здатність жити разом, здатність вчитися, здатність діяти, здатність жити повноцінно, що в сутність – це глобальна здатність.

Міжнародне співтовариство визначило наступні ключові характеристики можливостей:

- корисний для всіх і суспільства в цілому;
- можливість для кожного індивіда інтегруватись у суспільство (у стандартних і нестандартних ситуаціях);

– сприяння постійному вдосконаленню знань та навичок особистості відповідно до потреб часу.

У «Національних стандартах базової і повної загальної середньої освіти» визначено ключові терміни здібнісної орієнтації:

– здібнісна орієнтація – це навчально-виховний процес, орієнтований на досягнення, який за рівнем підпорядкований ключовим здібностям, загальноосвітній та предметній (галузевій) здібності;

– комплексні здібності, набуті учнями в процесі навчання, включаючи знання, уміння, досвід, цінності та ставлення, які можуть бути повною мірою реалізовані на практиці;

– компетенції – суспільно визнані знання, уміння та навички в певній сфері людської діяльності;

– ключові компетентності – сукупність спеціально структурованих характеристик особистості, які дають їй змогу ефективно діяти в усіх сферах життєдіяльності, що належать до загального змісту освітніх стандартів;

– ключові компетентності – певний рівень знань, умінь, навички та установки, які можна застосувати у сфері людської діяльності.

Компетентний шлях сприяє розвитку ключових і предметних компетентностей. Ключові компетентності включають вміння вчитися та спілкуватися державною мовою, рідною та іноземними мовами, математичні та базові компетентності в природничо-науковій і технічній сферах, інформаційно-комунікаційні, соціальні, громадянські, загальнокультурні, підприємницькі та здоров'язбережувальні. Предметні (галузеві) компетентності – комунікаційна, літературна, мистецька, міждисциплінарна естетична, природничо-математична, проектно-технічна та інформаційно-комунікаційна компетентності, суспільні науки, історія та охорона здоров'я.

Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учнів, застосування набутих знань у реальних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції в соціокультурне та природне середовище.

Національні стандарти враховують ймовірність освітнього середовища, яке сприятиме задоволенню фізичних, соціокультурних і пізнавальних потреб учнів [3].

З огляду на це на середній ланці у сфері освіти необхідно розвивати вміння дітей самостійно мислити, здобувати та застосовувати знання, рефлексувати в процесі прийняття відповідальних рішень, чітко планувати дії, співпрацювати ефективно в різних групах. компонент, відкритий до нових зв'язків і культурних зв'язків.

Поняття «проектна компетентність» у контексті сучасних освітніх парадигм є складним індивідуальним утворенням. З одного боку, це пов'язано з правильним розумінням у науковому пізнанні таких понять, як здібності та дизайн, а з іншого – з визначенням психологічних умов розвитку проектною здібності як індивідуальних суб'єктивних властивостей. У зв'язку з цим розглянути та визначити змістовні аспекти спроможності проекту як засобу досягнення позитивних результатів у процесі створення якісно нових рівнів освіти, визначити організаційно-педагогічні умови, що забезпечуватимуть його

розвиток, та обґрунтувати можливість оцінки статевого розвитку. Особливої уваги заслуговує використання психометричного інструментарію.

Технологічний супровід реалізується шляхом вибору та використання технологій навчання, які забезпечують ефективне формування та розвиток проєктних компетентностей учня початкових класів. Дослідження науково-методичної літератури, систематизація та аналіз інформації дозволили виділити найбільш ефективні прийоми – проблемне навчання, проєктне навчання та власне кейс-техніки, що створило умови для організації самостійної навчальної діяльності здобувачів освіти, широка опора на наявний життєвий досвід, можливість залучати та здійснювати міжпредметні зв'язки, які сприяють формуванню цілісної картини світу в учнів молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук В. І. Проектна діяльність у початковій школі / В. І. Ковальчук, Л. П. Литвин, Н. М. Кривенко. *Завуч*. 2014. № 24. С. 2–17.
2. Ковальчук В. І. Розвиток проєктної компетентності учнів / В. І. Ковальчук, Л. П. Литвин. *Школа*. 2013. № 12. С. 53.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. Режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
4. Положення Міністерства освіти і науки України «Про порядок здійснення інноваційної діяльності в закладах освіти» (від 17.11.2000 р. № 522) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ndl.ippo.org.ua/node/50>
5. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.osvitaua.com/2014/11/mon-concept/>.

*Чемерик Ірина Олександрівна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

STEM-ОСВІТА ТА ЇЇ МОЖЛИВОСТІ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Однією з інновацій в контексті питання розвитку дослідницьких компетентностей учнів початкових класів є запровадження елементів STEM-освіти. Актуальність застосування STEM-елементів у навчально-дослідницькій

діяльності Нової української школи аргументована можливістю допомогти учням молодшого шкільного віку стати новаторами, цілеспрямованими, надійними, творчими учасниками команди суспільства та країни в цілому. Система STEM-освіти вчить молодших школярів жити в реальному швидкозмінному світі, вміти реагувати на зміни, бути творчою особистістю.

На сьогодні STEM-освіта набуває широкого впровадження на державному рівні. Розкриттю теоретичних основ впровадження такої освіти присвячені праці вітчизняних науковців, зокрема В. Величка, О. Данилової, С. Галата, О. Патрикеевої, О. Лозової, С. Горбенко, Н. Гончарової, О. Коршунова. Використання засобів STEM-освіти у формуванні дослідницьких умінь учнів вивчають О. Коваленко, С. Доценко, В. Шарко, які зосереджують увагу на теорії рішення дослідницьких задач для активізації творчого потенціалу школярів.

Детально проаналізувавши наукові доробки щодо реалізації STEM-освіти в початкових класах ЗЗСО можемо зробити висновки, що STEM-освіта – новий підхід в педагогічній науці.

STEM-освіта – це методологічна орієнтація педагога, що забезпечує об'єднання ряду наук фізико-математичного і природничо-наукового циклів у навчальній діяльності учнів із застосуванням отриманих знань на практиці з метою формування інженерного мислення [2].

STEM-освіта базується на принципах:

- обов'язкової результативності діяльності (обов'язковою умовою є створення на заняттях реальних продуктів (прототипів));
- співпраці. На заняттях організовується спільна діяльність як педагога з учнями, так і учнів один з одним на основі міжсуб'єктних зв'язків і діалогової взаємодії.
- творчості та успіху (кожне заняття, організоване в колективній чи індивідуальній формі, сприяють розкриттю творчого потенціалу учнів;
- індивідуальності (вчитель забезпечує створення умов для індивідуального розвитку кожного учня).

Основним технологічним компонентом STEM-освіти є технологія проектного навчання, яка сприяє розвитку креативності молодших школярів, їхньої самостійності, комунікативних навичок, критичного мислення, а також – дослідницьких умінь. В STEM-освіті проекти характеризуються специфічними відмінностями, і це дозволяє стверджувати про виникнення таких видів проекту, як STEM-проекти.

Опишемо головні властивості STEM-проектів:

1. STEM-проект розробляється до конкретного педагогічного задуму. STEM-проект передбачає створення продукту науково-технічної індустрії або його прототипу на базі застосування знань з різних галузей науки (різних предметних дисциплін).

2. STEM-проект будується на основі технічних етапів, що передбачає певний алгоритм дій. Урок з розробки STEM-проекту розпочинається з актуалізації знань різних предметних галузей, які необхідні для проекту. Далі

проводиться інструктаж, а під час проведення підсумку уроку учні проєктують, створюють та тестують прототипи реальних продуктів.

3. STEM-проєкт може бути відтворений будь-яким педагогом, який впроваджує технологію STEM-освіти.

4. Технологія STEM-проєкту гарантує досягнення запланованих результатів – змодельованого або сконструйованого виробу [2].

Розробка відбувається в декілька етапів, які подібні до послідовності розробки стандартного проєкту, однак, мають певні особливості та вімінності.

До етапів розробки STEM-проєкту відносимо:

- постановку мети і завдань STEM-проєкту;
- розробку STEM-проєкту;
- конструювання або моделювання реального продукту сучасної індустрії або його прототипу;
- проведення тестування виготовленого виробу;
- обговорення результатів STEM-проєкту.

Основна мета «STEM-освіти» – це формування в учнів п'яти основних компетенцій. П. Ситников сформулював їх так: «концептуальне розуміння (усвідомлення учнями концепцій, відносин і операцій); операційна свобода (володіння учнями навичками швидкого і гнучкого виконання різних операцій); стратегічна компетенція, що дозволяє учням бачити, усвідомлювати і вирішувати проблеми, які виникатимуть в процесі; адаптивне осмислення (розвиток в учнів логічного мислення, рефлексії, вміння пояснювати і аргументувати); продуктивна свідомість (здатність розглянути предмет як корисний, цінний і ефективний) [1].

Раннє залучення учнів до STEM-навчання розвиває низку навичок молодших школярів, зокрема:

– *співробітництво*. Іноді плідна співпраця з друзями-однодумцями по команді є складнішим завданням, аніж фактичне завдання, яке потрібно виконати спільно. Для розв'язання складних завдань і досягнення результатів у команді мають працювати учні з різним технічним і науковим досвідом. Маленькі міждисциплінарні команди в процесі реалізації проєкту передбачають співробітництво, взаємодопомогу і швидке реагування;

– *комунікативність*. Тактовне спілкування в команді, сприяє спільній продуктивній роботі та забезпечує зміцнення авторитету її лідерів. STEM-освіта дає широкі можливості для спілкування «один на один» та «один-до-багатьох».

– *творчість*. За допомогою творчості та інновацій можна втілити в життя будь-який науковий і технологічний проєкт, продемонструвати усі його можливості.

Упровадження в освітній процес методик STEM-освіти дозволить сформувати в учнів початкових класів найважливіші характеристики, притаманні, в майбутньому, компетентному фахівцю:

- уміння побачити проблему;
- уміння виділити в проблемі якомога більше можливих аспектів і зв'язків;

- уміння формулювати дослідницькі запитання та визначати шляхи їх розв'язання;
- гнучкість (уміння розуміти нову точку зору та стійкість у захисті своєї позиції);
- оригінальність;
- уміння групувати ідеї та встановлювати зв'язки;
- здатність до абстрагування або аналізу;
- здатність до конкретизації або синтезу.

Одним з принципів впровадження STEM-освіти в початкових класах Нової української школи є продуктивна мотивація учнів до здійснення проєктної, дослідницької діяльності, участі в різноманітних конкурсах.

Також до переваг STEM-освіти відносять:

1. У центрі уваги знаходиться практичне завдання чи проблема. Учні вчаться знаходити шляхи розв'язання проблеми не в теорії, а «тут і тепер», шляхом спроб і помилок.

2. STEM-освіта – це творчий простір, де молодші школярі не лише реалізують свої потреби, а й готуються до дорослого життя в соціумі, до свідомого вибору майбутньої професійної діяльності.

3. На відміну від класичної, в нашому розумінні, освіти, на STEM-уроках учні отримують більше автономності. На процес навчання менше впливають стосунки між учнями та вчителем, а це дає можливість об'єктивно оцінювати прогрес навчання. Завдяки такій незалежності учні опановують навички самостійності, прийняття власних рішень та відповідальності за них.

4. STEM-уроки дозволяють не тільки вивчати теоретичний матеріал, але й закріплювати знання шляхом практичного їх застосування і виконання різноманітних завдань, які можуть бути настільки цікаві, що їхня складність не викликати неприємств в учнів.

5. STEM-уроки поступово формують у молодших школярів фундамент для розуміння та усвідомлення єдності принципів будови і функціонування різних систем і процесів управління в природі, техніці, соціумі.

Завдання STEM-освіти загалом і кожного STEM-уроку зокрема, спрямовані на формування таких компетенцій і вмінь:

- розуміння концепцій, операцій і відносин;
- навички акуратного виконання операцій;
- здатність формулювати, називати і розв'язувати проблеми;
- логічне мислення, рефлексія, уміння пояснювати й аргументувати;
- здатність розглядати предмет як корисний і цінний;
- віра у свою ефективність.

У процесі навчання за STEM-технологією формується особливий вид мислення – STEM-thinking (навички критичного мислення, проєктний підхід до розв'язання проблеми, експериментальні засади опанування знань, різнобічний погляд на явища, який передбачає «не ставити крапку у вивченні»).

У початкових класах розвиток STEM-thinking відбувається за напрямками:

1. Навички користуватися джерелами, не обмежуючись лише одним джерелом. Для критичного мислення не існує єдиної авторитетної думки, яка не підлягає перевірці та переосмисленню.

2. Компаративістичні навички (компаративізм – порівняльний, порівняльно-історичний методи, які застосовують під час вивчення споріднених предметів і явищ). За нескладним алгоритмом школярі вчать порівнювати, зіставляти предмети, явища (художні твори, агрегатні стани води, відмінювання закінчень, властивості арифметичних дій тощо).

3. Світ навколо нас є складною системою зв'язків і взаємовпливів, тому усвідомлення взаємопроникності явищ та цілісності світу – один із наріжних каменів світогляду особистості. Щоб зрозуміти принцип STEMнавчання, варто бачити не просто явище, а розуміти, які математичні, фізичні, географічні, хімічні закономірності спричинили його виникнення.

Отже, STEM-освіта розв'язує низку основних завдань сучасної школи – створити умови для різнобічного розвитку молодого покоління, забезпечити активізацію і розвиток інтелекту, творчого мислення, рефлексії, аналітико-синтетичних умінь та навичок з урахуванням можливостей кожної дитини.

Таким чином, можна зробити висновок, що організація та проведення занять на основі ідей STEM-освіти і використання в освітньому процесі Нової української школи її елементів найбільш ефективно сприяють формуванню дослідницьких умінь молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Морзе Н. В., Струтинська О. В., Умрик М.А. Освітня робототехніка як перспективний напрям розвитку STEM-освіти. Відкрите освітнє есередовище сучасного університету, № 5 (2018). С. 178-187. URL: <http://surl.li/geqhp>

2. Хромчихіна О.О., Кармаліт О.Б. STEM-проекти для початкової школи. Харків: Основа, 2020. 95с.

*Редакційно-видавничий центр
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука,
33027, м. Рівне, вул. ім. академіка Степана Дем'янчука, 4
Наклад: 100 примірників.
Підписано до друку 25.05.2022 р.
Друк офсетний.*